"İster eski ister çağdaş olsun, bir toplumun özelliklerini belirtirken birinci derecede önem taşıyan ve birbirine sıkısıkıya bağlı olan iki unsurla karşılaşılır: Ekonomik yapı ve aile yapısı. Günümüzde etkin olan iki düşünce sisteminden bir tanesi herşeyin kaynağı olarak ekonomiyi görürken, diğeri aileye ya da cinsiyete bağlamaktadır. Bunlardan birisi Marks'ın öğretisidir, ikincisiyse Freud'un. Ben bunlardan hiç birine bağlı değilim. Bana ekonomiyle cinsiyet arasındaki bağlantılarda, belirleyici olma noktasında biri, diğerinden daha üstünmüş gibi gelmiyor."

kapak derman över

bertrand russell

EVLİLİK ve AHLAK

say

Genel Dizi: 23

EVLİLİK ve AHLAK

Bertrand Russell / Türkçesi : Vasıf Eranus / Yayımlayan : SAY Kitap Pazarlama / Birinci baskı Ocak 1983 / Kapak : Derman Över / Dizgi - Baskı : Onur Basımevi - Tel. : 28 17 54

Genel Dağıtım : SAY DAĞITIM — Nuruosmaniye Cad. Türbedar Sok. 4/1 — Cağaloğlu - İST.

BERTRAND RUSSELL

EVLİLİK ve AHLAK

Türkçesi
Vasıf ERANUS

say
kitap pazarlama
Nuruosmaniye Caddesi Türbedar Sokak 4/1 Cağaloğlu-İSTANBUL

Birinci Baskı: Ocak 1983

İÇİNDEKİLER

BÖLÜM 1

CİNSEL ETHİK NİÇİN GEREKLİDİR

İster eski ister çağdaş olsun, bir toplumun özelliklerini belirtirken birinci derecede önem taşıyan ve birbirine sıkı sıkıya bağlı olan iki unsurla karşılaşılır: ekonomik yapı ve aile yapısı. Günümüzde etkin olan iki düşünce sisteminden bir tanesi herşeyin kaynağı olarak ekonomiyi görürken, diğeri herşeyi aileye ya da cinsiyete bağlamaktadır. Bunlardan birisi Marks'ın öğretisidir, ikincisiyse Freud'un. Ben bunlardan hiç birine bağlı değilim. Bana ekonomiyle cinsiyet arasındaki bağlantılarda, belirleyici etmen olma noktasında biri, diğerinden daha üstünmüş gibi gelmiyor.» Örneğin sanayi devriminin cinsel ahlak üzerinde, hiç şüphesiz çok büyük etkisi oldu ve olacak da. Ne varki Puritanların cinsel duyarlılıkları da sanayi devriminin nedenlerinin bir parçası olarak ruh bilimsel yönden gerekliydi. Ben ne ekonomik ya da cinsel unsurdan birinin diğerinden daha üstün olduğuna katılıyorum ne de bunların gerçekte belli bir kesinlikle birbirinden ayrılabileceklerine inanıyorum. Ekonominin temelinde yiyecek sağlamak yatar, fakat yiyecek aile için sağlanır, insanların yiyeceği, sadece, kendi bireysel gereksinmeleri için elde etmeleri, çok az

rastlanan bir olaydır. Ve aile sistemi değiştikçe ekonomik güdüler de değişime uğrar. Açıktır ki, Platon'un Cumhuriyetinde olduğu gibi eğer çocuklar devlet tarafından ana ve babalarından alınsaydı, sadece yaşam sigortası değil, özel biriktirimin birçok türü de hemen hemen ortadan kalkardı. Yani babalık rolünü üstlenecek devlet, zorunlu olarak (ipso fakto) tek kapitalist haline gelecektir. Katıksız komünistler bunun tersini, eğer devlet tek kapitalist olursa bildiğimiz biçimiyle ailenin sona ereceğini öne sürerler, burada aşırıya gidildiği düşünülse bile, özel mülkiyetle aile arasındaki karşılıklı yakın bağlantıyı yadsımak olanaksızdır, bundan ötürü de birine neden diğerine sonuç diyemeyiz.

Topluluğun (cemaat, ortaklaşalık) cinsel törelerinin çeşitli katlardan oluştuğu görülecektir. İlk olarak yasayla somutlaşan kesin kurumlar vardır, örneğin bazı ülkelerde tek eşlilik, diğerlerinde çok eşlilik gibi. Ardından yasanın karışmadığı, fakat kamuoyunun belirginleştirdiği kat gelir. Ve nihayet kuramsal olarak değilse bile uygulamada bireylerin keyfine bırakılan kata varılır. Dünya tarihinin hiçbir evresinde ve Sovyet Rusya dışında dünyanın hiçbir ülkesinde, cinsel ethik (ahlak felsefesi) ve cinsel kurumlar, rasyonel düşünceyle belirlenmemiştir. Sovyet Rusya'da kurumların bu yönden kusursuz olduğunu söylemiyorum, söylemek istediğim burada cinsel ethik ve cinsel kurumlardan en azından bir kısmının, çağlar boyu tüm ülkelerde olduğu gibi, kör inançlardan ve geleneklerden çıkmadığıdır. Genel mutluluk ve huzur açısından hangi cinsel ahlakın daha iyi olduğunu belirlemek sorunu son derece karmaşıktır ve çözüm çeşitle koşullara göre değişir. Çözüm gelişmiş sanayi toplumlarında, ilkel tarımsal düzenlerden farklı olacaktır. Tıbbın ve sağlık bilgisinin ölüm oranının düşmesinde etken olduğu yerlerde başka, nüfusun büyük bir bölümünü veba ve diğer salgınları daha büyümeden kırdığı yerlerde başka olacaktır. Belki de artan bilgimizle

birlikte en iyi cinsel ethikin bir iklimden diğerine, bir beslenme düzeninden ötekine farklılıklar gösterdiğini söyliyebileceğiz.

Cinsel ethikin etkileri birçok türe ayrılır. —kişisel, karıkocaya ilişkin, ailesel, ulusal ve uluslararası. Bu ilişkilerin bir kısmında etkiler iyiyken diğerlerinde kötü olabilir. Yeni bir sistem üzerinde yargıya varmadan önce her şey enine boyuna düşünülüp taşınılmalıdır. İlk önce salt bireyselle başlanılır: bu etkiler ruh çözümlemesi (psikoanaliz) tarafından ele alınır. Burada yalnızca konulmuş kurallar tarafından hizaya getirilmiş olan yetişkinin davranışlarını göz önünde tutmamalıyız, aynı zamanda kurallara itaati yaratan ilk eğitimin yapısını da dikkate almalıyız. Şimdi herkesin bildiği gibi bu alanda ilk yasakların uygulanması son derece şaşırtıcı ve dolaylı olmaktadır. Konunun bu bölümünde daha, kişisel esenlik, düzeyindeyizdir. Sorunun bundan sonraki evresi kadınlar ve erkekler arasındaki ilişkinin kavranmasıyla doğar. Bazı cinsel ilişkilerin diğerlerinden daha değerli olduğu açıklık kazanır. İçinde büyük ölçüde ruhsal öğenin bulunduğu cinsel birleşmenin salt bedensel olandan daha iyi olduğu konusunda birçok kişi aynı kanıdadır. Aslında insanların, aralarındaki ilişkiye kendi kişiliklerini kattıkları oranda sevginin değerinin yükseleceği görüşünü, uygar erkeklerin ve kadınların ortak bilincine, ozanlar sokmuştur. Aynı zamanda ozanlar birçok kişiye sevginin değerini onun şiddetinin gösterdiğini de öğretmişlerdir ki, bu çok daha tartışma götüren bir husustur. Birçok çağdaş insan, sevginin karşılıklı eşit ilişkilere dayanması konusunda aynı fikirdedir ve diğerleri bir yana, sadece bu neden, örneğin çok eşliliğin üstün bir sistem olarak kabulünü olanaksızlaştırmaktadır. Konunun bu bölümünde, evlilik sistemi üstün gelip evlilik dışı ilişkiler buna uygun olarak değişinceye kadar, her iki sistemi de, evlilik ve evlilik dışı ilişkiler olarak göz önüne almalıyız.

Şimdi aile sorununa geliyoruz. Çeşitli zamanlarda ve çeşitli yerlerde birçok farklı aile toplulukları var olmuştur. Bunlar içinde en geniş yeri ataerkil aile tutar. Tek eşli ataerkil aile, çok eşli aileye, giderek üstün gelmiştir. Batı uygarlığında, Hıristiyanlık öncesi dönemden bu yana, var olan cinsel ethikin ilk amacı kadının namusunu korumak olmuştur, zira onsuz babalık belirsizleşeceği için ataerkil aile de var olamazdı. Buna, erkeğin de namusu üzerinde durulması doğrultusunda Hıristiyanlık'ça eklenen ne varsa ruhsal kaynağını çilecilikten (zühdiye) almıştır. Ayrıca bu güdü kadınların oldukça kısa süre önce haklarına kavuşmalarıyla daha etkili hale gelen, kadın kıskançlığı tarafından da körüklenmiştir. Ne var ki bu son etmen geçici gibi görünüyor, zira olayları şöyle bir tartarsak, kadınların, her iki cinse de özgürlük getirecek bir sistemi, şimdiye dek kadınlara konulan yasakların erkeklere de uygulanmasını isteyene, tercih etme eğiliminde olduklarını saptarız.

Tek eşli aile de kendi içinde farklılıklar gösterır. Evlilikler, eşlerin kendileri tarafından kararlaştırılabildiği gibi, aileler arasında da kararlaştırılabilir. Bazı ülkelerde gelin, bazılarındaysa, örneğin Fransa'da, güvey satın alınır. Ayrıca boşanmada da bir çok farklılıklar vardır, en aşırı uç Katolik'lik boşanmaya izin vermez. Eski Çin yasasındaysa erkeğe karısını geveze olduğu için boşama hakkı verilmektedir. Cinsel ilişkilerde sadakat ya da yarı-sadakat insanlar arasında olduğu gibi hayvanlar arasında da doğmuştur. Türün korunabilmesi için erkeğin de yavrunun yetiştirilmesine katılması zorunludur. Örneğin kuşlar yumurtayı sıcak tutabilmek için üzerinde oturarak, günün en iyi yiyecek toplayabilecekleri zamanını yitirirler. Tek bir kuşun her iki işi birden yapabilmesi olanaksızdır, ve bu nedenle erkeğin yardımı gereklidir. Bunun sonucundaysa kuşların çoğu sadakat timsali olmuşlardır. İnsanlar arasında, özellikle göçebelik döneminde ve çalkantılı topluluklarda, babanın yardımı evlat için son derece önemli yaşamsal (biyolojik) yararlar sağlardı. Ne var ki çağdaş uygarlığın gelişmesiyle devlet, artan bir şekilde, babanın rolünü üstlenmektedir. Ve emekçi sınıflarda babanın sağladığı yaşamsal yararın çok geçmeden sona ereceğini düşünmek için yeterli neden bulunmaktadır. Eğer bu gerçekleşirse geleneksel ahlakın tümüyle çöküşünü bekleyebiliriz, zira annenin, çocuğunun babasını kesin olarak belirlemesi için ortada bir neden kalmıyacaktır. Plato burada bir adım daha atmamızı ve devleti, salt babanın değil annenin de yerine koymamızı istemişti. Ben, kendim, Devletin pek sevdalısı değilim ya da kimsesiz çocuk yuvaları henüz beni böylesi bir tasarıyı kabul edebilmem için yeteri kadar etkilemedi. Ama ekonomik güçlerin bunu amaçlayıp bir ölçüde kabul ettirebilmeleri olasılık dışı da değil.

Yasa seksle iki biçimde ilgilenir. Bir yandan söz konusu toplulukta benimsenen cinsel *ethiki* yaşama geçirtirken diğer yandan bireyin cinsel alandaki sıradan haklarını korurlar. Bunlardan sonuncusunu iki ana bölüme ayırabiliriz: birincisi kadınları ve küçükleri saldırıdan ve alabildiğine sömürülmekten korumak, ikincisi tek tek kişileri zührevi hastalıklardan sakınmak. Çoğunlukla bu ayrımlardan hiçbirinin önemi, bütünüyle kavranmıyor, bu nedenle de gereken biçimde değerlendirilemiyor. İlkinde meslekten karanlık kişiler, beyaz kadın ticaretine karşı yürütülen hırçın kampanyaların itkisiyle çıkan yasaların boşluklarını kolayca bulmakta, şantajla kendi halinde yaşayan kişilerin sırtından servetler edinmektedirler. İkincisindeyse, zührevi hastalıkların işlenmiş bir günahın cezası olarak kabul edilmesi, tıbben son derece etkin olunacakken, önlem alınmasını engellemekde bu hastalığı kapmanın utanç verici kabul edilmesi, onun gizlenmesini genel bir davranış biçimi haline sokarak bir an önce iyileştirilmesine ya da kökünden sökülüp atılmasına mani olmaktadır.

Son olarak nüfus sorununa geldik. Bu, birçok açıdan değerlendirilmesi gereken başlı başına geniş bir konudur. Annenin ve çocuğun sağlık sorunları vardır, küçük ya da büyük ailelerin, çocuğun kişiliği üzerinde yaptıkları ruhsal etkilerden kaynaklanan sorunlar bulunmaktadır. Bunlara sorunun sağlık cephesi deriz. Ayrıca kişisel ve kamusal olarak bir de sorunun ekonomik cephesi vardır: Toplumun doğum oranına, aile büyüklüğüne göre kişi başına ya da ailede fert başına düşen zenginlik sorunu. Buna çok yakından bağlı bir şey de uluslararası politikayla, dünya barışının nüfus sorunuyla olan ilişkisidir. Ve sonra, toplumun farklı katmanlarındaki farklı ölüm ve doğum oranlarına göre ırkın ıslah olması ya da bozulması üzerine ırk iyileştirmeciliği (eugenics, ırk ıslahı) sorunları bulunmaktadır. Yukarıda saydığımız sorunlar, bütün açılardan incelenmedikçe herhangi bir cinsel ethikin, ne doğrulanması ne de yadsınması sağlam temellere dayanabilir. Reformistler (ıslahatçılar, reformers) ve tutucular, benzer şekilde bir ya da en fazla iki cephesini göz önüne alma alışkanlığındadırlar. Özel ve siyasal bakış açılarının herhangi bir bileşimine çok seyrek rastlanmaktadır. Ayrıca, bunlardan biri, diğerinden daha önemlidir diyebilmek de oldukça güçtür. Özel bakış açısından iyi olan bir sistemin, siyasal bakış açısından da iyi olacağına ya da bunun tersine ilişkin, apriori bir kesinlik yoktur. Benim kişisel kanım odur ki çoğu zaman ve birçok yerde cahil ruhsal (psikolojik) güçler insanlığın boş yere zalim sistemleri kabul edip onlara bağlanmasına yol açmışlardır. Hatta bugün oldukça uygar toplumlar arasında bile bu durum sürmektedir. Ayrıca kanıma göre, tıbda ve sağlık bilgisinde elde edilen ilerlemeler özel ve siyasal bakış açılarının her ikisinde de olumlu değişiklikler yaptı. Eğitimde devletin rolü arttıkça babanın önemi geçmişe oranla azaldı. Şu halde günümüzün ethikini eleştirmenin ikili yanı vardır. Bir yanda, bilinç altına işlenmiş olan boş inanç ögelerini temizlerken diğer yandan, geçmişin bilgeliğini günümüz bilgeliğinin yerine koymanın budalalığını sergileyen tümüyle yeni unsurları dikkate almalıyız.

Bugün var olan sisteme bir bakış açısı yakalıyabilmek için, önce insanoğlunun geçmişte yaşadığı ya da günümüzde dünyanın uygar olmayan bölümlerinde bulunan sistemlerin bazılarını ele alacağım. Daha sonra bugün Batı uygarlığında gözde olan sistemi tanımlayacak, ardından bu sistemin ıslahını zorunlu kılan nedenleri ele alıp, bu ıslahatın yapılabileceğine taşıdığım umudun kaynağını göstereceğim.

BÖLÜM 2

BABALIĞIN BİLİNMEDİĞİ TOPLUMLAR

Evlilik ilişkileri her zaman kabaca iç güdüsel, ekonomik ve dinsel olarak sıralıyabileceğimiz üç etkenin (factor, amil) karışımından oluşmuştur. Bunların, başka alanlarda olduğu gibi birbirlerinden kesin çizgilerle ayrılabileceklerini söylemek istemiyorum. Pazar günleri dükkanların kapanmasının asıl kaynağı dinseldir. Ama bugün ekonomik bir olgudur bu, sekse ilişkin birçok yasa ve törede de durum tıpkı böyledir. Dinsel kökenli bir dolu yararlı töre, dinsel temeli zayıfladıktan sonra bile yararından dolayı varlığını sürdürür. Ayrıca neyin içgüdüsel neyin dinsel olduğu konusunda bir ayırım yapabilmek de oldukça zordur. İnsan eylemi üzerinde uzun süre etkinliğini koruyabilen her dinin genel olarak bir takım içgüdüsel temelleri vardır. Gene de bu dinler, geleneğin önemine ve içgüdüsel olarak gerçekleştirilen çeşitli eylem biçimleri arasından bir kısmının yeğlenmesine göre ayrılırlar, örneğin aşk ve kıskançlığın her ikisi de içgüdüsel duygulardır. Fakat din, kıskançlığı toplumun sahip çıkması gereken erdemli bir duygu olarak açıklarken aşk'a «şöylesine» bir izin çıkartılmıştır.

Sekste içgüdüsel ögeler genellikle sanılandan çok daha azdır. Bu kitapta, antropolojiye güncel sorunlarınıza ışık tutması için gerekli olandan daha fazla girecek değilim. Fakat bu bilim dalı, sorunumuza ilişkin son derece önemli bir hususu, içgüdüyle çalıştığını sandığınız birçok adetimizin uzun dönemler boyunca ortaya koymaktadır. Örneğin salt vahşiler arasında değil, bazı belli oranda uygarlaşmış topluluklarda da, bekaretin resmi olarak (bazen alenen) rahipler tarafından bozulması yaygın bir uygulamaydı. Hıristiyan ülkelerindeyse bekaretin bozulması güveye tanınan bir ayrıcalıktır ve birçok Hıristiyan, yakın zamana kadar, bekaretin dinsel bozma töresini tiksintiyle karşılamalarının altında içgüdünün yattığını sanır. Kişinin, karısını konukseverliğinin işareti olarak konuğuna sunması da çağdaş Avrupa'da içgüdüsel bir tiksintiyle karşılanmaktadır. Oysa bu çok yaygın bir konukseverlik gösterisidir. Çok kocalılık, cahil beyaz adamın insan doğasına aykırı saydığı bir başka töredir. Bu kişilere yeni doğan bir bebeğin öldürülmesi de ters gelmektedir, ne var ki gerçekler, ekonomik yarar sağlayacak başka çare kalmayınca bu yola başvurulduğunu göstermektedir. Gerçek şudurki, insanlar tedirgin edildikleri zaman içgüdü, olağanüstü bir şekilde müphemleşip (belirsizleşip) doğal yönünden kolayca sapabilmektedir. Bu gerçek uygar topluluklar için olduğu kadar vahşiler için de söz konusudur. «İçgüdü» kelimesinin aslında cinsel konulardaki insan davranışları gibi kesin olmaktan uzak şeyler için kullanılması pek doğru değildir. Bu alanın tümünde dar ruhbilimsel yönden içgüdüsel denilebilecek tek edim, bebeğin meme emmesidir. Vahşilerde nasıl olduğunu bilmiyorum ama, uygar insan cinsel edimi gerçekleştirmeyi öğrenmek zorundadır.* Evlenmelerinin üstünden bir hayli yıl geçtikten sonra nasıl çocuk sahibi olacaklarını öğrenmek isteyen ve yapılan inceleme sonucu cinsel birleşmenin nasıl yapıldığını bilmeyen çiftlere doktorlar pek seyrek rastlamamakta-

* C. P. Hevelock Ellis «Studies in Psychalogy al sex» VI. p. 510.

dırlar. Cinsel edim, şu halde dar anlamıyla içgüdüsel değildir, ama elbetteki cinsel birleşmeye doğru doğal bir eğilim ve cinsel birleşme olmaksızın kolayca bastırılamayan bir istek bulunmaktadır. İnsanoğlu, tedirgin edildiğinde diğer hayvanların gösterdiği, kesin davranış özelliklerinden yoksundur. Ve bu durumda, içgüdü yerini oldukça farklı başka bir şeye bırakmaktadır. İnsanoğlu az çok rastlantısal ve eksik gerçekleştirilen faaliyetlere karşı ilkönce bir hoşnutsuzluk gösterir, fakat faaliyet «kendiliğinden» diyebileceğimız bir şekilde yavaş yavaş bir doygunluk vermeye başlar ve bu nedenle de yinelenir. İçgüdüsel olan, öğrenme tepisi gibi, tamamlanmış bir etkinlik değildir. Çoğu zaman doygunluk veren faaliyet daha önceden kesin olarak belirlenemez, buna rağmen eğer yanlış alışkanlıklar edinilmemişse, kural olarak en yararlı biyolojik faaliyet en mükemmel doygunluğu verecektir.

Tüm uygar çağdaş toplumlara baktığımızda, bunların baba erkil aile temeline oturduklarını ve kadın iffeti kavramının baba erkil aileyi olanaklı kılmak için oluşturulduğunu görürüz. Babalık duygusunun hangi doğal tepiler tarafından yaratıldığını araştırmak önem kazanmaktadır. Bu, pek öyle derinliğine düşünme alışkanlığı olmayan kişilerin sandığı kadar çözümü kolay bir sorun değildir. Bir annenin çocuğuna yönelen duygularını anlamak oldukça kolaydır, çünkü en azından çocuk memeden kesilinceye kadar aralarında yakın bedensel (Physical, Fiziki) bir bağ bulunmaktadır. Ne varki babanın çocukla olan ilişkisinin ruhsal olarak babalık durumuna dayanan yanı; dolaylı, sayılgılı (hipotetik) ve çıkarımcıdır (inferential, istidlâl). Bu ilişki eşin namusuna olan güvene sıkıca bağlıdır ve içgüdüsel değil tamamiyle düşünsel bir alana aittir. Eğer kişi, aslında babalık duygusunun erkeğin kendi çocuklarına yöneltmesi gerektiğine inanıyorsa, durum en azından böyledir. Malenezyalılar insanların babaya sahip olduğunu bilmezler. Yine de Malenezyalı

babalar, en az çocuğunun kendisinden olduğunu bilen babalar kadar, çocuklarını severler. Malinowski'nin Trobrıand Adaları üstüne yazdığı kitaplar babalık psikolojisini aydınlığa çıkartmıştır. Özellikle kitaplardan üçü-vahşi toplumlarda Seks ve Baskı, İlkel psikolojide Babalık ve Kuzeybatı Malenezyadaki Vahşilerin Cinsel Yaşamları* babalık dediğimiz karmaşık duyguyu anlamak için oldukça gereklidir. Aslında erkeğin çocukla ilgilenmesine yol açan birbirinden tamamen farklı iki neden vardır: ya çocuğun kendisinden olduğuna inandığı için ilgilenmektedir onunla, ya da kendi karısının çocuğu olduğunu bildiği için. Dölün devamında, babanın payı bilinmeyen yerlerde bu güdülerden sadece ikincisi işler.

Trobrıand Adalılarının insanların babaları olduğu gereğini bilmedikleri Malinowski tarafından kuşkulara yer bırakmıyarak şekilde gün ışığına çıkartılmıştır. örneğin Malinowski iki yıl süreyle bir yerlere giden erkeğin geri döndüğünde, karısının doğurduğu yeni bir bebekle karşılaşınca, bundan sevinç duyduğunu ve Avrupalıların karısının namusuna ilişkin kafasına sokmaya çalıştıkları kuşkuları kavramasının olanaksız olduğunu gözlemişlerdir. Bundan çok daha inandırıcı olay, son derece iyi domuz soyuna sahip bir adamın, erkek domuzları vurdurması ve bir türlü, yaptığı işin soyu körleteceğini anlıyamamasıdır. Çocukları ruhların getirip annenin içine yerleştirdiklerine inanmaktadırlar. Bakirelerin çocuk doğuramadıkları bilinmektedir, fakat bunun kızlık zarının ruhların hareketlerine fiziki bir engel oluşturması sonucu gerçekleştiğini sanmaktadırlar. Bekar kız ve erkekler tam anlamıyla serbest aşk yaşamaktadırlar, fakat bilinmeyen bir nedenle bekar kızlar pek seyrek gebe kalırlar. Rastlantı sonucu gebe kalmaları durumunda, yerli dü-

---

* «Sex and repression in Savage Society», «The Father in Primilive Psychology», «The sexual Life al Savages in Nortniertern Melanasia».

şüncesine göre yaptıkları hiçbir şeyin gebe kalmalarının sorumluluğunu onlara yüklememesine karşın, şiddetle ayıplanırlar. Er yada geç genç kız değişiklikten usanır ve evlenir. Kocasının köyünde yaşamak üzere köyünden ayrılır. Fakat kendisi ve çocukları, içinden çıktığı köye bağlı sayılırlar. Kocanın çocuklarla herhangi bir kan bağı olduğu kabul edilmez ve dölün devamını salt ananın sağladığına inanılır Başka yerlerde çocuklar üzerinde babanın sahip olduğu yetkiye (otorite) Trobriand Adaları arasında, dayı sahiptir. Bu noktada son derece garip bir karışıklık ortaya çıkar. Kız kardeşle erkek kardeş arasındaki tabu çok katıdır. Bu nedenle belli bir yaşa geldikten sonra kız ve erkek kardeşler birbirleriyle uzaktan yakından cinsiyete ilişkin bir şey konuşmazlar. Sonuçta çocuklar üzerinde her ne kadar dayının yetkisi varsa da, dayılar çocukları ancak analarından ve evlerinden uzakta oldukları zaman, yani pek az görebilirler. Bu yapı, çocuklara; hiçbir yerde rastlanmayan disiplinden ırak, ölçüsüz bir sevginin güvencesini verir. Onlarla ilgilenip oynayan babalarının üzerlerinde hiçbir yatırım hakkı bulunmamaktadır, yaptırım hakkına sahip dayılarınınsa yanlarında bulunmaya hakkı yoktur. Çocukla, ananın kocası arasında, hiçbir kan bağının bulunmadığına olan tüm inanca karşın, çocukların analarından ve kardeşlerinden çok ananın kocasına benzediğinin sanılması oldukça tuhaftır. Anayla çocuk ya da kız kardeşle erkek kardeş arasında bir benzerlik bulmak ahlaksızlık olarak kabul edilmekte ve hatta çok açık benzerlikler şiddetle yadsınmaktadır. Malinowski'ye göre çocukların anadan çok babaya benzediklerine olan inanç, babaların çocuklarına karşı duydukları sevginin kaynağını oluşturmaktadır. Malinowski, baba oğul bağının uygar insanlar arasında rastlanandan çok daha sevgi dolu ve uyumlu olduğunu saptamış ve bulmayı umduğu Odipus kompleksine rastlamamıştır.

Malinowski, adadaki dostlarını tüm ikna edici gücünü

kullanmasına karşın babalık diye birşeyin varlığına inandıramamıştır. Yerliler onun anlattıklarını misyonerlerin uydurduğu saçma bir hikaye olarak görüyorlardı. Ataerkil bir din olan Hıristiyanlığın, babalık kavramına sahip olmayan bir kişinin kafasına duygusal ya da düşünsel yollarla sokulması olanaksızdır. «Tanrı Baba» yerine «Tanrı Dayı» sözcükleri kullanılacaktır ki bu da amaçlanan ince anlamı tam olarak vermekten uzaktır. Zira babalık, gücü ve sevgiyi birlikte ifade etmektedir, Malenezya'lılardaysa gücü dayı, sevgiyse baba simgelemektedir. Herhangi bir erkeğin, çocuğu olabileceğine inanmıyan Trobriand Adası yerlilerine, insanların, Tanrının çocukları olduğu düşüncesi anlatılamaz. Bu nedenle misyonerler dinlerini yaymaya başlamadan önce fizyolojik gerçekleri anlatmakla işe başlıyorlardı. Malinowski, giriştikleri işin daha birinci aşamasında başarısızlığa uğrayan misyonerlerin İncili öğretebilmelerinin olanaksız olduğunu söylüyor.

Malinowski'nin, karısının yanından, hamileliği boyunca ve çocuğun doğumu anında ayrılmayan erkeğin, doğan çocuğa karşı içgüdüsel bir sevgi duyduğu ve bu sevginin babalık duygusunun temelini oluşturduğu savına ben de katılıyorum. Malinowski, «Başta hemen hemen tamamiyle biyolojik temelden yoksun gibi görünsede, babalığının» diyor, «bendensel gereksinmeler ve doğal özelliklere kökten bağlı olduğu gösterilebilir». Düşüncesine göre, eğer erkek karısının hamileliği boyunca onun yanında bulunmazsa, ilk ağızda çocuğa karşı içgüdüsel bir sevgi duyamaz, ne varki töreler ve kabilenin ahlak anlayışı onu ana ve çocukla kaynaştırır. Ve böylece sevgisi, sanki karısının yanından hiç ayrılmamış gibi yeşerir. Vahşiler arasında da olsa, tüm önemli insan ilişkileri her zaman, yeterince zorlayıcı olamayan içgüdüler doğrultusunda toplumsal ahlak anlayışı tarafından yürütülen, toplumun benimsediği, edimlerdir. Töre, ananın kocasını, çocuklarla ilgilenip, onları korumakla görevlendir-

mistir. Ve bu töre, içgüdü doğrultusunda olduğu için yürütülmesi güç değildir.

Malenezya'lılarda babanın çocuklarına karşı olan tavrını açıklarken Malinowski'nin başvurduğu içgüdü, bana, yazılanlardan çok daha genel gibi geliyor. Bence her erkek ve kadın bakmakla yükümlü olduğu çocuğa karşı bir sevgi duyma, eğilimi taşır. Hatta ilk başta sadece töre ve gelenek yetişkinin çocuğa ilgi duymasını sağlar, bu ilgide yatan büyük gerçek, çoğunlukla sevginin büyümesine neden olur. Hiç şüphesiz bu sevgi eğer çocuk, erkeğin sevdiği kadının çocuğuysa çok daha güçlenir. Böylece vahşilerin, karılarının çocuklarına gösterdikleri büyük sevgi de açıklık kazanmaktadır, ve bu, uygar erkeğin çocuklarına verdiği sevginin içindeki en büyük olarak ele alınabilir. Malinowski, tüm insanlığın Trobrian adasında yaşıyanlar gibi babalığın kabul edilmediği aynı evreden geçtiğini ileri sürmektedir — ve bu düşüncenin aksini kanıtlamak oldukça zordur. — Babayı içeren hayvan aileleri de aynı temele dayanmak durumundadır. Sadece insanlar arasında babalık gerçeği kavrandıktan sonra babalık duygusu bugün bildiğimiz biçimi almıştır.

BÖLÜM 3

BABANIN EGEMEN OLMASI

Babalığın fizyolojik gerçeğinin kabul edilmesi babalık duygusuna yepyeni bir unsur ekleyerek hemen her yerde ataerkil toplumların doğmasına yol açtı. Baba, İncil'de belirtildiği gibi, çocuğunu kendi «tohumu» olarak kabul etmesiyle birlikte çocuğa karşı olan duygusu iki etken tarafından güçlendirildi: İktidar tutkusu ve dölün devamı. Erkek döllerinin başarısını kendi başarısı olarak duymakta ve onların yaşamını kendi yaşamının devamı olarak görmektedir. Tutku artık mezarda son bulmamakta kuşaktan kuşağa uzanmaktadır. Örneğin dölünün vadedilmiş topraklara yayılacağını öğrenen İbrahim'in duyduğu hazzı düşünün. Anaerkil toplumlarda aile tutkularının da kadınlığa özgü olması gerekiyordu, nitekim kadınlar savaşmadıkları için böylesi tutkular ataerkil toplumlarda olduğundan daha az etkiliydiler. Böylece babalığın ortaya çıkması insan toplumunu, anaerkil evreden daha rekabetçi (yarışmacı) daha güçlü (enerjik) daha faal (dinamik) ve hummalı çalışır hale getirmiştir. Bir ölçüde varsayıma dayanan bu etkiden başka eşin (kadının) namusu üzerinde durmak için yeni ve çok önemli bir neden vardı artık. Çağdaş insanın sandığı gibi kıskanlıkta salt içgüdüsel öğe pek o kadar güçlü değildir. Kıskançlık en uç noktasına, soyun bo-

zulması korkusundan dolayı, ataerkil toplumlarda ulaşmıştır. Bu olgu, karısından bıkıp metresine iyiden iyiye bağlanan bir erkeğin buna karşın rakip erkeklerden karısını, metresinden daha çok kıskanması gerçeğinde görülebilir. Yasal (meşru) çocuklar erkeğin egosunun (ben'inin) bir devamıdır ve onun çocuğa duyduğu sevgi bir egoizm (bencillik) türüdür. Diğer yandan eğer çocuk yasal değilse, gayrimeşru baba bir biyolojik bağı bulunmayan bu çocuğa karşı sahte sevgi gösterilerinde bulunabilir. Babalığın ortaya çıkması, kadınların namuslarının korunması için, baskı altına girmelerine yol açtı — bu baskı önce bedensel başlamış, ardından düşünsel hale gelmiş ve en yüksek noktasına Viktorya çağında ulaşmıştır. — Kadınların baskı altına alınmalarından ötürü, birçok uygar toplulukta karı ve koca arasında gerçek dostluk oluşturulamamış, aralarındaki ilişkiler birinin alçakgönüllülük göstermesi diğerininse görevini yerine getirmesi biçiminde süregelmiştir. Tüm erkekler, yetkin bir düşünce yapısının karısını ihanete itebileceği korkusuyla tüm ciddi düşünce ve amaçları kendilerine saklamışlardır. Birçok uygar toplulukta kadınlar hemen hemen tüm dünya nimetlerinden ve olaylarından yoksun bırakılmışlar ve yapay bir şekilde aptallaştırılıp kayıtsız kılınmışlardır. Plato'nun diyaloglarından kendisinin ve arkadaşlarının, erkeklere, ciddi sevginin tek gerçek nesnesi olarak baktıkları izlenimi çıkartılabilir. İlgilendikleri konuların tümünün saygıdeğer Atinalı kadınlara bütünüyle kapatıldığı göz önüne alınırsa buna pek şaşmamak gerekir. Tümüyle benzer durum, şiirinin en görkemli olduğu dönemde İran'da, yakın zamanlara kadar Çin'de ve dünyanın bir çok yerinde ve çocukların yasallığından (meşruluğundan) emin olma tutkusu yüzünde tahrip edilmiştir. Sadece sevgi değil, kadınların uygarlığa yapacakları tüm katkılar da aynı nedende güdük bırakılmıştır.

Kendi doğal akışı içinde değişen ekonomik sistemle birlikte soy izi sürme yöntemi de biçim değiştirdi. Anaerkil

toplumda kişi dayısının mirascısıyken ataerkil toplumda babasının miraşçısı oldu. Ataerkil toplumda babayla oğul arasındaki ilişki, anaerkil erkekler arasında var olan tüm ilişkilerden daha yakındı, zira daha önce gördüğümüz gibi, babaya yüklediğimiz doğal işlemler, anaerkil toplumda babayla dayı arasında bölüşülmekte, sevgi ve ilgi babadan gelirken, yetki ve mal dayıdan gelmekteydi. Böylece, ilkel bir aile türünden, ataerkil ailenin çok daha karmaşık bir durumda olduğu açıklık kazanmaktadır. Erkeklerin evlenecekleri kızda bekaret aramaya başlamaları ataerkil sistemin ortaya çıkmasıyla başlar. Anaerkil sistemin var olduğu yerlerde genç kadınlar da erkekler gibi diledikleri çılgınlıkları yapabilmekteydiler, fakat evlilik dışı tüm cinsel ilişkilerin kötülüğünün önemine kadınlar inandırıldıktan sonra buna göz yumulmadı.

Babalar varoluş gerçeklerini yakalar yakalamaz ulaşabildikleri her yerde bundan azami derecede yararlandılar. Uygarlık tarihi, tarihsel kayıtların başlamasından hemen önce birçok uygar ülkede en yüksek noktasına ulaşan babalık yetkisinin yavaş yavaş zayıflamasının öyküsüdür. Çin'de ve Japonya'da bugün hâlâ devam etmekte olan atalara tapınma ilk uygarlıklarının tümel (Üniversal) bir özelliği olarak belirmektedir. Baba çocukları üzerinde birçok konuda — Roma'da ölümüne ya da yaşamasına karar vermeye kadar uzanan — mutlak yetkiye sahipti. Kız çocuklar uygar toplumun her yanında erkek çocuklar ise ülkelerin büyük çoğunluğunda babalarının izni olmaksızın evlenemezlerdi ve evlenecekleri kişiyi babalarının seçmesi olağan bir durumdu. Kadın yaşamının hiçbir evresinde bağımsız bir varlığa kavuşamamış önce babasının sonra kocasının kölesi olmuştur. Ayrıca gelinler, oğulları ve onların karılarıyla aynı çatı altında oturan ve onlara ev işlerinde zorbaca çalıştıran yaşlı kadınların tümüyle baskısı altındaydılar. Bu gün bile Çin'de genç kadınların kaynanalarının zulmüne dayanamayıp intihara

sürüklenmeleri bilinmiyen birşey değildir ve Çin'de rastladığımız bu durum yakın zamana kadar Asya ve Avrupa'nın tüm uygar bölümlerinde de söz konusuydu. İsa, oğlu babaya, gelini kaynanaya karşı çıkartmaya geldiğini söylediğinde, bugün halen Uzakdoğu'da süregelen aile düzenini düşünüyordu. Babanın üstün gücüyle ilk ağızda elde ettiği erk (Iktidar) din tarafından da desteklenmekteydi ki, birçok biçimine rastladığımız bu duruma Tanrının Yönetenlerden yana olduğunu duyulan inanç diyebiliriz. Atalara tapınma ya da benzeri şeyler son derece yaygındı. Hıristiyanlığın dinsel görüşlerinin babalık görkemiyle mayalandığını daha önce görmüştük. Toplumun monarşik (Tekerklik) ve aristokratik (Soyluerklik) örgütlenmesi ve miras düzeni her yerde babalık erki temeline oturtulmuştu. İlk dönemler ekonomik güdüler (Motive, Saik) bu sistemi ayakta tutuyordu. Tekvin* de (Genesis) erkeklerin nasıl sayısız torun istediklerini ve istedikleri gerçekleşince bunun kendileri için ne kadar yararlı olduğunu görürüz. Oğulların çoğalması hayvan sürülerinin büyümesi kadar yararlıydı. O günlerde Yehova** insana bu nedenle çoğalıp artmalarını söylemekteydi.

Uygarlığın gelişmesiyle ekonomik koşullar değişti, bir zamanlar bencilliği körükleyen dinsel kurallar sıkıcı gelmeye başladı. Roma'nın refaha erişmesinden sonra soylular (aristokracy) büyük aileyi bir yana bıraktılar. Görkemli Roma'nın son yüzyılları boyunca, bugünkünden çok daha etkili olan ahlakçıların öğütlerine rağmen, eski soylu takımı birer birer ölerek tükenmekteydi. Eşlerin ayrılması kolay ve yaygın hale gelmiş, üst sınıftaki kadınlar, hemen hemen erkeklerle eşit bir konuma ulaşmışlardı. Ve çocuklar üzerinde sahip olduğu velayet hakkı (patria potestas) yavaş yavaş azal-

* Tevrat'ın dünyanın oluşunu anlatan birinci kitabının başlığı. (Ç. N.)

** Yahudilerin Tanrılarına verdikleri ad. (Ç. N.)

maktaydı. Bu gelişme birçok yanıyla günümüzdekine benzemektedir, yalnız Roma'da üst sınıflar içinde yer alan bu gelişme ondan yararlanacak kadar varlıklı olamayanlar tarafından sarsıldı. Bizimkinin aksine Antik uygarlığın sınırları nüfusun çok küçük bir yüzdesini içine almaktaydı. Antik uygarlığı yaşadığı sürece güvenilmez yapan da işte buydu ve sonunda aşağılardan gelen büyük boş inanç dalgasına dayanamayıp yıkılmasının da nedeni bu oldu. Hıristiyanlık ve barbar istilaları Greko-Romen düşünce sistemini yok etti. Her ne kadar ataerkil sistem varlığını sürdürmüş ve hatta ilk elde soylu (Aristokratıç) Roma'dakine göre bir ölçüde güçlenmişse de kendini yeni unsura, Hıristiyanlığın cinsiyete bakışına ve Hıristiyan ruh ve güfran* (Salvation) öğretisinden çıkartılan bireyciliğe uydurdu. Hiçbir Hıristiyan topluluğu Antik ve Uzakdoğu uygarlıkları kadar açıktan açığa dirimsel (biological, yaşama deǧgin) olamamıştır. Üstüne üstlük Hıristiyan din biliminin bireyciliği Hıristiyan ülkelerinin yönetim biçimini giderek etkiledi ve bir zamanlar insanlarca, ölümsüzlüğü sağlamaya en iyi çare olarak görülen soyun devamına olan ilgi, kişisel ölümsüzlük vaadleriyle azaldı. Çağdaş toplum ataerkilliğini sürdürmekte ve aile kendini korumaktaysa da eski toplumlara oranla babalığa olan bağlılık önemini oldukça yitirmiştir. Ayrıca ailenin gücü de alışılmışın çok altına düşmüştür. İnsanların umut ve tukuları bugün, Tekvin'deki atalarından tamamıyle farklıdır. Bugün sayılarının kalabalığıyla değil, devlet içindeki konumlarıyla üstünlüğe erişmeye çalışılıyor. Bu değişim geleneksel ahlak ve tanrıbilimin gücündeki azalmanın nedenlerinden biridir. Değişmenin kendisi gerçekte Hıristiyan tanrıbilimin bir parçasıdır. Bunun nasıl gerçekleştiğini görebilmek için, dinin, insanların evlilik ve aile hakkındaki görüşlerini nasıl değiştirdiğini incelemek gerekir.

* Güfran: Tanrının kullarının günahını bağışlaması (Ç. N.)

BOLUM 4

ERKEKLİK ORGANINA TAPINMA ÇİLECİLİK* VE GÜNAH

Babalık gerçeğinin ortaya çıkmasından bu yana cinsiyet (seks) her zaman dinin büyük ölçüde ilgisini çekmiştir. Din önemli ve gizli herşeyle ilgilendiği için yadırganacak bir şey değildir bu. Tarım ve kır yaşamının sürdürüldüğü çağların başlarında ister hayvan sürüsünden olsun ister ekılen ekinden ya da kadından, ürünün her türünün büyük önemi vardı. Ürün her zaman bereketli olmuyor her cinsel beraberlik sonunda kadın gebe kalmıyordu. İstenilen amaca ulaşabilmek için din ve büyüye sığınıldı. Duygudaşlık büyüsünün** (sympathetic magic) genel düşüncesine göre toprağı bereketli kılmak için insanın doğurganlığını artırmak gerekmekteydi ve birçok ilkel toplulukta arzulanan insanın doğurganlığının artırılması bir dolu dinsel ve büyüsel törenle körüklendi. Tarımın anaerkil dönemin sonlarında doğduğu kadim Mısır'da, biçimini, sihirli güçleri olduğuna inanılan ve para gibi kullanılan deniz salyangozu kabuğundan aldığı sanılıyordu. Bu evre, tüm eski uygarlıklarda olduğu gibi Mısır'da da sona ererek dindeki cinsel öge erkeklik organına tapınma biçimini aldı. Robert Brıffault'un «Sex in Civilization» adlı kitabında bu konuda çarpıcı gerçeklerin son derece başarılı kısa öyküleri bulunmaktadır.*

* Çilecilik: ascetizm, Riyzzet, Zuhdu, takvâ (Ç. N.)
** Duygudaşlık büyüsü: Tecazüp, meyli tabi, iştiraki his (Ç. N.)

Tarımsal şölenler, özellikle tohumun ekilişi ve hasatın kaldırılışına ilişkin olanlar, dünyanın her köşesinde vardı ve bunlar her dönem toplu cinsel serbestliğin en çarpıcı örneklerini oluşturuyorlardı... Cezayir'in tarımla uğraşan halkı kadınlarının cinsel serbestliklerine konulan her türlü sınırlamalara kızıyor, cinsel ahlaka yönelik getirilecek her türlü baskının tarımsal faaliyetlerinin başarısına zararı dokunacağına inanıyorlardı Atina'nın thesmophoria'sında, ekim bayramında, bereket büyüsü asli yapısı biraz değiştirilerek korunmuştur. Bu bayramlarda kadınlar erkeklik organı amlemi taşırlar açık seçik şeyler söylerlerdi. Roma'nın ekim bayramlarının *Saturnalia*'larının sürdürüldüğü Kuzey Avrupa karnavallarında yakın zamana kadar, Sioux**'larda ve Dahomey'lerde*** yaygın olandan biraz daha değiştirilmiş erkeklik organı sembolleri görülmekteydi.**** Dünyanın birçok yerinde ayın (erkek olarak kabul edilmekte) çocukların gerçek babası olduğu sanılmıştır.***** Bu görüş elbette aya tapınmaya bağlıdır. Ay — rahip ve ay takvimiyle, güneş — rahip ve güneş takvimi arasında yer olan garip çatışmanın konumuzla doğ-

* Havelock Ellis'in önsözüyle V. F. Calverton ve Schmalhausen tarafından basılmıştır.
** **Sioux** — A.B.D.'nin kuzey dağlarında, Dakota'da yaşıyan kızılderili kabile.
*** **Dahomey** — Fransız batı Afrikasında, Fransız Kolonisi.
**** Briffault, loc. cit. p. 34.
***** Maori Devletinde «Ay, tüm kadınların değişmiyen ya da gerçek kocasıdır. Atalarımızın ve yaşlılarımızın düşüncesine göre erkeğin karısıyla evlenmesinin hiçbir hükmü yoktu: gerçek koca aydı.» Dünyanın birçok yerinde benzer görüşler varolmuştur ve bunlar babalığın bilinmediği evreden onun önemini kavrandığı evreye geçişi göstermektedir. Briffault a.g.e. p. 37.

rudan bir ilgisi yoktur. Takvimin her zaman dinde önemli bir yeri olmuştur. İngiltere'de 18. Yüzyıla kadar ve Rusya'da 1917 devrimine dek Gregorian takviminin katolikliğe ait olduğu düşünüldüğü için yanlış takvim kullanılmıştı. Aynı şekilde son derece yanlış ay takvimleri aya tapan rahipler tarafından savunulmuş, güneş takvinin üstünlüğü yavaş yavaş ve bölge bölge sağlanabilmiştir. Mısır'da bu çatışma birkeresinde iç savaşa kadar uzanmıştır. Bu savaşın, — ay — kelimesinin dilbilgisi açısından cinsiyetinin belirlenmesiyle ilgili çıkan tartışmadan doğduğu düşünülebilir ve hâlâ Almanya'da «ay» kelmesi erildir (masculine, muzekker). Güneşe ve aya tapınmanın her ikisi de Hıristiyanlıkta iz bırakmış, İsa kış gündönümünde doğmuş, dirilmesi ise Paskalya'da, dolunay'da gerçekleşmiştir. Her ne kadar ilkel uygarlıklara şu ya da bu düzeyde ussallık (Rationality, aklilik) yüklemek cüretkarlık olsa da, güneşe tapınanların her yerde elde ettikleri başarıların, güneşin ürünler üzerinde ay'dan daha etkili olduğu gerçeğine dayandığı sonucuna ulaşmak zor değildir. Buna uygun olarak Saturnalia çoğunlukla ilkbaharda gerçekleşirdi.

Putperest antik dinlerin hepsinde erkeklik organına tapınmanın önemli ögeleri bulunmaktaydı ve Rahipler bu konuda yazıya dökülmüş birçok tartışma (Polemical, Munakaşai Kalemiye) silahıyla donatılmışlardı. Bununla birlikte onların polemiklerine rağmen erkek organına tapınmanın izleri Ortaçağ boyunca sürdü ve sonunda sadece Protestanlık, erkek organına tapınmadan geride kalanları kökünden söküp atmayı başarabildi.

«Flandre* ve Fransa'da Fallus tapımına**

* Flandre — Belçika ve Fransa'nın kuzeyinde bir bölge (Ç. N.)

** Fallus tapımı — Erkeklik organının kutsallığı inancı (Ç. N.)

(İtyhphallic) düşkün azizlere pek seyrek rastlanmamaktaydı, Bretanya'lı St. Gıles, Anjou'lu St. Rene, Bourges'li St. Greluchon, St. Regnaud, St. Arnaud, Güney Fransa'da ünü en yaygın olanı ilk Lion Piskopos'u olduğu söylenen, St. Fautin'di Embrun'daki türbesi Hugucnot'lar (Fransız Protestanları) tarafından tahrip edildiğinde, ona inananların kısırlığa ve iktidarsızlığa karşı ilaç olarak içmek için, üzerine döktükleri şaraplardan kıpkırmızı kesilen, olağanüstü erkeklik organı hazretin türbesinin yıkıntıları arasından kurtarılmıştı.»*

Antikçağlar'da kutsal fahişelik çok yaygın bir kurumdu. Bazı yerlerde sıradan, namuslu kadınlar tapınağa giderek ya rahiple ya da orada karşılaştıkları bir yabancıyla cinsel birleşmede bulunurlardı. Başka yerlerdeyse rahibelerin, kendileri kutsal fahişeydiler. Tüm bu töreler tanrıların lutfuyla kadınların doğurganlığını arttırmak ya da duygudaşlık büyüsüyle ürünleri verimli kılmak için kalkışılan işler olsa gerek. Buraya kadar dindeki cinsiyet (sexual) ögelerini inceledik, cinsiyete karşı ögelerde diğeriyle birlikte, yanyana, ilk günlerden beri varolmuşlar ve sonunda bu ögeler Hıristiyanlığın ve Budizmin yaygın olduğu yerlerde karşıtlarına üstün gelip zafer kazanmışlardır. Westermarch «Evlilikte, genel olarak cinsel ilişkide olduğu gibi, murdar ve günah olan bir şeylerin bulunduğuna inanan acayip düşünce»** dediği şeye bir çok örnek vermektedir. Dünyanın çeşitli yerlerinde Hıristiyanlığın ve Budizmin etkisinde kalmadan kendilerini eldeğmemiş (bakire) kalmaya adayan rahip ve rahibeler olmuştur. Haydulerin Essenes mezhebi tüm cinsel birleşmeleri pis (murdar) kabul eder. Bu görüş, eski çağlarda Hıristiyanlığa en çok karşı olan yerlerde bile, kendine yandaş

* Briffault, a.g.e. s. 40.

** «History of Human Marriages» s. 151.

bulabilmiştir. Aslında Roma İmparatorluğunda çileciliğe (ascetizm, zühdiye) karşı genel bir eğilim vardı. Aydın Roma'lılar arasında Epikürcülük etkisini hemen hemen yitirerek yerini Stoacılığa bırakmıştı. Apokrifa*'nın bir çok bölümünde Tevrat'ın (ahid-i atik) ilk kitaplarındaki güçlü erkeklikten son derece farklı olarak, kadınlara karşı münzevi bir tavır öneriliyor. Neo-Platoncular aşağı yukarı Hıristiyanlar kadar çileciydiler. İran'dan maddenin şer (kötü) olduğunu ileri süren öğreti batıya yayılmış ve beraberinde tüm cinsel birleşmelerin şer (kötü) olduğu inancını getirmiştir. Bu pek o kadar uca savrulmamışsa da, kilisenin de görüşüdür, ama bu konuyla gelecek bölüme kadar değinmeyeceğim. Kesin olan şey insanların belli koşullarda seksten kendiliğinden (spontaneously) dehşet duymalarıdır ki bu da seksin olağan çekiciliği gibi doğal bir tepisidir. Bu hususu dikkate almamız ve hangi tür cinsel sistemin insan doğasına huzur vereceğine ilişkin bir yargıda bulunabilmek istiyorsak, onu ruhsal (psikolojik) açıdan anlamamız gereklidir.

Öncelikle inançlara böylesi davranışların kaynağı olarak bakmanın abes olduğunu söylemeliyiz. Bu tür inançları ilk ağızdan kişinin duygu durumu** (mood) ortaya çıkarmıştır, fakat bunlar bir kez doğdular mı duygu durumunu ya da bu duruma uygun eylemleri sürekli kılacaklardır. Ama sekse karşıt (anti-seks) tavrın birincil nedeni olabilmeleri çok uzak bir olasılıktır. Bence kıskançlık ve cinsel yorgunluk böylesi tavırların iki ana nedenidir. Ufacık da olsa kıskançlığın doğmasıyla cinsel eylem biraz nefret vermekte ve bu eyleme yönelen arzuysa iğrenç görünmektedir. Eğer tümüyle içgüdüsüyle yaşıyan bir erkek, öylece bırakılırsa bütün kadınların kendisini ama sadece kendisini sevmesini ister, kadınların başka erkeklere verebilecekleri herhangi bir sevgi onda kolayca ahlaksal suçlamalara dönüşebilecek duygular yaratır. Özellikle kadının kendi karısı olması halinde durum böyledir. Örneğin Shakespeare'in erkekleri karılarının aşırı tutkulu (ateşli) olmalarını istemezler, Shakespeare'e göre kusursuz kadın, kocasının okşamalarına bir görev duygusuyla kendini bırakan ve aslında seksten haz almayıp sırf ahlak yasaları buyurduğu için ona katlanan, bu nedenle de kendine bir aşık bulmayı düşünmeyen kadındır. Karısının kendisini aldattığını öğrenen içgüdüsel koca, karısına ve onun aşığına karşı içi nefretle dolar ve seksin böylece çok kötü bir şey olduğuna karar verebilir Hele yorgunluktan ya da yaşlılıktan dolayı iktidarsızsa, bu durum daha güçlü olarak ortaya çıkar. Birçok toplumda yaşlı erkekler gençlere göre daha ağır bastıkları için seks konusundaki resmi ya da geçerli düşüncenin kaynağını delikanlıların oluşturmaması doğal karşılanmalıdır.

Cinsel yorgunluk uygarlıkla ortaya çıkan görüngüdür (phenomenon, hadise). Bu olay hayvanlar aleminde bilinmez, vahşi (uygarlık öncesi) insanlar arasındaysa cinsel yorgunluğa pek seyrek rastlanır. Tek eşli evliliklerde de pek seyrek ortaya çıkar zira birçok erkeğin bedensel olarak aşırıya gitmesini yeni heyecanlar körükler. Ayrıca kadınların cinsel birleşmeyi red etme özgürlüklerinin bulunması halinde de cinsel yorgunluk söz konusu olamaz, zira böylesi durumda tıpkı dişi hayvanlar gibi, kadınlar da cinsel birleşmeden önce kendilerine kur yapılmasını istiyecekler ve kendilerini erkeğin arzuları yeteri kadar alevlenmeden aşıklarına teslim etmiyeceklerdir. Bu tümüyle içgüdüsel olan duygu ve davranış, uygarlık tarafından zayıflatılmıştır. Bunda büyük pay ekonominindir. Evli kadınlar ve fahişeler, benzer şekilde, cinsel çekicilikleriyle yaşamlarını kazanırlar ve bu ne-

* Apokrifa: Eski Akit'e bağlı olan fakat İbranice metinleri olmadığı için herkesçe Kutsal Kitabın metnine dahil edilmeyen ve bazı kiliselerce kutsal kabul edilen birtakım kitaplar. (Ç. N.)

** Duygu durumu: Sevinçli, dertli ya da coşkusal bir tepki göstermek için kişinin içsel hazırlığı (Ç. N.)

denle de kendilerini sadece, içgüdüleri kamçılandığı zaman veremezler. Buysa cinsel soğukluğa karşı Doğa'nın koruyucusu olan kur yapmanın oynadığı rolü son derece küçültmektedir. Sonuçta katı ahlak kurallarıyla yeteri kadar kendilerini sınırlamayan erkekler her zaman aşırı gitme eğilimini taşıyacaklar buysa doğal olarak, çileci inançlara yol açan usanç ve tiksinme duygularını yaratacaktır.

Sıkca rastlandığı gibi, kıskançlık ve cinsel yorgunluk birleşince, sekse karşıt duygu güçlü hale gelmektedir. Bence bu, şehvet düşkünü toplumlarda çileciliğin gelişme eğilimi taşımasının temel nedenidir.

Bakirliğin (evlenmemenin) bir tarihsel görüngü (phenomenon, hadise) olarak tabiiki başka kaynaklarıda vardır. Kendilerini ilahların hizmetine adamış olan rahip ve rahibeler bu ilahlarla evli kabul edilebilirler ve böylece kendilerini, ölümlülerle her türlü cinsel birleşmeden sakınmaya zorlarlar. Doğal olarak bunlar son derece kutsal kabul edilecekler ve böylece kutsallık ve bakir kalma (evlenmeme) arasında bir ortaklık oluşacaktır. Katolik Kilisesinde bugün de rahibeler İsa'nın gelinleri olarak kabul edilmektedirler. Ve bu elbette onlarda ölümlülerle cinsel birleşmede bulunmanın günah olduğu düşüncesini yaratan nedenleıden biridir.

İlk çağın son dönemlerinde çileciliğin artmasında şimdiye kadar değindiklerimizden çok daha çapraşık nedenlerinin bulunduğu kuşkusu var bende. Yaşamın neşeli, insanların güçlü olduğu ve var olan dünyevi hazların tam bir doygunluk vermeye yeterli bulunduğu çağlar vardır. İnsanların yorgun olduğu, bu dünyanın ve onun hazlarının onları doyurmadığı ve yaşadıkları bu dünyanın doğal boşluğunu kapatmak için cinsel (spırıtual, ruhani) teselliler aradıkları ya da bir öte dünya yarattıkları çağlar da olmuştur. Süleyman'ın «Türkülerin Türküsü» (Neşideler Neşidesi) ile

Süleyman'ın Mesellerini* (Ecclesiastes) karşılaştırdığımızda görürüz ki birincisi ilk çağın en dinç ve güzel dönemini, ikincisiyse çürüme dönemini sergilemektedir. Bu farklılığın nedenini bilebilecek durumda değilim. Belki de açık havadaki hareketli yaşamın yerini yerleşik kent yaşamının alması, Stoacıların ağır kanlı oluşları ya da Meselleri (Ecclesiastes) yazan kişinin yeteri kadar beden eğitimi yapmadığı için herşeyin beyhude olduğunu düşünmesi gibi çok basit ve bedensel (fizyolojik) bir nedeni vardır. Ne olursa olsun böylesi bir duygu durumu (mood) hiç şüphesiz seksin kolayca mahkum edilmesine yol açacaktır. Galiba bizim öne sürdüğümüz nedenlerle diğer bir çokları antik çağın son yüzyılındaki genel usancı körüklemişler ve bu usancın bir görünümü de çilecilik olmuştur. Ne yazık ki Hıristiyan ahlak felsefesi (ethic, ilmi ahlak) bu tükenmiş ve hastalıklı dönemde kurulmuştur. Daha sonraki dönemlerin güçlü insanları, tüm yaşambilimsel (biological, ilmül hayatı) değerlerinin ve insan yaşamını sürdürmenin anlamını yitirmiş olan hasta, bıkkın ve düş kırıklığına uğramış insanlara ait hayat görüşüne ayak uydurmak için ellerinden geleni yapmışlardır. Bu gelecek konunun kapsamına giriyor.

* Eski ahit'in (Tevrat) daha çok tarih, efsane, şiir, atasözü gibi metinlerden oluşan üçüncü bölümü Ketubım'de Hz. Süleyman'ın yazdığı kabul edilen 18 türkü otuzbir bölümlük Meseller. (Ç. N.)

BÖLÜM 5

HIRİSTİYAN AHLAK FELSEFESİ (ETHİCS)

«Aile evlilik üzerine değil, evlilik aile üzerine kurulmuştur,» der Westmarck. Bu görüş Hıristiyanlık öncesi dönemlerde gerçeklik taşıyordu fakat Hıristiyanlığın doğuşuyla birlikte üzerinde önemle durulması gereken bir önerme (sav) haline geldi. Hıristiyanlık ve özellıkle Aziz Paul, evliliğin sadece çocuk yapmak için değil fakat zina günahından kurtulmak için de gerçekleştirilmesi gerektiğini savlayan, yepyeni bir görüş atmıştır ortaya.

Aziz Palu evlilik üzerine görüşlerini Korintoslulara Birinci Mektup*da hiç bir kuşkuya yer bırakmıyacak kadar açık bir şekilde ortaya koymuştur. Anlaşıldığı kadarıyla Korint'li Hıristiyanlar üvey anneleriyle cinsel ilişki gibi garip bir alışkanlık edinmişler ve Aziz Paul da bu durumun kökten çözülmesi gerektiğine inanmış. İleri sürdüğü görüşler şunlar:

* Yeni Ahid'de (New Testemant, İncil) yer alan Aziz Paul'un Korint'li Hıristiyanlara yazdığı mektup. Aziz Paul İncil'de yer alan mektuplarında ilk günahın Adam'in suçuyla başladığını ve bütün soyuna bulaştığını ileri sürmektedir. (Ç. N.)

1 — Şimdi bana yazdığınız şeylere geliyorum: Bir adam için kadına dokunmamak iyidir.

2 — Bununla birlikte, zinadan korunmak için bırakın her erkeğin kendi kadını ve her kadının kendi erkeği olsun.

3 — Koca-karısına, yerine getirmesi gereken iyiliği göstersin, kadın da aynı şekilde kocasına davransın,

4 — Karının kendi vücudu üzerinde yetkisi yoktur, kocanın vardır, aynı şekilde kocanın kendi vücudu üzerinde yetkisi yoktur, karının vardır.

5 — Birlikte kendinizi ibadete ve duaya verdiğiniz zamanın dışında, birbirinize zulmetmeyin; yeniden birleşin ki Şeytanın dürtmesiyle nefsinize hakim olmama durumuna düşmeyesiniz.

6 — Bunları emir olarak değil, izin olarak aktarıyorum.

7 — Bütün insanların en azından benim gibi olmasını diliyorum. Fakat her kişi, kimi şu tavrından, diğeri bu tavrından Allah'ın ihsanına layıktır.

8 — Böylece evlenmemiş olanlara ve dullara derim ki sizler için en iyisi katlanmaktır.

9 — Ama eğer dayanamıyacaklarsa evlendirin onları, evlenmek yanmaktan çok daha iyidir.

Bu bölümlerde görüleceği gibi Aziz Paul çocuklardan hiç söz etmemektedir, evliliğin biolojik amacı onun gözünde tümüyle önemsizdir. Böyle olmasıda doğaldı zira dünyanın sonunun pek uzak olmadığını ve İsa'nın dünya'ya ikinci kez gelişinin yakın olduğuna inanmaktaydı. İsa'nın dünyaya ikinci gelişinde insanlar koyun ve keçi olarak ikiye ayrılacaklardı, önemli olan tek şey kişinin kendini o anda koyunlar arasında bulabilmesiydi. Aziz Paul cinsel birleşmenin, evlilikte bile tanrının rahmetini (esirgemesini) kazanmak için bir engel olduğu kanısındaydı. (1. Korin VII 32-34) Yinede evlilerin günahtan korunabilme olasılıkları vardı ama zi-

na ölümcül bir günahtı ve zinadan tövbekar olmayan kendisini mutlaka keçiler arasında bulacaktı. Bir zamanlar bana sigarayı bırakmamı öğütleyen bir doktorun, canım sigara çektiğinde ağzıma bir damla asit damlatmanın işi kolaylaştıracağını söylediğini anımsıyorum. İşte Aziz Paul'da evliliği aynı düşünce ile öğütlüyor. Evliliğin zina kadar hoş olmadığını biliyor fakat günah işlemeye karşı direnemeyen zayıf biraderlerimizi kurtarabilmenin tek yolunun da bu olduğunu düşünüyor. Evlilikte herhangi bir olumlu yanın bulunduğunu, karı ile koca arasındaki sevginin güzel ve hoş birşey olduğunu biran bile aklına getirmiyor, aile'ye karşı en ufak bir ilgi duymuyordu. Düşüncelerinde zinanın önemli bir yeri vardır ve cinsel ethikin tümü buna göre düzenlenmiştir. Bu ekmek yapmanın tek nedeninin insanları, pasta çalmaktan korumak olduğunu savlamaya benziyor. Aziz Paul zina hakkında niçin bu kadar kötü düşündüğünü bize anlatmaya tenezzül etmiyor. Biri çıkıpta, Musa yasasını değiştirip domuz yeme özgürlüğünün kazanılmasına rağmen St. Paul'un ahlak anlayışının ortodoks yahudiler kadar sert olduğuna göstermek istediğinden, kuşku duyduğunu, ileri sürebilir. Herhalde domuz eti Yahudilere yasak olduğu uzun yüzyıllar boyunca onlara, zina kadar çekici geliyordu. Ve böylece o da, meshebine çileci ögeler katma gereksinimini gidermekteydi.

Her türlü zinayı lanetlemek Hıristiyan dininde bir yeniliktir. İlk uygarlığın tüm yasaları gibi Eski Ahid de (Tevrat) evli bir kadınla cinsel ilişki kurulması olarak tanımladığı zinayı, yasaklıyordu. Eski Ahid'i dikkatlice okuyan herkes bunu apaçık görür. Örneğin İbrahim Sara'yla birlikte Mısır'a gittiğinde kıral'a Sara'nın kendisinin kızkardeşi olduğunu söyler ve kral da buna inanarak kadını haremine katar ama sonunda İbrahim'in karısı olduğu ortaya çıkınca kral bilmeyerek günah işlediğini düşünerek çok üzülür ve İbrahim'i kendisine gerçeği söylemediği için kınar. Bu antik çağın genel yasasıydı. Evlilik dışı ilişkide bulunan kadının kötü (Meşum) olduğu düşünülürdü, fakat başkasının karısıyla cinsel birleşmede bulunmadıkça ki bu bir başkasının mülkiyetine tecavüz etme suçuydu erkek günahkar sayılmazdı. Evlilik dışı cinsel birleşmelerin tümünün ahlaksızlık olduğu görüşü, yukardaki bölümlerde gördüğümüz gibi, Aziz Paul'un tüm cinsel birleşmelerin, evliler arasında olanların bile kınamasından kaynaklanmaktadır. Biolojik gerçeklere aykırı bu tür düşünceler aklı başında kişiler için marazi sapmalardır. Bu hususun Hıristiyan ethikine girmesi Hıristiyanlığı tüm tarihi boyunca düşünsel bozukluklara ve sağlıksız yaşam görüşlerine itmiştir.

Kilisenin ilk dönemlerinde Aziz Paul'un düşünceleri üzerinde durularak sorun abartılmıştır. Bakirelik kutsal kabul edilmiş, insanlar düşüncelerini şehvetli görüntülere dolduran şeytanla boğuşmak için çöllere çekilmişlerdi.

Kilise bedeni çekici kılan her şeyin günaha yol açtığı noktasından hareketle banyo yapma alışkanlığına da hücum ediyordu. Pisliğe övgüler düzülüyor etrafa giderek kutsallığın kokusu yayılıyordu. «Bedenin ve onun giysilerinin temizliği, ruhun pisliği anlamını taşır»* diyordu Aziz Paul. Bite tanrının incisi adını takmışlar ve bitlenmeyi kutsal kişi olmanın zorunlu göstergesi saymışlardır.

«Bir münzevi olan Aziz Abraham din değiştirdikten sonra yaşadığı 50 yıl boyunca büyük bir katılıkta, ne yüzünü nede elini, ayağını yıkamıştır. Anlatıldığına göre eşsiz bir güzelliği varmış ve onun yaşamını yazan kişi, insanı yadırgatan birşekilde «Yüzü, ruhunun temizliğini gösterirdi» demektedir. Aziz Amon kendini hiç çıplak görmemişti. Ünlü bakire Silvia, altmış yaşında olmasına ve vücudundaki hastalığı bu alışkanlıkları meydana getirmesine rağmen dinsel

* Havelock Ellis, «Cinsiyet Psikolojisi Üzerine Etüdler» (Studies in the Psychology af sex) Val. 4, sf. 31.

ilkelere dayanarak parmak uçlarından başka vücudunun herhangi bir yerini yıkamayı, kesinlikle reddetmişti. Aziz Euphraxia ayaklarını hiç yıkamamış olan ve yıkanmak üzerine yapılan en ufak bir ima karşısında tüyleri ürperen yüz otuz rahibenin bulunduğu bir manastıra girmişti. Bir münzevi, saçları rüzgarda uçuşan, çıplak vücudu yılların ve pisliğin etkisiyle kapkara kesilmiş bir yaratığın, önünden çöle doğru akıp gittiğini gördüğünde, şeytanın, kendisini taklit eden hayalini gördüğünü sanmıştı. Kırk yedi yıl boyunca çile çekerek günahlarını bağışlatmaya çalışan Mısır' lı Azize Mary, bir zamanlar güzel bir kadınmış. Keşişlerin zaman zaman ılımlı davranışlar içine girmeleri, son derece büyük bir lekeydi. Geçmişe bakıp içi sızlıyarak «Babalarımız» der keşiş Alexander «yüzlerini hiç yıkamazlardı oysa biz sık sık hamama gidiyoruz». Hikaye edildiğine göre çöldeki manastırlardan birinde rahipler susuzluktan büyük acılar çekerler ve başrahip Theodosıus'un dualarıyla yerden sular fışkırır. Fakat çok geçmeden bu bolluğun karşısında baştan çıkan rahipler eski katılıklarını bir yana koyup başrahibi, bir hamam yaparak sudan yararlanmaya ikna ederler. Hamam yapılıp biter. Rahipler sadece bir kez yıkanma zevkini tadabilirler zira dere durur. Dualar, gözyaşları ve tutulan oruçlar boşunadır. Aradan tam bir yıl geçer. Sonunda baş rahip Tanrısal laneti üzerlerine çeken hamamı yıktırır ve sular yeniden akmaya başlar.»*

Açıktır ki sekse ilişkin böylesi görüşlerin egemen olduğu yerde tıpkı içki yasağında içki içmek gibi, cinsel ilişkiler de, hayvani ve kaba biçimiyle gerçekleşme eğilimi taşır. Sevme sanatı unutulur ve evlilik vahşetle dolar.

«Çilecilerin, insanların kafalarına bakireliğin önemine

* W.E.H. Lecky. «Avrupa Ahlakının Tarihi». (History af European Morals) cilt 2, sf. 117 - 118.

ilişkin düşünceleri kalıcı bir şekilde sokarak gerçekleştirdikleri son derece büyük hizmet, evlilik üzerine yaptıkları kötü etkilerle ciddi olarak dengelenmiştir. Dinsel yazılar ormanından bu kurumu tanımlayan iki üç güzel örnek seçebilmek mümkündür. Ama genel olarak evliliğe bakış biçimleri kadar bayağı ve tiksindirici herhangi birşey düşünebilmek son derece güçtür. Linnaeuş'un gösterdiği gibi, her zaman çiçekler dünyasını da içine alan, o ölümün yıkıp yok edişini onarmak gibi soylu bir amaç için doğanın düzenlediği ilişki, Adem'in atılmasının nedeni olarak kabul edilmiş ve evliliğe hemen hemen sadece bu aşağılanan yanından bakılmıştır. Uyandırdığı yumuşacık sevgi, peşi sıra getirdiği kutsal ve güzel evcil özellikler tamamiyle göz ardı ediliyordu. Çilecinin amacı insanları bakirelik yaşamına çekmekti ve bunun zorunlu sonucu olarak evliliği aşağı bir durum olarak görüyordu. Yine de soyun devamı ve insanları daha büyük günahlardan korumak için evlilik gerekli görülüyordu, ama halâ, gerçek kutsallığa erişmek istiyenlerin sakınmaları gereken birşeydi. Aziz Jerome'nin etkili diliyle «Evlilik odununu Bekaret baltasıyla kır»mak azizliğin sonuydu ve evliliği övmesi, sadece bakireler üretmesinden dolayıydı. Evlilik bağı kurulduktan sonra bile çileci tutku etkisini sürdürmekteydi. Bunun aile içi yaşamın diğer ilişkilerini nedenli karanttığını gördük. Çilecilik hepsinden daha kutsal olan evliliğin içine zehrini on kat fazlasıyla akıtmıştır. Karının ya da kocanın içine dolan güçlü dinsel arzunun ilk etkisi mutlu bir birliği olanaksız kılmasıdır. Eşlerden daha sofu olan hemen münzevi bir yaşam sürdürmek isteyecek en azından görünürde bir ayrılık yer almasa bile evlilikte pek alışılmamış bir ayrılık yaşanmaya başlanacaktır. Bu tür yazına aşina olan bir kişi, rahiplerin öğüt verici yazılarında ve azizlerin menkıbelerinde bu düşünce yapısının ne denli büyük yer tuttuğunu bilir. Birkaç örnek verecek olursak, Aziz Nilus, iki çocuğu varken içini çile-

cilik özlemi kaplamış ve uzun yalvarmalar sonunda karısını ayrılmaya ikna edebilmişti. Aziz Amon, evlendiği gece karısını evliliğin kötülüğü üzerine ateşli bir nutukla karşılamış ve sonuçta ayrılmaya karar vermişlerdi. Aziz Melania, kocasının yatağını istiyerek ayırmasına izin vermesini sağlamak için çok uzun süre uğraşmıştır. Aziz Abraham, karısından evliliğinin ilk gecesi kaçmıştır. Anlatılan bir menkıbeye göre Aziz Aleksis de aynı yolu izlemiş, fakat yıllar sonra Kudüs'e baba evine döndüğünde karısını hâlâ terkedilişinin matemini tutarken bulmuş yalvarmaları sonucu bir dam altına kafasını sokmasına izin verilmiş ve burada, ölümüne dek horlanarak, aşağılanarak unutulup gitmiştir.»*

Katolik kilisesi, Aziz Paul ve Thebaid'li rahipler kadar, biyolojiye aykırı düşmemiştir. Sen Paul'da evliliğe sadece şehvete karşı yasal bir önlem olarak bakılmaktadır. Onun sözlerinden doğum kontroluna ilişkin bir itiraz çıkartmak mümkün değil, aksine cinsel perhize katılmayı hamilelik ve doğum için sakıncalı gördüğünü söylemek olası. Kiliseyse farklı bir görüşü benimsemiştir. Ortodoks Hıristiyan sistemde evliliğin iki amacı vardır: birincisi Aziz Paul tarafından dile getirilendir, ikincisiyse çocuk yetiştirmektir. Bunun sonucu, cinsel ahlakı Aziz Paul'da olduğundan da öte sertleştirmek olmuştur. Evlilikle sadece cinsel birleşme yasallaştırılmamıştır, eğer bu birleşme çocuk yapmayı amaçlamazsa karı koca arasında dahi olsa, günah kabul edilmiştir. Katolik Kilisesine göre meşru çocuk sahibi olma cinsel birleşmeyi haklı gösteren tek güdüdür. Bu güdü beraberinde ne denli zulüm getirirse getirsin her zaman haklı çıkartmıştır onu. İster kadın nefret etsin cinsel birleşmeden, ister bir başka doğum daha yaparsa ölme olasılığı bu-

* W.E.H. Lecky a.f.e. alt 2 s. 339 - 341.

lunsun, ister doğacak çocuğun sakat ya da geri zekâlı olma ihtimali bulunsun, ister sefalete savrulmayı engelliyecek yeterli parası bulunmasın, eğer çocuk yapma amacı yoksa erkeğe evlilik haklarını kullanmasına olanak verilmemektedir.

Bu konuda Katolik öğreti iki temele dayanmaktadır, bir yanda Aziz Paul'da gördüğümüz çilecilikte ısrar etmekte, diğer yandaysa her ruh kendi kurtuluşunu sağlıyabileceği için dünyaya olanaklar elverdiğince çok, yeni canlar getirmenin iyiliği görüşünü ileri sürmektedir. Anlıyamadığım bazı sebeplerden dolayı ruhların aynı nedenlerle de günahkar olabilecekleri gerçeği göz ardı edilmiştir ki bunun olasılığı oldukça yüksek görünmektedir. Örneğin Katolikler, Protestanların doğum kontrolu uygulamalarını engellemek için siyasal baskıya başvuruyorlar, bu arada Protestan çocukları arasından birçoğunun siyasal eylemleri sonucu öte dünyada sonsuz azap çekeceklerini de hesaba katmaları gerekir. Şüphesiz gizlerini dinsizlerin anlayabilmesi olanaksız, ama bu olgu, hareketlerini bir anlamda insafsız kılmakta.

Çocuk yapmanın evliliğin amaçlarından biri olması Katolik öğretinin en eksik yanlarından biridir. Amacı çocuk yapmak olmayan cinsel birleşmenin günah olduğu sonucunu çıkartmakla kendi kendini yadsımaktadır. Hiçbir zaman çocuk yaratmayan (kısır olan) bir evliliğin bozulmasına izin verecek kadar ileri gitmemiştir. Erkek ne denli coşkuyla çocuk isterse istesin, eğer karısı kısırsa, Hıristiyan ethikine göre yapılacak bir şey yoktur. Aslında evliliğin olumlu amacı, yani çocuk yapma oldukça tali bir rol oynamakta ve geride evliliğin Aziz Paul'daki ana amacı, günâhtan korunma kalmaktadır. Olayın ağırlık merkezini hâlâ zina oluşturmakta ve evlilik bir anlamda ehveni şer olarak kabullenilmektedir.

Katolik Kilisesi, evliliğin kutsallığı öğretisiyle ona yö-

nelttiği aşağılamalarını gözlerden saklamaya uğraşmıştır Bu öğretinin kılgısal (pratical, ameli) etkisi evliliğin bozulmazlığı sonucunu getirmiştir. Eşler ne yaparlarsa yapsınlar ister akıllarını yitirsinler, ya da frengiye tutulsunlar, ister ayyaş olsunlar ya da bir başkasıyla yaşasınlar, aralarındaki ilişki kutsallığını korumakta, hatta belli koşullarda *a mensa et toro** ayrılık bahşedilmişse de, yeniden evlenme hakkı tanınmamıştır. Elbette bu, birçok mutsuzluğa yol açmış, fakat Tanrı'nın iradesi olduğu için bu acılara katlanılmıştır.

Bu son derece katı kuramsallığın yanında Katoliklik her zaman günâh kabul ettiği şeylere karşı bir oranda hoşgörülü davranmıştır. Kilise, sıradan insanın doğasından ahlaki kurallara harfiyen uyarak yaşamasının beklenemiyeceğini saptamış, ve günah işleyenin hatasını anlayıp, papazın verdiği cezayı (penance) çekmesi koşuluyla, zinayı bağışlamıştır. Bu kılgısal (practical, ameli) hoşgörü, bir tek onlar resmen bağışlayabildikleri için, ruhban sınıfının gücünü artırma yöntemiydi. Ve eğer bu bağışlama olmasaydı zinanın sonsuza dek lanetlenmesi gerekecekti.

Protestanlığın görüşü biraz daha farklı, kuramsal olarak daha yumuşak fakat uygulamada oldukça katıydı. Luther «Evlenmek yanmaktan daha iyidir» diyen yazıyı çok sevmekteydi, ayrıca kendisi de bir rahibeye aşıktı. Evlenmemek (bakir kalmak) yeminlerine rağmen Luther ve rahibe evlenmeye hakları olduğu sonucunu çıkartmıştılar. İşin doğrusu, tutkuların gücüne boyun eğip ölümcül günâha batmaktansa, evlenmekti. Protestanlık, Katolik kilisesinin özelliği olan bekareti kutsamayı tümüyle bir yana atmış, etkin olduğu yerlerde ayrıca evliliğin kutsal olduğuna ilişkin öğ-

* Evlilik bağı devam etmek üzere eşlerin mahkeme kararıyla geçici bir süre için ayrı bir yerde yaşamaları (Ç.N.).

retiyi de bir yana koyarak belli koşullarda ayrılmaya izin vermiştir. Fakat Protestanlar zina karşısında Katoliklerden çok daha fazla tiksinti duyarlar ve ayrıca ahlaksal yargılarında çok daha katıdırlar. Katolik Kilisesi belli bir miktar günâhı sineye çekmiş ve ondan kurtulmanın yöntemlerini düzenlemiştir, Protestanlarsa tam tersine, Katoliklerin bağışlama ve itiraf uygulamalarını bir yana bırakmışlar ve günâh işliyenleri Katolik Kilisesinden çok daha umutsuz konuma sokmuşlardır. Bu durumu her iki yanıyla, ayrılmanın son derece kolay olduğu fakat evli biriyle gayrimeşru cinsel ilişkinin birçok Katolik ülkeden daha sert kınandığı çağdaş Amerika'da görebiliriz.

Açıktır ki hem Katolik hem de Protestan biçimiyle Hristiyan ethik sisteminin tümü, birçoğumuzu koşullandıran Hıristiyan eğitiminin ön yargılarından elverdiğince sıyrılarak, yeniden incelenmesi gerekmektedir. Özellikle çocukluk çağımızda üstünde ısrarla durulan ve biteviye yinelenen düşünceler birçok insanda bilinçsizce benimsenen çok katı inançlar yaratır ve tutumunun mutaassıblıktan (orthodoxy) kurtulduğunu sanan bir çok kişi, gerçekte hâlâ bilinçaltındaki dinsel eğitim tarafından denetlenmektedir. Kendi kendimize içtenlikle kilisenin tüm evlilik dışı cinsel birleşmeyi niçin yasakladığını sormalıyız. Bu suçlamanın sağlam bir zemine oturduğuna inanıyor muyuz? Ya da böyle düşünmüyorsak, bizi aynı sonuca götüren Kilisenin öne sürdüklerinden başka nedenler mi vardır?

Kilise ilk dönemlerinde, belli ön koşullar gerçekleştirilerek yapılsa bile cinsel birleşme eyleminin temelinde kötü bir şey bulmaktaydı. Tek başına bu tutum sekse karşı tavrın ne denli boş inanç olduğunu göstermektedir, bunun benimsenmesine yol açan nedenler herhalde geçen bölümde anlatılan sekse-karşı (antı-seks) tutumu yaratan nedenlerdir ve bu görüşü ilk telkin eden kişinin ya vücudundan ya da aklından ya da her ikisinden zoru bulunmaktaydı. Bir

düşüncenin yaygın olarak benimsenmesi gerçeği onun bütünüyle doğru olduğu sonucunu doğurmaz, aslında insanoğlunun büyük çoğunluğunun aptallığı dikkate alınırsa, en yaygın inançların akla yatkın olmaktan çok, budalaca olduğu görülebilir. Pelew Adası yerlileri burunlarını deldirmenin sonsuz mutluluğa ermek için zorunlu olduğuna inanmaktadırlar.* Avrupalılar bu sonuca belli sözleri söylerken başlarını ıslatarak ulaşabileceklerini sanmaktadırlar. Ne var ki Pelew Adası yerlilerinin inançları hurafe, Avrupalıların inancıysa kutsal dinimizin gerçeklerinden biri olarak kabul edilmektedir.

Jeremy Bentham, eylemlerin kaynağı tablosunda, her insan arzusunu, bir şeyi övmek istemesine, yermek istemesine ya da kayıtsız karşılamasına göre birbirine paralel üç sütunda tanımlamıştır. Bir sütunda «oburluk»u bulurken, onun karşıtı diğer sütunda «toplu yeme içmenin verdiği hazzın tutkusu»nu bulmaktayız. Ve yine içtepilere övücü adlar takılan sütunda «kamu ruhu»nu ve onun karşıtı diğer sütundaysa «kin»i bulmaktayız. Herhangi bir ethik konusunda düşünmek isteyen herkese bu alanda Bentham'ı izlemelerini ve kendi kendilerini hemen her yergi ifade eden sözün övgü ifade eden bir eşanlamı olduğu gerçeğine alıştırıp, ne yergi ne de övgü sözcükleri kullanmama itiyadını kazanmalarını sağlık veririm. «Evli biriyle cinsel ilişkide bulunmak» (adultery) ve «evli olmadan cinsel ilişkide bulunmak» (pornication) terimlerinin her ikisi de öylesine güçlü ahlak düşkünlüğünü ifade ediyorlardı ki kullanıldıkları zaman açıkça düşünmek zordu. Gerçi ahlakımızı bozmak isteyen şehvet düşkünü yazarların kullandıkları başka kelimeler vardı. Bu tür yazarlar «çapkınlık» tan, «yasanın soğuk zincirlerinin kısıtlayıcı bağlarından kurtarılmış aşk» tan söz

* Westermarck age s. 170.

açarlar. Deyimlerin her ikisi de kafalarda ön yargılar doğurur. Eğer hislerimize yenilmeden düşünmek istiyorsak her iki terimi de bir yana koymalıyız. Yazık ki bu kaçınılmaz bir şekilde edebi uslûbumuzu bozacaktır. Övgü ve yergi sözcüklerinin her ikisi de renkli ve ilgi çekicidir. Okuyucu sövüp saymaya ya da övgüler düzmeye yönlendirilebilir, yazar tarafından istenen doğrultuda duygular yaratabilmek küçük bir hüner ister. Ne var ki biz akla sığınmak istiyoruz, bu nedenle de «evlilik dışı cinsel birleşmeler» gibi sıkıcı, renksiz deyimler kullanmaktayız. Bu belki de haddinden fazla katı bir yargıdır ama ne de olsa içinde son derece güçlü insan duygularını içeren bir konuyla ilgilenmekteyiz ve eğer yazılarımızdan duyguları tümüyle çıkartacak olursak uğraştığımız konunun özünü anlatamayabiliriz. Tüm cinsel konulara bakışta, onu gerçekleştirenlerle, onun dışında kalıp çekemiyenlerin değerlendirişlerinde bir karşıtlık vardır. Kendi yaptıklarımız «çapkınlık»tır, diğerlerinkiyse «zina». Şu halde duygusal renkliliği olan kelimeleri anımsamalı, fırsat buldukça kullanmalı fakat bunu son derece tedbirli yapıp kendimize uygun düşen, tarafsız ve bilimsel olarak doğru bir ifade tarzı bulmalıyız.

Cinsel iffet üzerinde ısrarla duran Hıristiyan ethiki kaçınılmaz olarak kadınların konumunu alçatmakta büyük rol oynamıştır. Ahlakçılar erkek oldukları için kadınlar hep baştan çıkartıcı olarak görülmüşlerdir, şayet kadınlar ahlakçı olsaydı şüphesiz aynı rol erkeklere yüklenecekti. Kadınlar ayartıcı olduklarına göre onların erkekleri günâha sokan yanları törpülenmek istenmiş ve sonuçta her geçen gün yasak denizine biraz daha gömülen kadın saygıdeğer olmuş, saygıdeğer olmayan kadınlarsa günâhkâr olarak kabul edilip ağır bir şekilde cezalandırılmışlardır. Kadınların Roma imparatorluğunda kullanmış oldukları özgürlüklerini yeniden kazanmaları oldukça yakın zamanlara rastlar. Gördüğümüz gibi ataerkil sistem kadınların köleleştirilmesi için

çok uğraşmış fakat Hıristiyanlığın doğuşundan hemen önce büyük ölçüde başarısızlığa uğramıştı. Constantine'den sonra günâhtan korumak bahanesiyle kadınların özgürlükleri yeniden kısıtlandı. Ancak günâh fikrinin çürüyüp dağılmasıyla kadınlar özgürlüklerini kazanmaya başladılar.

Kilise Ulularının (fathers)* yazıları kadınlara ilişkin ağır hakaretlerle doludur.

«Kadın tüm insan kötülüklerinin anası, cehennemin kapısı olarak tasvir ediliyordu. Kadınlar, kadın olduklarını düşünerek utanmalıydılar. Dünyaya getirdikleri belâlardan ötürü sürekli bir ceza altında yaşamalıydılar. Düşüklüklerini anımsatan elbiselerinden utanç duymalıydılar. Özellikle şeytanın en güçlü aracı olduğu için güzelliklerinden utanmalıydılar. Bedensel güzellik sürekli olarak kilisenin baş hedefiydi, bu konuda bir tek istisna yapıldığını görüyoruz, o da ortaçağlarda piskoposların kişisel güzelliklerinin sürekli olarak mezarlarında belirtilmesiydi. O kadar ki altıncı yüzyılda kadınlar murdar kabul edildikleri için bir taşra Konsil'i** kadınların Eucharizt'e*** (Aşai Rabbaniye) çıplak elle katılmalarını yasaklamışlardır. Kadınların bu aşağı durumları devamlı olarak korundu.»****

Aynı şekilde mülkiyet ve miras yasaları da kadınların aleyhine değiştirilmişti ve ancak Fransız Devriminin özgür düşünürleri tarafından kız çocuklar yeniden miras haklarına kavuştular.

---

* the Church Fathers, Hıristiyanlığın ilk asırlarındaki dini metinleri kaleme alan yazarlar. (Ç. N.)

** Dinin temel konuları üstünde karar almak için toplanan Piskopos ve tanrıbilimciler kurulu. Özellikle Katolik Kilisesi doğmaları ve kilise disiplinini düzenleyen kurallar M.S. 2. Y.Y. beri toplanan bu konsillerce saptanmıştır. (Ç. N.)

*** Ekmekte bedeninin ve şarapta kanının var olduğu inancına dayanan İsa'yı kutsama törenleri, Katolikler bu törensel yemekte şaraba ekmek batırıp yerler. (Ç. N.)

**** W.E.H. Lecky. a.g.e. cilt 2 s. 357-58.

BÖLÜM 6

ROMANTİK SEVGİ

Hıristiyanlığın ve barbarlığın zaferleriyle birlikte erkekler ve kadınlar arasındaki ilişkiler, daha önceki çağlarda yüzyıllar boyunca bilinmeyen, bir vahşetin karanlığına gömüldü. İlkçağ kötüydü ama vahşi değildi. Karanlık çağlarda Hıristiyanlık ve barbarlık birleşerek yaşamın cinsel yanını alçalttılar. Evlilikte kadının hiç bir hakkı yoktu, evlilik dışındaysa herşey günâh olduğundan, uygarlaşmamış erkeğin doğal hayvansallıklarının önünde herhangi bir engel bulunmuyordu. Ortaçağların ahlaksızlığı yaygın ve tiksindiriciydi, piskoposlar kendi öz kızlarıyla açıkça günâh işliyorlar, başpiskoposlar erkek gözdelerini yakın piskoposluklara getiriyorlardı. Ruhban sınıfının evlenmeme yeminlerine ilişkin büyüyen bir inanç vardı ama uygulama bu kurala pek ayak uydurmuyordu. Papa Greguar VII Rahiplerin kapatmalarını başlarından atmaları için büyük çaba göstermişti, ama bir süre sonra, Abelard döneminde onu rahiplerin evlenmelerine olanak tanırken ve skandallı olsa da Heloise'yle evlenirken buluyoruz. Ancak Onüçüncü yüzyılın sonlarına doğru ruhbanların evlenmeme yeminleri katı bir şekilde uygulanabildi. Elbetde ruhbanlar kadınlarla yasak ilişkiler kuruyorlardı, ama böylesi ilişkileri pis ve tiksindirici buldukları için bunlara bir güzellik yüklemiyor-

lardı. Sekse çileci bakış açılarından dolayı Kilise, aşk kavramını güzelleştirebilecek herhangi bir şeye girişmemiştir. Bu işi yapmak ruhbanların dışında kalanların omuzlarına binmiştir.

«Bir kez yeminlerini bozup da o günâhkâr saydıkları yaşama bulaşan ruhbanların, kilise adamları dışındakilerden çok daha aşağılara düşmelerini yadırgamamak gerekir. Papa XXIII. John diğer birçok suçlarının yanında, evli karınlarla ve yakın akrabalarıyla cinsel ilişki kurmaktan mahkûm edilmişti, Canterbury'de Aziz Augustine başrahibinin 1171 de bir soruşturma sonunda bir köyde on yedi tane gayrımeşru çocuğu olduğu ortaya çıkarılmıştı, İspanya'da Aziz Pelayo başrahibinin 1130 yılında yetmiş metresi olduğu kanıtlanmıştı, Liege Piskoposu III. Henry 1274 yılında altmışbeş gayrı-meşru çocuğu olduğu için azledilmişti. Bu tek tek ahlahsızlık örneklerini pek önemsemeyebiliriz, fakat sıradan metres tutmadan çok daha büyük günâhları anlatmakta birleşen uzun Konsil ve dini yazarlar zincirinin tanıklığını göz ardı etmek imkânsızdır. Papazlar bilfiil (gerçekten) evlendikleri zaman, evlilik ilişkilerinin yasadışı olduğunu bilmeleri onların eşlerine olan sadakatlerini yok ettiğini ve birden çok evlilikle, aşırı sayıda evlilik dışı ilişki kurmanın bunlar arasında yaygınlık kazandığını gözlüyor. Ortaçağ yazarları, duvarları arasında çok sayıda bebeğin katledildiği kerhaneden farksız rahibe manastırlarından, rahiplerin anaları ya da bacılarıyla beraber yaşamalarını yasaklayan çok katı yasakların sık sık çıkmasına neden olan yakın akrabayla cinsel ilişkinin rahipler arasında yaygınlaşıp kök saldığından çokça sözederler. Hıristiyanlığın hemen hemen yeryüzünden sildiği doğa dışı aşkın (ki büyük hizmetlerinden biridir) manastırlarda hâlâ devam ettiğinden sık sık söz

* Lea «Ortaçağlarda Engizisyonun Tarihi» «History ol the Inguisition in Middle Ages» cilt I. s. 9-14.

ediliyordu. Kısaca Reform'dan önce günâh çıkartmanın, baştan çıkartma için kullanıldığına ilişkin şikâyetler sıklaşmış bu iş açıkça yapılır hale gelmişti.»*

Ortaçağ boyunca kilisenin Greko-Romen gelenekleriyle aristokrasinin Germen (Töton) gelenekleri arasında son derece ilginç bir ayrılık vardı. Her ikisinin de uygarlığa birbirinden tümüyle farklı katkıları olmuştur. Kilisenin katkıları, eski Akdeniz uygarlığından gelen geleneğinin sonucu olarak öğrenimde, felsefede, dinsel hukukta ve hıristiyanların birliği kavramında olmuştur. Kilise dışınınsa örf ve adet hukukuna** (common law) din dışı (secular) hükümet biçimlerine, şövalyeliğe şiir ve romana katkıları vardır. Bizi özel olarak ilgilendiren katkı romantik aşktır.

Romantik aşkın Ortaçağdan önce bilinmediğini söylemek doğru değildir, fakat ancak Ortaçağda bir sevgi biçimi olarak kavranabilmiştir. Romantik aşkın özü sevilen kişiyi son derece değerli ve ulaşılmaz görmektir. Böylece sevilen kişinin aşkını şiirle, şarkıyla, yiğitlik gösterileriyle ya da hanımefendinin hoşuna gidecek diğer yöntemlerle kazanmak uğruna büyük uğraşlara girilir. Hanımefendinin erişilmez değerine olan inanç onu elde etme zorluğunun ruhsal (psychological) etkisinden kaynaklanmaktadır ve bana göre bir erkeğin kolayca elde ettiği kadına karşı duyguları hiç bir zaman romantik sevgi biçimini alamamaktadır. Ortaçağda belirdiği biçimiyle romantik aşk, aşığın yasal ya da yasadışı cinsel ilişkide bulunabileceği bir kadına değil, romantik sevgilisiyle kendi arasında, geleneğin ve ahlakın aşılmaz engelleri girmiş olan, son derece saygın kadınlara yönelirdi. Böylece Kilise, insanlara seksin murdar olduğu duygusunu aşılama görevini yerine getirmiş ve elde edile-

* W.E.H. Lecky, Avrupa Ahlakının Tarihi cilt II, s. 350-51
** Genel adetlerden doğan hukuk kuralları, ahkamı umumiye. (Ç.N.)

mez gözüyle bakılmadıkça bir kadına karşı şairane duygular beslenmesini olanaksız kılmıştı. Eğer bir sevgi içinde güzellik taşımak istiyorsa platonik olmalıydı. Çağdaş bir insanın Ortaçağın aşk ozanlarının ruh hallerini hayal edebilmesi, güç bir iştir. Onların herhangi bir beraber olma isteği duymaksızın ateşli bağlılıklarını dile getirmeleri çağdaş insana öylesine tuhaf gelir ki, onların aşklarına yazınsal bir gelenek gözüyle bakma eğilimi doğurur. Şüphesiz arasıra yazınsal ifadeleri gelenek yönlendiriyordu. Fakat «Vita Nuova» da ifade edilen Dante'nin Beatrice karşı duyduğu aşk elbette sadece geleneksel değildi: şunu belirteyim ki, tam tersine çağdaş insanların birçoğunun sandığından çok daha tutkulu bir duyguydu bu. Ortaçağın yüce ruhu dünyevi yaşamı hor görmekteydi, onlara göre insanca içgüdülerimiz ilk günâhın ve ahlak bozukluğunun ürünleriydi. Bedenden ve onun güçlü arzularından nefret ediyorlardı, onlarca temiz (arı, saf) hazza ancak içine cinsel hiçbir şeyin karışmadığı düşünceye dalıp kendinden geçmekle ulaşılabilirdi. Bu bakış aşktan yana elbet de Dante'de gördüğümüz tür bir davranışı doğuracaktı. Tüm cinsel birleşmeleri az ya da çok murdar sayan bir erkeğin derin sevgi ve saygı duyduğu kadınla cinsel ilişkide bulunmayı düşünmesi olanaksızdı. Böylece aşkı şiirsel ve düşsel biçimler almakta ve doğal olarak imgelerle dolmaktaydı. Tüm bunların yazın üzerinde insanı hayran bırakan etkileri olmuştur. Bu etki İmparator II. Frederik'in sarayında başlayıp Rönesans da olgunlaşan aşk şiirinin gelişmesinde gözlenebilir.

Bence Ortaçağın sonlarındaki aşkı en güzel Huızınqa' nın «The Waning of the Middel Ages» (1924) adlı kitabı anlatmaktadır.

«12. yüzyılda Provence'nin saz ozanlarının (traubadaur) doymamış istekleri, aşkın şiirsel kavramının orta yerine yerleştirmeleri uygarlık tarihinde önemli bir dönüm noktasını oluşturur. İlkçağda da aşkın ızdırapları türkülerde söyleniyordu. Fakat bu ızdıraplar hiç bir zaman mutluluk umudu ya da acınası aksilikler olarak ele alınmıyordu. Pyrâmus'la Thisbe'nin, Cephalus'la Procris'in duygusal yanları trajik sonlarında, ulaşılan bir mutluluğun yürekler parçalayan yitirilişindeydi. Diğer yandaysa saray şiiri isteğin kendisini ana motif yapıyor ve böylece olumsuz yanıyla bir aşk kavramı yaratıyordu. Yeni şiirsel ülkü, tensel aşkla tüm bağlarını kopartmadan her tür ethıksel arzuyu içinde toplayabilmekteydi. Şimdi aşk tüm ahlaksal ve kültürel kusursuzluğun çiçek açtığı bir tarla haline gelmekteydi. Aşkından dolayı kul köle olan aşık saf ve erdemliydi. Tinsel (manevi) öge XIII. yüzyılın sonlarına kadar artarak etkinliğini sürdürmüştür. Dante'nin ve arkadaşlarının dolce stil nuovo'su aşka dinsellik ve kutsal sezgi yüklemeleriyle son buldu. Böylece en uç noktaya erişiliyordu. İtalyan şiiri yavaş yavaş erotik duygu ifadelerinin daha az yüceltildiği geçmişe doğru yol alıyordu. Petrark, manevi nitelik kazanan aşk düşüncesiyle, ilkçağ modellerinin daha doğal çekiciliği arasında, ikiye bölünmüştü. Çok geçmeden sevgiliye kul köle olan aşkın yapay sistemi terkedildi ve onun ince ayrımları geri gelmemek üzere yok oldu. Kul köle olan aşk kavramının içinde gizli bulunan Rönesans Platonizmi tinsel eğilimler taşıyan yeni erotik şiir biçimleri doğurdu.»*

* Fransa ve İtalya'da 11-13. Yüzyıllar arasında saz şairi. (Ç.N.)

Fransa ve Burgonya'daki gelişme İtalya'yla pek aynı yolu izlememiştir, zira aristokratik Fransız aşk düşüncesi şövalyece aşktan söz eden fakat onun verdiği doyumsuzluğa değinmeyen «Roman de la Rose» tarafından yönlendiriliyordu. Aslında bu Kilisenin öğretisine karşı çıkmak ve bu aşkın yaşamdaki gerçek yerinin putperestliğini zimnen kabul etmekti.

«Düşünsel ve ahlâki genel tasarımları aşk sanatı (ars amandi) olarak kabul edilen bir üst sınıfın varlığı, tarihte

*oldukça az rastlanan bir olgudur. Başka hiç bir çağda uygarlık ülküsüyle aşk ülküsü bu denli harman olmamıştı. Tıpkı Ortaçağ ruhunun tüm felsefi düşünceleri tek bir merkezde toplama çabası gibi köle kılan aşk kuramı da daha alt düzeyde soylu yaşama ilişkin herşeyi kucaklamak eğilimindeydi. Roman de la Rose sistemi bozmadı, sadece onun eğilimlerini yumuşatıp içeriğini zenginleştirdi.**

Çağ olağanüstü kabalıklar çağıydı ama dinsel açıdan erdemli kabul edilmese de Roman de la Rose tarafından savunulan aşk ince, kibar ve nazikti. Elbette böylesi düşünceler sadece soylulara aitti, zira bunun için boş (aylak) zaman kadar kilisenin baskısından da belli oranda kurtulmak gerekmekteydi. Aşk uğruna yapılan yarışmalar (tournament)** göze batıyor bunları önleyecek gücü olmayan kilise tarafından tiksintiyle karşılanıyordu. Kilise şövalyece aşkı da aynı nedenle yasaklıyamıyordu. Yaşadığımız demokratik çağda, dünyanın çeşitli dönemlerde aristokrasiye neler borçlu olduğunu unutuveriyoruz. Şövalyece aşk maceraları tarafından yolu açılmasaydı Rönesans, aşkı yeniden canlandırma konusunda, kesinlikle başarısızlığa uğrardı.

Rönesans'ta Putperestliğe ani yönelişin sonucu olarak aşk, genel olarak Platonik'liğini yitirmişse de şiirselliğini korumuştur. Ortaçağ geleneği hakkında Rönesansın ne düşündüğü Don Kişot ve onun Dulcinea'sı hakkında söylenenlerde görülebilir. Gene de Ortaçağ geleneği etkisini sürdürmekteydi, Sidney'in «Astrophell ve Stella»sı böylesi etkilerle doludur. Shakespeare'ın Mr. W. H.'ye yazdığı soneler baştan aşağıya bu etkilenmenin altındadır. Bununla birlikte Rönesans aşk şiirinin karekteri genellikle neşeli ve açık sözlüdür.

* Huizınga «The Waning al the Middle Ages» s. 95-6.
** Ortaçağda yapılan mızrak oyunu (Ç. N.)

«Alay edip durma benimle, yatağında
Dondururken bu soğuk geceler beni»

demektedir bir Elizabeth dönemi ozanı. Kabul edilmelidir ki bu duygu açık sözlülükle dile getirilmiş ve dizginlenmemiştir ve Platoniklilikle hiç bir ilgisi yoktur. Rönesans, şiiri kur yapma aracı olarak kullanmayı Ortaçağ'm Platonik aşkından öğrenmiştir. «Cymbeline»de Claton kendisi aşk şiiri yazmayı beceremeyip kendisiyle alay edilmesi üzerine parayla «dinle dinle tarla kuşunu»* diye yazan bir ozan tutar. Ortaçağdan önce aşka ilişkin oldukça çok şiir bulunmasına karşın doğrudan kur yapmayı içeren çok az şiirin var olması ilginçtir. Efendisinin evden ırak olmasından dolayı acı çeken hanımefendiyi anlatan Çin şiiri (nazmı) vardır, ruhu, güveyini -burada Tanrıdır- bekleyen bir gelin gibi anlatan mistik Hint Şiiri vardır, ama erkeklerin arzuladıkları kadını elde etmekte çok az dirençle karşılaşmaları, onların müzik ve şiirle kur yapmalarını gereksiz kılmıştır denilebilir. Sanat açısından kolayca elde edilebilen kadın kesinlikle hoş karşılanmaz, çokluk arzulanan şey kadının elde edilmesinin zor fakat imkânsız olmamasıdır. Bu durum aşağı yukarı Rönesanstan beri süregelmektedir. Güçlükler biraz içsel ve biraz dışsaldır, içsel olanlar geleneksel ahlak öğretisinin yarattığı vicdani engellerden kaynaklanmaktadır.

Romantik aşk doruğa romantizm hareketiyle erişti. Shelley bu hareketin en önemli temsilcisi olarak kabul edilebilir. Shelley, sevdalanınca içini coşkulu duygular kaplamış, şiirde ifadesini bulan düşsel düşüncelere dalmıştır. Doğal olarak kendisinde böylesi sonuçlar doğuran duygunun baştan sona iyi olduğu yargısına varmış ve aşkın sınırlandırılması için hiçbir neden görememiştir. Karşısmdakileri ikna için öne sürdüğü düşünceler kötü ruh haline dayanmaktay-

* «hark hark the lark»

dı, ama ona şiir yazdıran da isteklerine konulan engellerdi. Eğer soylu ve talihsiz Emilia Viviani bir manastıra kapatılmamış olsaydı «Epipsychidion»u yazma gereğini duymayacaktı, eğer Jane Williams tümüyle erdemli bir eş olmasaydı «The recollection»ını yazmamış olacaktı. En güzel eserlerinin yaratılmasında yerden yere vurduğu toplumsal engeller büyük paya sahiptir. Shelley'de ortaya çıkan biçimiyle romantik aşk geleneksel engellerin varlığını sürdürdüğü fakat aşılamaz olmadığı bir kararsız denge durumuna dayanmaktadır. Eğer bu engeller çok katı olsaydı ya da hiç olmasaydı romantik aşk böylesine gelişip serpilemezdi. Aşırı bir örnek olarak Çin Sistemini ele alalım: bu sistemde erkek hiç bir zaman karısından daha saygın bir kadınla karşılaşmaz ancak onun yetersizliği söz konusu olunca genel eve gider. Karısını onun için başkaları seçer ve düğün gününe kadar tanımaz karısını, sonuçta tüm cinsel ilişkileri romantik anlamda aşktan tamamiyle yoksundur ve hiçbir zaman aşk şiirini doğuran sevgili peşinde koşmak için çaba harcamaz. Tam bir özgürlük ortamında, insan başarılı aşk şiirine karşı çok yetenekliyse de, en seçkin düşünsel çabalarını bu alanda başarıya ulaşmak için kullanmaya pek az gereksinim duyar. Böylece aşk şiiri gelenek ve özgürlük arasında çok hassas bir dengeye dayanır ve her iki yandan birisinin ağır basıp dengeyi bozması, şiirin en güzel biçimiyle ortaya çıkmasını engeller.

Aşk şiiri, aşkın tek ereği değildir ve hatta romantik aşk sanatsal anlatımlara yol açmadan da serpilip gelişebilir. Romantik aşkın yaşamın sunduğu en şiddetli mutluluk kaynağı olduğuna inanıyorum. Birbirini tutkuyla, düşle, şefkatle seven kadın ve erkek arasındaki ilişkide bilinmemesi her insan için büyük bir kayıp olan erişilmez değerde birşeyler vardır. Her ne kadar yaşamın ana amacı olmayıp sadece ögelerinden biriyse de bence toplumsal sistemin bu hazza olanak tanınması önemlidir.

Oldukça yakın zamanlarda, aşağı yukarı Fransız Devriminden bu yana, evliliğin romantik aşk sonucu doğması gerektiğine ilişkin bir düşünce gelişti. Çağdaş insanların çoğu, en azından İngilizce konuşan ülkeler, bir zamanlar bu düşüncenin devrim yaratan bir yenilik olduğunu akıllarına bile getirmeden, bunu doğal bir olgu olarak karşılamaktadırlar. Genç kuşağın, ana babalarının seçimiyle gerçekleştirilen geleneksel evliliğe karşı verdikleri, evliliği yeni temeller üzerine oturtma savaşımı yüzyıl önceki roman ve oyunlarda önemli bir yer tutmaktadır. Sonucun bu yenilikçilerin umduğu kadar iyi olup olmadığı şüphelidir. Mrs. Malaprop'un, aşk ve nefretin her ikisinin de yıprandığı, bu nedenle işe ufak bir nefretle başlamanın daha iyi olacağı kuralı üzerine söylenecek birkaç söz var. Romantik aşkın etkisi altında kalarak insanların birbirleri hakkında ön cinsel bilgiye sahip olmadan evlenmeleri, herbirinin karşı tarafın sonlu güzelliklerden öte güzellikler taşıdığını hayal etmesine ve evliliğin uzun bir mutluluk düşü olacağını ummasına yol açacağı kesindir. Özellikle saf ve cahil yetiştirilmiş ve bu nedenle duyduğu cinsel açlıkla, duygusal hoşlanmayı birbirinden ayıramayan kadın bu durumdan çabuk etkilenir. Evliliğin romantik yanının her yerden çok daha ciddi ele alındığı ve yasa ve törelerinin, evde kalmış kızların düşlerine dayandığı Amerika'da sonuç, ayrılıkların çok daha fazla olması ve mutlu evliliklere çok az rastlanmasıdır. Evlilik iki insanın birlikte olmaktan hoşlanmalarından çok daha ciddi birşeydir. Evlilik toplumun gerçek dokusunu biçimlendiren, çocukların doğumuna neden olma gerçeğinden kalkınan ve karı kocanın kişisel duygularının çok ötelerine uzanan bir kurumdur. Romantik aşk evlilik güdüsü oluşturduğu için yararlı olabilir -ki bence yararlıdır- fakat sevginin biçiminin evliliği mutlu kılmak için yeterli olmadığı ve yerine getireceği toplumsal görevin romantik değil çok daha gerçekçi, sevgi dolu ve içten bir şey olduğu kavranmalıdır. Romantik

aşkta sevilen kişi tüm açıklığıyla ve eksiksiz bir biçimde görülemez, büyüleyici bir sisin ardındadır. Şüphesiz belirli türden kocaları olan bazı kadınlar evlendikten sonra bile bu sisin içinde kalabilirler fakat bu da ancak kocasıyla gerçek dostluk kurmaktan kaçınır ve içindeki düşünce ve duygularıyla belirli oranda bedensel sırlarını koyu bir gizliliğin içine gömerse gerçekleşebilir. Ne var ki böylesi oyunlar, içine düş karışmamış, sevgi dolu bir kaynaşmaya dayanan en güzel olasılıkların gerçekleşmesini engeller. Bundan da öte romantik aşkın evlilik için temel olduğu görüşü son derece anarşiktir ve evliliği öne çıkartarak, çocukları bir yana koyan, Aziz Paul'un görüşüne gider. Çocuklar olmasaydı eğer, cinsiyete ilişkin bir kuruma da gerek duyulmazdı. Aralarına çocuklar katılır katılmaz, eğer bir sorumluluk duyguları varsa ya da evlâtlarına karşı bir sevgi besliyorlarsa karı ve koca birbirlerine karşı olan duygularını artık en önemli şey olmaktan çıkartmayı başarmalıdır.

BÖLÜM 7

KADINLARIN KURTULUŞU

Cinsel ahlakın günümüzdeki değişimi iki ana nedene dayanmaktadır. Bunlardan birincisi gebelikten korunma yöntemlerinin bulunması, diğeriyse kadınların eşitliğidir. Bu bölümün konusunu ikinci neden oluşturmaktadır, birinci nedene daha sonra değineceğim.

Miras hukukunu kız kardeşlerden yana çeviren Fransız Devrimi ile başlayan kadınların eşitliği, demokratik hareketin bir parçasıdır. Mary Wallstonecraft'ın «Kadınların Haklarını Koruma» (1792) adlı kitabı Fransız Devrimine neden olan ve Fransız Devriminin neden olduğu düşüncelerden doğmuştur. O günden bugüne dek, kadınların erkeklerle eşit olma istekleri kesintisiz bir şekilde şiddetini artırarak öne sürülmüştür ve başarılı da olunmuştur. John Stuart Mill'in «Kadınların Boyun Eğmeleri» adlı zekice yazılmış olan ve son derece inandırıcı kitabının kendisini izleyen kuşağın en aklı başında mensupları üzerinde büyük etkisi olmuştur. Annem ve babam onun müritleriydiler ve annem 1860'larda kadınların oy kullanmalarından yana konuşmalar yapmaktaydı. Feminizm öylesine yakıcıydı ki, beni henüz kadınlara pratisyen doktor olma hakkının verilmediği, yalnızca ebe olarak diploma alabildikleri o günlerde Dr. Garret Anderson'a dünyaya getirtmişti. O ilk dönemlerinde fe-

minist hareket, üst ve orta sınıflar arasına sıkışmıştı ve bu nedenle de pek öyle dikkate değer bir politik gücü yoktu. Parlementoya her yıl kadınlara oy hakkı verilmesi doğrultusunda kanun tasarıları verilirdi. Mr. Faithful Begg tarafından verilen ve Mr. Strangways tarafından desteklenen bu tasarıların o günlerde hiç bir şekilde yasalaşma şansı yoktu. Gerçi o günlerin orta sınıf feministleri Evli Kadınların Mülkiyet Yasası'nı (1882) çıkartarak büyük bir başarı elde etmişlerdi. Bu yasa yürürlüğe girene kadar evli kadınların sahip oldukları tüm mallar kocalarının tasarrufu altındaydı, koca ancak vakıf olduğu zaman sermayeyi harcıyamıyordu. Kadın hareketi tarihinin politik yanı çok kısa bir süre önce ortaya çıkmıştır ve değinilmiyecek kadar iyi bilinmektedir. Yine de genel görünümde yer alan büyük boyutlu değişimleri gözönüne alırsak, uygar ülkelerin bir çoğunda kadınların geçmişte görülmemiş bir hızla politik haklarını kazandıklarını gözlemleriz. Köleliğin kaldırılışı da aşağı yukarı benzer şekilde olmuştur fakat gene de yakın çağlarda kölelik Avrupa'da yoktu ve hiçbir şeyin kadın erkek ılişkisi kadar içten birşeyler taşıması mümkün değildi.

Bana göre bu ani değişime iki neden yol açmıştır: kadın taleplerine herhangi bir mantıklı yanıt bulmayı olanaksız kılan demokrasi kuramının doğrudan etkisi ve gün'ük gereksinimlerini babalarının ya da kocalarının yardımlarına dayanmaksızın yaşamlarını evleri dışında kazanan kadınların sayılarının artması. Bu durum savaş sırasında erkeklerin yaptıkları pek çok işi kadınların üstlenmesiyle doğal olarak en yüksek noktasına erişti. Savaştan önce kadınların barışçı eğilimler taşıma olasılığı onların oy vermelerine yöneltilen itirazlardan birisiydi. Savaş sırasında bu yargıyı büyük oranda çürüttüler ve oy hakkı kanlı işlerdeki paylarının karşılığı olarak kendilerine verildi. Politikanın ahlaksal düzeyini kadınların yükselteceğini uman ülkücü öncüleri bu sonuç düş kırıklığına uğratmış olabilir. Ne var ki ulaşmak

için uğruna savaştıkları şeyleri, ülkülerini yerle bir eden yollardan elde etmeleri ülkücülerin kaderidir. Elbet de kadın hakları, ahlaksal olarak ya da başka bir yönden kadınların erkeklerden daha üstün olduğu inancına dayanmıyordu, bunlar sadece demokrasi yanlılarının genel yargılarından ya da kadınların bir insan olarak sahip oldukları haklardan, kaynaklanıyordu. Fakat tıpkı ezilen bir sınıfın ya da bir ulusun haklarına sahip çıktıkları zaman olduğu gibi, bu hakkın savunucuları da, genel savlarını, kadınların belirli erdemleri olduğunu bu erdemlerin çoğunlukla ahlaksal alanda kendini gösterdiğini öne sürerek güçlendirmeye çabaladılar.

Kadınların politik eşitliği bizim konumuzu dolaylı ilgilendirmektedir. Önemli olan evlilik ve ahlakla bağlantısı açısından, toplumsal eşitlikleridir. İlk dönemlerde ve günümüzde doğuda, kadınların namusu, onları ayrı tutup, gizliyerek korunmuştur. Onların kendi kendilerine hakim olmaları için herhangi bir uğraşa girilmemiş, sadece her türlü günahtan onları uzak tutabilecek herşey yapılmıştır. Batıda bu yöntem hiçbir zaman içtenlikle benimsenmemişse de saygıdeğer hanımlara küçük yaşlarından itibaren evlilik dışı cinsel ilişkiden dehşete düşmelerini sağlayan bir eğitim verilmiştir. Bu eğitimin yöntemleri mükemmelleştikçe dış engeller ağır ağır kaldırıldı. Dış engellerin kaldırılması için uğraşanlar, içsel engellerin yeterli olacağına inanıyorlardı. Örneğin iyi yetiştirilmiş kibar bir kızın eline ne türlü fırsat geçerse geçsin, hiçbir zaman bir genç adamın ileri gitmesine izin vermeyeceği için, refakatçinin (chaperon) gereksizliği düşünülmüştür. Benim gençliğimde saygıdeğer hanımlar, genellikle kadınların büyük çoğunluğunun cinsel birleşmeden hoşnut olmadıklarını ve evlilikte buna görev duygusuyla katlandıklarına inanırlardı. Bu görüşten kalkınarak bu hanımlar kızlarına daha doğal çağlarda (realistic, gerçekçi) akıllıca gibi görünenden daha fazla derecede özgürlük verme riskine girmeye isteksiz görünmüyorlardı. Sonuç umulandan bir oran-

da farklı oldu ve bu farklılık evli ve bekâr kadınların her ikisinde de aynı şekilde kendini gösterdi. Viktorya dönemi-nin kadınları ve bugün hâlâ kadınların büyük bir bölümü düşünsel bir hapishane içindedirler. Bu hapishane bilinçli değil, bilinçaltı yasaklardan meydana gelmiştir. Günümüz gençliği arasında gerçekleşen, bu yasakların yok oluşu, namusluluk dağları altında gömülü kalmış içgüdüsel bilincin yeniden belirmesine yol açtı. Bunun sadece bizim ülkemizde ya da bir tek sınıfta değil, tüm uygar ülkelerde ve tüm sınıflarda, ahlak felsefesi üzerinde son derece devrimsel etkisi olmuştur.

Kadınla erkek arasında eşitlik talebi, baştan beri, sadece siyasal konularda değil cinsel ahlakta da söz konusuydu. Mary Wollstonecraft'ın tutumu son derece uygarcaydı fakat bu konuda kendinden sonra gelen kadın hakları savunucuları tarafından izlenmedi. Hatta tam aksine bunlar erkekleri, şimdiye kadar sadece kadınların katlandıkları düşünsel prangaya zorla vurmayı uman son derece katı ahlâkçılardı. Buna rağmen 1914'den beri pek öyle fazlaca kuramsal olmadan genç kadınlar bir başka yol izlemektedirler. Şüphesiz savaşın verdiği duygusal heyecan nasıl olsa pek gecikmeden ortaya çıkacak olan bu yeniliği zamanından önce doğuran neden oldu. Geçmişte kadm namusunun itici gücünün başlıcaları, cehennem ateşi ve gebe kalma korkusuydu. Bunların birincisi dinsel katılığın zayıflamasıyla ikincisi gebeliği önleyici şeylerle ortadan kalktı. Geleneksel ahlak ve töre bir süre için düşünsel tembellik sayesinde gücünü koruduysa da, savaşın getirdiği sarsıntı bu engelleri yerle bir etti. Çağdaş feministler erkeklerin «ayıplarını» sınıflamada otuz yıl öncekiler kadar pek vesveseli değiller, istedikleri erkeklere tanınan hakların kendilerine de tanınması. Feminizmin öncüleri ahlaksal esirlikte eşitlik arıyorlardı, çağdaş feministlerde ahlaksal özgürlükde eşitlik arıyorlar.

Bu hareket henüz daha ilk evresinde ve nasıl bir geli-

şim göstereceğini söylemek olanaksız. Taraftarları ve uygulayıcıları çoğunlukla pek genç. Ağırlığı olan önemli kişiler arasında çok az destekcileri var. Polis, yasa, Kilise ve anne babaları kendilerine karşılar. Gerçekler her ne kadar bunlara kadar ulaşmaktaysa da gençler çoğunlukla bunlara acı verecek gerçekleri gizleme inceliğini göstermekteler. Yargıç Linssey gibi yazarlar gerçekleri ortaya serdiklerinde, yaşlılar gençlere iftira atıldığını, gençlerin atılan bu iftiranın bilincinde olmadığını söylüyorlar.

Elbette bu son derece istikrarsız bir durumdur. Sorun iki şeyden hangisinin daha önce gerçekleşeceğidir: ya yaşlılar gerçeklerin farkına varacaklar ve gençleri kazandıkları özgürlüklerden yoksun bırakmak için çalışacaklar ya da gençler büyüyüp yeni ahlaka tasvip ve itibar sağlıyabilecek önemli ve saygın konumlara gelecekler. Sanırım bazı ülkelerde bunlardan birini bazılarındaysa diğerini göreceğiz. Herşey gibi töre tanımazlık da (immorality) devletin yetki alanına girdiği İtalya'da namusu pekiştirmek için etkin önlemler alınmaktadır. Rusya'da ise tam tersi söz konusudur, Devlet yeni ahlaktan yanadır, Almanya'nın Protestan bölgelerinde özgürlüğün kazanması beklenebilirken, Katolik bölgelerinde oldukça şüphelidir. Fransa'da, geçmişten kalan töre tanımazlığın (immorality, gayri ahlakilik) bazı biçimlerini hoşgörüyle karşılayan ve onlarsız yapamayan Fransız geleneğinin silkilip atılabilmesi çok güçtür. İngiltere ve Amerika'da ise ne olabileceğini tahmin etme cesaretini kendimde bulamıyorum.

Burada bir parça durup kadınların erkeklerle eşit olma isteklerindeki mantıksal içermeyi (logical implication) gözden geçirelim. Erkeklerin çok eski zamanlardan beri, kuramsal olmasa da uygulamada, gayrimeşru cinsel ilişkilerde bulunmalarına izin verilmiştir. Erkekten evlenirken bakir olması istenmemiş ve hatta evlendikten sonra bile evlilik dışı cinsel ilişkileri karısı ve komşuları tarafından öğrenilme-

diği sürece pek vahim sonuçlar doğurmamıştır. Bu sistemin gerçekleşmesi fahişeliğe bağlıdır. Bu kurumuysa çağdaş insanın savunabilmesi güçtür ve çok az kişi kadınların dilediklerinde tatmin edilebilmeleri için bir erkek fahişeler sınıfının oluşturularak erkeklerle ayrı haklara sahip olmalarını ve kocaları gibi iffetli olmadan iffetli görünebilmelerini isteyebilir. Bu günlerin geç evlenme yapısında, kendi düzeyinde bir kadınla yuva kuruncaya kadar, pek az oranda erkeğin el değmemiş kalabileceği kesindir. Ve evlenmemiş erkekler eğer bakir kalmıyacaklarsa, eşitlik ilkesinden kalkınarak evlenmemiş kadınlarda iffetli kalmaları gereğinin bulunmadığı savlanabilir. Elbette ahlakçılar için kabul edilebilecek birşey değildir bu. Bu konu üzerinde kafa yorma zahmetine katlanabilecek her geleneğe bağlı ahlakçı uygulamada, cinsel namusun kadında, erkekden çok daha önemli olduğu anlamını taşıyan erkeklere kadınlardan daha fazla serbestlik tanıyan bir toplum kuramından (double standard) yana olduğunu görecektir. Oysa bunların kuramsal ahlakında (theoretical ethic) erkeğin de iffetli olması istenir. Gizlice günâh işleyebilmeleri kolay olduğu sürece bu istek erkeklere kabul ettirilemez. Geleneğe bağlı ahlakçı sadece, kadınla erkek arasında eşitsizliğin var olduğu kanısında değildir, o, aynı zamanda kendi düzeyindeki genç kızlarla kuracağı ilişkinin para yerine, sevgi ve güzellik kavramlarına dayanma olasılığına rağmen, genç bir erkeğin kendi düzeyinde (sınıfından) bir kız yerine fahişelerle cinsel ilişki kurmasını yeğlemektedir. Ne var ki ahlakçılar uyulmayacağını bildikleri bir ahlakı savunmanın sonuçlarını düşünmüyorlar. Fahişelik kendi öğretilerinin kaçınılamaz sonucu olduğu halde fahişeliği savunmadıkları sürece ondan sorumlu olmadıklarını düşünüyorlar. Bu günümüz profesyonel ahlakçısının ortalama zekânın altında olduğunu gösteren bir başka gerçektir.

Yukarıdaki koşulların ışığında bir çok erkek ekonomik

nedenlerle erken evlenmeyi olanaksız gördüğü ve bir çok kadın hiç bir surette evlenemediği sürece kadın erkek eşitliğinin kadın iffeti üzerindeki geleneksel ölçütlerde bir yumuşamayı gerektireceği açıktır. Eğer erkeklere evlilik öncesi cinsel ilişki serbestliği (gerçekte olduğu gibi) veriliyorsa aynı serbestlik kadınlara da tanınmalıdır. Kadınların çoğunlukta olduğu tüm ülkelerde sayısal zorunluluktan dolayı evlenemeyen kadınların cinsel deneyimlerine tümüyle engel olmak, acılı bir haksızlıktır. Şüphesiz kadın hareketinin öncüleri böylesi sonuçlar amaçlamıyorlardı, fakat onların çağdaş ardılları bu sonuçları gayet net kavramaktadırlar ve kadın ya da erkek, bu türetimlere (deductim) karşı olan herkes, gerçekte kadın haklarından yana değildir.

Bu sorunda, yeni ahlakın eski ahlakın karşısına çıkması, son derece keskin bir tartışma konusu doğurmuştur. Eğer kızların bakireliği ve kadınların sadakati artık aranmıyorsa ya ailenin korunması için yeni yöntemler bulmak ya da ailenin dağılmasına göz yummak, kaçınılmaz hale gelmektedir. Doğumların sadece aile içinde yer alması ve evlilik dışı tüm cinsel ilişkilerin gebeliği önleyici yöntemlerle kısırlaştırılması öne sürülebilir. Bu durumda kocalar, Doğuluların harem ağalarına gösterdikleri gibi bir hoşgörüyü, karılarının aşıklarına göstermeyi öğrenmelidirler. Tasarlanan böylesi bir düzenin şu andaki güçlüğü de, doğum kontrol işleminin etkenliğine ve karılarımızın dürüstlüğüne düşünebileceğimizden daha fazla bir güven gerektirmesindendir ki bu güçlük çok geçmeden halledilecektir. Yeni ahlaka denk düşen diğer almaşık çok önemli bir toplumsal kurum olan babalığın dağılarak, babanın görevlerini Devlet'in üstlenmesidir. Babalığından emin olduğu ve çocuğu sevdiği özel durumlarda baba elbette kendi istemiyle şu andaki babanın görevlerini üstlenerek anneye ve çocuğa maddi yardımda bulunabilir, fakat bunu yapmaya yasayla zorlanamıyacaktır. Aslında tüm çocuklar şu andaki babaları bilinmeyen gayri-

meşru çocuklar durumunda olacak, tek fark devlet bunları normal karşılayacak ve bakımlarına şimdikinden çok daha fazla özen gösterilecektir.

Öte yandan eğer eski ahlak yeniden hakim olacaksa belli şeyler temel alınmalıdır. Bunlardan bazıları şu anda mevcut fakat uygulama bunların kendi başlarına yetersiz olduklarını gösteriyor. Birinci temel, kızların eğitiminin onları aptal, boş inançlı ve cahil kılmasıdır, bu gereklilik şu anda üzerinde kilisenin herhangi bir kontrolu bulunan okullarda yerine getirilmektedir. Diğer gereklilik ise cinsel konularda bilgi veren tüm kitaplara çok katı bir sansür uygulamaktır, zaten bu koşul İngiltere ve Amerika'da yasada değişiklik yapmadan, sansür polisin işgüzarlığıyla giderek artan bir şekilde sıkıştırılarak yerine getiriliyor. Bu koşullar her ne kadar şu anda mevcutsa da açıkça yetersiz kalmaktadırlar. Yeterli olabilmesi için tek şey genç kadınların erkeklerle yalnız kalabilecekleri her türlü koşulun yok edilmesidir: yani kadınların evlerinin dışında yaşamlarını kazanmak için çalışmaları yasaklanmalıdır, anneleri ya da teyzeleri kendilerine eşlik etmeden asla dışarı çıkmalarına izin verilmemelidir, yanlarında refakatçi bir büyük olmadan dansa gitmek kesinlikle engellenmelidir. Elli yaşının altındaki evli olmayan kadınların araba sahibi olmaları yasa dışı bırakılmalıdır. Evlenmemiş kadınların ayda bir defa polis doktorlar tarafından muayene edilip, bakire çıkmayanların hapishaneye atılmaları akıllıca bir iş olacaktır. Elbette doğum kontrol nesnelerinin kullanımcı kökünden sökülüp atılmalı, evlenmemiş kadınlarla, cehennem azaplarına kuşku uyandıracak tüm konuşmalar yasaklanmalıdır. Bu önlemler yüz yıl ya da daha uzun bir süre eğer yılmadan uygulanabilirse artan ahlaksızlığı durdurmak için bir şeyler yapılmış olabilir. Yine de ben belli kötüye kullanım riskinden kaçınabilmek için tüm polis ve doktorların iğdiş edilmelerinin gerekli olduğunu düşünüyorum. Erkek karakterinin tabiatında var olan

ahlak bozukluğu gözönüne alınırsa bu önlemlerin daha da ileri götürülmesi akıllıca olacaktır. Ahlakçıların din adamları dışında tüm erkeklerin iğdiş edilmelerini tavsiye edip savunmalarından yanayım.*

Görüldüğü gibi hangi yolu tutarsak tutalım birtakım güçlükler ve karşı çıkışlar söz konusudur. Eğer yeni ahlakın yayılmasına izin verirsek bugüne dek yaptıklarının ötesine geçecekler ve şimdi çıkardıklarından çok daha fazla güçlükler doğuracaklardır. Diğer yanda çağdaş dünyada eğer eski çağlarda mümkün olan kısıtlamaları uygulamaya kalkışacak olursak insan doğasının kısa sürede başkaldıracağı çekilmez sıkılıkta bir düzene yol açarız. Şu çok açıktır ki güçlükler ve tehlikeler ne olursa olsun dünyanın geri yerine ileri gitmesinden mutluluk duymalıyız. Bu nedenle de yepyeni bir ahlaka gereksinimimiz var. Bununla geçmiştekinden son derece farklı da olsa birtakım yükümlülük ve görevlerin yer alacağını anlatmak istiyorum. Ahlakçılar Dodo gibi tükenip gitmiş bir sisteme geri dönmek için vaız vermekten tat aldıkları sürece yeni özgürlüğün ahlaksal yönlerini beraberinde getirdiği yeni görevleri saptamak doğrultusunda hiç bir şey yapamazlar. Yeni sistemin eskisinden daha çok tahriklere neden olup işin çığrından çıkacağını sanmıyorum, kanımca içtepileri ve güdüleri (impulse and motives) sınırlama durumları geçmişten farklı bir biçimde olacaktır. Aslında cinsel ahlak sorunu bütünüyle yeniden ele alınma gereksinimini duymaktadır. Bundan sonraki sayfalar yetersiz de olsa bu amaca katkı niyetiyle yazılmıştır.

* «Elmer Gantry»i okuduktan sonra bu istisnanın da pek akıllıca olmayacağını düşünmeye başladım.

BÖLÜM 8

CİNSEL BİLGİ ÜZERİNDEKİ YASAK

Yeni bir cinsel ahlak oluşturmaya kalkıştığımızda kendi kendimize ilk «Cinsiyetler arasındaki ilişkiler nasıl düzenlenebilir?» sorusunu yöneltmeliyiz. Çözüm arayacağımız ilk soru «Erkeklerin, kadınların ve çocukların cinsel olaylara ilişkin gerçekler karşısında yapay bir cehalet içersinde tutulmaları iyi midir?» sorusudur. Bu soruyu bu konulardaki bilgisizliğin kişi için son derece zararlı olduğunu ve bu nedenle de böylesi cehalete dayanan bir sistemin hiç de iç açıcı olmadığını okuyucuya bu bölümde anlatmak için öne almaktayım. Cinsel ahlakın çekiciliğinin cehaletten kaynaklanmaması ve iyi yetişmiş kişilere kendisini kabul ettirmesi gerektiğini söyliyebilirim. Bu hiçbir zaman hükümetin ve polisin benimsemiyeceği, aklın aydınlığında, kuşkuya yer vermeksizin ortaya çıkan, büyük bir öğretinin parçasıdır. Bu, birkaç istisna bir yana, cehaletin hiçbir zaman doğru davranışı geliştiremiyeceği ya da bilgiyle engellenemeyeceği öğretisidir. Kuşkusuz A, B'nin kendi öz çıkarına değil de A'nın çıkarına olan belli biçimlerde davranmasını arzuluyorsa, B'yi gerçek çıkarının nerede olduğunu gösteren gerçekler karşısında bilgisiz kılmak A için yararlıdır. Bu durum yüce bir ahlak durumu olarak kabul edilmese de esham ve tahvilat borsasında olumlu karşılanabilir. Hükümet, faaliyetlerinin büyük bir bölümünün üstünü örterek, gerçekleri gizler, örneğin her hükümet savaştaki bir yenilgiye ilişkin çıkan söylentilerin tümünü engellemek ister. Zira bu söylentiler düşüşüne yol açabilir, böyle bir sonuç ise genel olarak hükümetin, değil ulusun çıkarınadır. Her ne kadar farklı bir ana bölüm oluşturuyorsa da cinsel doğrular konusundaki suskunluğun kaynağını da hiç değilse kısmen benzer nedenler meydana getirmektedir. İlk zamanlar sadece kadınlar cahil bırakılarak erkek egemenliğine yardımcı olunmaktaydı. Giderek kadınlar iffetleri için bu cahilliğin zorunlu olduğu görüşünü kabul ettiler ve onların da etkisiyle kız ve erkek çocuklarla, gençlerin cinsel konularda bilgisiz kalmaları gerektiği düşüncesi yerleşti. Bu aşamada güdü (motive, saik) egemenliğini yitirerek, egemenlik akıl dışı yasaklara geçti. Bilgisizliğin istenen birşey olup olmadığı sorusu hiç tartışılmadı ve hatta cahilliğin kötülüklere neden olduğunu gösterecek kanıtlar öne sürmek yasa dışı kılındı. Bu konuda kitabıma 25 Nisan 1929 tarihli Manchester Guardian'dan aşağıdaki parçayı alabilirim:

«Amerikan liberalleri, Mrs. Mary Ware Dannett'in dün yargılandığı Brooklyn de, Fedaral jüri tarafından postayla açık saçık yazılmış yayınlar göndermekten suçlu bulunmasıyla allak bullak oldular. Mrs. Dennett çocuklara ağırbaşlı bir dille temel gerçekleri anlatan ve çok okunup çok övülen bir el kitabının yazarıdır. Mrs. Dennett'in ya 5 yıl hapis, ya 5000 dolar para cezasına ya da her ikisine birden çarptırılması bekleenmektedir.

Tanınmış bir sosyal hizmetler uzmanı olan Mrs. Dennett iki yetişkin oğul sahibidir. Ve el kitabını onbir yıl önce kendi çocuklarının eğitimi için yazmıştır. Bir tıp dergisinde yayımlanan yazılar, yayımcının isteğiyle kitap haline getirilmiştir. Birçok önde gelen tıp adamı, kilise mensubu ve toplumbilimcinin onayını almış ve binlercesi Genç Erkek ve Kadınlar Hıristiyan Örgütü tarafından dağıtılmıştır. Hatta

New York banliyolarından Bronxville belediye okulu sözkonusu kitabı müfredat programına almıştır.

Mahkeme başkanı New England Federal yargıçlarından Warren B. Burrows tüm bu gerçeklerin sergilenmesini engellemiş ve tanıklık yapmak için bekleyen seçkin eğitimci ve tıp adamlarının tanıklığına izin vermemiş, saygın yazarların jüri önünde Mrs. Dannett'i destekler konuşmalar yapmasına engel olmuştur. Duruşma bütünüyle, H.L. Mencken ya da Havelock Ellis'in çalışmalarından hiçbirini okumamış olanlar arasından seçilen, Brooklyn'in evli barklı yaşlı erkeklerinden oluşun jüriye, kitabın okunması ve savcı tarafından yorumlanması şeklinde geçmiştir.

Mrs. Dennett'in yapıtının yayılmasına izin verilmezse Amerikan gençliğinin önüne cinsel gerçekleri anlatarak açık ve doğru bilgilerin konulma ümidi.. yiteceğini söyliyen New York World haklılık kazanmaktadır. Daha üst bir mahkemeye götürülecek olan davanın sonucu merakla beklenmektedir.»

Bu Amerika'da yer alan bir olaydı fakat aynısı İngiltere'de de olabilirdi, zira İngiltere'deki yasanın uygulamada Amerika'dakinden pek bir farkı yok. Yasa gençlere cinsel bilgiler vererek onları aydınlatan bir uzmanın, cinsel bilgileri gençler için çekici hale getirmesine izin vermiyor. Ayrıca görüleceği gibi böylesi bir davada savcılık jürinin, doğru karar verebilmeleri için kendilerine yardımcı olabilecek herhangi bir şey okumamış olan, cahil kişiler arasından seçilmesinde ısrar etmektedir. Yasa gençlerin ve çocukların cinsel gerçekler hakkında bir şey bilmemeleri gerektiğini açıkça belirtmektedir. Bu gerçekleri bilip bilmemelerinin onlar için yararlı olup olmadığı sorunu tümüyle gündem dışı kalmaktadır. Yine de bizler mahkeme önünde olmadığımıza ve bu kitabın çocuklar için yazılmadığına göre çocukları resmen cahil bırakan bu gelenekçi uygulamanın, istenilen birşey olup olmadığı sorununu tartışabiliriz.

Çocuklara ilişkin geleneksel uygulamada, ana babalar ve öğretmenler başarabildikleri oranda çocukları cahil bırakmaya çabalarlardı. Çocuklar büyüklerini hiçbir zaman çıplak göremezlerdi. Çok küçük yaşlarda, ev düzeni elverdiğince, karşı cinsten olan erkek ya da kız kardeşlerini de çıplak görmeleri engellenirdi. Onlara cinsel organlarına dokunmamaları ve ona ilişkin hiçbir şey konuşmamaları söylenirdi. Cinsiyete yönelik her soru öfkeli bir sesle «konuşma, kes» yanıtını alırdı. Çocukların leylekler tarafından getirildiği ya da çalıların diplerinden, eşilerek çıkartıldığı söylenirdi. Er ya da geç, gerçekler yalan yanlış başka çocuklar tarafından gizlice anlatılır ve evdeki terbiye sonucu bu gerçeklere «pis şeyler» gözüyle bakılırdı. Çocuklar anne ve babalarının birbirlerine karşı kendi kendilerinden utanç duydukları iğrenç bir şekilde davrandıkları ve davranışlarını gizlemek için türlü belâlara katlandıkları sonucunu çıkartıyorlardı. Ayrıca kendilerine örnek ve yol gösterici olarak aldıkları kişiler tarafından sistemli olarak aldatıldıklarını da öğrenmişlerdi. Ana-babalarına, evliliğe ve karşı cinse yönelik tutumları iyileştirilmesi mümkün olmayan bir şekilde zehirlenmişti. Geleneksel terbiye ile yetişen çok az erkek ya da kadın sekse ve evliliğe karşı olumlu şeyler duymaktaydı. Ana-babaları ve öğretmenleri tarafından onlara verilen eğitimde yalan ve dolan erdem olarak sunuluyor, evlilik içinde bile cinsel ilişkinin iğrenç bir şey olduğu ve nesli sürdürmek için erkeklerin hayvansal doğalarına baş eğdikleri, kadınlarınsa bu ızdırap veren göreve katlandıkları öğretiliyordu. Bu durum evliliği hem kadın hem erkek için doyumsuz hale getiriyor ve içgüdüsel doyumların eksikliği ahlakın ardına gizlenen zalimliğe dönüşüyordu.

Kanımca ortodoks bir ahlakçının* cinsiyet bilgisi üzerine görüşleri şöyle sıralanabilir:

---

* Bu Ortodoks ahlakçılar, çağdaş eğitimciler dışında polisi, bürokrat ve hakimleri içerir.

Cinsel tepi (Impulse, ilca) çok güçlüdür, gelişmenin farklı evrelerinde farklı biçimlerde kendisini gösterir. Bebeklikte vücudun belli parçalarına dokunma ve onlarla oynama isteği biçiminde ortaya çıkar, daha sonraki çocukluk evresinde merak ve «belden aşağı» konuşma isteği biçimini alır, delikanlılık ve genç kızlıkta bu daha olgun bir biçime dönüşmeye başlar. Cinsel düşüncenin, cinsel davranışlardaki kötü tavırları geliştirdiğine hiç kuşku yoktur. Erdeme giden en iyi yol gençlerin kafalarının ve bedenlerinin tümüyle seksle ilişkisi olmayan konularla uğraşmasını sağlamaktır. Böylece onlara sekse ilişkin hiçbir şey söylememeli, birbirleriyle bu konularda konuşmaları elden geldiğince engellenmeli ve yetişkinler onların yanında böyle bir konu yokmuş gibi davranmalıdırlar. Ancak bu yolla bir genç kızı zifaf gecesine kadar bilgisiz tutmak olanaklıdır. Amaçlanan, onun sekse ilişkin tavırlarında tam anlamıyla ahlakçıların istediği gibi bir kadın olabilmesi için, gerçeklerin karşısında sarsılmasıdır. Bu, erkek çocuklar için çok daha zordur, zira 18 bilemediniz 19 yaşından sonra onları tümüyle bilgisiz tutabilme şansımız yoktur. Onlara söylenebilecek en uygun şey özdoyurumun (Masturbation, istimna) çıldırmalarına, fahişelerle cinsel ilişkininse hastalık kapmalarına yol açacağıdır.Bu iddiaların hiçbiri gerçek değildir, fakat bunlar ahlakın yüce çıkarları adına söylendiği için masum yalanlardır. Ayrıca erkek çocukta her koşulda hatta evlilikte bile cinsel konular üzerinde konuşmanın kötü olduğu yargısı doğurtulmalıdır. Bu evlilikten sonra karısına seksten tiksinti yarattırma olasılığını artırmaktadır ve böylece onu zina tehlikesinden korumuş olacaktır. Evlilik dışında seks günâhtır, insan neslinin devamını sağlayabileceği için gerekli olduğundan, evlilik içi seks günâh değildir. Seks Cennetten Kovulmasının cezası olarak insana zorla yüklenmiş bir görevdir, tıpkı kaçınılmaz bir cerrahi müdahale gözüyle bakılmalıdır. Ne yazık ki büyük sıkıntılar çekmeden gerçekleşen

cinsel edim ancak zevke ulaşabilir, fakat yeterli ahlaki titizlikle bunun önüne geçmek mümkündür, en azından kadınlarda bu sağlanabilir. İngiltere'de evli bir kadının cinsel ilişkiden, cinsel haz duyabileceğini ya da duyması gerektiğini yazmak yasalara aykırıdır. (Ben bile, başka nedenlerin dışında bu nedenle, sorguya çekildim, bir broşürüm mahkemede yargılanarak müstehcenlikten suçlu bulundu.) Yasa, kilise ve geri kafalı eğitimciler yukarda anlattığımız gibi bakıyorlar sekse.

Bu tutumun cinsiyet dünyasındaki etkilerini ele almadan önce, başka alanlardaki sonuçları üzerinde birkaç söz söylemek istiyorum. İlk ve en önemli sonucu bence gençlerdeki bilimsel merakı engellemesidir. Zeki çocuklar dünyadaki herşey hakkında bilgi edinmek isterler, gördükleri herşeye, otomobile, trene, uçağa ilişkin sorular sorarlar, yağmuru kimin yağdırdığını, bebeği kimin yaptığını öğrenmek isterler. Çocuk için merak konusu olan bu şeyler arasında bir ayırım yoktur, çocuk sadece tüm bilimsel bilginin temelini oluşturan Pavlov'un «Bu Nedir?» adını verdiği refleksini izlemektedirler. Bilgi peşinde koşan çocuk bu hevesinin belli yanlarının kötü olduğunu öğrenince bilimsel merakının tüm şevki kırılır. İlkönce hangi tür meraklarının hoş karşılanıp, hangilerinin hoş karşılanmadığını anlamaz: bebeğin nasıl yapıldığını sormak günah olduğuna göre diyecektir ki çocuk aynı şekilde uçağın nasıl yapıldığını sormak da günâh olmalıdır. Hangi konuda olursa olsun bilimsel merakın denetimsiz bırakılmaması gereken tehlikeli bir yönelim olduğu sonucuna varır. Herhangi bir şeyi öğrenmek için araştırmadan önce kişi o bilginin iyi ya da kötü olup olmadığını soruşturmalıdır. Ve cinsel merak genellikle körleşene kadar son derece güçlü olduğundan, çocuk öğrenmek istediği bilginin kötü olduğu sonucuna vardırtılacak ve tek erdemli bilginin hiç kimsenin istek duymadığı -örneğin çarpım cetveli- bilgiler olduğuna inandırılacaktır. Her sağlıklı ço-

cuğun kendiliğinden yönelimi olan öğrenme (bilgi) peşinde koşma böylece yerle bir edilecek ve çocuk yapay bir şekilde aptallaştırılacaktır. Geleneksel eğitim görmüş bir kadının ortalama erkeklerden daha aptal olduğunu yadsınamayacağı kanısındayım ve bu gerçekte, kadınların gençliklerinde cinsel bilgi edinmeye olan yönelimlerinin daha etkin bir biçimde engellenmesinin, önemli payı olduğuna inanıyorum.

Bu düşünsel (intellectual) zararın yanında çoğu zaman büyük ahlaksal zararları da vardır. İlk kez Freud'un işaret ettiği, çocuklarla yakından ilgilenen herkesin hemen görebileceği gibi, leylek ya da çalı dibi masallarına inanılmamaktadır. Buradan çocuk ana-babasının kendisine yalan söyleyebileceği sonucunu çıkarmaktadır. Bir konuda yalan söyleyen bir başka konuda da yalan söyleyebilir, böylece ana-babanın ahlaksal ve düşünsel etkenlikleri yok olmaktadır. Çocuk daha da öte giderek ana-babalar cinsiyet söz konusu olduğunda yalan söylediklerine göre kendisinin de bu konuda yalan söyleyebileceği sonucuna varır. Birbirleriyle bu konularda konuşurlar ve muhtemelen gizlice özdoyumu denerler. Bu yolla düzenbazlık ve gizleme huyları edinirler, anne-babalarının savurdukları tehditlerle yaşamlarının üzerine korku bulutları çöker. Anne-babalarının ve bakıcılarının özdoyumun kötü sonuçlarına ilişkin verdikleri gözdağlarının sadece çocuklukta değil yetişkinlikte de bir dolu sinirsel bozukluklara neden olduğunu psiko-analiz göstermiştir.

Görülebileceği gibi çocuklara uygulanan geleneksel cinsel eğitim, onları aptal, düzenbaz ve korkak yapmakta, göz ardı edilemeyecek bir oranını çıldırma noktasına kadar getirmekte ya da çıldırtmaktadır.

Bu gerçeklerin belli bir bölümü şimdi gençlerle ilgilenen aklı başında kişiler tarafından kavranmıştır. Ne var ki bu gerçekler bölümün başında da gösterdiğim gibi yasa ya da yasayı yapanlar tarafından bilinmemektedirler. Böylece bugünkü durumda çocuklarla uğraşacak aklı başında kişilerin,

yasayı mı çiğneyecekleri yoksa sorumlu olduğu çocuklara düşünsel ve ahlaksal olarak zarar mı verecekleri konusunda karar vermeleri gerekmektedir. Birçok yaşını başını almış adamın seksten aldıkları hazzın, seksin kötü ve iğrenç olduğu yargısından kaynaklandığına inanacak kadar sapık olduğu sürece yasayı değiştirmek çok zordur. Korkarım bugünün yaşlılarıyla orta-yaşlıları ölüp gitmeden bir reform umudu görülmemektedir.

Şu ana kadar geleneksel yöntemin cinsiyet alanı dışındaki kötü etkilerinden söz ettik, sorunun cinsel yanına değinmenin zamanı geldi. Ahlakçıların eğilimlerinden bir tanesi hiç şüphesiz cinsel konulara saplantıları (obsession, takınak, musallat fikir) engellemektedir, böylesi saplantılar günümüzde oldukça çoktur. Etonun eski müdürlerinden bir tanesi geçenlerde, öğrencilerinin hemen hemen her zaman ya havadan sudan ya da açık saçık şeylerden konuştuklarını söyledi. Sözünü ettiği bu öğrenciler gelenekçi bir çizgide yetiştirilmişlerdi. Cinsiyet konusunda yaratılan gizemli havanın gencin bu konuya yönelik merakını ciddi bir şekilde arttırdığı bir gerçektir. Eğer büyükler cinsiyeti tüm diğer konular gibi ele alıp çocukların tüm sorularını yanıtlasalar, onların istedikleri ya da kavrayabilecekleri tüm bilgileri onlara aktarsalar çocuk hiçbir zaman müstehcenlik düşüncesine varmaz, zira bu düşünce belli konulara değinilmemesi gerektiği savından kaynaklanmaktadır. Tüm diğer meraklar gibi cinsel merak da giderilince ölür. Şu halde genç insanların cinsiyeti kafalarına takmalarını engellemenin en iyi yolu, onların öğrenmek istedikleri kadar çok şeyi onlara vermeektir.

Burada *a priori* bir yargıda bulunmuyorum, deneylere dayanıyorum. Okulumda çocuklar arasında yaptığım gözlem, kafamda, çocuklardaki müstehcenliğin, büyüklerdeki namus düşkünlüğünün sonucu olduğu görüşünün doğruluğunu yarattı. Benim çocuklarımın ikisine de (Oğlan 7, kız 5 yaşın-

da) ne cinsiyet ne de çiş etmeye ilişkin herhangi özel bir şeyin varlığı öğretilmemiş ve bugüne kadar mümkün olduğunca iffetlilik ya da iffetsizlik düşüncesine yol açan tüm bilgilerin aktarılmasından sakınılmıştır. Çocuklarım bebeklerin nereden geldiklerine ilişkin sağlıklı ve doğal bir ilgi duymaktadırlar, ama bu ilgi trene ve makinelere duyduklarından daha fazla değil. Ne de bu konular üzerinde, ister büyüklerin yanında olsun isterse büyüklerin yokluğunda, fazlaca durma eğilimi göstermiyorlar. Okuldaki diğer çocuklardan bizim elimize 2 ya da 3 hatta 4 yaşında gelenlerin tıpkı kendi çocuklarımız gibi geliştiklerini gördük, ne varki 6 ya da 7 yaşlarında gelenlere cinsel organa ilişkin herhangi bir şeye kötü gözle bakmak daha önceden öğretilmiş oluyordu. Bunlar okulda cinsiyet konularının sıradan, herhangi birşey konuşuluyormuşcasına bir ses tonuyla konuşulduğunu görünce şaşırdılar. Bir süre kendilerinin aykırı saydıkları konularda konuşarak rahatlamak hoşlarına gitti. Ne var ki büyüklerin böylesi konuşmaları denetlemediklerini görünce yavaş yavaş usandılar ve hemen hemen kendilerine iffet kavramı hiç öğretilmemiş çocuklar kadar açık görüşlü hale geldiler. Okula yeni başlayan çocuklar, kötülüğüne içtenlikle inandıkları konularda konuşmaya başlamakta son derece rahatsız olmaktadırlar. Konu gün ışığına çıkartılarak mikroplardan arındırılıp ve karanlıkta kaldığı süre içinde üreyen zararlı mikroplar dağıtılabilir. Kendilerine aykırı gelen konulara karşı tutumları sağlıklı ve terbiyeli bir çocuk topluluğu yetiştirmenin bir başka yöntemi bulunmadığına inanıyorum.

Kanımca bu sorunun bir yanını Hıristiyan ahlakçılar tarafından pislikle kaplanan cinsiyeti temizlemek isteyenler tarafından anlaşılamamaktadır. Cinsiyet konusu vücuda yararsız maddelerin doğal yollarla dışarı atılmasıyla bir tutulduğu ve bu işlemin pis olarak kabul edildiği sürece, bu pisliğin bir kısmının ruhsal olarak cinsiyete bağlanması

doğaldır. Şu halde bu konuya çocukların yanında fazla titizlik göstermemek gerekmektedir. Elbette sağlık açısından bazı önlemler alınmalı fakat çocuklar kavrayabilir hale gelir gelmez bu önlemlerin bütünüyle sağlık nedeniyle alındığı ve bu doğal işlemin yapısında pis olan hiçbir şeyin bulunmadığı onlara anlatılmalıdır.

Bu bölümde cinsel davranışın nasıl olması gerektiğini incelemiyorum. Yaptığım cinsel bilgi sorununa karşı tavrınızın ne olması gerektiğini saptamak. Şimdiye kadar cinselbilgiye ilişkin söylediklerimle aydın kafalı çağdaş eğitimcilerin sempatisini kazanacağımı umut ediyor ve güveniyorum. Şu anda okuyucunun sempatisini kazanmakta çok daha güçlük çekeceğimden korktuğum çok tartışılan bir konuya geldim. Bu müstehcen yazın adını verdiğimiz konudur.

İngiltere ve Amerika'da birbirine benzer şekilde, yasanın müstehcen saydığı yazın, yönetim tarafından belli koşullarda imha edilip yayımcısı ile yazarı cezalandırılabilir. İngiltere'de bu işlemin dayandığı yasa 1857 tarihli Lord Campbell yasasıdır. Bu yasaya göre:

*«Herhangi bir müstehcen kitap vs'nin bir evde ya da bir başka yerde satılmak ya da dağıtılmak amacıyle bulundurulduğuna ilişkin bir şikayeti ele almak için bir neden bulunur ve bir ya da daha çok miktarda bu gibi yazıların bu yerden satıldığı ya da dağıtıldığı kanıtlanırsa, bu mahallerin böylesi bir yapıda ve vasıfta olduğu, yayınlanmalarının suç ve yasal kovuşturma gerektirdiği mahkeme tarafından belirlenirse, özel bir mahkeme kararıyla bu yazılara el konulacak ve o yerin sahibi aynı ya da bir başka mahkemeye celp edilerek eğer el konulan makaleler toplatılma kararında belirtilen karakterdeyse ve yukarıda belirtilen amaç için saklanmakta idiyseler imha edilmelerine karar verilecektir.»**

---

* Bak Desmond Mac Carthy'nin «Ohscenity and Law» (Müstehcenlik ve Ahlak) Life and Letters, Mayıs 1929

Bu yasada geçen «müstehcen» sözcüğünün tam bir yasal tanımı yoktur. Uygulamada eğer yargıç bir yayını müstehcen bulursa o yayın yasa önünde de müstehcen sayılmaktadır. Yargıç, uzmanların müstehcen kabul edilen söz konusu yayınların belirli özel koşullarda bazı yararlı amaçlara hizmet ettiğini gösteren görüşlerini göz önüne almak zorunda değildir. Bu özelliği olmıyan sıradan kişilerin kaleme aldığı cinsel konulara ilişkin yasalarla, reformlar amaçlayan bir roman ya da toplumsal içerikli bir bilimsel araştırma, yaşlı bir geri zekâlı adamın okunmasında sakınca görmesi yüzünden imha edilebilir hale gelmiştir. Bu yasanın sonuçları son derece zararlıdır. Çok iyi bilindiği gibi Havelock Ellis'in «Cinsiyet Psikolojisi Üzerine Çalışmalar»ının birinci cildi bu yasa uyarınca mahkum edilmiştir, allahtan Amerika bu konuda çok daha liberal olduğunu gösterdi.* Kanımca Havelock Ellis'in amacının ahlak dışı olduğunu düşünebilecek kimse yoktur ve bu kadar ciddi, öğretici ve hacimli bir kitabın tamamen ahlak dışı heyecanlar duymak isteyen kişilerce okunabileceğini düşünmek de epeyce olasılık dışı görünmektedir. Elbette karısının ve kızlarının önünde böylesi bir konuya değinemeyen sıradan bir yargıçla tartışmak olanaksızdır. Ne varki bu tür kitapların yasaklanması ciddi öğrencilerin bu alandaki gerçekleri öğrenmelerine izin vermemek demektir. Tutucuların Havelock Ellis'in kitabında ancak karşı çıktıkları yan, erdem ya da sağlıklı düşünce yaratmak için kullanılan yöntemlerin ne kadar başarısız olduğunu, kişiler ve aileler üzerinde yaptığı çalışmalarla göstermesidir. Bu belgeler, cinsel eğitim konusunda var olan yöntemlerin mantıklı bir yargıdan geçirilmesine yarıyacak bilgiler sağlamaktadır. Yasa bizlerin böylesi bilgiler edinmesine izin vermemekte ve bu alandaki

* İlk cilt müstehcen bulununca, diğer ciltler İngiltere'de basılmadı.

yargılarımızın bilgisizlik temeline oturmayı sürdürmesini istemektedir.

«Well of Loneliness»in mahkum edilmesi (Amerika'da değil İngiltere'de) sansürün bir başka yüzünü açığa çıkartmaktadır, yani romanda eşcinsellikten herhangi bir biçimde söz etmek yasa dışıdır. Oysa yasanın daha az kısıtlayıcı olduğu Kara Avrupa'sında eşcinselliğe ilişkin öğrencilerin elde ettikleri son derece geniş bilgiler var. Fakat bu bilgilerin, ister öğretici türde olsun isterse düşsel roman türünde, İngiltere'de yayımlanmasına izin yoktur. Kadınların arasında pek değilse de erkekler arasındaki eşcinsellik İngiltere' de yasa dışıdır ve bu nedenle yasada değişiklik yapılması için müstehcenlik açısından yasadışı olmayan bir fikir ileri sürebilmek çok güçtür. Bugün bu konu üzerinde çalışmayı göze alan herkes, bu yasanın çağ ve bilgi dışı boş inançların eseri olduğunu, hiçbir şekil ve biçimde mantıklı fikirlerin ileri sürülemeyeceğini bilir. Aynı şeyler nikâh düşmeyen yakın akraba ile cinsel ilişki konusunda da yalan söylenebilir. Yakın akrabayla cinsel ilişkinin belli biçimlerini suç sayan yasanın çıkışı pek eski değildir, ne var ki dün olduğu gibi bugün de Lord Campbell yasası varken titizlikle soyut bir hale getirmeden, ki söylenenler böylece tüm gücünü yitirecektir, bu yasa hakkında bir fikir ileri sürmek olanaksızdır.

Lord Campbell Yasası'nın bir başka ilgi çekici sonucuysa birçok yasanın ancak ileri eğitim görmüş kişiler tarafından bilinen teknik sözcüklerle tartışılabilmesi, halkın anladığı dille konuşulamamasıydı. Belli önlemlerle coitus (cinsel ilişki) kelimesinin basılıp kullanılması hoş görülebiliyordu ama onun anlamdaşı bir hecelik kelimenin kullanılmasına izin çıkmıyordu. Geçenlerde «Sleeveless» davasında bu doğrultuda bir karar verildi. Bu basit dili kullanma yasağının çok ağır sonuçları olmuştur: örneğin işçi kadınlar için yazılmış olan Mrs. Sanger'in doğum kontrolu hakkındaki kita-

bı, işçi kadınların anlayabileceği bir dille yazılmış olduğu için müstehçen ilan edilmiştir. Diğer yandaysa Dr. Marie Stopes'in kitabı ancak belli öğrenim düzeyindeki kişiler tarafından anlaşılan bir dili olduğu için yasadışı tutulmadı. Bundan, hali vakti yerinde olanlara doğum kontrolünü öğretmeye izin verilirken aynı şeyi ücretli işçileri ve onların karılarına öğretmek suç olduğu anlamı çıkmaktadır. Bu olguyu, sürekli olarak ücretli işçilerin, orta sınıflardan daha hızlıürediklerinden yakınan fakat, bu gerçeğin nedeni olan yasada değişiklik yapmaktan dikkatle kaçınan, Eugenic Society*'nin dikkatine sunarım.

Müstehcen yayınlara karşı olan yasanın bu sonuçlarını bir çok kişi üzüntüyle karşılamakta fakat bu kişiler böylesi bir yasanın gerekliliğini gene de öne sürmekteler. Ben müstehcenliğe karşı, bu tür arzu edilmeyen sonuçları olmayan bir yasanın yapılabileceğine inanmıyorum, ve bu gerçekten hareketle bu konuya ilişkin bir yasanın bulunmamasından yanayım. Bu konudaki tartışmanın ikili yanı var: bir yanda hiçbir yasa kötüyü, iyiyi de yasaklamadan yasaklayamaz, diğer yandaysa açıktan açığa pornografik olan yayınların zararları eğer cinsel eğitim akıllıca yapılırsa çok aza indirilebilebilir.

Bu önermelerden ilkine bakacak olursak bunun geçmişte İngiltere'de Lord Campbell Yasasından kalkınılarak bol bol kullanılmış olduğunu görürüz. Lord Campbell Yasası üzerine yapılan tartışmaları inceleyen herkesin göreceği gibi o sadece pornografik yazını sindirmeyi amaçlamaktaydı ve o günlerde diğer yazın türlerine karşı kullanılması olanaksız bir biçimde düzenlendiği sanılıyordu. Bu sanı, polisin becerikliliğini ve yargıçların aptallığını eksik değerlendirmeye dayanmaktaydı. Tüm sansür konusu Morris Ernest ve William Seagle*'ın kitabında enine boyuna anlatılmıştır. İngiliz ve Amerikan deneyiminin her ikisini de ele almışlar ve başka yerlerdeki uygulamaları da özet olarak vermişlerdir. Deneyimler, özellikle İngiltere'de sahne sansüründe, şehvet uyandırmayı amaçlayan düşük oyunların, haklarında dar kafalı, ukala denmesini istemeyen kişilerce sansürden kolayca geçirildiğini, öte yandaysa sansürden geçmesi yıllar alan «Mrs. Warren's Proffession» gibi, içinde St. Anthony'i bile uyandıracak tek bir sözcük bulunmayan fakat Lord Chamberlian'ın yiğit göğsünde kabaran tiksintinin üstesinden gelebilmek için yüz yıl bekleyen olağanüstü şairanelikteki «The Cenci» gibi, ciddi oyunların büyük sorunlar yarattığını göstermektedir. Amerika'da sansürün bulunmamasına rağmen tiyatroya bakış, özünde İngiltere'dekinin benzeridir. Bu kendisini, Horace Liveright'ın «The Captive»e ilişkin yürekli kampanyasında gösterdi. Şu halde yoğun tarihsel kanıtlara dayanarak sansürün ciddi bilimsel ve sanatsal değeri olan yapıtlara karşı kullanıldığını sergiliyebilir, amaçları tümüyle şehvet olan kişilerin, kanunun dişlileri arasından nasıl kayıp geçtiğini gösterebiliriz.

Sansüre karşı çıkmak için bir başka neden de gizli yapıldığı zaman ilginç hale gelen en açık saçık pornografilerin verdiği zararların, açıkta ve ayıplanmadan sergilendiğinde çok azalacağındandır. Hali vakti yerinde olan hemen herkes gençliğinde ahlak dışı resimler görmüş ve elde edilmeleri güç olduğu için onlara sahip olmaktan gurur duymuştur. Tutucu kişiler böylesi şeylerin başkalarına son derece zararı dokunduğu kanısındadırlar, oysa içlerinden hiçbiri bunların kendilerine zararı dokunduğunu kabul etmez. Şüphesiz bu resimler kısa süreli bir şehvet duygusu yaratır ne var ki her cinselliği güçlü erkekte böylesi duygular, şu ya da bu yolla harekete geçirilebilir. Bir erkeğin şehvet duyma sıklığı onun

* İngiltere'de gelecek kuşakların islahına ilişkin çalışmalar yapan örgüt

* «To the Pure» Viking Press, 1928.

bedensel gücüne bağlıdır oysa bu duyguları yaratan fırsatlar onun yaşadığı düzenden kaynaklanır. Viktorya çağı erkeği için kadınların ayak bilekleri yeterli uyarıcıydı oysa bugün erkek kadının bacaklarını kalçalarına kadar görse bile birşey duymamaktadır. Bu tümüyle giyim kuşam sorunudur. Eğer çıplaklık moda olsaydı, çıplaklığın bize verdiği heyecan sona ererdi ve kadınlar tıpkı ilkel kabilelerin bazılarında olduğu gibi kendilerine cinsel çekicilik vermesi için bir şeyler giymeye zorlanırlardı. Edebiyet ve resime de aynı şekilde yaklaşabiliriz: Viktorya çağında heyecan verici şeyler daha serbest çağların erkekleri için uyarıcılıklarını yitirmişlerdir. Cinsel cazibeye çıkartılan izin ne kadar sınırlandırılırsa o cazibenin pek azı onu çekici kılmaya yeter. Pornografiyi çekici kılan şeyin onda dokuzu ahlakçıların gençlere verdiği cinsiyete ilişkin yakışıksız duygulardır, geri kalan onda birse fizyolojiktir ve yasalar nasıl olursa olsun bir biçimiyle ortaya çıkacaktır. Her ne kadar pek az kişinin bana katılacağından korkuyorsam da, bu nedenlerle ben yayınların sansürüne ilişkin herhangi bir yasanın bulunmaması gerektiğine kesinlikle inanıyorum.

Çıplaklığa konulan yasak, cinsiyet konusunda ahlaka uygun davranışa engel olmaktadır. Bugün birçok kimse küçük çocuklar söz konusu olduğunda bunu kabul etmektedir. Doğal olduğu sürece küçük çocukların birbirlerini ve büyüklerini çıplak görmeleri yararlıdır. Üç yaşlarında bir çocuk annesiyle babası arasındaki farklılığa kısa bir dönem için ilgi duyar, anne ve babası arasındaki farklılığı kendisiyle kızkardeşi arasındaki farklılıkla karşılaştırır, fakat bu devre kısa sürede biter ve bundan sonra çıplaklık giyinik olmaktan daha fazla ilgisini çekmez. Ama büyükler çocuklarına çıplak görünmekten kaçınırlarsa, zorunlu olarak çocuk gizli birşeyin var olduğu duygusuna kapılacak, bu duyguyla edepsiz ve şehvet düşkünü olacaktır. Edepsizliği engellemenin bir tek yolu vardır o da gizlilikten kaçınmaktır.

Güneşli bir günde ve açık havada yapılan beden hareketleri gibi, çıplaklık lehine öne sürebilecek birçok önemli sağlık nedeni vardır. Güneş ışığı çıplak cilt üzerine son derece sağlıklı etkide bulunur. Bundan da öte açık havada çırılçıplak koşuşan çocuklara dikkatle bakan biri, onların kendilerini üzerlerinde giysileri olduğu zamandan çok daha iyi hissettiklerini, çok daha özgür hareket ettiklerini ve çok daha coşkulu olduklarını görüp şaşıracaktır. Yetişkinler için de aynı şey söz konusudur. Çıplaklığa en yakışan güneş ve suyun bulunduğu açık havadır. Eğer geleneklerimiz buna izin verse çıplaklığın cinsel cazibesi kısa sürede sönüverir, hepimiz kendimizi çok daha iyi hissederiz, vücudumuza değen güneş ve suyla çok daha sağlıklı oluruz ve güzellik sadece yüzü değil vücudu ve onun diğer bölümlerini de içereceği için, güzellik ölçütümüz sağlık ölçütümüzle çakışır. Bu alanda Yunanlıların deneyimleri örnek alınmalıdır.

BÖLÜM 9

AŞKIN İNSAN YAŞAMINDAKİ YERİ

Toplulukların bir çoğunda aşka karşı takınılan tavra egemen olan tuhaf bir ikilem vardır: bir yanda şiirin, romanın, oyunun ana konusu aşktır, diğer yanda en ciddi toplum bilimciler tarafından ekonomik ve politik dönüşüm (reform) planlarında aşkın varlığı göz ardı edilmektedir. Bu tutumun savunulabilir bir yanı olduğunu sanmıyorum. Ben aşkı insan yaşamındaki en önemli şey olarak görüyor ve sevginin özgürce gelişmesine gereksiz yere karışan düzenlere iyi gözle bakmıyorum.

Aşk, sözcüğüne gerçek anlamı verildiğinde, cinsiyetler arasındaki birtakım ya da tüm bağlantıları ifade etmez, o coşkun bir şekilde insanı saran bedensel olduğu kadar ruhsal da olan duygu ve ilişkiyi dile getirir. Her düzeyde yoğunluk kazanabilir. Sayısız kadın ve erkek «Tristan und Isolde» de anlatılan böylesi duyguları kendi yaşamlarında duymaktadırlar. Aşk duygusunun sanatsal anlatım gücüne pek sık rastlanmaz fakat duygunun kendisine, en azından Avrupa'da, sıkça rastlanır. Bazı toplumlarda, aşk, diğerlerinden çok daha yaygındır. Bence bu durum o toplumun insanlarına değil gelenek ve kurumlarından kaynaklanmaktadır. Aşka Çin'de seyrek rastlanır, tarihte aşk şeytansı cariyeler tarafından baştan çıkarılan kötü imparatorların özellikleri olarak görülmüştür. Geleneksel Çin kültürü her tür güçlü duyguyu yadsır ve her koşulda insanın kendine hakim olmasını öne sürer. Bu bakımdan on sekizinci yüzyılın başlarını andırıyor. Geçmişlerinde romantizm hareketi, Fransız Devrimi ve Büyük Savaş bulunan bizler, aklın kapladığı yerin Kraliçe Anne devrinde sanıldığı gibi, insan yaşamında pek öyle egemen olmadığının bilincindeyiz. Ve akıl psiko-analiz yöntemini bularak kendi kendine ihanet etti. Çağdaş dünyada akıl-dışı (extra-rational) üç ana etkinlik (activity, faaliyet) din, savaş ve aşktır. Bunların üçü de akıl-dışıdırlar fakat aşk akla karşıt (anti-rational) değildir, yani aklı başında bir kişi sevginin varlığından oldukça tad alabilir. Daha önceki bölümlerde üzerinde durduğumuz nedenlerden dolayı çağdaş dünyada din ile aşk arasında belli bir uzlaşmaz çelişki vardır. Ben bu çelişkinin engellenemiyeceği kanısında değilim, bu karşıtlığın kökü, diğer dinlerden farklı olarak, Hıristiyan dininin çileciliğe dayanmasında yatmaktadır.

Çağdaş dünyada aşkın dinden çok daha şiddetli bir düşmanı vardır, bu iş ve ekonomik başarının kutsal kitabıdır. Özellikle Amerika'da, çoğunluk tarafından kişinin aşkını işine karıştırmaması gerektiğine, böyle bir şey yaparsa bunun aptallık olduğuna inanılır. Ne varki burada da tüm insansal konularda olduğu gibi bir denge gereklidir. Mesleğini tümüyle aşkı uğruna feda etmek her ne kadar bazı durumlarda trajik bir kahramanlık olsa da, aptalca bir şeydir, ama aşkı meslek uğruna kurban etmek de aynı şekilde aptallıktır, üstelik yiğitce hiçbir yanı olmıyan bir aptallık. Ne yazık ki istesek de istemesekte, tümüyle para kazanma temeline oturtulmuş bir toplumda, bu oluyor. Tipik bir iş adamını, özellikle Amerika'da, gözünüzün önüne getirin: gelişip büyüdüğü ilk günden itibaren en yetkin düşüncesinin tümünü ve tüm işe yarar gücünü parasal (finansial) başarısı için harcar, bunun dışında kalan herşey onun için önemsiz bir eğlencedir. Gençliğinde bedensel gereksinimlerini arasıra gittiği

oruspularla giderir, gecikmeden de evlenir, ne varki ilgi duyduğu şeyler karısının ilgi duyduklarından tümüyle farklıdır ve hiçbir zaman karısıyla içten bir ilişki kuramaz. İşinden eve geç ve yorgun döner, sabahları daha karısı uyanmadan erkenden kalkar. Pazarlarını golf oynayarak geçirir, zira bu idman (exercise) para kazanma uğraşında onu dinç tutması için gereklidir. Karısının meraklarıysa ona son derece kadınsı gelir, bunları onaylasa bile onları paylaşmaktan yana değildir. Evlilik içi aşka olduğu gibi evlilik dışı aşka da vakti yoktur ve böylece iş nedeniyle evden uzaklara gittiği zamanlar oruspuları ziyaret eder. Karısı ona karşı cinsel olarak çoğunlukla soğuk davranır, ama buna hiç şaşmaz zira onun da karısına kur yapacak zamanı yoktur. Bilinçaltında nedenini bir türlü bilemediği bir doyumsuzluk vardır. Bu doyumsuzluğunun büyük bir bölümünü işte bastırır, ama doyumsuzluğunun bahsi müşterekli döğüşleri izlemek ya da ilericileri kovuşturmak için sadistçe tadlar aldığı pek hoş olmayan başka biçimlerde de giderebilir. Aynı şekilde doyumsuz olan karısı da ikinci sınıf işlerle uğraşarak bir çıkış yolu bulur ve yaşamları özgür ve rahat olanların rahatlarını kaçırarak erdemli kalmaya çabalar. Böylece karı ve kocanın her ikisinde de eksik kalan cinsel doyum kamu ruhu ve yüksek ahlak prensipleri ardına gizlenerek insanlıktan nefrete dönüşür. İlişkilerin bu talihsiz durumu büyük ölçüde cinsel gereksinimlerin yanlış anlaşılmasından kaynaklanmaktadır. Aziz Paul evlilikte gereksinilen tek şeyin cinsel birleşme olanağı olduğunu düşünmüş ve bu görüş Hıristiyan ahlakçıların öğretilerinde bütünüyle desteklenmiştir. Onların cinselliğe karşı olan nefretleri, cinsel yaşamın tüm güzel yanlarına karşı gözlerini kör kılmıştır. Bunun sonucundaysa gençliklerinde bu eğitimle yetişenler, dünyanın tüm güzel yanlarına gözlerini kapayarak bir kör gibi dolaşmaktadırlar. Aşk cinsel birleşme isteğinden çok daha başka bir şeydir, birçok kişinin yaşamlarının büyük bir bölümüne acı veren yanlızlıktan kaçmanın temel aracıdır. İnsanların çoğunda bu katı dünyadan ve çevrenin zalimliğinden kaynaklanan bir korku yüreklerinin derinliklerine işlemiştir. Erkeklerde çokluk sertlik, kabalık ya da zorbalık gibi tavırlarla, kadınlarda dır dır ve şirretlikle gizlenmeye çalışılan, sevgiye karşı bir özlem vardır. Bu duyguya karşılıklı coşkun bir sevgi son verebilir, benliğin (ego, ene) katı duvarlarını yıkar ve ikinin tekleştiği yepyeni bir varlık çıkartır ortaya. Doğa insanoğlunu yalnız yaşayacak biçimde meydana getirmemiştir öyleki insanoğlu diğerinin yardımı olmadan onun (doğanın) amacını gerçekleştiremez ve çağdaş insan cinsel içgüdülerini aşk olmadan bütünüyle doyuramaz. İnsan bütün varlığıyla (bedensel olduğu kadar düşünsel) ilişki kurmadan içgüdü tamamiyle doyurulamaz. Mutlu bir karşılıklı sevginin verdiği o engin içtenliği ve coşkun beraberliği hiç yaşamamış olanlar yaşamın onlara verebileceği en güzel şeyi yitirmişlerdir, bilinçle değil, bilinçsizce duyarlar bunu ve sonu, onları kıskançlığa, zorbalığa ve zalimliğe iten hüsranla biter. Şu halde coşkun sevgiye hak ettiği yeri vermek, toplum bilimciyi ilgilendiren bir konudur, zira eğer kadın ve erkek bu deneyimden yoksun kalırlarsa tamlığa erişmeleri olanaksızdır ve dünyada arda kalan diğer şeylere karşı bir yakınlık duyamazlar ki bunsuz toplumsal etkinliklerinin zararlı olacağı kesindir.

Birçok kadın ya da erkek yaşamlarının bir döneminde uygun koşullar altında coşkun sevgi duyacaklardır. Deneysiz biri için coşkun sevgiyi, cinsel açlıktan ayırmak güçtür, bu durum özellikle sevmedikleri bir erkeği öpemiyecekleri öğretilen iyi aile kızları için söz konusudur. Evlendiği zaman bakire çıkmak isteyen bir genç kız çoğu zaman olduğu gibi, cinsel deneyimi olan bir kadının kolayca düşmeyeceği, geçici ve sıradan bir cinsel çekimin tuzağına düşüverir. Bu, mutsuz evliliklerin şüphesiz sıkça rastlanan bir nedenidir. Hatta karşılıklı sevginin varlığında bile biri ya da her ikisi günâh işledikleri inancıyla zehirlenebilirler. Bu düşünce bir gerçek-

likten de kaynaklanabilir. Örneğin Parnell hiç şüphesiz zina işleyerek günaha bulanmıştır zira İrlanda'nın umutlarının gerçekleşmesi bu yüzden yıllarca geriye atılmıştır. Ama hiç bir gerçekliği olmasa da günah düşüncesi aşkı aynı şekilde zehirler. Eğer sevgi olabilecek bütün güzelliklerin sergilenmesiyse, özgür, verimli, sınırsız ve içten olmalıdır.

Geleneksel eğitimin sevgiye bulaştırdığı günah duygusu, evlilikte bile, ister bilinçli, düşünceleri bağımsız olsun, isterse geleneğe bağlı, kadınlarda olduğu kadar erkeklerde de bilinçaltına işler. Bu tutumun etkileri çeşitlidir, çokluk erkekleri sevişirken haşin, beceriksiz ve sevimsiz yapar, kadının duygularını deşmek için bu konuda konuşmadıkları gibi ne de birçok kadının tad almasında temel olan son harekete yavaş yavaş yaklaşmayı, gerektiği gibi değerlendirebilirler. Aslında çoğu kez bir kadının da tad alması gerektiğini atlarlar. Eğer bir kadın tad almıyorsa suçlu sevgilisidir. Geleneğe bağlı olarak eğitilen kadınlarda soğuk davranmakta çoğu zaman belli bir gurur, büyük bir bedensel kayıtsızlık ve kolay bedensel yakınlaşmaya karşın bir isteksizlik vardır. Becerikli bir sevgili bu ürkekliklerin üstesinden gelebilir, fakat erkek bunlara namuslu bir kadının göstergeleri olarak saygı ve hayranlık duyuyorsa, bu ürkekliği yenmesi mümkün değildir ve yıllar sonra bile evliliklerindeki karı koca ilişkileri az ya da çok resmi ve donuk olarak kalır. Dedelerimizin günlerinde kocalar karılarını çıplak göremezlerdi ve karıları böylesi bir istek karşısında dehşete düşerlerdi. Bu tutum bugün de sanıldığından çok daha yaygın, hatta bu sorunun üstesinden gelenler de bile hala önemli ölçüde eskiden kalan o gerginlik devam ediyor.

Çağdaş dünyada sevginin bütünüyle gelişmesine diğerlerinden daha ruhsal olan bir başka engel vardır, bu bir çok kişinin kendi eldeğmemiş bireyselliklerini koruyamıyacakları korkusu duymalarıdır. Bu oldukça çağdaş ve aptalca bir korkudur. Bireysellik kendi içine kapalı bir son değildir, o

dünya ile meyva verebileceği ilişkiler içine girmesi gereken, ve böylece ayrılığını yitirecek birşeydir. Cam bir fanus içine kapatılan bireysellik solar, insan ilişkileriyle büyüyen bireysellik ise zenginleşir. Aşk, çocuk ve çalışma bireyle dışta kalan dünya arasındaki ilişkiyi güçlendiren en önemli kaynaklardır. Bunların arasındaki sevgi sıralamada birinci gelir. Ayrıca anne ve babanın her ikisinin de karakterlerini yansıtması muhtemel olduğu için, sevgi, bir anne-baba sevgisinin en iyi biçimde yaratılabilmesi için gereklidir. Eğer anne ve baba birbirlerini sevmiyorlarsa, herbiri kendi karakterini çocukta görmekten mutlu olacak, diğerinin karakterinin belirmesiyse ona acı verecektir. İş, her zaman kişiyi dış dünya ile verimli bir ilişkiye geçirme gücüne sahip değildir. Bunu başarıp başaramaması gerçekleştirilen çalışmanın özüne bağlıdır. Eğer çalışmanın itici gücü sadece para kazanmak ise bir değeri yoktur, insanlara, şeylere ya da sadece bir hayale bağlılığı somutlayan çalışma değerlidir. Ve sadece tahakküm eden sevgi de değersizdir, salt para kazanmayı amaçlayan çalışmayla aynı düzeydedir. Sevginin sözünü ettiğimiz değeri kazanabilmesi için sevilen kişinin ben'i kişinin kendi ben'i kadar önemli olmalı ve başkalarının duygu ve arzularını kişi kendi duygu ve arzuları gibi almalıdır. Bundan, sadece bilinçli değil içgüdüsel olarak da bencillik duygusunun boyutları diğer kişiyi de içine alacak kadar genişlemelidir anlamı çıkar. Tüm bunları vermek, rekabetçi, hırçın toplumumuz ve kısmen romantizm kısmen protestanlık tarafından türetilen kişiliğe aptalca tapınma yüzünden güçleşmektedir.

Sevgi, çağımızın özgür insanları tarafından ilgimizi ciddi olarak çeken yeni bir tehlike karşısındadır. İnsanlar her fırsatta, hatta sıradan basit bir dürtüyle bile, cinsel ilişkide bulunabilmelerinin önünde hiç bir ahlaksal engelin kalmadığını hissetmeleriyle, seksi ciddi duygu ve sevgilerden ayırma alışkanlığı edindiler, hatta seksi nefret duygularıyla

bir tuttular. Aldaus Huxley'in romanlarında bu konuda çok güzel örnekler vardır. Huxley'in kişileri, cinsel birleşmeye St. Paul gibi sadece bedensel bir boşalım olarak bakmaktadırlar, ona katılabilecek yüce değerler onlar tarafından bilinmemektedir. Bu tutumun bir adım sonrası çileciliğin dirilmesidir. Aşkın kendine özge düşüncesi, özünden kaynaklanan ahlaksal ölçütleri vardır. Bu ölçütler bir yandan Hıristiyan öğretisiyle, diğer yandan gençliğin önemli bir bölümü arasında yaygınlaşan, tüm cinsel ahlaka karşı karmakarışık başkaldırıyla belirsizleştirilmiştir. Sevgiden koparılmış bir cinsel birleşme içgüdüye derinlemesine doygunluk vermeye yeterli değildir. Bunun asla gerçekleşmemesi gerektiğini söylemiyorum, bunun gerçekleşmesi için öylesine katı engeller koyarız ki sevginin gerçekleşmesi de son derec güç bir hale gelir. Söylemek istediğim, sevgiden ayrılıp kopartılmış cinsel birleşmenin pek az değeri olduğu ve buna öncelikle sevgi deneyimi gözüyle bakmak gerektiğidir.

Gördüğümüz gibi aşkın insan yaşamında iddia ettiği yer son derece büyüktür. Ne varki aşk, serbest bırakıldığında ne yasanın ne de törenin sınırları içinde kalmıyacak kadar anarşik bir güçtür de. Eğer çocuklar söz konusu olmasa pek önemli bir sorun değil. Fakat işin içine çocuklar girince aşkın özerkliğini yitirerek insan soyunun devamına hizmet ettiği farklı bir alana geçeriz. Bir çatışma çıktığında tutkun (passionate, ihtiraslı) sevginin iddialarının üstesinden gelebilecek çocuklara ilişkin toplumsal ahlakın olması gereklidir. Sağduyulu bir ahlak, sevgi sadece kendi içinde güzel olduğu için değil anne ve babanın birbirlerini sevmelerinin çocuklar için büyük değer taşımasından dolayı da çatışmayı en az düzeye indirir. Sevgiye olabildiğince az bulaşmaktan kaçınmak çocukların çıkarlarına olduğu kadar sağduyulu ahlakın da temel araçlarından biri olmalıdır. Bu konuyu aileyi ele almadan tartışamayız.

BÖLUM 10

EVLİLİK

Bu bölümde evliliği çocuklara hiç değinmeden yalnızca kadın ve erkek arasındaki bir ilişki olarak ele almak istiyorum. Evlilik yasal bir kurum olduğu için elbette diğer cinsel ilişkilerden farklıdır. Ayrıca bir çok toplumlarda evlilik dinsel bir kurumdur da, fakat asıl olan, onun yasal yanıdır. Evliliğin yasal yanı sadece ilkel insanlar arasında değil maymunlar ve diğer birçok hayvanlar arasında da varolan uygulamanın somutlanmasıdır. Hayvanlar yavrunun beslenip büyütülmesinde erkeğin yardımı gerekli olduğu zaman gerçekten evliymiş gibi davranırlar. Bir kural olarak hayvan evlilikleri tek eşlidir ve bazı uzmanlara göre bu durum özellikle antropoid maymunlar için söz konusudur. Eğer bu uzmanlara güvenecek olursak, bu şanslı hayvanlar insan topluluklarının üzerine çöken sorunlarla karşılaşmamakta, erkek bir kez evlendikten sonra diğer dişilere çekici görünmemekte aynı şekilde dişi bir kez evlendimi diğer erkeklerin ilgisini çekmemektedir. Buna göre dinin yardımından yoksun, günahı bilmeyen antropoid maymunlarında, sadece içgüdü, erdemi yaratmakta yeterli olmaktadır. Aynı durumun birtakım en geri vahşi gruplarda da var olduğuna ilişkin kanıtlar bulunmaktadır. Bushmenler'in tam anlamıyla tek eşli oldukları söylenir, anladığım kadarıyla Tasmanyalılar

(şimdi soyları tükenmiştir) her zaman karılarına bağlı kalmışlardı. Hatta uygar insanlar arasında bile tek eşlilik içgüdüsünün belli belirsiz de olsa izine rastlanmaktadır. Alışkanlığın davranış üzerindeki etkisini göz önüne alırsak, tek eşliliğin, içgüdü üzerindeki etkisinin, alışkanlık kadar güçlü olmaması bizde şaşkınlık yaratabilir. Bu insanoğlunun hem kötülüğünün hem zekasının, yani alışkanlıklarını yıkıp yeni davranış çizgileri başlatan düş gücünü doğuran, zihinsel özelliğinin bir örneğidir.

Ekonomik dürtünün kendiliğinden işe karışmasının tek eşliliği çökerten ilk şey olması olası görünüyor. Bu ekonomik dürtü, içgüdü üzerine kurulan ilişkilerin yerine, kölelik ya da satın alma ilişkilerini geçirdiği için, cinsel davranış üzerinde etkinlik kurduğu her yerde kaçınılmaz olarak yıkıcı olmuştur. İlk tarım ve köy topluluklarında karılar ve çocuklar erkeğin ekonomik varlığıydılar. Karılar (wives, eşler) ve beş, altı yaşını aştıktan sonra hayvan gütmede ya da tarlada yararlı olan çocuklar, koca için çalışırlardı. Sonuç olarak güçlü erkekler de alabildiğince karı almak eğilimi doğdu. Çok eşlilik, genel olarak büyük bir kadın fazlalığı olmadığı için, topluluklarda pek fazla yaygınlık kazanamamakta önderlerin ve zenginlerin ayrıcalığı haline gelmekteydi. Çok sayıda karı ve çocuk, sahiplerinin ayrıcalıklı konumlarını arttıran, değerli mallardı. Böylece kadının ailede birincil işlevi kazanç sağlayan bir evcil hayvana eş duruma gelerek, cinsel işlevi ikincil duruma düştü. Uygarlığın bu düzeyinde erkek çoğunlukla karısını kolaylıkla boşayabiliyordu, yalnız bu durumda kadının çeyiz olarak getirdiği her şeyi ailesine geri vermek zorundaydı. Diğer yandaysa genel olarak kadının kocasından boşanması olanaksızdı.

Birçok yarı-uygar topluluklarda evlilik dışı cinsel ilişkiye karşı tutum bu genel görüşün aynısıdır. Uygarlığın en alt basamaklarında evlilik dışı cinsel ilişki bazen hoşgörüyle karşılanabiliyordu. Samonlular, aktarıldığına göre, bir

geziye çıktıkları zaman yokluklarında karılarının kendilerini sıkıntıya sokmayacaklarını bilirlermiş.* Uygarlığın biraz daha üst basamaklarında kadınların evlilik dışı cinsel ilişkileri ölümle ya da çok ağır cezalarla cezalandırılmaktaydı. Gençliğimde Mungo Park'ın Mumbo Jumbo hikayesi oldukça iyi bilinirdi, son yıllarda üzüntüyle görmekteyim ki aydın Amerikalılar Mumbo Jumbonun bir Kongo Tanrısı olduğunu söylemekteler. Oysa Mumbo Jumbonun ne Kongoyla ne de tanrılıkla bir ilişki vardır. Günah işleyen kadınları korkutmak için yukarı Niger erkeklerinin yarattığı bir yalancı şeytandır. Mungo Parkın dinlerin kökeni konusunda Volterci görüşü kaçınılmaz bir şekilde akla getiren Mumbo Jumbo hikayesi, vahşilerin hareketlerine akla dayalı adiliklerin girmesine dayanamayan çağdaş antropologlar tarafından ihtiyatla örtbas edilmiştir. Başkasının karısıyla cinsel ilişkide bulunan bir erkek de elbet suçluydu fakat kadının evlilik pazarında değerini düşürmedikçe evli olmayan bir kadınla cinsel ilişkide bulunan erkek, suç işlemiş sayılmazdı.

Hıristiyanlığın doğuşuyla bu değerlendirme değişti. Dinin evlilik içindeki payı son derece arttı ve evlilik kurallarına aykırı hareketler mülkiyet yerine, dinsel yasaklar açısından suçlanmaya başlandı. Elbette başka bir adamın karısıyla cinsel ilişkide bulunmak o adama karşı bir suç işlemek demekti yine, ama evlilik dışında herhangi bir cinsel ilişkide bulunmak Tanrı'ya karşı bir suç işlemek anlamına gelmekteydi ki bu Kiliseye göre çok daha ağır bir durumdu. Bu nedenle ilk zamanlar erkeklere bağışlanmış olan kolay boşanma hakkının yadsındığı ilan edildi. Evlilik kutsal bir bağ haline geldi ve bu nedenle de ömür boyu sürdürülmesi kuralı kondu.

Bu insan mutluluğu için bir kazanç mıydı yoksa bir kayıp mı? Yanıtlamak son derece güç. Köylülerde evli kadın-

* Margaret Meal «coming al Age in Samoa» 1928 sf. 104

ların yaşamları her zaman çok zordur, daha az uygarlaşmış köylüler içinse genellikle çok daha güçtür. Birçok ilkel topluluklarda kadın yirmibeşinde kocar ve artık o yaşta en ufak bir güzellik izi taşıma umudu yoktur. Şüphesiz kadının yerinin evcil hayvanın yanı olması erkekler için pek keyif vericiydi fakat kadın için böylesi bir yaşamın cefa ve meşakkatten başka bir anlamı yoktu. Hıristiyanlık kadınıarın durumlarını çok daha güçleştirirken, özellikle refah içindeki sınıflarda, onların erkeklerle en azından dinsel eşitliğini sağlıyor, ve kocalarının mülkü gözüyle bakılmalarını kesin bir şekilde yadsıyordu. Evli bir kadının kocasını bir başka erkek için terketme hakkı yoktu ama onu dinsel yaşam için terkedebilirdi. İnsanlığın büyük bir bölümünde kadınlar için daha iyi koşullara doğru gelişme Hıristiyanlıkta, Hıristiyanlık öncesine göre daha kolaydı.

Bugün şöyle bir dünyaya göz atıp evlilikte genellikle mutluluğu ya da mutsuzluğu neyin yarattığını kendimize sorduğumuzda, en uygar insanların tek bir eşle yaşam boyu mutlu olmalarının güçleştiği sonucuna varırız. İrlandalı köylülerde yakın zamanlara kadar evlilikler aileler tarafından kararlaştırıldığı halde, onları yakından tanıyanların aktardıklarına göre, genellikle evlilikleri mutlu ve iffetli olmaktaymış. Çoğunlukla insanların çok az farklılaştıkları yerler de evlilik oldukça kolaylaşıyor. Erkeğin diğer erkeklerden kadının diğer kadınlardan çok az farklı olduğu durumlarda, onunla değil de bununla evlenmiş olmalarının can sıkıcı hiç bir elle tutulur yanı kalmıyor ortada. Fakat insanlar eşlerinde hoşlandıkları bir dolu ilgi, tad ve iş isterler ve elde etmek istediklerinden daha azını buldukları zaman, doyumsuzluk duyarlar. Evliliği tümüyle cinsel açıdan görme eğiliminde olan Kilise, eşlerden birinin yaptığının aynısını diğerinin yapmaması için her hangi bir neden görmüyor ve ortaya çıkardığı zorlukların farkına varmadan evliliğin bozulmazlığını öne sürüyor.

Evlilikte mutluluğu sağlayan bir başka koşul da elde edilmemiş kadınların az oluşu ve kocaların diğer kadınlarla karşılaştıklarında toplumsal durumun elverişli olmamasıdır. Eğer karısının dışında cinsel ilişkide bulunabileceği bir başka kadın yoksa, erkeklerin çoğunluğu mevcut durumu idare edecek, olağandışı kötü şeyler olmadıkça, durumunu katlanılır bulacaktır. Özellikle evliliğin pek büyük mutluluk getireceğini düşünmeyen kadınlar için de aynı şey söz konusudur. Sonuç olarak denilebilir ki eğer her iki tarafta evlilikten pek büyük mutluluklar beklemiyorlarsa, mutlu denilen evliliği gerçekleştirmişlerdir.

Aynı nedenlerle toplumsal adetlerin değişmezliği mutsuz evlilikleri engellemektedir. Eğer evlilik bağlarının kesinliği ve kopmazlığı bilince çıkartılırsa hayalleri evlilik dışına taşıracak ve çok daha büyük mutlulukların olabileceğini düşündürecek bir uyarıcı doğmaz. Bu düşünce yapısının var olduğu yerde, iç barışı korumak için ne karının ne de kocanın, genel olarak kabul edilen iyi davranış ölçülerinin-kı bunlar her neyse-altına pek fazla düşmemeleri gereklidir.

Çağdaş dünyanın uygar insanları arasında bu koşulların hiçbirinden mutluluk denilen şey doğamaz, bundan ötürü ilk yılların ardından pek az evlilikte mutluluğa rastlanabilmektedir. Mutsuzluğun bazı nedenleri uygarlığa bağlanabilir, fakat geri kalan nedenler ancak kadın ve erkek bugünden daha uygar hale gelirse ortadan kalkabilecektir. İşe sonuncuyu ele alarak başlayalım. Bunlardan en önemlisi hali vakti yerinde olanlar arasında kötü cinsel eğitim köylülerden çok daha yaygındır. Köylü çocukları sadece insanlar arasında değil hayvanlar arasında da gözledikleri yaşamın gerçekleriyle, erken yaşlarda tanışırlar. Böylece hem bilgisizlikten hem de müşkülpesentlikten korunmuş olurlar. Bunların tam tersine cinsel konularda tüm pratik bilgilerden uzak tutularak titizlikle eğitilen zengin çocukları ve hatta çocuklarını kitaplarla yetiştiren en çağdaş ana babalar, köylü çocukla-

rının erken yaşlarda edindikleri pratik yatkınlığı verememektedirler. Hıristiyan öğretisi kadın ve erkeğin ön cinsel deneyimleri olmadan evlenmeleri halinde başarı kazanmış kabul ediliyor. Bunun gerçekleştiği durumların onda dokuzu başarısızlıkla sonuçlanıyor. İnsanlar arasındaki cinsel davranışlar içgüdüsel değildir, bu nedenle çoğunlukla bundan habersiz olan deneyimsiz gelin ve güvey, kendilerini karşı konulmaz utanç ve huzursuzluğun içinde buluveriyorlar. Sadece kadın bilgisiz buna karşılık erkeğin fahişelerden gelen bir bilgisi varsa durum biraz daha iyicedir. Birçok erkek evlendikten sonra bir kur yapma sürecinin gerekliliğini anlayamaz ve birçok iyi yetiştirilmiş kadın, bedensel olarak soğuk ve çekingen davranmalarının evliliğe verdiği ziyanın farkında değildir. Bunların hepsi ancak daha iyi bir cinsel eğitimle yoluna konulabilir ve bu gerçek şu andaki genç kuşak tarafından, ana babalarıyla dede ve ninelerinden çok daha iyi başarılmıştır. Kadınlar arasında, kendilerinin seksten daha az tad aldıkları için erkeklerden ahlaksal olarak daha üstün oldukları inancı oldukça yaygındı. Bu inanç karıyla koca arasında içten beraberliği olanaksız kılıyordu. Elbette bunun tutulur bir yanı yoktu zira seksten tad almamak erdemli olmaktan öte bedensel ve ruhsal eksikliktir, tıpkı yemek yemekten tad almamak gibi bir şeydir bu ve yüzyıl önce hanımlardan beklenen işte buydu.

Evlilikte mutsuzluğun diğer çağdaş nedenleri pek öyle kolayca bertaraf edilecek gibi değildir. İster kadın olsun ister erkek çekingen olmayan tüm uygar insanlar çoğunlukla içgüdüsel olarak, çok-eşildirler kanısındayım. Bir kişiye çılgınca aşık olup bir kaç yıl kendilerini tümüyle ona verebilirler fakat eninde sonunda cinsel alışkanlık sevgiyi kemirip tüketir ve böylece eski heyecanı yeniden yaşamak için sağa sola bakınmaya başlarlar. Elbette bu dürtüyü ahlak adına denetim altına alabilmek mümkün fakat dürtünün doğmasını engellemek çok güçtür. Kadınların özgürlüklerinin genişlemesiyle eskiye oranla şimdi evliliğe ihanet için çok daha fazla fırsat ortaya çıkmıştır. Fırsatlar, düşüncenin doğmasına, düşünce, isteğin kabarmasına ve dinsel vicdanın yitmesiyse kabaran isteğin gerçekleşmesine yol açar.

Kadınların özgürlüklerini kazanmaları evliliği birçok yönden daha da güçleştirdi. Eskiden kadın kendisini kocasına tabi kılardı ama koca karısına bağlı olmak zorunda değildi. Bugünse bir çok kadın, kendi ikişiliklerine ve mesleklerine ilişkin kadın haklarından kalkınarak kendilerini bir noktadan sonra kocalarına tabi kılmayı istememektedirler. Halâ eski hakimiyetlerinin özlemini çeken erkeklerse, bu duruma uyum göstermek için ortada bir neden görmemektedirler. Bu özellikle sadakatsizlik sorununa ilişkin olarak çıkıyor ortaya. Eskiden koca fırsat buldukça aldatıyordu ama genellikle karısının bundan haberi olmuyordu. Haberi olduğundaysa günaha girdiğini kabul ederek günah çıkartıyor ve karısını ne kadar pişman olduğuna inandırabiliyordu. Öte yanda kadın, genellikle namusuyla yaşıyordu. Yok kadın namuslu olmaz, bu da kocasının kulağına giderse o zaman evlilik yıkılıyordu. Her iki tarafın karşılıklı olarak sadakat beklemedikleri, fakat kıskançlık içgüdüsünün halâ süregeldiği çağdaş evliliklerde, görünen bir çatışma yer almasa bile, kökleri derinlere inen bir içtenliğin yokluğu, çokluk görülür.

Çağdaş evliliklerde, özellikle sevginin değerini iyi bilenler tarafından duyulan bir başka zorluk daha vardır. Sevgi ancak özgür ve kendiliğinden olduğu zaman çiçeklenir, bir görev olarak düşünüldü mü ölür gider. Şunu ya da bunu sevmek benim görevim diye düşünmek ondan nefret etmeyi sağlayacak en kestirme yolu tutmak demektir. Yasal bağlarla sevginin karışımından meydana gelen evlilik iki işin ikisini de başaramamayı gerektirir. Shelley'in sözleriyle:

«Hiç bağlanmadım o yüce mezhebe
Öğretisi, herkesin seçmesi şart olan

Kalabalığın içinden bir sevgili ya da bir dost
Akıllı da olsa iyi de, selamlıyarak geride kalanların
tümünü
Unutuluşun soğuk dünyasına; kuralına uygunsa da
Yeni ahlakın ve aşındırılmış yolun
Şu yoksul kölelerin bitik adımlarıyla çiğnenerek
Ölüler arasından evlerine doğru giden
Ana yolunda dünyanın; ve sonunda
Pırangalanarak, bir dosta kıskanç bir düşmana belki de
En uzun ve en hazin yolculuk başlar,»

Hiç şüphe yok ki, insanın evlilik nedeniyle dıştan gelebilecek tüm yakınlaşmalara düşüncelerini kapatması onun, değerli insan ilişkileri olanağını, yakınlığını ve anlayışlılığını azaltması anlamına gelir. Bu, en iyimser bakışla arzulanan bir şeyi zedelemek demektir. Ve her tür kısıtlayıcı ahlak gibi bu da insan yaşamına polis gözüyle bakış diyebileceğimiz şeyi —her zaman birilerine, birşeyleri yasaklama fırsatı arayan bakış— yüceltmek eğilimindedir.

Şüphesiz, iyi şeylere ilişkin olan tüm bu nedenlerin birçoğu, evliliği güçleştirir. Eğer bunların mutluluğa engel olması istenmiyorsa, yeni bir biçimde kavranmalıdırlar. Sıkça düşünülen bir çözüm, şu anda Amerika'da geniş ölçüde denenmekte olan kolay boşanmadır. Elbette ben de her insancıl kişi gibi, İngiliz yasasında var olandan daha çok nedenin boşanmayı sağlamasından yanayım ama kolay boşanmanın evliliğin doğurduğu sorunlara çözüm olduğu kanısında değilim. Eğer evlilikte çocuk yoksa eşlerin her ikisi de birbirlerine iyi davranmak için ellerinden geleni yapsalar bile, ayrılmak çok kere doğru çözüm olmaktadır ama çocuklar varsa ortada, evliliği sürdürmek bana göre özel bir önem kazanmaktadır. (Bu konuya aile ile ilgili bölümde geri döneceğim.) Bence evlilik meyve veriyorsa, her iki taraf evliliğe karşı mantıklı ve saygılıysa bir ömür boyu sürmesi beklenebilir, ama bu başka cinsel ilişkilerden uzak durulacak anlamına gelmez. Eğer coşkun bir sevgiyle başlayan evlilik, istenilerek yapılan ve sevilen çocukların ortaya çıkmasını sağlamışsa, kadınla erkek arasında öylesine derin bir bağ kurulmuş olur ki, cinsel arzu tükense ve biri ya da her ikisi başkasına karşı cinsel istek duysa bile, birlikte olmaktan bitmez değerde bir şey bulacaklardır. Evliliğin huzurunu kıskançlık kaçırır, fakat kıskançlık, kişinin onun kötü olduğunu anlamasıyla ve ahlaklı olmanın doğurduğu bir öfke kabarması olarak kabul etmezse, denetim altına alınabilecek içgüdüsel bir duygudur. Uzun yıllar süren ve yaşanmış olan derin duygusal olaylarla dolu bir birliktelik, ne kadar güzel olursa olsun, ilk günlerin aşkından çok daha zengindir. Ve zamanın ona ne kadar çok değerler kattığını gören hiç kimse böylesi bir birlikteliği yeni bir sevgi uğruna bir köşeye atamaz.

Şu halde uygar kadın ve erkeğin evlilikte mutluluk bulması mümkündür. Ama durum böyle de olsa yerine getirilmesi gereken koşullar vardır. Her iki tarafta da tam anlamıyla bir eşitlik duygusu bulunmalı, karşılıklı özgürlüklere bir sınır getirilmemeli, en mükemmel şekliyle bir düşünsel ve bedensel yakınlık oluşturulmalı, ve değer ölçülerine bakışta belli bir paralellik bulunmalıdır. (Örneğin, eşlerden birtanesi sadece paraya değer verirken diğeri sadece dürüst çalışmaya değer verirse her şey yıkılır.) Tüm bunlar yerine getirilirse evliliğin iyi bir şekilde yürüyeceğine ve iki insan arasında kurulabilecek en önemli ilişki olduğuna inanıyorum. Bugüne kadar bunun fark edilmemesinin nedeni karı ve kocanın kendilerini, birbirlerinin polisi olarak görmeleridir. Eğer evliliğin gerekleri yerine getirilmek isteniyorsa, kocaların ve karıların, yasa ne derse desin kendi özel yaşamlarında özgür olmaları gerektiğini bilince çıkartmaları zorunludur.

B Ö L Ü M 11

FAHİŞELİK

Saygıdeğer kadınların iffetinin çok önemli bir konu olarak görünmeye başlamasıyla, evlilik kurumuna, onun gerçek bir parçası olarak ele alınan bir başka kurum daha eklendi —Fahişelik kurumundan söz ediyorum—. Fahişelerden, yuvamızın kutsallığının, karılarımızın, kızlarımızın saflığının koruyucusu olarak söz eden Lecky'nin söylediklerini herkes bilir. Duygu Viktorya çağına ait, ifade tarzıysa eskimiş, ama yadsınılmayacak kadar da gerçek. Lecky'in sözleriyle küplere binen ahlakçılar onu suçladılar fakat onun söylediklerinin gerçek olmadığını göstermekte niçin başarılı olamadıklarını bir türlü anlayamadılar. Ahlakçı pek haklı olarak, eğer erkekler öğretisini izlerlerse fahişeliğin ortadan kalkacağını öne sürüyordu. Fakat erkeklerin kendisini izlemeyeceklerini de oldukça iyi bilmekteydi. Böylece de onu eğer izleselerdi ne olurduyu düşünmek abes kaçmaktadır.

Fahişeliğe gereksinim, bekar olmaları nedeniyle ya da seyahate çıkmaları sonucu karılarından uzakta bulunmalarından dolayı, kadınsız kalmaktan pek hoşnut olmayan birçok erkeğin, geleneksel namusu sürdüren bir toplumda, kendilerine uygun bir hanımefendi bulamamaları gerçeğinden doğmuştur. Böylece toplum, onaylamaktan utanç duyduğu fakat tamamiyle doyumsuz bırakmaktansa çekindiği erkek-

lerin gereksinimlerini karşılamaları için belli bir sınıf kadını bir yana ayırmıştır. Fahişenin sağladığı tek avantaj istendiği an emre hazır olması değildir, ayrıca mesleğinin dışında bir yaşamı olmadığı için, hiçbir güçlükle karşılaşılmadan herşey gizli kalabilmekte ve onunla beraber olan erkek karısına, ailesine ve kilisesine, onurundan hiçbir şey yitirmeden, geri dönebilmektedir. Ne var ki bu zavallı kadın, yerine getirdiği cüretli hizmete ve karıların, kızların ve kilise yöneticilerinin (mutevelli) iffetlerini gözle görülür bir şekilde korumasına rağmen, genellikle horlanır, toplum dışı görülür ve işi dışında sıradan insanlarla yakın ilişki kurmasına izin verilmez. Hıristiyanlığın kazandığı zaferle başlayan bu kahredici haksızlık o zamandan bu yana süregelmekte. Fahişenin büyük suçu, meslekten ahlakçıların sahtekarlıklarını gözler önüne sermesidir. Freud'cu sansürün baskı altında tuttuğu düşünceler gibi fahişe de bilinçdışına (unsonscious) atılmalıdır. Ne var ki fahişe atıldığı o yerden, tüm sürgünlerin yaptıkları gibi, farkında olmadan öcünü almaktadır.

«Çokluk sokaklarda duyarım, gece yarıları
Nasıl lanetler yağdırdığını genç orospunun
Yükselir yeni doğan bebeğinin hıçkırıkları
Ve kavurur belalar evliliğin ölüm arabasını.

Fahişelik her zaman hor görülüp gizli tutulmamıştır. Kökeni aslında sanılabileceğinden daha yüceydi. Başlangıçta fahişe bir tanrıya ya da tanrıçaya adanmış bir rahibeydi ve geçen yabancılara hizmet ederek bir tapınma (ibadet) eylemini yerine getirmekteydi. O günlerde onlara karşı saygılı davranılır, onlarla beraber olan erkek onları yüceltirdi. Kilise uluları bir yığın sayfayı bu isteme karşı ettikleri ağır küfürlerle doldurmuşlardır. Onlara göre bu putperest tapınmanın (ibadet) şehvet düşkünlüğünü göstermekte ve kökeninde şeytanın oyunları yatmaktadır. Tapınaklar kapatılarak

fahişelik her yerde kâr getiren ticari bir iş haline getirildi, elbette fahişelerin kendilerine değil, gizli kölelik ettikleri efendilerine kâr sağlayan bir işti bu, zira oldukça yakın zamana kadar tek başına çalışan fahişeye, çok az rastlanırdı. Büyük çoğunluğu genelevlerde, hamamlarda ya da diğer kötü şöhretli yerlerde iş tutarlardı. Hindistanda dinsel fahişelikten ticari fahişeliğe dönüşüm hâlâ tümüyle tamamlanmamıştır. «Mother India» (Hindistan Ana)nın yazarı olan Katherino Mayo dinsel fahişeliğin süregelmesini bu ülkeye karşı suçlamalarının bir tanesine kanıt olarak gösteriyor. Kuzey Amerika* dışında her yerde fahişeliğin gerilediği görülüyor, hiç şüphesiz bu kadınların yapageldiklerinin dışında başka yollarla yaşamlarını kazanma olanağının daha çok ortaya çıkması ve bugün daha fazla kadının para için değil istedikleri için evlilik-dışı ilişkileri yeğlemesi gerçeklerinden kaynaklanmaktadır. Gene de fahişeliğin tümüyle yok edilebileceğini sanmıyorum. Örneğin, uzun bir yolculuktan sonra karaya çıkan denizcileri ele alalım. Onlardan kadınlara kur yaparak sevgi uyandırıp onları etkileyecek sabrı bekleyemeyiz. Ya da evliliklerinde mutsuz olanı ve karılarından ödü patlayan oldukça geniş bir erkek kütlesini alalım ele. Böylesi erkekler karılarından uzak olduklarında rahatlık ve kolaylık arayacaklardır ve bunu ruhsal yükümlülüklerden olduğunca kurtulmuş bir biçimde isteyeceklerdir. Bunun yanında fahişeliği en alt düzeye indirme gereğinin ciddi nedenleri bulunmaktadır. Bu konuda üç yaşamsal itirazda bulunulabilir: birincisi toplumun sağlığına karşı tehlike oluşturması, ikincisi kadınların uğradığı ruhsal yıkım ve üçüncüsü erkeklere verdiği ruhsal yıkım.

Toplumun sağlığına karşı oluşturduğu tehlike üçünün içinde en önemlisidir. Zührevi hastalıklar elbetteki fahişeler tarafından yayılmaktadır. Fahişelerin fişlenmeleriyle, dev-

* Bak — Albert Londres «The Road to Buenos Ayres» 1929.

let kontrolüyle bu sorunun üstesinden gelmeye çalışmak tıbbi bakımdan pek yeterli olmamaktadır, ayrıca bu yollar polise fahişeler, hatta fırsat buldukça bu işi yapan, meslekten fahişe olmak istemeyen fakat kendilerini yasal kayıtlara geçmiş buluveren kadınlar üzerinde, baskı yapma yetkisi verdiği için, tatsız istismarlara neden olabilmektedir. Zührevi hastalıklarla eğer ona işlenen günahın cezası olarak bakılmazsa bugün olduğundan elbette çok daha etkin savaşılabilinir. Zührevi hastalığa yakalanmayı engelliyecek birçok önlem almak mümkündür, fakat böylesi bilgilerin günahı arttıracağı düşünüldüğü için önlemlerin yaygın bir şekilde öğrenilmesi istenmemiştir. Bu tür hastalıkların herhangi birine yakalanmak çok ayıp karşılandığından, zührevi hastalık kapan kişi çokluk utandığı için tedaviyi erteler. Şüphesiz toplumun bu yönde tutumu eskiye göre çok daha olumludur ve böyle gelişirse bu tutum, zührevi hastalıklarda önemli bir azalma sonucuna ulaşılabilinir. Gene de açıktır ki fahişelik var olduğu sürece tehlikeli bir biçimde hastalık yaymayı sürdürecektir.

Günümüzde var olduğu biçimiyle fahişelik, kesinlikle istenmeyen bir yaşam biçimidir. Hastalık kapma tehlikesi fahişeliği, böylesi bir yaşamın insanda yarattığı çöküntüden ayrı olarak, tıpkı üstübeç* kullanmak gibi, tehlikeli bır iş haline getirmiştir. Ayyaşlığı doğuran boş bir yaşamdır. Kahredici bir sakıncası da fahişenin genel olarak horlanması hatta müşterilerinin bile ona çoğu zaman kötü gözle bakmasıdır. İçgüdüyle çatışan bir yaşamdır — tıpkı içgüdüye karşı bir yaşam süren rahibe gibi. Tüm bu nedenlerden ötürü, Hıristiyan ülkelerde var olduğu biçimiyle fahişelik, şiddetle istenmeyen bir meslektir.

Japonlarda durum göründüğü kadarıyla tam tersidir.

* üstübeç: kuvvetli bir zehir niteliği taşıyan kullanılışı kimi koşullara bağlı olan kurşun karbonat. (Ç.N.)

Fahişelik itibar gören ve istenen bir meslektir, o kadar ki mesleğe ana babanın ısrarıyla girilmektedir. Çeyiz parası kazanmak için bu işi yapanlar da pek az değildir. Bir takım uzmanlara göre Japonların bir oranda frengiye karşı bağışıklıkları varmış. Bu nedenle Japonya'da fahişelik mesleğinin, ahlakın daha katı olduğu yerlerdeki sefilliği yoktur. Avrupa'da alışkın olduğumuz biçiminin yerini Japonya'da var olan biçimi almalıdır. Bir ülkede ahlak kuralları ne kadar katıysa, fahişenin yaşamı da o kadar aşağılanacaktır.

Fahişelerle ilişki kurmak bir alışkanlık halini alırsa erkek üzerinde de aynı şekilde kötü etkileri olur. Cinsel ilişkide bulunmak için karşısındakini hoş tutması gerekmediği duygusunu bir alışkanlık haline getirir. Ayrıca eğer genel ahlak kurallarını kabul ediyorsa, cinsel ilişkide bulunduğu tüm kadınları küçük görecektir. Bu yapıdaki bir kafanın evliliğe karşı tepkisi son derece olumsuz olabilir, bu tepki evliliği fahişelikle bir tutan bir biçim alabileceği gibi, bunun tam tersi bir biçime de dönüşerek evlilikle fahişeliği elinden geldiğince birbirinden ayırabilir. Bazı erkekler derin bir saygı ve sevgi duydukları kadınlara karşı cinsel birleşme arzusu duyamazlar. Bu durum Freud tarafından Oedıpus kompleksi olarak nitelendirilmiştir, bana kalırsa bu, böylesi çok sevilen kadınlarla fahişeler arasına olabildiğince geniş bir uçurum yerleştirmek arzusundan kaynaklanmaktadır. Çok uç noktalara gitmeye gerek yok, eski terbiye almış erkekler, karılarına onları ruhsal olarak eldeğmemiş kılan ve cinsel haz almaktan alıkoyan, abartılmış bir saygı gösterirler. Benzer olumsuz sonuçlar, bunun tam tersinden, erkeğin karısını fahişe gibi görmesinden de çıkmaktadır. Bu cinsel birleşmenin ancak iki tarafta onu istediği zaman gerçekleşeceğini ve her zaman bir kur yapma döneminin sonunda yakınlaşılabileceğini göz ardı etmeyi doğurur. Karısına karşı kaba ve haşindir ve karısında kolay kolay silinmeyecek bir tiksinti yaratır.

Ekonomik güdünün cinsiyete bulaşması her zaman şu ya da bu oranda yıkım olmaktadır. Cinsel ilişkilerden karşılıklı haz alınmalı, her iki eşde de kendiliğinden, içgüdülerle ortaya çıkmalıdır. Eğer bu gerçekleşmiyorsa, değerli olan ne varsa yiter. Bir başka insandan bu kadar içten bir ilişkide yararlanmak, tüm gerçek ahlakın üzerinde yeşermesi gereken insanoğluna karşı, saygısızca bir tutumdur. Bununla beraber eğer salt bedensel (fizyolojik) zorlamalarla cinsel birleşmede bulunulursa bu erkekte pişmanlık yaratabilir ve pişmanlık onun değer yargılarını altüst eder. Bu elbette fahişelik için söz konusu olduğu kadar evlilik için de söz konusudur. Evlilik kadınlar için en yaygın geçim aracıdır ve kadının istemeden, katlandığı cinsel ilişkilerin toplamı büyük bir olasılıkla evlilikte, fahişelikten daha çoktur. Boş inançlardan kurtulmuş cinsel ilişkilerde ahlak, özünde, karşındaki insana saygıyı ve istekli olup olmadığına aldırmaksızın bir başka insandan salt kişisel zevk almak için yararlanmayı yadsımayı içerir. Zühревi hastalıkların kökü kazınıp, fahişelik saygınlık kazansa da sırf bu ilkeye ters düşmesinden dolayı fahişelik istenmeyen bir iş olarak kalacaktır.

Fahişelik üzerine o çok ilgi çekici kitabında Havelock Ellis'in fahişelikten yana geliştirdiği iddiasının, geçerli olduğunu sanmıyorum. İşe uygarlığın en eski dönemlerinde var olan ve diğer zamanlar denetim altında tutulan anarşik içtepilerin atılmasını sağlayan orgileri* ele alarak başlıyor. Havelock Ellis'e göre fahişelik orgiden doğmuştur ve orginin hizmet ettiği amacı bir oranda yerine getirmektedir. Birçok erkeğin, geleneksel evliliğin yasakları, namus ölçüleri ve nezaket kurallarıyla getirdiği sınırlamalar yüzünden tam anlamıyla doyuma ulaşamadığını ve böylesi erkeklerin fırsat bul-

* orgi: İlkellerde cinsel yasakların belli bir süre ortadan kaldırıldığı yasaksız eğlence (Ç.N.)

dukça fahişelere giderek boşalmalarının tüm diğer çözüm yollarından daha az anti-sosyal olduğunu söylüyor. Biçimi daha çağdaş olmasına karşın, aslında bu sav Lecky'ninkinin aynıdır. Cinsel yaşamları sağlıklı olan kadınlar da Havelock Ellis'in sözünü ettiği güdülerden erkekler kadar etkilenirler ve eğer kadının cinsel yaşamı özgür bırakılırsa erkekler beraber olmak için amaçları sadece para olan profesyonellere gerek duymadan değinilen içtepilerine doyum bulabileceklerdir. Bu, kadının cinsel özgürlüğünden beklenen en büyük yararlardan bir tanesidir. Gözleyebildiğim kadarıyla cinsıyete ilişkin duygu ve düşünceleri, eski yasakların etkisi altında kalmayan kadınlar, evliliklerinde Viktorya dönemindekinden çok daha fazla doyum alıp verebiliyorlar. Eski ahlakın dağıldığı yerde fahişelik de dağılmıştır. Bir zamanlar fırsat buldukça fahişeleri ziyaret etmek zorunda bırakılan delikanlı, şimdi kendi ayarındaki genç kızlarla ilişki kurabiliyor, bu her iki tarafında özgür olduğu, ruhsal (psikolojik) unsurlar kadar bedensel unsurların da önemli olduğu ve her ikisinin de coşkun bir sevgi duydukları bir ilişkidir. Her gerçek ahlak açışından bu, eski sisteme göre çok büyük bir gelişmedir. Ahlakçılar gizlenmesi daha güç olduğu için bundan yakınırlar, fakat bu ahlakçıların duymaması gereken ahlakın çiğnenmiş olan ilk kuralı değildir. Bence gençler arasındaki yeni serbestlik tümüyle sevinç vericidir. Bu, haşin olmayan erkeklerden ve kılıkırk yarmayan kadınlardan oluşan bir kuşak yaratmıştır. Yeni özgürlükleri yadsıyan herkes, aslında uygulanması mümkün olmayan katı hukuk sisteminin baskısına karşı sadece emniyet sübobu olarak fahişeliğin devamını istediklerini açıkça kabul etmelidirler.

BÖLÜM 12

DENEME EVLİLİKLERİ

Rasyonel bir ethikte çocuksuz evliliğin hiçbir değeri yoktur. Kısır evlilik kolayca çözülebilir, cinsel ilişkiyi toplumda önemli yapan şey çocuklardır ve bu nedenle yasal kuruluşlarca dikkate alınabilecek değerde bulunmaktadır. Elbette hâlâ St. Paul'un etkisinde kalarak evliliğe çocuk yetiştirmek yerine zinanın almaşığı olarak bakan kilisenin görüşü bu değildir. Günümüzde kilisenin önde gelenleri bile ne kadının ne de erkeğin cinsel ilişkide bulunmak için evliliği beklemediklerini bilmektedirler. Erkeklerin fahişelerle düşüp kalkmaları gizli kaldığı sürece bağışlanmaları oldukça kolaydı, fakat geleneğe bağlı ahlakçılar meslekten fahişeler dışında kalan kadınlarda, ahlaksızlık dedikleri şeyle karşılaşmayı, katlanılması imkansız bir olay olarak görüyorlardı. Genede Amerika'da, İngiltere'de, Almanya'da ve İskandinav ülkelerinde savaştan bu yana büyük değişmeler oldu. Birçok iyi aile kızları «bekaret» lerini korumanın pek değerli bir şey olduğu düşüncesini bir yana bıraktılar, delikanlılarsa fahişelerde bir çıkış yolu aramaktansa, para kazandıklarında evlenmeyi düşündükleri kızlarla ilişki kurmaya başladılar. Göründüğü kadarıyla bu olgu Amerika'da İngiltere'de olduğundan oldukça ileri boyutlara varmış durumda, bence bunun sebebi içki yasağıyla otomobil fazlalığıdır. İçki ya-

sağı nedeniyle her neşeli partide herkesin az ya da çok sarhoş olması kaçınılmaz hale gelmişti. Kızların büyük bir bölümünün kendi arabalarının olması, onların sevgilileriyle birlikte anne babalarının ve komşularının gözlerinden ıraklara kaçmalarını kolaylaştırıyordu. Bu ilişkilerin sonuçlarını Yargıç Lindsey kitaplarında açıklamıştır.* Yaşlılar onu abartmakla suçlarlarken gençler onu doğruluyorlar. Rastgele bir turist gibi davranarak, onun iddialarını gençlere sorular sorarak ölçmeye çalıştım. Gençlerin onun sergilediği gerçeklerin hiçbirini yadsımadıklarını gördüm. Sonradan evlenen ve büyük saygınlık gören kızların büyük bir bölümünün, çoğu kere birden fazla sevgiliyle seks deneyimi yaşamış olmaları Amerika'da gözlenen bir durumdur. Tam bir birleşmenin gerçekleşmediği zamanlar da bile öylesine çok «elleşilip» «sevişiliyor» ki cinsel birleşmenin tamamlanmaması bir sapıklık gibi görülebiliyor.

Ben mevcut ilişkilerin doyurucu olduğu kanısında değilim. Gelenekçi ahlakçılar tarafından sokuşturulmuş belli istenmeyen özellikleri var ve geleneksel ahlak değişinceye kadar bu istenmeyen özelliklerin nasıl yok edilebileceğini de düşünemiyorum. Kaçak seks aslında kaçak içki kadar kötü bir şeydir. Amerika'nın iyi aile kızları ve oğulları arasında sarhoşluğun içki yasağı öncesinden çok daha yaygın olduğunu sanırım kimse yadsıyamaz. Elbette yasayı atlatmadan dolayı belli bir tad alınmakta, gerçekleştirilen beceriklilikten bir tür gurur duyulmaktadır ve içki yasağı yasasının çiğnendiği yerde, cinsiyete ilişkin geleneklerin çiğnenmesi de doğaldır. Ayrıca burada meydan okuma duygusu uyarıcı bir ilaç etkisi yapmaktadır. Bunun sonucundaysa, gençler arasındaki cinsel ilişkiler mümkün olan en saçma biçimi alarak sevgiden dolayı değil, bir sarhoşluk anında kabadayılıktan ötürü gerçekleştirilmektedir. Seks de içki gibi genellikle yoğunlaştırılıp hoş olmayan biçimlere sokularak yetkililerin dikkatlerinden kaçırılabilir. Amerika'da ağırbaşlı, akılcı, içten bir edim olarak tüm kişiliği saran cinsel ilişkiler, evlilik dışında pek gerçekleşmiyor. Ahlakçılar bu noktaya kadar başarılılar. Zinanın önüne geçemediler, tam tersine onların karşı olmaları, onu, çekici hale getirerek daha yaygınlaşmasını sağladı. Fakat cinsel ilişkiyi hemen hemen sözünü ettikleri kadar sakıncalı hale getirmeyi başardılar tıpkı tüketilmekte olan içkiyi, iddia ettikleri kadar zehirli hale getirmeyi başardıkları gibi. Gençleri, cinsel gereksinimlerini günlük alışkanlıklarından, işlerinden ve tüm ruhsal içtenlikten, ayırmaya zorlamışlardır. Çekingen olan gençler cinsel ilişkiyi sonuna kadar götüremiyorlar, fakat daha sonraki günlerde cinsel ilişkiden tam anlamıyla tad almalarını güçleştiren ya da imkansızlaştıran ve sinirlerini altüst eden, doyuma ulaşmadan, cinsel heyecanı uzatarak, zevk almaya çalışıyorlar. Amerika'da gençler arasında yaygın olan bu tür heyecanın bir başka sakıncası da, bunun ancak geç saatlere kadar süren partilerde yer almasının işten geri kalmaya ya da uykusuzluğa yol açmasıdır.

Bir önemli konu da, resmi ahlak olduğu gibi sürdürülürken arasıra ortaya çıkan felaketlerdir. Kötü bir şans sonucu, gençlerden birinin yaptıkları, büyük bir iyi niyetle sadistçe bir skandal çümbüşü yaratabilecek, bir takım ahlak bekçilerinin kulaklarına gidebilmektedir. Ve Amerika'da gençlerin doğum kontrolüne ilişkin olduğu bilgi edinmeleri hemen hemen imkansız olduğu için, istemeden gebe kalmalara sıkça rastlanmaktadır. Bu durum, tüm tehlikesine, can acısına ve gizliliğine rağmen gizlenmesi gene de son derece güç olan çocuk düşürmelere yol açmaktadır. Günümüz Amerika'sında gençlerin ahlak anlayışıyla, yaşlılarınki arasında var olan derin uçurum bir başka istenmeyen sonuç doğurmakta, çocuklarla ana babaları arasında gerçek bir yakın-

* «The Revolt of Modern Youth» 1925 «Companionate Marriage» 1927.

laşma sağlanamadığı için, büyükler çocuklarına şefkat gösterip öğüt vererek yardımcı olamamaktadırlar. Gençler başları derde girdiğinde ana-babalarıyla bir patlama olmadan —muhtemelen skandal, kesinlikle isterik gürültüler— konuşamamaktadırlar. Ana-babayla çocuk arasındaki ilişki, çocuğun büyüme çağına girmesiyle hiçbir yarar sağlamayan bir hale gelir. Babaların «Demek kızımla yattın, pekâla, evlen onunla»* dediği Trobriand Yerlileri, çok daha uygardırlar.

Saydığımız olumsuzluklara rağmen, bir bölümünün dahi olsa, Amerika'daki gençlerin kendilerinden yaşlılara göre daha serbest olmasında sayısız yararlar vardır. Ukalalıktan kurtulup çekingenliği atan bu gençler mantıklı bir temeli olmayan yetkeye (authority) daha az kulluk etmektedirler. Kanımca, kendilerinden öncekilere göre daha az zalim, daha az kaba ve daha az sert olduklarını kanıtlamışlardır. Sekste ortaya çıkma yolu bulamayan anarşik iç tepileri zorla çekip çıkartmak Amerikan yaşayışının bir özelliğidir. Ayrıca şu andaki genç kuşağın orta yaşlara vardıklarında, gençliklerindeki tavırlarını tümden unutmayacaklarını ve şu andaki gizli tutulma zorunluluğundan dolayı güç bela gerçekleştirilen cinsel deneyimlere hoşgörülü olacaklarını umuyorum.

İngiltere'deki durum, içki yasağının olmaması ve araba azlığından dolayı pek gelişmemişse de, aşağı yukarı benzer durumdadır. Ayrıca kanımca İngiltere'de ve kesinlikle Kıta Avrupa'sında doyuma ulaşmadan cinsel heyecan duyma işi son derece azaldı ve İngiltere'de saygıdeğer kişiler, birkaç onurlu kişi bir yana, Amerika'dakilere göre daha az baskı yanlısı. Yine de iki ülke arasında sadece bir derece farklılığı bulunmakta.

Yıllarca Denver Çocuk Mahkemesi Başkanlığı yapmış olan ve eline bulunduğu yer dolayısıyla gerçekleri araştırabileceği sayısız fırsat geçmiş bulunan Ben B. Lindsey «dostça evlilik»* (Companionate marriage) adını verdiği yeni bir kurumun varlığını öne sürmüştür. Ne yazık ki yargıç Lindsey' in resmi makamını, gençlere günah korkusu aşılamak yerine onların mutluluklarını artırmak için kullandığı duyulunca, Ku Klux Klan ve Katolikler ona karşı birleşerek onu yerinden attırdılar. Dostça evlilik, zeki bir tutucunun buluşudur. Var olan rastgele cinsel ilişki yerine, gençlerin cinsel ilişkilerine biraz denge getirilmeye çalışılıyordu. Gençlerin evlenmelerini engelleyen gerçeğin parasızlık olduğunu ve paraya evlilikte kısmen çocukların gereksinimleri için kısmen de kendi yaşamını kazanmanın karıya (evli kadına) göre bir şey olmamasından ötürü ihtiyaç duyulduğunu açığa çıkardı. Ona göre gençler, bilinen evliliklerden üç noktada ayrılan yeni tür evlilikler yapmalıydılar. Birinci nokta, belli bir süre çocuk yapmak istenmemelidir, bunun için de en uygun doğum kontrol bilgileri genç çiftlere verilmelidir. İkinci nokta, çocuk olmadığı ve kadın hamile bulunmadığı sürece karşılıklı rızayla ayrılınabilmelidir ve üçüncü nokta, boşanma sonunda kadın nafaka talep etmemelidir. Eğer bu kurum yasayla oluşturulabilirse gençlerin büyük çoğunluğunun, örneğin üniversite öğrencilerinin, sürekli bir birlikteliği, müşterek yaşamayı ve mevcut cinsel ilikilerinin Dionysos** özelliklerinden kurtulmayı, tercih edecekleri savına ben de katılıyorum. Evli olan genç öğrencilerin derslerinde evli olmayanlardan daha başarılı olduğunu öne sürmektedir. Gerçekten de yarı-sü-

* «The Sexual Life al Savages» s. 73.

* Çiftlerin evliliği sürdürüp sürdüremiyeceklerinden emin olana kadar çocuk yapmadıkları evlilik. Çocuk olmadan karşılıklı rızayla ayrılınabiliyor.

** —Dionysos— Yunan-öncesi tarım tanrısı. Zeus'un Sebeleden doğma oğlu olarak kabul edilir. Dionysos gizemsel bir dinin tanrısı haline gelmiş, ona tapanlar tanrılarına ulaşmak için guruplar halinde şarap içip, naralar atarak döne döne dans ederlerdi. (Ç.N.)

rekli ilişkilerde ders ve seksin birbiriyle içki alemlerinden ve partilerin macera ve keşmekeşinden, çok daha iyi bağdaştırılacağı açıktır. Yeryüzünde iki genç insanın birlikte yaşamasını, ayrı yaşamalarından daha pahalı hale getirecek hiç bir neden yoktur. Ve böylece evliliğin ertelenmesi için öne sürülen ekonomik nedenlerden tümü işlemez hale gelmektedir. Yargıç Lindsey'in savları yasalaştığında çok yararlı etkileri olacağına ve bu etkilerin herkezi ahlaksal açıdan da kazançlı çıktıklarına inandıracağına en ufak bir şüphem yok.

Ne varki Yargıç Lindsey'in savları tüm orta yaşlı kişiler ve Amerika'nın dört bir yanındaki bir çok gazete tarafından dehşet homurtularıyla karşılandı. Yuvanın kutsallığına saldırdığı, çocuk yapmayı amaçlamayan evlilikleri hoş görerek kapıları yasalaşmış şehvete açtığı, evlilik dışı cinsel ilişkileri abartarak, saf Amerikan kadınlığına iftira attığı ve birçok iş adamının istiyerek otuz-otuzbeş yaşına kadar bekar kaldığı söylendi. Bunların hepsi söylendi ve ben söyleyenler arasında söylediklerine inananların da var olabileceğine inanmaya kendimi zorluyorum. Yargıç Lindsey'e bir çok küfür edildiğine tanık oldum ama bence tartışmalar iki noktada yoğunlaşmaktadır. Birincisi Yargıç Lindsey'in savlarının İsa tarafından uygun görülemeyeceği, ikincisi bunların günümüzde kilise üst yöneticileri tarafından hoş harşılanmamasıdır. Göründüğü kadarıyla bunlardan ikincisi daha ağır basmaktadır, aslında birinci tamamiyle varsayımsal olup doğrulanması olanaksızdır. Şimdiye kadar Yargıç Lindsey'in savlarının insan mutluluğunu zedeleyici olduğunu göstermek isteyen tek kişiye rastlamadım. Sonunda bu düşüncenin geleneksel ahlakı benimseyenler tarafından göz ardı edildiği sonucuna vardım.

Dost evliliklerin, atılmış doğru bir adım olduğuna ve bir dolu olumlu şeyi gerçekleştireceğine ama yeterli olmaktan çok uzak bulunduğuna inanıyorum. Bence çocuk yapmayı

amaçlamayan tüm cinsel ilişkilere tamamiyle ayrı bir durum olarak bakılmalı ve bir kadınla bir erkeğin çocuk yapmadan beraberce yaşamayı seçmeleri kendilerinden başka kimseyi ilgilendirmemelidir. Ne kadının ne de erkeğin evlilik öncesi cinsel deneyimi olmaksızın çocuk yapmak için evlilik gibi bir işe kalkışmalarını hoş göremem. İlk cinsel deneyimin, bu konuda daha önceden deneyimi olan birisiyle gerçekleştirmesinde sayısız yararlar vardır. İnsanoğlunda cinsel edim içgüdüsel değildir. Bir yana bırakalım bu tartışmayı, cinsel uyumlulukları hakkında her hangi bir önbilgiye sahip bulunmayan insanlardan ömür boyu sürecek bir ilişkiye girmelerini istemek bana saçma gelmektedir. Tıpkı bir kişinin alacağı evi satın alma işlemi sona erene kadar görmesini engellemek gibi saçma bir şeydir bu. En uygun yolun evliliğin biyolojik işlevi tam olarak gerçekleştirilerek kadının ilk gebeliğine kadar yasal evlilik bağının kurulmaması olduğu söylenebilir. Bugün cinsel birleşme mümkün olmadığı zaman evlilik hükümsüz sayılıyor, fakat evliliğin gerçek amacı cinsel birleşmeden çok çocuk olduğuna göre, çocuk istemeden evlilik tamamlanmış sayılmamalıdır. Bu görüş, en azından gebelikten korunmanın yarattığı, seks ile çocuk yapmayı amaçlayan seks arasındaki ayırıma dayanmaktadır. Gebelikten korunma seksin ve evliliğin tüm görünümünü değiştirmiştir ve ilk zamanlar göz ardı edilebilen farklılıkları gerekli kılmıştır. Tıpkı fahişelikte olduğu gibi insanlar, sadece seks için bir araya gelmekte, Yargıç Lindsey'in dost evliliğinde olduğu gibi sekse dayalı birliktelikler oluşturmakta ya da evlilik kurmayı amaçlamaktadırlar. Bunların tümü birbirinden farklıdır ve bunların hepsini rastgele bir araya toplayan hiç bir ahlak çağdaş koşullara ayak uyduramaz.

BOLUM 13

GÜNÜMÜZDE AİLE

Okuyucu II. ve III. bölümlerde üzerinde durduğumuz anaerkil ve ataerkil aileleri ve onların cinsel ethike ilkel bakışlarını şu anda unutmuş olabilir. Artık cinsel özgürlüğün sınırlanmasına akılcı bir temel getiren aileyi ele almanın zamanı geldi. Cinsiyet ve Günah üzerine konu dışı söyliyeceklerimizin sonuna geldik. Cinsiyet ve Günah arasındaki ilişkiyi ilk Hıristiyanlar bulmamış fakat onlar tarafından sonuna kadar istismar edilmiştir. Bugünse bir çoğumuzda, kendiliğinden, ahlak yargıları olarak somutlanmaktadır. Bundan böyle, cinsiyette var olan ve ancak çocuk yapmayı amaçlayan evlilikle yok edilebilen kötülüklere ilişkin dinsel görüşlerle uğraşmayacağım. Şimdi çocukların çıkarları için istenen cinsel ilişkilerdeki sağlamlık derecesini konu olarak ele alacağız. Yani aileyi devamlı bir evlilik olarak inceliyeceğiz. Sorun kolay olmaktan çok uzak. Açıktır ki çocuğun ailenin bir üyesi olarak elde edeceği kazanımlar, önüne çıkacak olan almaşığa bağlıdır. Ailelerin bir çoğuna yeğ tutulabilecek kadar mükemmel kimsesiz çocuk yuvaları var olabilir. Ayrıca kadının iffeti sadece baba açısından ailenin temeli olarak düşünüldüğüne göre babanın aile yaşamında önemli bir yeri olup olmadığını irdeleyeceğiz. Ailenin, çocuğun kişisel ruh sağlığı üzerindeki etkilerini araştıracağız-bu konu Freud tarafından çarpık bir ruhla ele alınmıştır —. Babanın önemini azaltmada ya da çoğaltmada ekonomik sistemlerin etkilerini de göz önüne almalıyız. Kendi kendimize, devletin babanın yerini, hatta Plato'da olduğu gibi hem babanın hem de annenin yerini almasını isteyip istemediğimizi sormalıyız. Hatta olağan koşullarda çocuğa en uygun ortamı anne ve babanın sağladığı düşüncesinden yana bile olsak, ana-babadan bir tanesinin ebeveynlik (parenthood, ana-babalık) yükümlülüğünü taşımaya yeterli olmaması ya da karı koca arasındaki uyumsuzluktan dolayı ayrılığın çocuğun çıkarına olması gibi, sayısız olasılığı göz ardı edemeyiz.

Dinsel açıdan cinsel özgürlüğe karşı olanlar, ayrılığın çocukların çıkarlarına ters olduğunu dillerine dolamışlardır. Bu dinsel koşullanma altındaki kafaların öne sürdükleri bu sav gerçekle bağdaşmamaktadır zira bu kişiler ana-babadan bir tanesi frengili bile olsa, çocuğun hastalığı kapabileceğine aldırmadan, ne ayrılmaya izin vermektedirler ne de gebeliği engelleyici önlemlere. Bu gibi durumlar, küçük çocukların çıkarlarına karşıdır avezelerinin aşırıya gitmesi, zülmun üstünü örtme yolu olup çıktığını göstermektedir. Çocuğun çıkarıyla evlilik arasındaki ilişki sorununun tümü, daha baştan çözümün net olmadığı bilinerek, ön yargısız ele alınmalıdır. Bu noktayı bir kaç sözle özetlemek istiyorum.

Biyolojik kökü babanın gebelik ve emzirme döneminde yavrunun yaşaması için gerçekleştirdiği yardım olan aile, insanlık öncesi bir kurumdur. Fakat Trobriand Adalılarında gördüğümüz ve antropoid maymunlardan rahatça çıkartacağımız gibi bu yardım, ilkel koşullarda, babayı uygar toplumlarda harekete geçiren aynı nedenlerle yapılmıyor. İlkel baba çocuğun kendisiyle herhangi bir biyolojik bağı olup olmadığını bilemez, çocuk onun sevdiği dişinin yavrusudur sadece. O bir tek bu gerçeği bilir, kendisiyle çocuk arasında içgüdüsel bağ kuran gerçeklik çocuğu doğarken görmesidir. Bu aşamada, karısının namusunu korumanın biyolojik bir

önemi yoktur, yine de karısının sadakatsizliğini öğrendiğinde içgüdüsel bir kıskançlık duyar. Ayrıca bu evrede çocuk üzerinde hiç bir mülkiyet hakkına sahip değildir. Çocuk karısının ve karısının erkek kardeşinin malıdır. Onun çocukla olan gerçek bağı sevgidir.

Zekanın gelişmesiyle insan, eninde sonunda, iyi ve kötü bilgi ağacının meyvelerinden yiyecektir. Çocuğun kendi tohumundan çıktığının farkına varacak ve bu nedenle karısının namusundan emin olmak isteyecektir. Çocuk ve kadın onun malı haline gelecek ve ekonomik gelişmenin belli evresinde bu malın kıymeti çok artacaktır. Karısının ve çocuklarının ona karşı görev duygusu taşımaları için dine sarılacaktır. Bu özellikle çocuklar için önemlidir zira, çocukları küçükken baba onlardan daha güçlüyse de geçen zamanla baba gücünü yitirirken onlar gelişip birer güçlü erkek olacaklardır. Bu aşamada babanın mutluluğu için çocuklarının göstereceği saygının yaşamsal önemi vardır. Bu konuya ilişkin buyruk sahtekarca hazırlanmıştır «Anana babana saygı göster ki onların ömürleri uzasın.» İlk uygarlıkta karşılaştığımız insanı dehşete düşüren baba katilliği, üstesinden gelinen günah kışkırtıcılığının boyutlarının büyüklüğünü göstermektedir, bugün işleyebileceğimiz bir suç olarak aklımıza getirmediğimiz yamyamlık bile bize onca dehşet vermiyor.

İlk köylü ve tarım ekonomisinin ekonomik koşulları aileye gerçek biçimini verdi. Bir çok kişi köle emeğine sahip olmadığından bunlar için işçi sahibi olmanın en kolay yolu onları doğurarak yetiştirmekti. Bu yetiştirilen işçilerin babalarına sadık kalmalarını sağlama bağlamak için, aile kurumunun din ve ahlak tarafından tüm gücüyle kutsanması gerekmekteydi. Giderek büyük oğul önceliği* (primogenitu-

* Büyük oğul önceliği, en büyük oğulun tek başına ya da öncelikle miras hakkı almasını öngören toplumsal kurum. (Ç.N.)

re, ekberiyet) aile birliğini dallara ayırarak genişletip, ailenin reisinin (başının) gücünü arttırdı. Krallığın, soyluluğun hatta tanrı bilimin —Zeus tüm tanrıların ve insanların babasıydı— temelleri bu düşünce düzenine dayanır.

Buraya kadar uygarlığın gelişmesi ailenin gücünü arttırmıştır. Fakat bu noktadan itibaren, Batı Dünyasında aile eskinin bir gölgesi haline gelinceye kadar tam tersi bir hareket yer aldı. Ailenin çürüyüp dağılmasına yol açan nedenlerin bir bölümü ekonomik, bir bölümüyse kültüreldir. Ailenin en gelişkin yapısı ne kentli ne de denizci halklara uygundu. İnsanların kendi görenekleri dışında başka göreneklerle ilişkiye geçmesini sağlayan ve kabile ön yargılarından kurtaran ticaret, çağımız dışında tüm çağlarda kültürün en başta gelen nedeni olmuştur. Bu anlamda denizci Yunanlıların çağdaşlarına göre ailenin daha az tutsağı olduğunu görmekteyiz. Denizin özgü kılıcı diğer etkilerini Venedik'te, Hollanda'da ve Elizabeth çağı İngiltere'sinde bulabiliriz. Bu, konu dışında görünüyorsa da, bizi ilgilendiren nokta, ailede bir kişinin ailenin diğer fertleri evlerinde kalırken uzak yolculuğa çıkması, böylece onun kaçınılmaz olarak aile denetiminden kurtulması ve bunun ailenin zayıflamasına yol açmasıdır. Uygarlığın gelişmesinin her döneminin özelliği olan köyden kente göç de ailenin zayıflamasında deniz ticareti kadar etkili olmuştur. Toplumun aşağı katmanları söz konusu olduğunda, çok daha önemli bir etki de, kölelikti. Köle sahibi, kölelerin aile bağlarına pek az önem verirdi. İsterse karıyla kocayı birbirinden ayırır hoşuna giden herhangi bir kadın köleyle cinsel ilişkide bulunabilirdi. Aslında bu etkilerin hiç biri, eski kent yaşamını olduğu kadar Ortaçağ sonu ve Ronesans İtalyası kent yaşamının özelliklerini de sergileyen Montague ve Capulet* çatışmasında olduğu gibi say-

* Romeo Juliet oyununda birbirleriyle çatışan ve iki sevgilinin ölümüne neden olan Romeo ve Juliet'in aileleri.

gınlık ve başarı tutkusunun birleştirdiği soylu aileyi zayıflatmamıştır. Soyluluk önemini Roma İmparatorluğunun ilk yılında yitirmiş ve en sonunda galip gelen Hıristiyanlık ilk ağızda kölelerin ve proleterlerin dini olmuştur. Ailenin bu toplumsal sınıflar arasında zayıflamasını ilk nedenini şüphesiz ilk dönemlerinde Hıristiyanlığın aileye bir ölçüde karşı olması, Budizm hariç kendisinden önceki tüm etkilerden daha az önem veren bir ethik kurması oluşturmaktadır. Hıristiyanlıkta önemli olan insanla tanrı arasındaki ilişkidir, insanla yakınları arasında kurulan ilişki değil.

Budizm olgusu, bizi dinlerin meydana gelmesinde salt ekonomik nedene verilen aşırı öneme karşı tetik durmamızı sağlayan bir uyarıdır. Hindistan'da yayıldığı döneme ilişkin Budizmin bireyin ruhuna girmesine yol açan ekonomik nedenleri belirlememi sağlayacak kadar pek fazla bir şey bilmiyorum. Ama böylesi nedenlerin varlığından da oldukça şüpheliydim. Budizmin Hindistan'da yayıldığı dönemlerde özellikle prenslerin dini olarak görünmektedir ki bunlar arasında aileye ilişkin düşüncelerin diğer sınıflara oranla çok daha güçlü olduğu tahmin edilebilir. Yine de bu dünyayı hor görme ve kurtuluşu (salvation, necat) arama yaygınlaşmış, sonuçtaysa Budist ethikde aile son derece aşağılarda bir konuma itilmiştir. Muhammed dışındaki büyük dini önderler - eğer dini önder denilebilirse birde Konfüçyus tabi-genel olarak sosyal ve politik düşüncelere kayıtsız kalmışlar, ruhu daha çok, derin düşünme (meditation, tefekkür) disiplin ve nefsi körletmeyle olgunlaştırmaya çalışmışlardır. Tarihte ortaya çıkan dinlerin tümü, tarihi kayıtların başladığı dönemde var olan dinlerin aksine, bireyci olmuşlar ve kişinin tüm görevlerini tek başına yerine getirebileceğini düşünmüşlerdir. Elbette toplumsal ilişkileri olan bir kişinin bu ilişkilerine ait görevlerini yerine getirmesi üzerinde durmuşlardır, ne var ki kendi içinde bu ilişkilerin oluşumunu bir görev olarak almamışlardır. Bu özellikle aileye karşı karışık hisler besle-

yen Hıristiyanlık için söz konusudur. İncilde «Kim ki anasını babasını benden çok sever benim gözümde makbul değildir.» sözlerini buluruz, bunun uygulamadaki anlamı, kişi, ana-babası yanlış olduğu kanısında olsalar bile, kendisine doğru geleni gerçekleştirmelidir — bu görüşü bir eski Romalı'nın ya da geri kafalı bir Çinli'nin kabul etmesi mümkün değildir. Bireycilik Hıristiyanlıkta yavaş yavaş mayalanmış, fakat özellikle içten inananlar arasında giderek tüm sosyal ilişkilerin zayıflamasına yol açmıştır. Bu etki Katolik'likte Protestanlığa oranla daha az görülür. Zira Protestan'lığın başa geçen insanlara değil tanrıya itaat etmemiz gerektiğini söyleyen ilkesi, içinde anarşik unsur taşımaktadır. Uygulamada Tanrıya itaatin anlamı kişinin kendi vicdanına kulak vermesi demektir ki kişilerin vicdanları farklı olabilir. Şu halde yasayla vicdan arasında çıkacak muhtemel çatışmalarda gerçek Hıristiyanlara göre kişi yasanın buyurduklarını değil vicdanının öngördüğünü yerine getirmeyi namus borcu sayacaktır*. Eski uygarlıklarda baba tanrıydı, Hıristiyanlıkta Tanrı Baba'dır, böylece insan ana-babanın yetkisi zayıflamıştır.

Hiç şüphesiz ailenin oldukça yakın zamanlarda çürüyüp dağılmasının temelinde sanayi devrimi görülebilir. Ne var ki çürüme bu olaydan önce, bireyci teoriyle başlamıştı zaten. Gençler ana-babalarının buyruklarıyla değil, kendi istekleri doğrultusunda evlenme hakkını ileri sürdüler. Evli oğulların yaşamlarını babalarının evinde sürdürme alışkanlığı öldü. Erkek çocuklar için eğitimleri biter bitmez baba evini kendi yaşamını kazanmak üzere terk etmek adet haline geldi. Küçük çocukların fabrikalarda çalışmaya başlamaları, onların işin ağırlığı altında ezilip ölünceye kadar, ana-babaları için

* Buna örnek olarak vicdani ve dini inançlarına aykırı olduğunu öne sürerek savaş sırasında askerlik görevini yerine getirmeyi red eden Lord Hugh Cecil'i gösterebiliriz.

bir geçim kaynağı oluşturmalarına yol açtı, fakat bu çalışmadan çıkarı olanların tüm karşı koymalarına rağmen, çıkartılan Fabrika Yasası bu sömürüye son verdi. Çocuklar geçim aracı olamaktan çıkarak mali yük haline geldiler. Bu aşamada gebelikten korunma yolları öğrenildi ve doğum oranları düşmeye başladı. Sıradan bir insanın her dönem, tam tamına maddi gücü yettiği kadar çocuk yaptığı görüşünde olanlara denebilecek çok söz var. Bu görüş Avusturalya yerlileri, Lancashire pamuklu işçileri ve İngiliz soyluları için bir ölçüde geçerlidir. Ben bu görüşün kuramsal bir kesinlikle gerçekleştirilebileceğini sanmıyorum, ama pek sanıldığı kadar da gerçekten uzak değil.

Çağımızda ailenin durumu, devletin eylemiyle, en son sağlam kalesinde de zayıflatılmıştır. O görkemli günlerinde aileyi, aynı evde birlikte oturan yaşlı aile büyüğü, bir dolu yetişkin oğul, bunların karıları ve çocukları belkıde çocuklarının çocukları oluşturmaktaydı. Hepsi tek bir ekonomik birlik içinde toplanmışlardı ve dış dünyaya karşı çağdaş militarist ulusların vatandaşları kadar karşıydılar. Bugünse aile daralarak anne ve baba ve küçük çocuklardan oluşmaktadır. Hatta küçük çocuklar devletin buyruğuyla, zamanın büyük bir bölümünü okulda geçirmekte ve burada anne babalarının isteklerini değil devletin onlar için uygun gördüklerini öğrenmektedirler. (Burada din bir oranda istisna olmaktadır.) Çocukları üzerinde yaşamalarına ya da ölmelerine ilişkin karar verme yetkisi bulunan Romalı babadan bir hayli farklı olan bir İngiliz baba, eğer yüzyıl önce tüm babaların ahlaklı yetişmeleri için çocuklarına yaptıklarını bugün yapmaya kalksa, hakkında zulüm yapmaktan dava açılır. Devlet çocuğun her türlü tıbbi gereksinimini sağlamakta ve eğer ana-baba yoksulsa çocuğu beslemektedir. Böylece babanın işlevi en aza indirilmekte, bunların bir çoğunu devlet üstlenmektedir. Gelişmiş uygarlıklarda bu kaçınılmazdır. İlkel koşullarda, tıpkı kuşlarda ve antropoid maymunlarda olduğu gibi, ekonomik nedenlerle çocuk ile anneyi tehlikelerden korumak için baba gereklidir. Babanın ikinci işlevini devlet uzun süre önce üstlenmiştir. Babası ölen bir çocuk tıpkı babası yaşamakta olan bir çocuk gibi, artık öldürülmemektedir. Babanın ekonomik işlevi ise devam etmektedir. Hele hali vakti yerinde ailelerde babanın bu işlevi ölümüyle, sağlığında olduğundan daha etkili bir şekilde gerçekleşmektedir zira, sağlığında bir parçasını bile yiyemediği tüm parasını çocuklarına bırakmaktadır. Babalarının kazandıkları parayı kendilerine dayanak yapan kişiler için babanın ekonomik yararı sürmektedir fakat ücretli işçiler arasında kendisi için harcama yapabilecek bir babaya dahi sahip olmasa, çocukların asgari bir bakıma gereksinimleri olduğunu öne süren toplumun insancıl duyguları, bu yararı giderek azaltmaktadır. Bugün orta sınıflarda yaşadığı sürece iyi para kazanan ve çocuklarına iyi bir eğitim sağlayarak onların yarınki toplumsal ve ekonomik durumlarını sağlama alan babanın yeri oldukça önemlidir. Şayet baba çocuklar küçükken ölürse çocuklarının toplumsal konumunda bir düşme beklenebilir. Böylesi durumların yarattığı tehlikeleri hayat sigortası bir hayli azaltmıştır, bu yolla, meslek sahibi sınıflar arasında bile, tedbirli bir baba kendi işlevini zayıflatmaktadır.

Çağdaş dünyada babalar kendi çocuklarına vakit ayıramayacak kadar çok çalışırlar. Sabahları işe gitme telaşı içinde onlarla konuşmaya vakit bulamazlar, akşamları eve geldiklerindeyse çocuklar yatmış (ya da yatırılmış) olurlar. Çocukların babalarını «hafta sonlarında eve gelen adam» olarak tanıdıklarını anlatan öyküler vardır. Çocukların bakımı gibi çok önemli bir konuda babanın payı pek azdır, aslında bu görevi eğitim kurumları ve anne yüklenmiştir. Gerçekte, çocuklarına çok az zaman ayırmasına rağmen baba onlara karşı çok büyük sevgi besler. Her pazar, Londra'nın herhangi bir yoksul bölümünde, çocuklarıyla beraber olma fırsatını yakalamış bir dolu babayla çocuğunu görebilirsiniz.

Bu duruma baba açısından ne anlam verilirse verilsin çocuk buna hiç bir ciddi önem vermeksizin, bir oyun bağlantısı olarak görür.

Üst ve meslek sahibi sınıflarda görenek çocukların küçükken dadılara bırakılması, büyüyünce de bir yatılı okula gönderilmesiydi. Anneler dadının, babalarsa okulun seçimini yaparlar böylece çocukları üzerindeki —emekçi sınıflar bundan yoksun kılınmıştı— egemenlik duygularını korurlardı. Ne varki ana-çocuk arasındaki içten yakınlık emekçi sınıflarda, hali vakti yerinde sınıflara oranla daha fazlaydı. Baba tatil günlerinde çocuklarıyla oyun oynar, fakat gerçek eğitimiyle bir emekçi babadan daha fazla ilgilenmez. Elbette ekonomik sorumluluğu ve eğitimini nerede yapacağına ilişkin seçme yetkisi vardır ama çocuklarla olan kişisel ilişkisi genellikle pek gelişkin değildir.

Ergenliğe erişen çocukla ana-baba arasında çatışmaların başlaması olağandır, zira büyükler egemenlik tutkularının maskesi olan ana-babaca (ebeveynce) kaygılarla dolup taşarken, genç kendi sorunlarını kendisinin çözebileceğini düşünmeye başlar. Ana-babalar genellikle ergenlik çağında ortaya çıkan bir çok ahlak sorununun çözümünü kendi yetki alanlarında görürler. Ne varki ileri sürdükleri düşünceler öylesine katıdır ki genç onlara pek az güven duyar, ve çokluk gizlice kendi bildiğini okur.

Buraya kadar çağdaş ailenin sadece zayıflıklarını sergiledik. Bundan sonra hangi alanlarda güçlü olduğunu saptayacağız.

Günümüzde aile, tüm diğer nedenler bir yana sadece ana-babaya verdiği duygulardan dolayı önemlidir. Ana-babaca duygu, erkekte olduğu kadar kadında da hareketlerini belirleyen en önemli duygudur. Çocuğu olan kadın ve erkeğin her ikisi de genellikle yaşamlarını onlara göre düzenlerler, çocuklar sıradan kadın ve erkeğin bazı durumlarda bencil davranmalarını engellerler. Buna en belirgin örnek yaşam

sigortasıdır. Yüzyıl öncenin iktisadi adamı* çocukları ders kitaplarıyla donatmazdı, bu, hiç şüphesiz onların mutlak saydıkları babalarla oğullar arasındaki genel çelişkinin var olmadığını kabul eden ekonomistlerin hayallerinde yatıyordu. Açıkçası yaşam sigortası psikolojisi klasik ekonomi politiğin itici güçlerinin tamamiyle dışındaydı. Mülk edinme isteği babalık duygularına son derece yakından bağlı olduğundan bu ekonomik politik, psikolojiden de bağımsız değildi. Rivers tüm özel mülkiyetin aile duygusundan kaynaklandığını düşünecek kadar ileri gitmiştir. Sadece üreme mevsiminde toprakta özel mülkiyete sahip olan kuşlardan söz ediyor. Kanımca insanların çoğunluğu çocukları olduğunda, eskiye oranla çok daha fazla kazanma arzusu duyduklarını kabul edeceklerdir. Bu edimin en kaba şekliyle, kendiliğinden ortaya çıktığını, bilinçaltından doğduğunu, yani içgüdüsel olduğunu söylemek mümkündür. Bu açıdan ailenin insanoğlunun ekonomik gelişmesinde son derece büyük etkisi olduğunu söyleyebilirim ve bu hâlâ para biriktirebilme olanağına sahip zengin kişiler için önemli bir öğedir.

Bu noktada babayla oğul arasında ciddi bir anlaşmazlığın çıkması olasıdır. Gece gündüz çalışan bir adam haylaz oğluna tüm yaşamı boyunca çocuklarının çıkarları için köle gibi çalıştığını söyliyecektir. Oğulsa bunun tam aksini, bugünün üç beş kuruşuyla babasının bir parçacık şefkatini, babasının ölümünden sonra kendisine kalacak olan servete yeğlediğini söyliyecektir. Oğul, bunun da ötesinde, oldukça doğru olarak, babasının kente babaca sevgiyle değil alışkanlıkla gittiğini de ekleyecektir. Böylece oğul babasının bir düzenbaz olduğuna, babaysa oğlunun yaramazlığına inanacaklardır. Oğul gene de haksızdır. Babasını, tüm alışkanlıkları ka-

* İktisadi adam (economic man). Ekonomik çıkarlarını en büyük ölçüde sağlamak amacıyla hareket ettiği farz edilen insan. (Ç. N.)

lıplaşmış bir ortayaşlı olarak görmektedir, onun kalıplaşan bu alışkanlıklarını belirleyen karmaşık, bilinçaltı güçlerini kavrayamamaktadır. Baba gençliğinde yoksulluğun acısını çekmiş ve ilk çocuğu doğduğunda, içgüdüsü ona, hiçbir çocuğunun kendi çektiği acıları çekmeyeceğine yemin ettirmiş olabilir. Verilen böylesi bir karar önemli ve yaşamsaldır ve böylece bu hiç bir tekrara gerek duymaksızın davranışı etkisi altına alacağı için bir daha bilinçle vurgulanması gerekmiyecektir. Ailenin hâlâ büyük bir güç olmasının bir nedeni budur.

Küçük bir çocuk için ana-babasına ilişkin önemli yan, onların, kardeşleri dışında hiç kimseye göstermedikleri bir sevgiyi ona göstermeleridir. Bu bir yanıyla iyi, bir yanıyla kötüdür. Ailenin çocuk üzerindeki ruhsal etkilerini bundan sonraki bölümde ele alacağım. Bu nedenle burada sadece kişiliğin oluşmasında bunun çok önemli bir unsur olduğunu ve ana-babalarından uzakta yetiştirilen çocukların ister iyi olsunlar ister kötü, normal çocuklardan farklı olduklarını söylemekle yetineceğim.

Bir aristokratik toplumda ya da kişisel üstünlüğe izin veren tüm toplumlarda, aile belli önemli kişilere göre tarihi sürekliliğin bir simgesidir. Gözlemler soyadı Darwin olanların bilimsel alanda, soyadı doğumunda Snooks olarak değiştirilenlere oranla daha başarılı olduğunu göstermektedir. Eğer soyadları erkek yerine kadından gelseydi bu tür etkilerin tıpkı bugünkü kadar güçlü olacağından eminim. Böylesi durumlarda soyaçekimle, çevrenin paylarını tam olarak saptayabilmek olanaksız ama Galton ve öğrencilerinin soyaçekime yükledikleri olguda aile geleneğinin payının yüksek olduğuna hiç kuşkum yok. Samuel Butler'in Bilinçaltı Bellek doktrinini bulmasına yol açan ve ona neo-Lamarckian soyaçekim kuramını savunduran şeyi aile geleneğinin etkisine örnek olarak verebiliriz. Buradaki neden Butler'in ailesel nedenlerle Charles Darwin'e karşı çıkmaya kendisini zorunlu

hissetmesiydi. Bilindiği kadarıyla, büyük babası Darwin'in büyük babasıyla kavgalıymış, babası da babasıyla, böylece o da Darvin'le kavga etmeliydi. Darvin ve Butler'in büyük babaları kötü huyludur ve bu gerçekten dolayı, Shaw'ın «Methuselah»ı da o haldedir.

Gebelik önleyici şeylerin bulunduğu günümüzde çocuk yapma alışkanlığını koruması, belki de ailenin en önemli yanıdır. Eğer bir baba, kendi çocuğu üzerinde mülkiyet duymasaydı ve onunla kurabileceği bir duygusal bağ olasılığı bulunmasaydı onu dünyaya getirmek için pek istekli olmayacaktı. Elbette ekonomik kurumlarımızdaki ufak bir değişimle sadece anneden oluşan ailelerin doğması olasıdır fakat ben, cinsel namusluluğu göz ardı eden böylesi ailelerden şu anda söz etmiyorum. Sözünü ettiğim şu andaki çalışmamıza konu olan sürekli evliliklerdir. Çok geçmeden (ki ben bunu pek olasılık dışı görmüyorum) zengin sınıflar dışında (zenginlerin sosyalizm tarafından yok edilmeyeceğini kabul edersek) baba tümüyle ortadan silinecektir. Bu durumda kadınlar çocuklarını kişi olarak babayla değil devletle paylaşacaklardır. Diledikleri kadar çocuk sahibi olabilecekler ve babaların hiç bir sorumluluğu bulunmayacak. Hele bir de anneler rasgele cinsel ilişkide bulunma eğilimindeyseler, babalığı belirlemek imkansızlaşacaktır. Fakat bunun gerçekleşmesi insanların ruh hallerinde ve eylemlerinde bazılarının ön gördüğünden de derin değişimler yaratacaktır. Bu etkinin iyi ya da kötü olacağına ilişkin bir şey söyliyemem. İnsanların yaşamından cinsel sevgi gibi, önemli bir duygu ortadan kaldırılacaktır. Cinsel birleşmeyi alabildiğine değersiz kılacak, ölümünden sonrasına ilişkin herhangi bir şeyin insanın ilgisini çekmesini çok güç hale getirecektir. İnsanları daha az çalışır kılacak, muhtemelen onların çalışma yaşamından erken kopmalarına yol açacaktır. Tarihe karşı ilgiyi ve tarihsel geleneklerin sürekliliği duygusunu azaltacaktır. Bunun yanında, uygar insandaki o, renkli ahalinin saldırılarından karısı-

nı ve çocuklarını koruma duygusunun yarattığı öfke gibi son derece vahşi ve ilkel duyguyu da yok edecektir. İnsanların savaşma eğilimlerini azaltacak ve büyük olasılıkla onları daha az açgözlü kılacaktır. İyi ve kötü etkileri arasında güçlükle bir denge sağlansa bile bunların uzun erimli ve derin olacağı ortadadır. Şu halde daha ne kadar süre devam edeceği şüpheli olmasına rağmen ataerkil aile halen önemini korumaktadır.

BÖLÜM 14

BİREYSEL RUHBİLİMDE AİLE

Bu bölümde aile ilişkilerinin bireyin kişiliğini nasıl etkilediğini ele almak istiyorum. Bu konunun üç cephesi bulunmaktadır: çocuklar üzerindeki etki, anne üzerindeki etki ve baba üzerindeki etki. Elbette bu üçünü birbirinden ayırmak çok güçtür çünkü, aile çok sıkı kaynaşmış bir birliktir ve ana-babayı etkileyen her şeyin etkisi çocuklar üzerinde de hissedilir. Ben gene de incelememi bu üç başlığa böleceğim ve doğal olarak ailede herkes, ana-baba olmadan önce çocuk olduğuna göre, çocukla işe başlayacağım.

Eğer Freud'un söylediklerine inanacak olursak küçük çocuğun diğer aile fertlerine karşı beslediği duyguların yapısı korkunçtur. Erkek çocuk kendisine cinsel rakip olarak gördüğü babasından nefret eder. Annesine karşı duyduğu duygular gelenekçi ahlakta müthiş bir tiksinti uyandırmaktadır. Kız ve erkek kardeşlerinden de nefret eder. Zira onlar tümünün kendisine yönelmesini istediği anne ve babasının ilgilerinin bir bölümünü almaktadırlar. Daha sonraki günlerde bu karmaşık duyguların etkileri, en hafifi, eşcinsellikten, en kötüsü, manyaklığa kadar son derece kötü ve çeşitli biçimlerde ortaya çıkacaktır.

Bu Freudcu kuram, beklenenden daha az dehşet vermiştir. Bu kurama inandıkları için profösörlerin işlerinden atıl-

dıkları, bu doğrultuda hareket ettiği için kuşağının en iyilerinden birini* İngiliz polisinin sınır dışı ettiği bir gerçektir. Fakat Hıristiyan çileciliğinin etkisiyle insanlar, Freud'un fikirlerinin doğruluğu ya da yanlışlığı üzerine önyargılı davranmaksızın, çocukların duyguları üzerine bir karara varmalıyız. Baştan şunu itiraf etmeliyim ki son yıllarda küçük çocuklara ilişkin edindiğim deneyimler, Freud'un kuramında sandığımdan da büyük gerçekliğin bulunduğu görüşüne vardırdı beni. Gene de bunların işin sadece bir yanını sergilediği ve ana-babanın bir parçacık sağduyusuyla kolayca önemlerini yitireceği kanısındayım.

İşe Oidipus kompleksiyle başlayalım. Kuşkusuz bebekteki cinsiyet Freud'dan öncekilerin düşündüklerinden çok fazladır. Hatta bence ilk çocukluk dönemlerinde karşı cinsellik (heterosexuality) Freud'un yazdıklarından çıkartabileceklerimizden de fazladır. Aptal bir annenin kendisini oğlunun karşı cinsel duygularının merkezi yapması pek güç bir iş değildir ve eğer bu gerçekleşirse Freud'un işaret ettiği tüm kötü sonuçlar büyük bir olasılıkla doğacaktır. Bu durum, eğer annenin cinsel yaşamı onda doygunluk yaratıyorsa daha az ortaya çıkar, zira anne sadece büyüklerde araması gereken duygusal doygunluğu, küçük oğlunda aramıyacaktır. Katıksız ana-baba içtepisi, yavrudan sevgi bekleme değil, yavruya bakma içtepisidir. Ve eğer kadın cinsel yaşamında mutluysa çocuğundan beklediği tüm uygunsuz duygusal yanıtlardan kendiliğinden kaçınır. Bu nedenle mutlu kadın, mutsuz kadından çok daha iyi bir annedir. Hiç bir kadın mutluluğunun sürekli olacağından emin değildir ve mutsuzluk anlarında çocuklarından aşırı isteklerde bulunmaması için belli miktarda özdenetim gereklidir. Bu özdenetimi saptamak pek güç bir iş değildir, ne var ki önceleri özdenetim gereksinimi bilinmiyordu ve anne sürekli çocuklarının üzerine titreyerek çocuklarını sevgiyle donattığını sanıyordu. Küçük çocukların karşı cinsellik duyguları, diğer çocuklarda, doğal, sağlıklı ve masum ortaya çıkış yolları bulabilir, bu durumda tüm oyunlarda olduğu gibi bu oyunun da bir yanı yetişkinliklerindeki edimlerinin hazırlığını oluşturacaktır. Üç-dört yaşından sonra çocuk, duygusal gelişimi için sadece kendinden küçük ya da büyük kız ve erkek kardeşler değil, her iki cinsten de kendi yaşıtı arkadaşlar gereksinecektir. Bozulmamış çağdaş küçük aile ilk yıllardaki sağlıklı gelişme için son derece sınırlı ve kapalıdır. Fakat burdan çocukluk dünyasında bu ailenin istenmeyen bir şey olduğu anlamı çıkarılmamalıdır.

Küçük çocuklarda istenmeyen sevgi türlerinin doğmasına sadece anneler neden olmaz. Hizmetçi kızlar, dadılar ve daha sonraki yıllarda öğretmenler de aynı şekilde tehlikelidirler, işin aslına bakılırsa bunlar genellikle cinsel açlık içinde olduklarından daha da tehlikeli olabilirler. Eğitim yetkililerine göre gençlerle ilgilenecek olanların mutsuz, yaşlı kızlar olması gerekmektedir. Bu görüş büyük bir psikolojik cahilliği sergilemektedir ve çocukların duygusal gelişmelerini yakından izleyen birisi tarafından göz ardı edilmemesi gerekir.

Kardeşleri kıskanma son derece yaygındır ve bu kıskançlık daha sonraki yıllarda ufak tefek sinir bozukluklarına yol açabildiği gibi adam öldürme manisinin de nedeni olabilmektedir. Hafif kıskançlıklar bir yan konursa, ana-babalar ya da çocukların bakımlarından sorumlu olanlar, kendi tavırlarını denetleme zahmetine azıcık katlanırlarsa bu durumdan kaçınmak pek zor olmayacaktır. Elbette taraf tutma olmamalıdır — oyuncaklar, davranışlar ve ilgi konularında son derece titiz bir hakkaniyet uygulanmalıdır. Yani bir kardeşin doğumunda, diğerlerini ana-babalarının gözünde eski önemlerini yitirdikleri düşüncesine saplanmaktan kesinlikle korumalıdır. Ciddi kıskançlık durumlarının bu basit ilkelerin göz ardı edilmesiyle ortaya çıktığı görülebilir.

* Homer Lane.

Böylece, çocuk üzerinde aile yaşamının etkisinin iyi olması istendiğinde yerine getirilmesi gereken belli koşullara geldik. Ana-baba, özellikle anne, eğer mümkünse cinsel yaşamında mutlu kılınmalıdır. Ana-babanın her ikisi de çocuklukta olumsuz sonuçlar veren türden duygusal ilişkilerden sakınmalıdırlar. Kız ve erkek kardeşler arasında bir ayırım yapılmamalı, tümüne tam bir eşitlik içinde davranılmalıdır. Ve üç-dört yaşlarından sonra çocuğun tüm dünyası ev olmamalı, çocuk günün önemli bir bölümünü yaşıtlarının oluşturduğu bir toplulukta geçirmelidir. Bu koşullar saptanırsa Freud'un sözünü ettiği kötü sonuçların gerçekleşmesi bence oldukça güçleşir.

Diğer yanda, eğer doğru bir ana-baba sevgisi verilirse kuşkusuz bu çocuğun gelişmesine yardımcı olur. Annelerinden sıcak bir sevgi alamayan çocuklar zayıflayıp hırçınlaşırlar seyrek de olsa kloptomaniye tutulurlar. Ana-baba sevgisi bebeklerin bu tehlikeli dünyada kendilerini güvende hissetmelerini sağlar. Ve çevrelerini araştırıp deneyim kazanmada onları yürekli kılar. Çocuğun düşünsel yaşamı için kendini sıcak bir sevginin nesnesi olarak görmesi gereklidir, zira içgüdüsel olarak çaresizliğini ve korunma gereksinimini ancak sevgiyle sağlayabileceğinin farkındadır. Çocuğun mutlu, açık ve korkusuz büyümesi için çevresinden belli sıcaklığa gereksinimi vardır ki bunu ana-babasının dışında elde etmesi oldukça güçtür.

Aklı başında ana-babaların çocuklarına yapabilecekleri bir başka hizmet daha vardır ki yakın zamanlara kadar gerçekleştirilmesi oldukça güçtü. Bu hizmet çocuklara en uygun biçimde ana-babalık ve cinsel gerçekler konusunda bilgi vermektir. Eğer çocuk seksi annesiyle babası arasında kendisinin dünyaya gelmesine yol açan bir ilişki olarak öğrenirse biyolojik amacına uygun en iyi biçimiyle kavramış olur. Eskiden çocuklar seksi bayağı şakaların konusu ve utanç verici hazların kaynağı olarak öğrenirlerdi. Gizli edepdışı konuşmalarla sekse bu ilk giriş daha sonraki tüm cinsiyete ilişkin konularda terbiyeli olmayı olanaksız kılmaktadır.

Aile yaşamının tümüyle istenir olup olmadığına karar verirken kuşkusuz denenebilecek başka almaşıkların da olup olmadığına bakmalıyız. İki almaşık var gibi görünüyor: birincisi, anaerkil aile, ikincisi yetimler yurdu gibi kamusal kurumlar. Bunlardan herhangi birini etkin kılmak önemli ekonomik değişiklikler gerektirir. Bunların gerçekleştirildiğini kabul edip çocukların ruhsal durumları üzerindeki etkilerine bakalım.

İşe anaerkil aileyle başlayalım. Burada, çocuğun tek bir ebeveyn tanıyacağını, kadının çocuk sahibi olmak istediği zaman çocuk yapabileceğini, bu işte babadan hiçbir ciddi rol oynamasını istemeyeceğini ve her çocuk için aynı babayı seçmesinin zorunlu olmayacağını düşünebiliriz. Ekonomik düzenlemelerin yeterli olduğunu varsayarsak, böylesi bir sistemden çocuk rahatsız olur mu? Babanın çocuklara sağladığı ruhsal yarar nedir? Bence babanın büyük yararı son değindiğimiz konuda, yani cinsiyetin, evlilik ve çocuk yapmakla olan ilişkisinin belirlenmesinde ortaya çıkmaktadır. Ayrıca bebeğin ilk yılından sonra yaşamında hem dişi hem erkek görüntüsüyle ilişkiye geçmesi çok önemli kazanımlar sağlar. Özellikle erkek çocuklarda bunun düşünsel yönden önemi vardır. Bunun yanında kazanımın pek büyük olabileceğini de sanmıyorum. Babaları bebekken ölen çocuklar bilebildiğim kadarıyla diğerlerinden daha geri olmuyorlar. Kuşkusuz ideal baba hiç olmamasından çok daha iyidir, ama babaların bir çoğu ideal olmaktan öylesine uzaklar ki olmamaları belki de çocuklar için bir kazanım.

Buraya kadar söylediklerimiz, bugün geçerli olandan bir hayli farklı olduğunu varsaydığımız adetlere dayanmaktadır. Çocuklar var olan bir adete karşı çıkmaktan son derece rahatsız olurlar. Zira hiçbir şey çocuklara aykırı olmak duygusu kadar acı veremez. Bu yargı günümüz toplumunda bo-

şanmaya uygulanabilir. İki ebeveyni olmasına alışan ve her ikisine birden bağlanan çocuk onları ayrılmış görünce tüm güven duygusunu yitirir. Böylesi koşullar bir takım fobilerin ve diğer sinirsel bozuklukların gelişmesine neden olur. Çocuk anne ve babanın her ikisine de bağlandıktan sonra ayrılmak son derece büyük bir sorumluluk altına girmektir. Bu nedenle çocuklar için babaların olmadığı bir toplumun, ne kadar az olursa olsun, ayrılmaların var olduğu bir toplumdan daha iyi olduğu kanısındayım.

Çocukları babalarından olduğu gibi analarından da ayıran Plato'nun önerisi üzerine söylenecek pek bir şey yok. Yukarıda irdelediğimiz nedenlerden dolayı bence ana-baba sevgisi çocuğun gelişmesi için temeldir. Ve bu sevgiyi anababadan bir tanesinden almak kesinlikle her ikisinden de almaktan çok daha iyidir. Bugün öncelikle ele aldığımız cinsel ahlakın bakış açısından önemli olan sorun, babanın sağlayacağı yarardır. Bu konuda olumlu birşey söylemek güçse de olumlu koşullarda babanın sağladığı yararlar vardır, fakat olumsuz koşullarda kolayca zorbalık, kötü yüreklilik ve hırçınlık gibi huylara yol açarak yarardan çok zarar verir. Şu halde çocuk psikolojisi açısından babanın durumu pek güçlü değildir.

Bugün var olduğu biçimiyle ailenin, anne psikolojisi üzerindeki önemini belirlemek son derece güçtür. Kanımca gebelik ve emzirme döneminde çoğunlukla kadın, erkek tarafından korunmaya içgüdüsel bir istek duyar — hiç kuşkusuz bu duygu antropoid maymunlardan gelmektedir. Bugünün acımasız dünyasında bu korunmadan yoksun kalan kadın gereksiz yere hırçın ve ukala olma eğilimi taşıyor. Gene de bu duygular bir parça içgüdüseldir. Bu, eğer devlet anneye ve bebeğe hamileyken ve lohusalığında gereken bakımı sağlarsa büyük oranda azalır ve bazı durumlarda ortadan kalkar. Bence babanın evdeki yerinin yıkılmasıyla kadının uğradığı en büyük zarar, erkek cinsle olan ilişkilerindeki

içgüdüselliğin ve ciddiliğin azalmasıdır. İnsanoğlu öylesine yaratılmıştır ki her iki cinsiyetin de diğerinden öğreneceği bir dolu şey vardır ve duygusal bile olsa salt cinsel ilişki bu dersler için yeterli değildir. Çocukların yetiştirilme işindeki ciddi işbirliği ve uzun yılları içeren bir birliktelik, erkeğin çocuklarına karşı hiçbir sorumluluk duymaması durumundan çok daha önemli ve iki tarafı da zenginleştiren bir ilişki doğurur. Tam bir feminist ortamda yaşayan ya da erkeklerle uçarı ilişkiler kuran annelerin, bir kaç istisna dışında, çocuklarının duygusal eğitiminde, mutlu bir evliliği olan ve her evrede kocasıyla işbirliği yapan anneler kadar başarılı olabileceklerini sanmıyorum. Buna karşıt bir çok görüş öne sürülebilir. Eğer bir kadın evliliğinde gerçekten mutsuzsa —ki buna pek az rastlanmamaktadır— mutsuzluğu onun çocuklarına karşı doğru duygusal bir denge sağlamasını güçleştirir. Bu gibi durumlarda kuşkusuz, babadan ayrılarak daha iyi anne olabilir. Böylece tamamiyle saçma bir sonuca yönlendirilmekteyiz: mutlu evlilikler iyidir, mutsuz evliliklerse kötü.

Bireysel ruhbilimde aile ilişkilerinin baba üzerindeki etkileri en önemli sorundur. Şu ana kadar fırsat düştükçe babalığın önemini ve duygusal sonuçlarını tekrarladık. Eski tarihi çağlarda ataerkil ailenin gelişmesinde ve kadının köleleştirilmesinde bunun ne rol oynadığını gördük. Bundan babalık duygusunun ne kadar güçlü olması gerektiği yargısına varabiliriz. Nedenlerini çıkarmak kolay olmasa da yüksek uygarlık düzeyindeki toplumlarda babalık, diğerlerine göre pek güçlü değildir. Üst sınıf Romalıların bu duyguya imparatorluk zamanında son verdikleri görülmektedir, günümüzdeyse birçok aydın kişi bu duygudan hemen hemen yoksundur. Ama hâlâ, en uygar toplumlarda bile, insanların büyük çoğunluğu bu duyguyu taşımaktadır. Erkekler cinsel istekden çok, bu nedenle evlenmektedirler zira evlenmeden de cinsel doygunluk elde etmeleri pek güç değildir. Çocuk sahibi

olma isteğinin kadınlar arasında erkeklerden daha yaygın olduğuna ilişkin bir kuram vardır, benim kişisel kanıma göre durum, tam tersidir. Çağdaş evliliklerin büyük bir bölümünde çocuklar kadın açısından erkeğin isteğine boyun eğmededir. Kadın, ne de olsa, çocuğu dünyaya getirmek için doğum ağrılarıyla, acılarla ve güzelliğini yitirme olasılığıyla yüzyüze gelmekte, erkekse bu sıkıntıların dışında kalmaktadır. Erkeğin ailesini sınırlamak istemesinin nedeni genellikle ekonomiktir ve aynı neden kadın için de söz konusudur, ama kadının ayrıca kendi özel nedenleri de vardır. İş güç sahibi adamların bir aileyi, sınıflarının gerekli gördüğü düzeyde eğitmeye kalktığında maddi olanaklarını yitireceklerini düşünürsek, erkeklerin çocuklara karşı duydukları isteğin gücü açıklık kazanır.

Bugün babalığa bağışlanan haklardan tad almasalardı erkekler çocuk doğurturlarmıydı acaba? Kimileri eğer erkeklerin üstlendikleri bir sorumlulukları yoksa pervasızca çocuk doğurtacaklarını söyliyecektir. Ben buna inanmıyorum. Çocuk isteyen bir adam onun getireceği sorumluluğu da üstlenmek ister. Ve gebeliği önleyici nesnelerin var olduğu günümüzde bile erkeğin zevki uğruna kaza ile çocuk sahibi olmasına pek seyrek rastlanır. Kuşkusuz yasal düzen ne olursa olsun, her zaman, erkeğin şimdi babalıktan aldığı tadı ona verecek bir sürekli beraberliği kadın ve erkeğin kurabilmelerine açık olacaktır. Ama adetler ve yasa çocukların sadece anneye ait olduğu görüşünü benimserse, kadın, evliliğe ilişkin bu gün var olan herşeyin bağımsızlığını gasp ettiğini ve ona mutluluk veren çocuklarının tek sahibi olmasını gereksiz yere yitirmesine yol açtığını görecektir. Bu nedenle erkeklerin, kadınları elde ettikleri yasal haklarından caydırmaları pek kolay olmayacağını kabul etmeliyiz.

Bundan önceki bölümde böylesi bir düzenin erkek psikolojisi üzerindeki etkilerine ilişkin birkaç şey söylemiştik. Bu kanımca erkeklerin kadınlarla olan ilişkilerindeki ciddiyeti

oldukça azaltacak, yürek, kafa ve beden birliğinin içtenliğini yok edecektir. Bu kişisel ilişkilerin tümünde belli bir düşme eğilimine yol açacak böylece erkeğin ciddi duyguları birtakım kişisel olmayan konulara, işine, ülkesine kayacaktır. Tüm bunlar gereğinden fazla bir engellemedir, zira insanlar birbirlerinden oldukça farklıdırlar. Birisi için ölümcül bir yoksunluk olan, diğeri için tam anlamıyla doygunluk olabilir. Benim kanım, bunu biraz tereddütle söylüyorum, kabul edilecek olan toplumsal ilişkilerde babalığın yok edilmesi erkeklerin duygusal yaşamlarında düşüklük ve hafiflik eğilimleri yaratarak yavaş yavaş büyüyen keder ve can sıkıntısıyla sonuçlanacak, dölün devamı giderek ölecek ve azalan insan soyunu, eski gelenekleri koruyan ırklar sürdürecektir. Ama düşüklüğün ve kederin kaçınılmaz olduğu kanısındayım. Nüfustaki azalma annelik mesleğine tatminkar bir ödemeyle önlenebilir ancak. Eğer militarizim bugünkü gibi güçlü kalırsa herhalde bu yakında gerçekleşecektir. Bu nüfus sorununa ilişkin düşünceleri içerdiği için üzerinde pek durmuyorum. İlerki bölümde bu sorun ele alınacaktır.

B Ö L Ü M 15

AİLE VE DEVLET

Her ne kadar ailenin kaynağı biyolojikse de uygar toplumlarda aile yasaların ürünüdür. Evlilik yasalarla düzenlenmiş, babanın çocuk üzerindeki hakları kılı kırk yararak saptanmıştır. Evliliğin olmadığı yerde baba da olmayacağı için çocuk doğrudan anneye aittir. Ne var ki aileyi güçlendirme araçları olan yasalar çağımızda ana-babayla çocukların arasına girmekte ve giderek kanun koyucuların istek ve amaçlarının aksine bu durum aile sistemini parçalayan en önemli araç olmaktadır. Bunu kötü ana babaların toplumun gerekli saydığı genel düşünceler doğrultusunda çocuklarını yetiştirmek için gerekli ilgiyi gösteremiyecekleri gerçeği doğurmaktadır. Fakat sadece kötü ana-babaların değil, yoksulların da çocuklarını felaketlerden korumak için devletin müdahalesi gerekmektedir.

Ondokuzuncu yüzyılın başlarında fabrikalarda çalışan işçi çocuklara müdahalede bulunma önerisine, ana-baba sorumluluğunu zayıflatabileceği temelinden şiddetle karşı çıkılmıştı. İngiliz yasaları her ne kadar eski Roma'da olduğu gibi çocuklarını acı vermeden babaların öldürmelerine izin vermiyorsa da çocuklarının yaşamlarını verdikleri acılarla zehir etmelerine göz yumuyor. Bu kutsal hak, ana-babalar, patronlar ve ekonomistler tarafından savunulmaktadır. Buna

rağmen toplumun ahlak duyguları böylesi soyut ukalalıklara baş kaldırmış ve Fabrika Yasası çıkmıştır. Bunu izliyen adım çok daha önemlidir: zorunlu eğitimin konulması. Bu ana-babaya ciddi bir müdahaledir. Tatiller dışında kalan günlerin büyük bir bölümünü çocuk evinden dışarda geçirecek, devletin gerekli gördüğü şeyleri öğrenecek, öğrenim konusunda ana-babanın düşünceleri göz önüne alınmıyacaktır. Okullar aracılığıyla devletin çocuklar üzerindeki denetimi giderek artacaktır. Ana-babaları isterse Hıristiyan-Bilgicileri* (Christian Scientist) olsun, çocukların sağlıklarıyla ilgilenilecektir. Eğer geri zekalıysalar özel okullara gönderileceklerdir. İhtiyaçları varsa besleneceklerdir. Ana-babanın gücü yetmiyorsa ayakkabı alınacaktır. Eğer okulda ana-babaların kötü davranışlarına ilişkin herhangi birşey sezilirse ana-babalar cezalandırılabileceklerdir. Eskiden ana-babaların reşit olana dek çocuklarının kazançlarını alabilme hakları vardı, şimdiyse, uygulamada her ne kadar güçse de, çocukların kazandıkları parayı kendilerine ayırma hakları vardır, hatta bu hak koşullar gerektirdiğinde yasa yoluyla sağlama alınabilmektedir. Ana-babaların ellerinde kalan birkaç haktan bir tanesi emekçi sınıflar ve aynı düzeydeki bir dolu ana-baba tarafından paylaşılan boş inançları çocuklarına öğretme hakkıdır. Ne var ki bu hak da bir çok ülkede ana-babanın elinden alınmıştır.

Devleti babanın yerine koyma sürecine net bir sınır getirilemez. Devlet anadan çok babanın işlevlerini üstlenmektedir, devletin bu üstlenmeyi yerine getirmemesi durumunda baba onun çocuk için gerçekleştirdiği hizmetleri parayla sağlamak zorunda kalacaktır. Üst ve orta sınıflarda bu süreç çok güç gerçekleşmektedir ve bunun sonucu olarak hali vak-

* İnsanın özünün ruhsal olduğunu kabul eden ve tüm hastalıkların Tanrısal bir gerçeğin açıklanmasıyla iyileştirileceğine inanan mezhep. (Ç. N.)

ti yerinde olan sınıflarda emekçilere nazaran aile köklü, babanın yeri daha önemli olmaktadır. Sovyetler Birliği'nde olduğu gibi, sosyalizmin ciddi olarak gerçekleştiği yerlerde, zengin çocuklar için tasarlanan eğitim kurumlarının ya tümüyle yok edilmesi ya da kökten değiştirilmesi son derece önemli ve yaşamsal gerekliliği olan bir önlemdi. Bunun İngiltere'de gerçekleşmesini düşünmek biraz güç. Tüm çocukların ilkokula gitmelerinin zorunlu kılınması önerisi karşısında küplere binerek «Ne? Benim çocuklarım kenar mahalle çocuklarıyla birlikte mi olacak? Asla!» Diye soluyan nice ünlü İngiliz sosyalisti gördüm ben. Sınıfsal ayrılıkların eğitim sistemine ne kadar yakından bağlı olduğunu anlamayacak kadar biçareler.

Günümüzde Avrupa ülkelerinin tümündeki genel eğilim emekçi sınıflarda babanın işlevini ve gücünü zayıflatacak biçimde sürekli müdahalelerde bulunma doğrultusundadır. Bu anlamda başka sınıflara, Rusya dışında, bir müdahale yapılmamaktadır. Bunun etkisiyle zenginlerde ve yoksullarda birbirinden farklı iki görünüm ortaya çıkmakta, yoksullar arasında aile gücünü yitirirken zenginlerde herhangi bir değişme yer almamaktadır. Bana kalırsa geçmişte devlet müdahalesinin nedeni olan çocuklara karşı duyulan insani duygu giderek artan bir müdahaleye yolaçabilmektedir. Örneğin Londra'nın yoksul semtlerindeki çocuklarla kuzeydeki sanayi bölgesindeki çocukların büyük bir oranının raşitizme tutulmuş olması devleti harekete geçiren olaylardan bir tanesidir. Aileler, ne kadar isterlerse istesinler bu belayla başa çıkamamaktadırlar. Çünkü gereken iyi beslenme, temiz hava ve aydınlığı sağlamaya olanakları yoktur. Çocukların daha yaşamlarının ilk yıllarında bedensel olarak sakat kalmalarına göz yummak acımasızlık olduğu kadar savurganlıktır da ve sağlık bilgisiyle, beslenme daha iyi kavranmadıkça çocukların boşu boşuna telef olmalarının engellenmelerine duyulan istek de artacaktır. Elbet de tüm bu tasarımlara karşı

yoğun bir siyasal karşı koyma da mevcutdur. Londra'nın her semtinde hali vakti yerinde olanlar bu oranı düşük göstermek amacıyla birleşiyorlar, böylece yoksullar arasındaki hastalık ve sefaleti engellemek için yapılabilecek olan şeyleri en aza indirmeye çalışıyorlar. Yerel yöneticiler Pop'lar da olduğu gibi, çocuk ölümlerini engellemek için etkin önlemler aldıklarında hapsı boyluyorlar.* Gene de varlıklıların bu karşı çıkışları her zaman kırılabilmekte ve yoksulların sağlık koşulları sürekli olarak düzeltilebilmektedir. Bu nedenle emekçilerin çocuklarının korunması doğrultusunda devletin yerine getirdiği işlevin gelecekte azalmayıp artacağını güvenle umut edebiliriz. Babanın yaşamsal işlevi, çocukları çaresiz oldukları yaşlarda korumalarından gelmektedir. Bu yaşamsal işlev devlet tarafından ortadan kaldırılınca babanın var olma nedeni de ortadan kalkar. Kapitalist toplumda yaşamakta olan bizler toplumun böylece iki kasta bölünmesini bekleyebiliriz, aileyi eski yapısıyla koruyan zenginler ve geleneksel olarak babaya ait görevleri artan bir şekilde devletten bekleyen yoksullar.

Ailede en köktenci (radical) dönüşüm Sovyet Rusya'da tasarlanmıştır, ama Ortaçağ Batı Avrupa'sında olduğu gibi hâlâ ailenin güçlü olduğu, köylülerin nüfusun %80'ini oluşturması Komünistlerin kuramlarını ancak nicel olarak oldukça az olan kentsel nüfus içinde gerçekleştirmelerine neden olmuştur. Bu yüzden Sovyetler Birliği'nde bizlerin kapitalist ülkelerde içinde bulunduğumuz durumun tersini, üst sınıflarda ailenin zayıfladığını, alt sınıflardaysa varlığını koruduğunu görüyoruz.

Babanın aradan çıkartılması doğrultusunda ilermekte olan bir başka güçlü akım daha vardır. Bu, kadınların eko-

* 1923'te çocuk ölümü oranı Poplar'da % 60, Kensington'da % 70'di. 1926'da Poplar'da yasaların hakim olmasıyla çok yararlı hizmetler gerçekleştirilmiştir.

nomik özgürlüklerini kazanma istekleridir. Siyasal alanda sesini duyuran kadınların tümü hep evli olmayanlar arasından çıkmıştır, ama bu durum geçici gibi görünmektedir. Bu konuda İngiltere'de şu anda evli olan kadınların yanlışları evli olmayanlardan çok daha fazladır. Evli bir öğretmene, açıkça günah işleyen öğretmenle aynı tavır takınılmaktadır. Ebeler eğer kadınsa bekar olmaları istenmektedir. Bunların tümü evli kadınlar işe uyum göstermedikleri, ya da herhangi bir yasal işlem bulunduğu için söz konusu olmamaktadır. Aksine hiç bir kadına evli olduğu için acı çektirilemez, yetkisiz kılınamaz diye birçok öneriler çıkartılmıştır. Evli kadınların istihdam edilmemelerinin altında erkeklerin onların üzerindeki ekonomik güçlerini yitirmeme arzuları yatmaktadır. Kadınların bu zorbalığa sonsuza kadar boyun eğecekleri sanılmamalıdır. Kuşkusuz kadınların, tutucular aile ocağından. İşçi Partisiyse emekçilerden olduğu sürece davalarını savunabilecek bir parti bulabilmeleri oldukça güçtür. Ama seçmenlerin çoğunluğunu kadınların oluşturduğuna göre geri planda kalmaya sonsuza kadar devam edecekleri düşünülemez. Onların iddiaları eğer istekler gerçekleşirse bunun aile üzerindeki etkisinin büyük olacağı doğrultusundadır. Evli kadınların ekonomik bağımsızlıklarını kazanabilmelerinin iki ayrı yolu vardır. Birincisi evlenmeden önceki işlerine devam etmeleridir. Bu çocuklarını bakması için bir başkasına bırakmasına neden olur ki böylece bir dolu kreş ve yuvanın açılması sağlanır. Bu durumun kaçınılmaz sonucu baba gibi annenin de çocuğun ruhsal yaşamındaki önemini yitirmesidir. İkinci yol kadınların devletden kendilerini çocuk bakımına adadıkları için bir miktar para almalarıdır. Bu yöntem elbet de tek başına yeterli değildir, ayrıca kadınların çocukları belli bir yaşa geldikten sonra normal çalışma yaşamına girmeleri doğrultusunda çıkarılacak yasalarla desteklenmelidir. Bir erkeğe bağlı olmadan çocuklarını yetiştirebilecekleri için bu, kadınlara oldukça büyük yarar sağlar. Bir za-

manlar çocuk sahibi olmak genellikle cinsel hazzın kaçınılmaz sonucuyken bugün istenilerek katlanılan bir sorumluluktur ve sonuçta ana-babadan çok devlete yarar sağlayacağı için masraflar devlet tarafından üstlenilmeli, bu yük anababanın sırtından kaldırılmalıdır. Bu son nokta ailenin giderlerine ilişkin olarak oluşturulmuştur, ama henüz çocuk için yapılan ödemelerin sadece anaya yapılması sağlanamamıştır. Ne var ki emekçi sınıflar feminizminin bunu sağlıyacak noktaya erişip, yasalaştıracağını bekliyebiliriz.

Böyle bir yasanın çıkartıldığını düşünsek bile bunun aile ahlakı üzerindeki etkisi yasanın hazırlanış biçimine bağlı olacaktır. Yasa öyle hazırlanabilir ki çocuğun meşru olmadığı durumlarda anneye ödeme yapılamaz, ya da eğer annenin bir kez dahi zina yaptığı saptanırsa para onun yerine kocaya verilebilir. Eğer yasa böyle çıkarsa mahalli polisin görevleri arasına her evli kadını denetleyip ahlaki durumu hakkında soruşturma yapma da katılacaktır. Bu etkiler son derece yüceltici olabilir ama yüceltilenlerin bu işten hoşlanacakları konusunda şüphedeyim. Kanımca kısa bir süre sonra polis soruşturmasının kesilmesi ve buna bağlı olarak da gayrı meşru çocuğu olan kadınların yardım alması istenmeye başlanacaktır. Eğer bu gerçekleşirse emekçi sınıflarda babanın ekonomik gücü tümüyle sona erecek ve aile bir süre sonra iki büyüklü (ebeveyn) olmaktan çıkacak ve babanın yeri evdeki kedi ya da köpekle aynı düzeye inecektir.

Ne var ki günümüzde birey olarak kadın evde oturmaktan öylesine dehşet duymaktadır ki birçoğu bence evde oturup çocuklarına baktıkları için para almak yerine evlenmeden önce çalıştıkları işi sürdürmeyi yeğliyeceklerdir. Önemli sayıda kadın kreşlerde çocuklara bakmak için ev dışına çıkmayı istiyeceklerdir çünkü bu bir meslektir. Seçim kendilerine bırakıldığında birçok işçi kadının evlerinde oturup çocuklarına baktıkları için para almaktan, evlenmeden önceki işlerine geri dönmek kadar mutlu olacakları kanısında-

yım. Bu salt bir varsayımdır ve herhangi bir kesin nedene dayanmamaktadır. Gene de eğer söylediklerimizde bir parçacık olsun gerçeklik varsa, ki öyle görülüyor, kısa bir süre içinde kapitalist toplumun bağrında evli kadınlar arasında gelişen feminizm büyük bir olasılıkla emekçi sınıflarda ana-babanın ikisini birden değilse de bir tanesini çocukların sorumluluğunu almaktan eleyecektir.

Erkek egemenliğine karşı kadınların gerçekleştirdiği başkaldırı uygulamada salt siyasal açıdan gelişkin bir konumdadır, ama soruna geniş boyutlarıyla bakıldığında henüz emekleme aşamasındadır. Bunun etkileri kendisini ilerde hissettirecektir. Hâlâ kadınların arzuladıkları heyecanlar erkeklerin çıkarlarının ve duygularının yansımasıdır. Erkek romancıların yapıtlarında kadının çocuğunu emzirmekten bedensel haz duyduğunu okursunuz, çevrenizdeki herhangi bir anneye sorduğunuzda ise bunun söz konusu olmadığı yanıtı ile karşılaşırsınız. Ayrıca bunu kadınlar oy hakkını elde edene kadar onlara sormak kimsenin aklına da gelmemişti. Egemenliklerinin bir aracı olarak erkeklerin bilinçaltına yerleşen, abartarak sözünü ettikleri analık duygusu konusunda kadınların neler hissettiklerini anlamak için erkeklerin oldukça ciddi bir uğraşa girmeleri gerekmektedir. Yakın zamana kadar tüm aklı başında kadınların çocuk istediği ama seksten nefret ettikleri düşünülmüştür. Şimdi bile çocuk istemediğini açıkca söyliyen kadın karşısında şaşkına dönen bir dolu erkek bulunmaktadır. Böyle düşünen kadınlara can sıkıcı vaizler çeken erkeklere pek seyrek rastlanmamaktadır. Kadınlar baskı altında kaldıkları sürece kendi duygularına karşı açık olmaya cesaret edememekte erkekleeri hoşnut edecek şeyleri yapmayı yeğlemektedirler. Bu durumda kadınların çocuklara karşı doğal tavırları konusunda şimdiye kadar yapılan tartışmalardan kalkınarak bir şey söyliyemeyiz, zira kadınlar özgürlüklerini tümüyle kazandıklarında duyguları kökünden değişerek, o ana kadar var olandan oldukça farklı bir biçim alacaktır. Bana öyle geliyor ki uygarlık şu anda varolduğu kadarıyla kadınlarda annelik duygusunu azaltma eğilimindedir. Geleceğin gelişkin uygarlığında kadınların çocuk yapmayı sürdürmeleri, ancak para sağladıkları bir işten elde ettikleri bir kazanç kadar bir paranın, çocuk yaptıkları zaman onlara ödenmesiyle sağlanabilecektir. Eğer bu gerçekleşebilirse kuşkusuz tüm kadınların, ya da kadınların çoğunluğunun bu mesleğe girmesi gerekmiyecektir. Bu da diğerleri gibi bir iş olacak ve mesleki yeterlilik aranacaktır. Tabii ki bunların tümü kurgusal düşünceler. Söylediklerimizin tümü içinde kesin olan tek nokta, feminizmin sağladığı bu son gelişmenin tarihöncesi dönemlerde erkeğin kadın üzerindeki zaferini simgeleyen ataerkil ailenin dağılmasında önemli etkisi olacağıdır.

Şu anda Batı'da gerçekleştiği biçimiyle devletin babanın yerini alması aslında büyük bir ilerlemedir. Toplumun sağlık koşullarını ve genel eğitim düzeyini geliştirmiştir. Çocuklara yapılan zulmü azaltmış, Davit Copperfield gibi acı çekmelerini olanaksız kılmıştır. Bedensel sağlıklılığı ve düşünsel becerileri geliştirmeyi sürdürmesi beklenebilir, özellikle aile sistemi dağıldığında doğabilecek kötü sonuçları engelleyecektir. Bunun yanında devletin ailenin yerine geçmesinin çok büyük tehlikeleri de vardır. Ana-baba kural olarak çocuklarını severler, onlara siyasal planlarının nesnesi olarak bakmazlar. Devletten böylesi bir tutum içinde olması beklenemez. Kurumlarda çalışan çocuklarla ilgilenen kişilerde, örneğin öğretmenlerde işin eğer gereğinden fazla altında ezilmiyorlar ve az para almıyorlarsa, ana-babanın duyduğu insanca duygudan birşeyler onlarda da bulunabilir. Ama öğretmenlerin yetki sınırları çok dardır, asıl yetkili olanlar yöneticilerdir. Yöneticilerse yaşamlarını denetledikleri çocukları görmezler, yönetsel yapılı olduklarından (aksi halde doldurdukları yeri elde edemezler) insanları bir amaç olarak ele almazlar, onlara bir yapının malzemeleri

olarak bakarlar. Bundan da öte yöneticiler her zaman tek düzelikten yanadırlar. Birbirinin eşi olma, istatistik ve dosyalara yerleştirmek için son derece uygundur ve «doğru» bir tekdüzelikten istenilen tür bir dolu insanın var edilmesini sağlaması beklenmektedir. Kurumlarını insafına terk edilen böylece birbirinin eşi olma eğilimi taşıyacaklardır, düzenlenen bu modele uyum gösteremiyen pek az çocuk sadece arkadaşları tarafından değil, yetkililerce de baskı altında tutulacaktır. Bunun anlamı, en yüksek özgüce sahip olanların bu huyları kırılana kadar ezilip horlanacaklarıdır. Bunun anlamı uyum göstermeyi başarabilen büyük çoğunluğun, kendilerinden emin olmaları, herhangi bir yeni düşünceye kulaklarını tıkamalarıdır. Bundan da öte dünya militarist devletlerce bölünmüşlüğünü sürdürdükçe, kamusal organların ana baba yerine geçmeleri vatanseverlik denen şeyin güçlenmesi anlamına gelmektedir, yani hükümetler istediklerinde, bir saniye bile sektirmeden insan öldürmek için ileriye atılmaya hazır gönüllüler yetiştirmektedir. Kuşkusuz yurtseverlik günümüzde uygarlığın karşısındaki en ölümcül tehlikedir ve bu yurtseverlik mikrobunu arttıran herşey vebadan, kıtlıktan ve diğer belalardan çok daha dehşet vericidir. Günümüzde gençlerin bağlılıkları bir yanda ana-babaları diğer yanda devlet olmak üzere ikiye bölünmüştür. Eğer çocuklar bir gün tümüyle devlete bağlı hale gelirlerse, dünyanın bugünden çok daha fazla kana susamış hale geleceğinden korkmak için büyük bir neden doğacaktır. Bence enternasyonalizm sorununa bir çözüm getirilmedikçe, devletin çocukların eğitiminde ve bakımından giderek payının artması öylesine ölümcül tehlikeler doğuruyor ki, tartışma götürmez yararlarını gölgeliyor.

Bunun karşısında eğer uluslararası bir devlet kurulurda, uluslar arasındaki anlaşmazlıkları yasalarla çözebilirse, durum tümüyle farklı olur. Böylesi bir hükümet hastalık biçimindeki milliyetçiliğin herhangi bir ülkenin eğitim programında yer almaması doğrultusunda yasa çıkartabilir. Her yerde uluslararası süper-devlete bağlılığın öğretilmesi ve enternasyonalizm duygusunun bugünkü ulusal bayrağı bağlılığın yerini alması konusunda zorlayıcı olabilir. Bu durumda tekdüzelik tehlikesi çok büyük ve farklı olmaya karşı baskı çok yoğun olacaksa da savaş tehlikesi ortadan kaldırılacaktır. Sonuç olarak babanın yerini devletin alması, eğer devlet enternasyonalse, insanlık için bir kazanç, yok bunun tersi ulusal ve militaristse, insanlığı savaşa sürükleme konusunda artan bir tehlikedir. Aile hızla dağılmakta, enternasyonalizmse ağır aksak gelişmektedir. Bu nedenle mevcut koşullar büyük kuşkular yaratmaktadır. Ama geçmişe oranla enternasyonalizm gelecekte daha hızlı gelişebileceği için umutsuz değiliz. Belki de geleceği bilmememiz iyi, böylece umut besleme şansımız doğuyor.

BOLUM 16

BOŞANMA

Belli nedenlerden ötürü bir kurum olarak boşanmaya birçok çağda ve bir çok ülkede izin verilmiştir. Boşanma hiç bir zaman tek eşli evliliğin almaşığı olamış, bir takım özel nedenler sonucu evliliğin yürümesi olanaksız duruma girdiğinde zorlukları hafifletici bir rol oynamıştır. Bu konudaki yasalar değişik yer ve zamanlara göre farklılıklar göstermektedirler, günümüzde de oldukça çeşitlidir, o kadar ki Birleşik Amerika'nın Kuzey Karolina eyaletinde boşanma tümüyle yasaklanarak en uç noktaya ulaşılırken, Nevada'da* bunun tam ters ucu görülmektedir. Hıristiyan olmayan ülkelerin pek çoğunda boşanma koca için kolayca gerçekleştirilen bir şeydir, bir bölümündeyse boşanma kadınlar için oldukça kolaydır. Musa'nın yasası boşanma hakkını kocaya vermektedir, Çin yasası ise kadının evlenirken getirdiği çeyizini geri götürmesi koşuluyla boşanmaya izin vermektedir. Katolik Kilisesince evlilik kutsal olduğu için ne olursa

* Neveda'da boşanma nedenleri; evden kaçma, sahtekarlık, yüz kızartıcı suç, ayyaşlık, evliliğin başından boşanma gününe dek süren iktidarsızlık, zulüm, aileyi bir yıl ihmal ve deliliktir.

olsun boşanmaya izin verilmemektedir, ama uygulamada bu sıkılık —özellikle dünyanın ileri gelenleri söz konusu olduğunda— evliliğin hükümsüzlüğüne ilişkin birçok neden bulunduğu için bir oranda yumuşamaktadır.*

Hıristiyan ülkelerde boşanmaya gösterilen hoşgörü Protestanların oranına bağlıdır. Hepimizin bildiği gibi Milton, boşanmanın lehinde yazmıştı, çünkü koyu bir Protestandı. İngiliz kilisesi kendisini Protestan saydığı günlerde boşanmayı sadece evlilik dışı cinsel ilişkilerde uygulama alanına sokuyordu, bugünse İngiliz kilise adamlarının büyük çoğunluğu her türden boşanmaya karşılar. İskandinavya'da kolayca boşanmayı sağlayan yasalar bulunmaktadır. Aynı şey A.B.D.'nin Protestan bölgelerinin birçoğu için de söz konusudur. İskoçya, İngiltere'den daha fazla boşanmadan yanadır. Fransa'da kiliseye karşıtlık kolay boşanmayı doğurmuştur. Sovyetler Birliği'nde eşlerden herhangi birisinin isteğiyle boşanma gerçekleştirilebilmektedir, fakat evlilik dışı cinsel ilişkiye ve gayrı meşru çocuk sahibi olmaya ne toplumsal ne de yasal herhangi bir ceza verilmediği için Rusya'da evlilik diğer yerlere oranla önemini yitirmiştir.

Boşanmanın en garip yanlarından biri sık sık ortaya çıkan töre ile yasa arasındaki farklılıktır. Yasalarla boşanmaya getirilen kolaylıklar her zaman büyük sayıda boşanmalara yol açacağı anlamına gelmez. Çin'de devrim öncesi boşanma hemen hemen hiç bilinmezdi. Konfiçyus'un örneğine rağmen saygın bir hareket olarak kabul edilmezdi. İsveç karşılıklı anlaşmayla boşanmaya izin vermektedir, bu herhangi bir ABD eyaletinde boşanma nedeni olarak kabul edilmemektedir. Ne var ki elimde bulunan karşılaştırma yapabileceğim en son 1922 rakkamlarına göre, İsveç'te

* Hatırlarsınız Marlborough Dük ve Düşesi olayında kadın evlenmeye zorla itildiği için evlilik geçersiz sayılmıştı.

boşanma binde 24 iken ABD'de binde 136 dır.* Bence töreyle yasa arasındaki bu farklılık önemlidir, bu konuda her ne kadar kolay boşanma sağlayan yasadan yanaysam da, bana göre ana-baba eksenli aile biçim olarak var olduğu sürece, çok aşırı durumlar dışında boşanmaya törenin karşı çıkmasında güçlü nedenler bulunmaktadır. Bu görüşü, evliliği sadece bir cinsel birliktelik olarak görmeyip, herşeyin ötesinde evliliğin dölün devamında ve çocukların yetiştirilmesinde bir işbirliği olarak gördüğüm için benimsemekteyim. Daha önceki bölümlerde gördüğümüz gibi böyle ele alınan evlilikler başta ekonomik olmak üzere bir dolu nedenle yıkılmaktadır, ama bu durum gerçekleşirse boşanma da ortadan kalkacaktır. Çünkü boşanma evliliğin varlığına bağlı, bir anlamda emniyet sübabı görevini yerine getiren bir kurumdur. Bu nedenle biz tartışmamızda ana-baba eksenli aileyi kural olarak ele alacağız.

Genelde Protestan ve Katolikler boşanmaya ailenin biyolojik gerekleri açısından bakmamışlar, tersine dinsel günah kavramıyla ele almışlardır. Katoliklere göre evlilik, Tanrının gözünde bozulmaz olduğundan, iki kişi bir kez evlendiler mi eşlerden biri yaşarken diğeri her ne olursa olsun, günaha batmadan başkasıyla cinsel ilişkide bulunamaz. Protestanların boşanmadan yana olmalarının altında kısmen Katolik dinsel ayin öğretisine karşı olmaları kısmen de evliliğin bozulmazlığının evlilik dışı cinsel ilişkilere neden olacağını düşünmeleri yatmaktadır ve boşanmayı kolaylaştırmanın zinayı azaltmanın önündeki engelleri kaldıracağına inanmaktadırlar. Evliliğin sona ermesinin kolay olduğu Protestan ülkelerde evlilik dışı cinsel ilişkiye çok kötü gözle bakılmakta, boşanmanın söz konusu olmadığı ülkelerdeyse evlilik

* O günlerden bu yana toplam boşanma ve geçersiz evlilik sayısı İsveç'de 1923'te 1531'den 1927'de 1966'ya çıkmış, ABD de ise % 13.4'den % 15'e çıkmıştır.

dışı cinsel ilişki bir günah olarak görülmekte, hele erkekler söz konusu olduğunda tümüyle göz ardı edilebilmektedir. Boşanmanın son derece güç olduğu Çarlık Rusya'sında Gorki'nin politik düşünceleri hakkında ne düşünülürse düşünülsün özel yaşamına ilişkin herhangi kötü bir şey söylenmemiştir. Amerika'daysa tam tersine kimse Gorki'nin politik düşüncelerine aldırmamasına karşın ahlaksal açıdan her yerde horlanmış, hiçbir otel gecelemesi için ona yatak vermemiştir.

Bu konuda ne Katoliklerin ne de Protestanların görüşleri rasyonel bir temele dayanmaktadır. İlk olarak Katoliklerin görüşlerini ele alalım. Kocanın ya da karının evlilikten sonra delirdiğini düşünelim, bu durumda böylesi sakat bir kökten yeni çocukların dünyaya gelmesi istenemez, hatta doğmuş bir çocuk varsa ortada, akıl hastası olan kişiyle temas ettirilmemelidir. Kısa ya da uzun aralıklarla akıl hastası olan kişi bilinçli hale gelse bile bu gibi durumlarda çocukların ana-babadan tamamiyle ayrılmaları çocukların çıkarınadır. Aklı yerinde olan eşe böylesi durumlarda başkasıyla meşru cinsel ilişkide bulunma hakkını vermeyen hüküm hiçbir kamusal amacı olmayan ahlak dışı bir zulümdür. Aklı yerinde olan eş son derece acılı bir seçimle karşı karşıya kalmaktadır. Ya kamu ahlakının ve yasaların dediklerine boyun eğerek kendini dizginliyecek ya gizli ilişkiler kuracaktır, doğaldır ki bu ilişkiler çocuksuz olacaktır, ya da açıkça günaha batmak dedikleri bir yaşamı sürdürecektir. Bu üç durumun üçüne de büyük karşı çıkışlar vardır. Seksten tümüyle vaz geçmek, hele evlilikte belli alışkanlıklar edinmiş biri için, son derece acılı bir iştir. İster kadın olsun ister erkek, insanı birden çökertir. Sadece sinirsel bozukluklar yaratmaz, bu doğrultuda harcanan çaba huysuz, kıskanç, uyumsuz bir kişilik çıkartır ortaya. Erkeklerde bu kendi kendini dizginlemenin bir anda ortadan kalkıverip onu zalim bir kişi yapıverme tehlikesi vardır. Evlilik dışı tüm cinsel

birleşmelerin kötülüğüne inandığı için, böylesi bir ilişkiye girdiğinde, kendisini nasıl olsa günaha batmış hissedeceğinden, tüm ahlaksal engelleri bir yana iter.

İkinci almaşık olan gizli ve çocuksuz ilişkiler en sık rastlanan biçimdir. Buna da yoğun bir karşı çıkış vardır. Gizlilik hiçbir zaman istenen birşey değildir ve çocuksuz, üstü kapalı cinsel ilişkiler ne kadar ciddi olursa olsun arzu edilen düzeye erişemez. Ayrıca güçlü kuvvetli ve genç erkek ve kadınlara «çocuk yapmayın» demek kamu çıkarlarına da aykırıdır. Ama yasaların söylediği gibi «Çocuklarına deli bir ana (ya da baba) seçtiğin için sen çocuk sahibi olamayacaksın» demek kamu çıkarına daha da aykırıdır.

Üçüncü almaşık olan «açıkça günah işlemek» hem birey hem de toplum için en zararsız çözümdür, ama birçok durumda ekonomik nedenler bu almaşığı olanaksız kılmaktadır. Açıkça günah işleyen bir avukat ya da doktor tüm müvekkillerini ve hastalarını yitirir. Eğitim hizmetlerinde çalışıyorsa o anda işden atılır.* Eğer ekonomik nedenler açıkca günah işlemeyi engelleyemiyorsa, bu kez de insanlar toplumsal cezalarla yıldırılırlar. Erkekler kulüplere üye olmaktan, kadınlarsa saygı görüp diğer kadınlarla görüşmekten hoşlanırlar. Bu zevklerden yoksun bırakılmak büyük bir sıkıntının içine gömülmek demektir. Yani sonuçta zenginler ve işleri gereği az ya da çok bohem bir yaşam sürdüren sanatçılar ve benzerleri dışında kalanlar için, açıkça günah işlemek oldukça zor bir iştir.

İngiltere'nin yaptığı gibi, delilik nedeniyle boşanmayı red eden her ülke, karısı ya da kocası deliren erkek ya da kadını katlanılması güç bir yaşama itmektedir ve bunu aklayacak dinsel boş inançlardan başka hiç bir önerme yoktur. Akıl hastalığı için gerçek olan aynı şeyler, zührevi hastalıklar, alışkanlık haline getirilmiş ayyaşlık ve suç işleme için de geçerlidir. Bunların tümü her açıdan evliliği yıkan şeylerdir. Arkadaşlığı olanaksız hale getirirler, çocuk yapma isteğini yok ederler, ayrıca suçlu ana ya da babanın çocukla birlikte olmasına izin verilemez. Böylesi durumlarda boşanmaya karşı çıkabilecek tek bir nokta vardır o da evliliğin gafilin üzüntüyle ruhunu temizlediği bir tuzak olarak görülmesidir.

* Ama eski üniversitelerden birinde çalışıyorsa ve bakanlardan birinin de yakınıysa iş değişir.

Terk etme gerçekten söz konusu olduğunda elbette boşanmanın zemini de doğmuş olacaktır. Bu durumda yasa doğrudan olayı yani evliliğin sona ermiş olduğunu hükme bağlamaktadır. Ne var ki sorun, yasal açıdan ele alındığında biçimsiz bir durum ortaya çıkmaktadır, şöyle ki, terk etme eğer boşanma gerekçesiyse, boşanmak isteyenler bu yola baş vuracaklar ve bu gerekçeden dolayı boşanmalar sıklaşıp artacaktır. Kendi içinde son derece tutarlı olan buna benzer başka boşanma gerekçelerinde de aynı güçlüklerle karşılaşılmaktadır. Şiddetle ayrılmak isteyen bir çok evli çift yasanın izin verdiği her çareye baş vuruyorlar. Eskiden İngiltere'de olduğu gibi boşanabilmek için erkeğin evlilik dışı cinsel ilişki yanında zalim olması da gerekiyordu, bu nedenle hizmetçilerin önünde karısını döverek zalimliğine kanıt yaratan kocalara oldukça sık rastlanmaktaydı. Şiddetle ayrılmak isteyen iki insanın yasa baskısı ile birlikte olmaya zorlanmalarının doğru olup olmadığı başka bir sorun. Ama tüm açık yürekliliğimizle kabul etmeliyiz ki boşanma için hangi gerekçe geçerli sayılırsa sayılsın, bir çok kişi boşanabilmek için bu gerekçeleri olanak bulduğu ölçüde abartacaktır. Şimdi yasal güçlükleri bir yana koyup, evliliği sürdürmek istenmeyen bir şey haline getiren koşulları incelemeye devam edelim.

Evlilik dışı cinsel ilişki bana göre boşanma gerekçesi olmamalıdır. İnsanlar dış baskılarla ve güçlü ahlaksal endişelerle kısıtlanmadıkları zaman ara sıra evlilik dışı cinsel

ilişkide bulunma içtepisini duymamazlık edemezler. Böylesi içtepiler evliliği amacının dışına çıkartıyor anlamına gelmez. Karıyla koca arasında hâlâ devam eden büyük bır aşk söz konusu olabilir ve her ikisi de evliliğin sürmesini şiddetle isteyebilirler. Diyelim ki, erkek iş nedeniyle aylarca evinden ayrı kalmak zorundadır. Bu durumda, eğer bedensel olarak sağlıklıysa, bu süre içinde karısını ne kadar severse sevsin, kadınsız durabilmesi çok güçtür. Aynı şey eğer geleneksel ahlakın doğruluğuna tümüyle inanmıyorsa kadın için de söz konusudur. Böylesi koşullarda sadakatsizlik hiç bir şekilde geleceğe yönelik mutluluğa engel olmamalıdır, gerçekte eğer karı ya da koca bir takım melo-dramik kıskançlık nöbetlerine tutulmazlarsa her iki eşin de, diğerinin önüne çıkabilecek böylesi geçici aşklara göz yumarak evlilik bağlarını korumalarının gerektiğini söyleyebiliriz. Evlilik dışı cinsel ilişkinin psikolojisi, tek eşli evliliklerin benimsendiği ülkelerde, bir kişiye duyulan istek bir başkasına duyulan ciddi sevgiyle bağdaşmaz diyen geleneksel ahlakça saptırılmıştır. Bunun gerçek olmadığını herkes bilir, gene de herkes kıskançlığın etkisiyle bu gerçekdışı kuramın kuyruğuna takılır ve pireyi deve yapar. Görüldüğü gibi evlilik dışı cinsel ilişki bir başkası kesin bir şekilde tercih edilmediği sürece ne karı ne de koca için iyi bir boşanma gerekçesi değildir.

Bunu söylerken, tabii ki evlilik dışı cinsel ilişkiden çocuk doğmamasını öngörmekteyim. Ortaya gayri meşru çocuklar çıktığında konu çok daha karmaşık bir hal almaktadır. Bu durum özellikle çocuk, evlilik sürerken kadının evlilik dışı ilişkisinden doğmuşsa, koca başkasının çocuğunu kendisinikiyle birlikte büyütme durumuyla karşı karşıya kalacak hatta (eğer skandaldan kaçınılmak isteniyorsa) ona kendi çocuğu gibi davranacaktır. Bu evliliğin biyolojik temellerine aykırı düştüğü için katlanılmaz içgüdüsel gerginlikler yaratır. Bu nedenle, gebelik önleyici nesneler bulunmadan önce evlilik dışı cinsel ilişkiye verilen önem haklı gösterilebilir,

fakat gebeliği önleyici nesneler evlilik dışı cinsel ilişkiyi, çocuk yetiştirmek için birliktelik olan evlilikden farklı kılmayı olanaklı kılmıştır. Bunun sonucu olarak günümüzde, evlilik dışı cinsel ilişkiye eskisinden çok daha az önem verilebilmektedir.

Boşanmayı istenir hale getiren iki neden vardır. Bunlar, eşlerden birinin, akıl hastası, ayyaş ya da mücrim olması ve karı koca arasındaki ilişkilerin biçimidir. Öyle olurki, eşlerin ikisi de sapasağlam olmalarına rağmen evliliği sürdürmek, beraber yaşamak ağır bir işkence haline gelir. Her ikisinin de işleri önemlidir ve ayrı yaşamalarını gerektirebilir. Öyle bir durum doğabilir ki diğerinden nefret etmeksizin, eşlerden biri başkasına yürekten bağlanır ve evlilik dayanılması olanaksız bir bağ halini alıverir. Bu duruma yasal bir çözüm bulunamazsa, nefretin doğması kaçınılmazdır. Herkesin bildiği gibi böylesi durumlar kişiyi cinayete kadar sürükleyebilir. Evliliğin geçimsizlikten ya da eşlerden birinin başkasına tutulmasından dolayı karşı çıkılmasına bugün olduğu gibi kötü gözle bakılmamalıdır. Bu nedenle karşılıklı anlaşarak boşanma böylesi durumlarda en uygun yoldur. Karşılıklı anlaşarak boşanmanın dışında, ancak eşlerden birisi sakatsa boşanabilmek için yeni yollar aranmalıdır.

Boşanmaya ilişkin yasa düzenlemek son derece güçtür, çünkü, yasalar ne olursa olsun, yargıç ve jüri, kendi duygularıyla hareket edecekler karı ya da kocaysa yasa koyucunun amaçlarını, işi kitabına uydurarak bozacaklardır. İngiliz yasalarında her ne kadar karı ve kocanın anlaşmasıyla boşanmanın gerçekleşmesi yoksa da, herkes uygulamada genellikle karşılıklı anlaşılarak boşanıldığını pekalâ bilmektedir. New York eyaletinde evlilik dışı cinsel ilişkiyi kanıtlamak için yalancı tanık tutulması pek seyrek rastlanan bir olay değildir. Zulmetme, kuramsal olarak kesin ayrılma gerekçesidir, ama bu konuda öylesine yorumlar yapılmıştır ki, saçma sapan bir hale gelmiştir. Ünlü film yıldızlarından bi-

rinin karısı, kocasını zalimlikle suçlayarak boşamıştı, kocasının zalimliğine kanıt olarak da eve Kant hakkında konuşan arkadaşlarını getirmeyi adet edinmesini göstermişti. Kaliforniyalı yasa koyucularının karısının yanında arasıra akıllıca laflar eden kocayı suçlu bularak karısına boşanma hakkı vermeyi düşündüklerini sanmıyorum. Bu keşmekeşe, boşanmak için bahaneler bulmaya ve saçmalıklara ancak, akıl hastalığı gibi somut ve geçerli kanıtlar bulmadan her koşulda karşılıklı anlaşarak boşanma sağlanmasıyla son verilebilir. Taraflar parasal sorunları mahkeme dışında çözümleyebilecekler ve her iki taraf da diğerinin ne kadar canavar olduğunu kanıtlamak için bu işin erbabı adamlar tutmak zorunda kalmayacaklardır. Ayrıca şunu da eklemeliyim ki cinsel birleşmenin olanaksızlığı halinde nasıl ki boşanma sağlanabiliyorsa, çocuğun olmaması halinde de sağlanmalıdır. Yani, çocuğu olmayan karı-koca ayrılmak isterlerse, kadının gebe kalamadığına ilişkin bir doktor raporuyla ayrılabilmelidirler. Çocuklar evliliğin amacıdırlar, ve insanları çocuksuz evliliklere mahkum etmek insafsızlıktır.

Boşanma yasasına ilişkin söyleyebileceklerimiz bu kadar, töre ise ayrı bir konu. Gördüğümüz gibi boşanmayı töre güçleştirirken yasanın kolaylaştırması pekalâ olanaklı. Amerika'daki boşanma çokluğu bence insanların, evlilikten beklediklerinin, gerçeklere uymamasından ve evlilik dışı cinsel ilişkiye izin verilmemesinden kaynaklanmaktadır. Eşlerin her ikisi de evliliği en azından çocuklar yetişinceye kadar sürecek bir birliktelik olarak düşünmeli, her iki tarafın geçici aşıklarının keyfine bırakılmamalıdır. Böylesi geçici aşklar ilgililerce ve çevre tarafından hoş karşılanmadığı durumlarda evlilikler son buluyor. Bu durum kolayca ana-baba eksenli ailenin tümüyle yok olmasına neden olacak kadar ileri gidebilir, eğer bir kadın her iki yılda bir yeni bir koca bulup her birinden yeni çocuklar doğurursa, çocuklar kendi babalarından yoksun kalacakları için evlilik de *var olma* nedenini yitirecektir. Yeniden St. Paul'a dönelim; Amerika'da evliliğe kovintlilere ilk mektupda olduğu gibi zinaya karşı bir almaşık olarak bakılmaktadır, bu nedenle de eğer bir kişi boşanamadığı için zina ediyorsa, boşanmalıdır.

Evliliğe çocuklarla olan ilişkisi açısından bakacak olursak, oldukça farklı bir ethik söz konusu olur. Eğer karı ve kocanın çocuklarına karşı en ufak sevgileri varsa ilişkilerini çocuklarına mutlu ve sağlıklı bir gelişme ortamını en iyi sağlayacak biçimde düzenlemelidirler. Bu, dönem dönem insanın ciddi bir şekilde kendisine hakim olmasını gerektirir. Ve kesinlikle her iki tarafın da çocukların gereksinimlerinin, kendi duygusal aşk gereksinimlerinden önce geldiğini bilince çıkartmaları zorunludur. Ne var ki tüm bunlar eğer, anne ve babanın sevgisi gerçekse ve yanlış ethik anlayışı kıskançlık doğurmuyorsa, doğal olarak kendiliğinden oluşur. Birtakım kişiler eğer karı koca birbirlerini aşkla sevmiyorlarsa ve birbirlerinin evlilik dışı ilişkilerini engellemiyorlarsa, çocukların eğitiminde tam bir işbirliği sağlayamayacaklarını söylemektedirler. Bu konuda Walter Lippmann «Mr. Bertrant Russell'in sandığı gibi birbirini aşkla sevmeyen eşler çocuklarını yetiştirirken gerçek bir işbirliği kuramazlar yetersiz kalırlar, daha da kötüsü salt bir görev duygusuyla hareket ederler.»* der. Burada herşeyden önce muhtemelen bilmeden yapılmış olan bir küçük yanlış anlama var. Elbette birbirini sevmeyen çiftler çocuklarını meydana getirirken işbirliği gerçekleştiremezler, ama Mr. Walter Lippmann'ın dediği gibi çocukların doğmasıyla iş bitmez. Duygusal sevgi bittikten sonra bile, doğal bir sevgi göstermeye yetenekli kişiler için çocuklarını *yetiştirirken* işbirliği yapmak pek öyle olağanüstü çabalar gerektirmez. Bu konuda benim bildiğim bir dolu olay sıralayabilirim. Bu durumdaki anne ve babaların «salt bir görev» anlayışıyla davranacaklarını

* «Preface to Morals» 1929 s. 308.

söylemek ana-baba sevgisini göz ardı etmek demektir — bu böyle bir duygudur ki gerçek ve güçlü olduğu zaman, bedensel istek sona erse bile karıyla koca arasında kopmaz bir bağ olarak kalır. İnsanın aklına Mr. Lippmann'ın, evlilik dışı cinsel ilişkilerin istisnai bir şekilde özgür olduğu Fransa'da, ailenin güçlü, ana-babanın görevlerine düşkün olduğunu bilmediği geliyor. Amerika'da aile duygusu son derece zayıftır ve boşanmaların çokluğu da bunun sonucudur. Evlilik bağının güçlü olduğu yerlerde, boşanma yasal olarak kolay olsa bile boşanmalar oldukça azdır. Amerika'da var olduğu biçimiyle kolay boşanmaya, ana-baba merkezli aileden ana merkezli aileye geçiş aşaması olarak bakılabilir. Bu çocuklar için ciddi güçlükler getiren bir aşamadır zira çocuklar anne ve babanın ikisine de gereksinim duyarlar ve boşanmadan önce babalarına bağlanabilirler. Mevcut kurallara göre ana-baba merkezli aile devam ettiği sürece ayrılan ana-babalar, bana, eğer önemli bir neden yoksa, ana-babalık görevlerini yerine getirmiyorlarmış gibi gelmektedir. Evliliğin sürmesi için yasal düzenlemelerin soruna çözüm getireceğini sanmıyorum. Bana göre gerekli olan şey, birincil olarak evliliği sürekli kılacak oranda karşılıklı özgürlük ve ikincil olarak St. Paul ve romantik hareketin cinsiyete getirdiği önemle üstü örtülen çocukların önemini kavrayabilmektir.

Şöyle bir sonuca varabiliriz, İngiltere'de olduğu gibi boşanma birçok ülkede çok güçken, kolay boşanma evlilik sorununa gerçek bir çözüm getirmez. Eğer evlilik sürecekse, evlilikte sağlamlık çocuklar için çok önemlidir. Evlilikte bu sağlamlık, evlilikle cinsel ilişki arasına ayırım koyarak ve evlilikte aşkın biyolojik yanını romantik yanının üstüne çıkartılarak sağlanabilir. Evliliğin sıkıntı veren yükümlülüklerinden azade kılınabileceğini iddia etmiyorum. Önerdiğim sistemde erkeklerin evlilik içi cinsel bağlılıktan kurtuldukları bir gerçektir, ama kıskançlık duygularını da değiştirmeleri gerekmektedir. Kendi kendini denetim sağlanmadıkça, mutlu bir yaşam söz konusu olamaz, ayrıca aşk gibi coşkun ve soylu bir duyguyu denetlemektense kıskançlık gibi saldırgan ve sınırlayıcı bir duyguyu dizginlemek çok daha iyidir. Geleneksel ahlak, kendi kendini denetlemeyi istediği için değil, yanlış alanda istediği için yanılmıştır.

BOLUM 17

NÜFUS

Evliliğin ana amacı dünyadaki insan nüfusunu sürdürmektedir. Evlilik sistemlerinin bazıları bu görevi yerine getirmekte yetersiz kalırken bazıları fazlasını gerçekleştirmektedirler. Bu bölümde cinsel ahlakı bu açıdan ele alacağım.

Doğada büyük memeliler yaşamlarını sürdürebilmek için geniş bir alan gereksinirler. Bunun sonucu olarak vahşı büyük memelilerin tüm türlerinin sayısı azdır. Koyun ve sığırların sayıları çoktur ama bu da tümüyle insanların işidir. İnsanların sayısıysa diğer büyük memelilerle orantılanamayacak kadar fazladır. Kuşkusuz bu bizim hünerimizin sonucudur. Ok ve yayın bulunması, geviş getiren hayvanların ehlileştirilmesi, tarımın başlaması ve sanayi devrimi, bir mil kare içinde yaşayabilecek kişi sayısının artmasını sağlamıştır. İstatistiklerden öğrendiğimize göre bu ekonomik ilerlemelerin sonuçlarından bu amaç için yararlanılmıştır. İnsan aklını, her şeyden çok sayısını arttırmak için kullanmıştır.

Mr. Carr Sounders en büyük hizmeti olan nüfus üzerine yazdığı kitapta, her yerde ve her çağda nüfusun büyük sayıda ölümlerden çok iradi (istenç, volundary) sınırlamalarla sabit tutulduğunu noktalamasıdır. Savını ileri sürerken biraz aşırıya gitmiş olabilir. Örneğin Hindistan ve Çin'de nüfusun çok hızlı bir şekilde artmasını yüksek ölüm oranının

engellediğini görmekteyiz. Elimizde Çin'e ait istatistik bulunmuyor ama Hindistan'a ilişkin var. Mr. Carr Sounders'in gösterdiği gibi Hindistan'da doğum oranı çok yüksek olmasına karşılık mevcut nüfus, İngiltere'den çok daha yavaş artıyor. Bunun nedeni, bebek ölümleri, veba ve diğer ölümcül hastalıklar. Eminim ki elimizde istatistik bulunsaydı Çin'de de aynı durum karşımıza çıkacaktı. Bu önemli istisnalara rağmen Mr. Carr Sounders'in kuramı kuşkusuz özünde doğrudur. Nüfusu sınırlamak için bir çok yol denenmiştir. Bunların en basiti yeni doğmuş bebeklerin öldürülmesidir ve bu, din izin verdiği ölçüde sürecek çok büyük boyutlarla gerçekleştirilmiştir. Bazı durumlarda bu uygulama son derece yerleşik bir hale gelmiş ve insanlar Hıristiyanlığı kabul ederken, bebekleri öldürmelerine karışmamasını ön koşul olarak öne sürmüşlerdir.* Çar'ın hükümetiyle askerlik görevini insan yaşamının kutsallığı nedeni ile red ettiği için arası açılan Doukhobor'ların daha sonraları yeni doğan bebekleri öldürdükleri için Kanada hükümetiyle başları derde girmişti. Bunun dışındaki yöntemler de oldukça yaygındı. Birçok kavimde kadın sadece hamileyken değil bebeğini emzirirken de cinsel ilişkiden kaçınırdı. Genellikle bu durum iki ya da üç sene sürer, böylece zorunlu olarak kadının doğurganlığı özellikle kadının çok daha erken yaşlandığı ilkel kabilelerde ciddi bir şekilde azalırdı. Avusturalya yerlileri, erkeğin gücünü azaltan ve verimliliğini önemli oranda sınırlayan acı veren bir ameliyat uygulamaktadırlar. Tekvin'den öğrendiğimize göre, dinleri son derece anti-Malthus'çu olan Yahudiler tarafından benimsenmemişse de, ilk çağlarda en az bir doğum kontrol yöntemi bilinip uygulanmaktaydı. İnsanoğlu böyle çeşitli yollara başvurarak açlıktan kırılmaların önüne geçmiştir.

---

* Örneğin bu durum İrlanda'da söz konusu olmuştur. Carr Sounders, 1925, s. 19.

Tarımla uğraşan oldukça ilkel köy topluluklarında pek önemli olmasa da açlık, nüfusun düşük tutulmasında oldukça büyük rol oynamıştır. İrlanda'da 1876-7 yılları arasında açlık öylesine ağırdı ki o günden bu yana nüfus eski düzeyine hiçbir zaman erişemedi, Rusya'da açlık pek sık ortaya çıkardı, 1921 herkesin belleğinde taptaze durmaktadır hâlâ. Benim Çin'de bulunduğum 1920 yılında, bu ülkenin önemli bir bölümü bir yıl sonra Rusya'da görülecek olan kadar ağır bir açlık altında inliyordu, ama kurbanları Volga kıyılarından daha az ilgi toplamaktaydı zira onların kötü talihlerini Komünizme yüklemek olanaklı değildi. Tüm bu gerçekler bazı durumlarda nüfusun yaşayabilme sınırının üstüne çıktığını göstermekteydi. Bu durum özellikle düzensiz değişimlerin yiyecek miktarını birden ve şiddetle azalttığı yerlerde ortaya çıkmaktadır.

Hıristiyanlık, benimsendiği yerlerde, perhiz bir yana konursa, nüfus artışına getirilen tüm önlemlere son vermiştir. Yeni doğan bebeklerin öldürülmesi elbet de yasaklanmıştır, aynı şey çocuk düşürme ve gebelik kontrolu için de söz konusudur. Ruhbanlar, keşişler ve rahibeler gerçi dinsel nedenlerle evlenmiyorlardı ama Ortaçağ Avrupa'sında onların, bugün İngiltere'de evlenmemiş kadınlar kadar, nüfusta önemli bir oran tuttuklarını sanmıyorum. Bu nedenle doğurganlık açısından istatistiki bir önem taşımamaktadırlar. Sonuç olarak, Orta Çağlarda, eskisiyle karşılaştırıldığında, yoksulluk ve salgın hastalıkların büyük sayıda ölümlere yol açtığı görülür. Nüfus son derece yavaş artmıştır. 18. yüzyılda önemsiz bir yükselme yer almış fakat 19. yüzyılda, olağanüstü bir değişim gerçekleşerek, nüfus büyümesinin hızı görülmemiş bir düzeye çıkmıştır. 1066'da İngiltere ve Galler'de mil kareye 26 kişinin düştüğü tahmin edilmekteydi, 1801'de bu rakam 153'e çıkmış 1901'deyse 561'e erişmiştir. 19. yüzyıl içinde gerçekleşen artış, Norman istilasından 19. yüzyıla kadarki sürede gerçekleşenin nerdeyse dört katı kadardır. Kaldı ki İngiltere ve Galler'deki nüfus artışı kesin bir yargıya varmamızı sağlayamaz, çünkü bu süre içinde İngilizler dünyanın dört bir yanına, üç beş ilkel insanın yaşadığı yerlere kadar dağılmaktaydılar.

Bu nüfus artışını doğumlardaki nüfus artışına bağlayabilmek için elimizde çok az neden var. Bu artışı daha çok tıp ilmindeki gelişmelerin sonucu ölüm oranlarındaki düşüşün sağladığı söylenebilir, fakat bence bunun da ötesinde bu artış sanayi devrimiyle refalı düzeyinin yükselmesine bağlanmalıdır. İngiltere'de doğum oranlarının kaydolmaya başlandığı 1841 yılından 1871-5 yıllarına kadar doğumlar hemen hemen sabit kalmıştır, daha sonraki dönemlerde en fazla 36.6'a yükselmiştir. Bu evrede iki olay yer almıştır. Bunlardan birincisi 1870 yılındaki Eğitim Yasası (Education Act) ve diğeri 1878'de Brandlaugh'un neo-Malthuscu propagandadan dolayı koğuşturmaya uğramasıdır. Böylece doğum oranlarının önce yavaş yavaş sonra daha hızlı düşmeye başladığı görülebilir. Eğitim yasası çocukları kârlı bir yatırım olmaktan çıkarttı ve Brandlough ise bunun aracı oldu. Beş senelik dönemde 1911-15 doğum oram 23.6'ya, 1929'un ilk çeyreğindeyse 16.5'e düştü. İngiltere'de nüfus tıbbın ve sağlık bilgisinin gelişmesiyle hâlâ yavaş artmaktadır fakat sabit bir rakamda karar kılmak üzeredir de.* Herkesin bildiği gibi Fransa uzun süredir değişmeyen bir nüfusa sahiptir.

Doğumlardaki bu düşüş çok hızlı olmuş ve hemen hemen batı Avrupa'nın her yanında yer almıştır. Sadece Portekiz gibi geri kalmış ülkeler buna istisna oluşturmuşlardır. Bu düşüş kent topluluklarında, köylü topluluklarına oranla, daha belirgin olmuştur. İlk kez hali vakti yerinde olanlar arasında başlamış fakat şimdi kırsal alanları ve sanayi böl-

* 1929'un ilk yarısında bir düşme var ama bunu İspanyol nezlesine bağlamak mümkün. Bak London Times Mayıs 27 - 1929.

gelerindeki tüm sınıfları sarmıştır. Hâlâ doğumlar yoksullarda vakti yerinde olanlardan çok daha fazladır, ne var ki bugün Londra'nın yoksul mahallerindeki doğumlar on sene öncenin varlıklı mahallerinden daha düşük düzeydedir. Bu düşme herkesin bildiği gibi (bazıları kabul etmeyecekse de) gebeliği önleyici nesnelerden ve kürtajdan doğmaktadır. Sabit bir nüfusa ulaşıldığı zaman, nüfusda düşmeyi sağlayan bu yollara son verilmesi için tutarlı bir neden yoktur. Nüfus azalıncaya kadar hiç bir engelle karşılaşmadan varlığını sürdürebilir ve sonunda bu durum birçok uygarlığın silinip gitmesine yol açabilecektir.

Bu sorunu ele almadan önce ne istediğimiz konusunda açık olmamız gereklidir. Carr Sounders'in optimum nüfus yoğunluğu* dediği herhangi bir veri evredeki ekonomik teknik yani kişi başına en yüksek geliri sağlayan bir yoğunluk vardır. Eğer nüfus bunun altına düşer ya da üstüne çıkarsa ekonomik refah düzeyinde genel bir düşme olur. Genel anlamıyle ekonomik teknikte sağlanan her gelişme optimum nüfus yoğunluğunu arttırır. Avcılık evresinde her kilometre kareye birkaç yüz kişinin düşmesi normaldi, gelişmiş sanayi ülkelerindeyse kilometre kareye birkaç yüz kişinin düşmesi pek fazla sayılmamalıdır. İngiltere'nin savaştan bu yana arttığını düşünmenin nedenleri vardır. Aynı şey Fransa için söylenemez, Amerika içinse hiç söylenemez. Sadece Fransa değil, herhangi bir batı Avrupa ülkesi de nüfus artışıyla toplam zenginliğini arttıramaz. Böyle olunca da ekonomik gerekçelerle nüfus artışını istememizin bir anlamı yoktur. Genellikle milliyetçi militarist motiflerden etkilenenler bu isteği duymaktadırlar ve istedikleri nüfus artışı devamlı olmayacaktır, amaçladıkları şey savaşa girmeleriyle birlik-

* Optimum nüfus yoğunluğu : malları, sermayesi, doğal kaynakları, toprak büyüklüğü değişmeden bir ülkenin en fazla ürünü elde edebilmesi için gerekli olan nüfus büyüklüğü.

te eriyip gidecektir. Aslında bu kişiler nüfusu, gebeliği önleyen nesnelerle sınırlamak yerine savaş alanlarında ölümlerle sınırlamayı yeğlemektedirler. Bu görüş aklı olan hiç kimse tarafından kabul edilemez bunu benimseyenlerse ancak sersemlerdir. Savaşa ilişkin tartışmaları bir yana koyalım doğum kontrol yöntemleri hakkında bilgi sahibi olmanın uygar ülkelerde nüfusun sabitleşmesine neden olduğuna ilişkin içimizi rahatlatıcı bir dolu kanıta sahibiz.

Eğer nüfus gerçekten azalıyor olsaydı, sorun epeyce farklı olurdu, sürekli azalış denetim altına alınmazsa sonunda yok oluş demektir ki hiç kimse, dünyanın en gelişmiş ırklarının yok olmasını istemez. Gebeliği önleyici nesneler, demek ki ancak nüfusu bugünkü düzeyinde tutacak sınırlar içinde kullanılırsa, kabul edilebilir. Bana kalırsa bunun gerçekleşmesinde bir güçlük yok. Aile planlamasını doğuran etmenler tümüyle olmasa da ekonomiktir ve çocuk doğumları çocukların giderlerini azaltarak arttırılabilir ya da bu bir gereklikse çocuklar aileye gelir kaynağı haline sokulabilir. Ne var ki böylesi önlemler günümüzün militarist dünyasında son derece tehlikeli olabilir, militarist üstünlük sağlama yöntemi olarak kullanılabilir. Tüm önde gelen militarist ülkeler silahlanma yarışına, «Tüfek onu doyuracak adam ister» sloganıyla bir nüfus artışı yarışı ekleyebilirler. İşte burada, bir kez daha, uygarlığın devamı için, uluslararası bir hükümetin gereksinimi ile karşı karşıyayız. Böylesi bir hükümet, eğer dünya barışını koruyabilmekte etkili olmak istiyorsa, hiçbir militarist ülkenin aşamayacağı oranlar koymalıdır. Avusturalya ile Japonya arasındaki düşmanlık bu sorunun önemini gözler önüne sermektedir. Japonya'nın nüfusu çok hızlı artarken göçmenler dışında Avustralya'da artış çok yavaştır. Tartışan tarafların her ikisince, bu ilkeler içinde bir üst organa baş vurulmadığı sürece bu olgu çözümlenmesi son derece güç bir düşmanlığa neden olmaktadır. Bence, çok geçmeden batı Avrupa ve Amerika'da eğer hü-

kümetlerce bir şeyler yapılmazsa doğum oranlarının nüfusta bir artış yaratmaması beklenebilir. Ne var ki en güçlü militarist ulusların, diğer uluslar güç dengesini doğumlarla bozarken, sakin sakin durmaları beklenemez. Hakkıyla görevini yerine getirmek isteyen bir uluslararası güç, nüfus sorununu dikkate almak zorundadır ve dikbaşlılık eden herhangi bir ulusa doğum kontrolunu sağlaması konusunda ısrarlı olmalıdır. Bu yapılmadığı sürece dünya barışı sağlanamaz.

Görüldüğü gibi nüfus sorununun iki yanı bulunmakta. Nüfusta yer alabilecek hem hızlı bir artışa hem de bir düşmeye karşı durmalıyız. Birincideki tehlike eski, Portekiz, Ispanya, Rusya, ve Japonya gibi bir dolu ülke için varlığını sürdürmekte. İkinci tehlikeyse yeni ve henüz batı Avrupa için söz konusu. Eğer Amerika'nın nüfusu sadece doğumlardan kaynaklansaydı aynı tehlike Amerika için de söz konusu olurdu, ne var ki Amerika'nın yerlileri arasında doğum oranının çok düşük olmasına rağmen, göçler Amerika'nın nüfusunu istenen düzeye çıkartıyor. Bu yeni tehlike nüfusun eksilmesi, eskiden gelen düşünme alışkanlıklarımıza uymuyor. Ahlak vaizleriyle ve doğum kontrolüna karşı yasalarla karşılaşıyoruz. İstatistiklerin gösterdiği kadarıyla böylesi yöntemler oldukça faydasız. Gebelik önleyici nesneler kullanmak hemen hemen uygar ulusların genel alışkanlıklarının bir parçası haline geldi, artık bundan böyle kolayca sökülüp atılamaz. Söz konusu cinsiyet olduğunda gerçekleri görmezlikten gelmek öylesine derine kök salan bir alışkanlık haline gelmiştir ki birden bire değişmesi beklenemez. Tabii ki kötü bir alışkanlıktır bu ve umarım ki bugünün gençleri önemli yerlere geçtiklerinde bu konuda babalarından ve büyük babalarından daha olumlu davranırlar. Nüfusta azalmaya neden olmadıkları sürece gebeliği önleyici nesnelerin kullanılmasının kaçınılmazlığını kavrarlar. Nüfus azalmasıyla karşı karşıya kalan bir ulusun yapacağı iş, doğum oranları

mevcut nüfusu sürdürecek düzeye gelinceye kadar çocukların parasal giderlerini düşürmektir.

Bu bağlamda mevcut ahlak kurallarımızın lehimize çevrilebileceği bir konu var. İngiltere'de erkeklerden iki milyon daha fazla kadın yaşamakta ve bunlar yasa ve töreyle çocuksuz kalmaya mahkum edilmiş durumdalar. Hiç şüphesiz bu onlar için büyük bir yoksunluk. Ama töre evli olmayan kadının anne olmasını hoşgörüyle karşılayıp, onların ekonomik koşullarını elverişli kılsaydı, bugün bekar kalmaya mahkum bu kadınların büyük çoğunluğu çocuk yapmada bir an tereddüt etmezlerdi. Gerçek bir tek eşlilik, karşılıklı cinslerin sayısının kesin olarak eşit olması görüşüne dayanmaktadır. Bu durumun söz konusu olmadığı yerlerde, aritmetiğin tek kalmaya zorunlu kıldığı kişilere ağır bir zulüm yapılmaktadır. Doğum oranının arttırılması istenen yerlerde, bu zalimlik, yasaca olduğu kadar bireylerce de reddedilebilir. Şimdiye kadar doğa güçleri olarak kabul edilen güçler, bilgilenme arttıkça hükümetin aldığı önlemlerle hergün biraz daha denetlenebilir hale gelmektedir. Nüfus artışı bunlardan biridir. Hıristiyanlığın ortaya çıkışından beri nüfus artışı içgüdünün kör ellerine bırakılmıştı. Ne var ki özel olarak denetleyeceği günler hızla yaklaşmaktadır. Bu konuda, çocukluğun devletçe denetlenmesinde olduğu gibi, devlet müdahalesinin yararlı olması isteniyorsa, bunun birbiriyle yarışma içindeki günümüzün militarist devleti yerine muhakkak uluslararası devletin bir müdahalesi bulunması gereklidir.

BÖLÜM 18

ÖJENİK*

Öjenik soyun biyolojik yapısını geliştirmeyi amaçlayan yöntemlerdir. Bu fikirler Darwinciliğe dayanır ve nitekim Öjenik Derneğin başkanı da Charles Darwin'in oğludur, fakat öjenik düşüncesinin yaratıcısı, insanın başarısında soyaçekim (irsilik) unsurunu açık bir şekilde vurgulayan Francis Galton'dur. Günümüzde, özellikle Amerika'da soyaçekim bir parti sorunu olmuştur. Amerikalı tutucular, yetişkin bir adamın ergenliğe ermiş bir kişiliğin tamamıyla doğuştan gelen özelliklere bağlı olduğunu Amerikan ilericilerinse tam tersini soyaçekime hiç bir şeyin bağlı olmayıp herşeyin eğitimden kaynaklandığını ileri sürmektedir. Ben, İtalyanları, Kuzey Slavları ve diğerlerini Klu Klux Klan'ın doğma büyüme Amerikalılarınca ikinci sınıf sayılması gibi kendi karşıtlarının doğmasına neden olan, bu iki düşünceyi de benimsemiyorum. Henüz insanın düşünsel yetisinde soyaçekimin ne kadar, eğitiminse ne kadar belirleyici olduğuna ilişkin elimizde bir bilgi yoktur. Eğer konu bilimsel olarak belirlenecekse binlerce çift ikizi doğumlarda birbirinden ayırıp mümkün olduğu kadar farklı eğitmek gerekmektedir. Bugün bu deneyi gerçekleştirmek olanaksızdır. Benim, bilimsel olmayıp sadece izlenimlerime dayanan kendi kişisel görüşüme göre, kötü eğitim herkesi saptırır, gerçekte de saptırmaktadır, sadece doğuştan belli yetenekleri olan çeşitli alanlarda büyük başarılar sağlayabilirler. Hangi düzeyde eğitim görürse görsün ortalama (vasat) bir çocuğun birinci sınıf piyanist olabileceğini sanmıyorum, dünyanın en mükemmel okullarının bizleri birer Einstein yapabilmesi olanaksızdır, Napolyon'un Brienne'deki sınıf arkadaşlarından daha yetenekli olduğu ve stratejiyi annesinin haylaz veletleri idare edişinden öğrendiği kanısında değilim. Böylesi durumlarda ve daha alt düzeydeki tüm durumlarda eğitimin orta halli bir malzemeden daha iyi sonuç vermesine neden olan doğuştan bir yetenek mevcuttur. Aslında bu sonucu doğrulayan birçok olgu bulunmaktadır, örneğin bir kişinin kafatasının biçiminden zeki olup olmadığını söylemek mümkündür ama eğitimin verdiklerini görebilmek olanaksızdır. Şimdi de bunun tam tersini aptallığı, geri zekalılığı, budalalığı düşünün. Öjeniğin en fanatik karşıtları bile, aptallığın birçok durumda soyaçekimden kaynaklandığını yadsıyamamaktadırlar ve bu olgu istatistiksel simetri duygusu olan herkese, karşılığında aynı oranda olağanüstü yeteneğe sahip kişinin var olacağını ifade eder. Lafı fazla uzatmadan insanoğlunun düşünsel yeteneğinin doğuştan farklı olduğunu kabul ettiğimi söyleyeyim. Ayrıca, oldukça şüpheliyse de akıllı insanların karşıtlarına üstün tutuldukları kanısındayım da. Bu iki noktayı kabul etmemizle öjeniklerin durumuna ilişkin temeli oluşturmuş oluyoruz. Bu nedenle öjenik savunucularının birtakım ayrıntıları konusunda ne düşünürsek düşünelim, tümünü hafife almamamız gerekmektedir.

Öjenik konusunda, oldukça ender rastlanabilecek, bir dolu saçmalık yazılmıştır. Savunucularının birçoğu öjeniğin biyolojik yapısına kuşkuyla karşılanacak belli sosyolojik ögeler katmaktadırlar. Şöyle ki; iffet, gelirle orantılıdır, yoksulluğun miras olarak kalması (ne yazık ki çok genel) yasal de-

* İnsan ırkının soyaçekim yoluyla ıslahına çalışan bilim dalı (Ç. N.).

ğil, biyolojik bir olgudur, bu halde eğer yoksullar yerine zenginlerin üremelerini sağlarsak, herkes zengin olacaktır. Bu savı pek üzüntüyle karşılamıyorum ben, zira zenginlerin yoksullardan daha üstün olduğuna ilişkin hiçbir kanıt yok. Bunu esefle karşılanacak bir şey olarak alsak bile pek öyle ciddi bir üzüntü konusu da olamaz, çünkü gerçekte birkaç yıllık bir gecikme söz konusu. Doğum oranı yoksullar arasında da azalıyor ve şu anda dokuz yıl önce zenginlerde gözlendiği kadar azalmış durumda yoksullar arasında da.* Bu arzu edilmeyen doğum oranı farklılığını ortaya çıkaran belli unsurların varlığı bir gerçek. Örneğin hükümet ve polis yetkilileri doğum kontrolü konusunda bilgilenmenin önüne engeller koyunca sonuçta zekaları belli düzeyin altında olanlar bu bilgiden yoksun kalırlarken diğerleri üzerinde yetkilerinin denetimleri hiç bir işe yaramamaktadır. Böylece gebeliği önleyici nesnelerin yaygınlaşmasına getirilen tüm kısıtlamalar aptalların zekilerden daha geniş bir aileye sahip olmalarına yol açmaktadır.

Çilecilerin bakirliğin önemi üzerine düşünceleri insanların kafalarına kalıcı bir şekilde sokarak gerçekleştirdikleri son derece büyük hizmet, evlilik üzerine yaptıklarıdır.

Ne var ki, bunun da geçici bir durum olduğu görülmekte zira çok geçmeden en geri zekalılar bile ya doğum kontrolü bilgileri edinecekler ya da korkarım yetkilerinin bilgisizlikten yana olmalarının kaçınılmaz sonucu çocuk alacak birtakım kişiler bulacaklar.**

* Julius Wolf «Die neue Sexuzlmoral und das Guburtenproblem unserer Tage» 1928, s. 165-7.

** Julius Walf'a göre, Almanya'da çocuk aldırma doğum kontrolünden daha önemli yer tutuyor doğum oranının düşmesinde. Bugün Almanya'da çocuk aldırma olayının 600 000 dolayında olduğu tahmin ediyor. Aldırılan çocukların kaydı yapılmadığından İngiltere için bir tahminde bulunmak güç ama koşulların Almanya'dan farklı olduğunu düşünmemiz için bir neden yok.

Öjenik iki türdür, olumlu ve olumsuz. Birincisi iyi soyları yetiştirmeyi amaçlamakta, diğeri ise kötü soyların yok edilmesiyle uğraşmaktadır. İkincisini gerçekleştirmek bugün çok daha kolay. Amerika'nın bazı eyaletlerinde bu konuda önemli adımlar atılmış durumda ve yetersiz kişinin kısırlaştırılması bugün Ingiltere'nin güncel politikasının gündeminde. Böylesi bir önleme karşı doğal olarak ortaya çıkan tepkilerin haklı olmadığı inancındayım. Hepimizin bildiği gibi geri zekalı kadınlar bir dolu gayri meşru çocuk yapma eğilimindedirler ve genel olarak bunların tümü toplum için zararlı olurlar. Bu kadınlar eğer kısırlaştırılırlarsa mutlu kılınırlar çünkü bunlar çocuklara olan düşkünlüklerinden dolayı gebe kalmamaktadırlar. Şüphesiz aynı şey geri zekalı erkeklere de uygulanmalıdır. Bu yöntemde son derece büyük bir tehlikenin var olduğu bir gerçek. Yetkililer alışkın olmadıkları ya da kendilerine ters gelen her düşünceyi kolayca geri zekalılık olarak düşünebilirler. Bu tehlikeler gene de göğüs germeye değer, çünkü bu önlemle bir hayli aptal, geri-zekalı, budala insanın azalacağı açıkça ortada.

Kısırlaştırma önlemi bence akli bozukluğu olduğu kesinlikle belirlenen kişilere uygulanmalıdır. İdaho'daki «düşünsel geriliği olanların, saralıların, müzmin suçluların, ahlak düşkünlerinin, ve cinsel sapıkların» kısırlaştırılmasına olanak tanıyan yasalardan yana değilim. Buradaki son iki kategori, değişik toplumlarda farklı anlamlara yol açabilecek kadar belirsiz. İdaho yasaları, Sokrat'ın, Plato'nun, Julius Ceasar'ın ve Aziz Paul'un kısırlaştırılmasını uygun görebilirdi. Müzmin suçluluk buz gibi kuramsal olarak psiko-analiz ile düzeltilebilecek ve kalıtımsal olmayan bir takım sinirsel işlevlerin bozukluğundan kaynaklanabilir. İngiltere ve Amerika'nın her ikisinde de bu konulara ilişkin yasalar psiko-analizcilerin çalışmalarının bilinmemesinden ötürü oluşmuştur ve bu nedenle birbirinden tamamiyle farklı bozuklukları sadece benzer belirtiler gösterdikleri için biraraya getirmekte-

dir. Çağdaş bilgiden en az otuz yıl geridedir bu kişiler. Bilim en azından onlarca yıl boyunca değişmeyecek sonuçlara ulaşmadan bu konuda yasa çıkartmanın ne kadar tehlikeli olduğu gerçeği ortaya çıkmaktadır böylece. Aksi durumda yanlış düşünceler yasaları biçimlendirip, yöneticiler tarafından benimsenebilir ve sonuçta doğru düşüncelerin pratiğe yansıması önemli ölçüde gecikebılir. Bana göre bu alanda bugün sağlıklı olarak yeterince kesin bir şekilde yasallaştırılacak tek konu akli bozukluklardır. Yetkili makamların red etmeyecekleri bir objektiflikle soruna yaklaşılabilir, ne varki ahlak bozukluğu söz konusu olduğunda düşünceye göre farklılık göstermektedir. Birine göre ahlaksal düşüklüğü olan bir kişi, bir başkasına göre peygamber olarak kabul edilebilir. Konunun daha bir süre genişletilmemesi gerektiğini söylemiyorum. Sadece bugünkü bilimsel bilgimizin bu konuda yeterli olmadığını belirtmek istiyorum. Birçok A.B.D. eyaletinde olduğu gibi bilim adına tavır takınılarak ahlaksal cezalandırmaların kamu tarafından yerine getirilmesine göz yumulması son derece tehlikelidir.

Şimdi, geleceğe yönelik çok daha ilgi çekici düşünceleri olan olumlu (positive) öjeniği ele alacağım. Olumlu öjenik beğeni kazanmış ana babaların daha fazla çocuk yapmalarının teşvik edilmesinden yanadır. Günümüzde yaygın olan bunun tersidir. İlkokulda son derece başarılı olan bir çocuk örneğin, iş güç sahibi sınıfa katılacak ve otuz-otuzbeş yaşlarında evlenirken doğal çevresinde pek başarılı olamayan arkadaşları yirmibeş yaşlarında evleneceklerdir. İş güç sahibi sınıflarda eğitim giderleri ölümcül bir yüktür ve bu nedenle ailelerin sayısını sınırlamak durumundadırlar. Entellektüel düzeyleri birçok sınıfın üstünde olduğu için bu sınırlama pek hoş bir şey değildir. Bu durumda yapılacak en basit iş, yüksek öğrenimi de içermek üzere eğitimi parasız kılmaktır. Bu genel anlamıyla bursun çocuklara değil ailelere verilmesi demektir. Bu Avrupa'da çalışkan gençlerin bir çoğunun 21 yaşına gelmeden uğradıkları zihinsel ve bedensel yıpranmaya yol açan okulda ve okul dışındaki aşırı çalışmayı yok edeceğinden büyük bir yarar sağlayacaktır. Buna rağmen İngiltere ve Amerika'da devlet iş güç sahibi erkeklerin geniş bir aileye sahip olmalarını sağlamak doğrultusunda gerekli önlemleri alamamaktadır. Önüne çıkan güçlük demokrasidir. Öjenik insanlar eşit değildir düşüncesinden kaynaklanırken, demokrasi insanların eşitliği düşüncesini temel almaktadır. Bu nedenle, geri zekalı gibi, ikinci dereceden insanların değilde, üstün insanların azınlıkta olduğunu söyleyen öjeniğin görüşlerini demokratik bir toplumda kabul ettirmesi politik olarak son derece güçtür. Bu düşüncelerden birincisi çoğunluğun hoşuna giderken diğerinden pek hoşlanılmaz. Böylece birincisinin getirdiği önlemler çoğunluğun desteğini kazanırken diğerinin getirdiği önlemler yadsınır.

Bu konuya kafa yoran herkes en iyi soyu neyin oluşturduğunu şu anda belirlemenin çok güç olduğunu fakat çok geçmeden belli gelişmelerin yer alıp bilimin bu konuya açıklık getireceğini bilmektedir. Tüm boğalarına aynı olanağı tanımasını söylediğinizde bir çiftçinin duygularını düşünün bir! Kendi soyundan yeni bir kuşak meydana getirmesi düşünülen boğa iyi süt veren dişi ataları bulunanlar arasından seçilir. (Burada bilim, sanat ve savaş bunlar tarafından bilinmediği için, ana değer dişi cinste görülüyor, erkek cins sadece dişinin üstünlüğünün taşıyıcısı olarak ele alınıyor) Tüm evcil hayvanlar bilimsel eşlemeyle bir hayli geliştirilmişlerdir, ama insanların aynı yöntemlerle istenilen yönde değiştirilebileceği tartışma konusu olamaz. Kuşkusuz insanlardan ne istediğimizi belirtmek son derece güç bir iştir. İnsanları bedensel güç doğrultusunda üretirken, beyinlerini küçültebiliriz. Zihinsel yetilerini geliştirirken bir dolu hastalığa tutulmalarına yol açabiliriz. Duygusal bir denge sağlamaya çalışırken sanatsal yanını yok edebiliriz. Bu nedenle de günü-

müzde olumlu öjenik doğrultusunda bir şey yapmak doğru bir şey değil. Ama önümüzdeki yüzyıl içinde, kalıtım ve biyokimya bilimlerinde öylesine gelişmeler yer alabilir ki, herkesin var olandan daha üstün olduğunu kabul ettiği bir soyu yetiştirmek olanaklı kılınabilir.

Böylesi bir bilimsel bilgiyi uygulamak, burada şimdiye kadar aileye ilişkin öne sürülen düşüncelerden çok daha köktenci (radikal) bir başkaldırı gerekmektedir. Adam gibi bir eleştirme düşünülmekteyse eğer her kuşaktan erkeklerin % 2-3'ünü, kadınlarınsa % 25'ini bir yana ayırmak zorunludur. Muhtemelen ergenlik çağında bir kontrol yapılacak ve bu kontrolün sonucunda başarısız olan adaylar kısırlaştırılacaklardır. Baba bir boğa ya da aygırdan farklı bir ilişki içinde olamayacaktır çocuklarıyla, anne ise kendi konumundaki kadınlardan farklı olarak profesyonel bir uzman olacaktır. Böyle bir durumun gerçekleşebileceğini ya da böylesi bir şeyi istediğimi söylemiyorum, ayrıca son derece de karşıyım. Ne var ki konu objektif bir gözle incelendiğinde, böylesi bir tasarıdan kayda değer sonuçlar çıkacakmış gibi geliyor. Tartışma icabı diyelim ki, bu Japonya'da uygulandı ve üç kuşak sonra Japonların çoğu Edison kadar zeki, ve şampiyon bir boksör kadar güçlü oldular. Bu arada diğer uluslar işlerini Allah'a bırakmışlarsa bir savaşta Japonlara direnmeleri olanaksızdır. Kuşkusuz gelişkin yeteneklere sahip olacak olan Japonlar, başka ulusların insanlarını kendi askerleriymiş gibi kullanma yollarını bulabilecekler ve bilimsel tekniklerine güvenerek zaferi kazanacaklarından son derece emin olacaklardır. Böylesi bir sistemde devlete körü körüne bağlanma gençliğe kolayca aşılanabilecektir. Gelecekte bu tür bir gelişmenin yer alabilmesinin olanaksız olduğunu kimse söyleyebilir mi?

Bir de politikacıların ve gazetecilerin bir bölümü arasında yaygın olan ırk öjeniği diyebileceğimiz bir öjenik daha

vardır. Bu görüş bir ırkın ya da ulusun (elbet de yazarın ait olduğu) diğerlerinden çok üstün olduğu ve kendi niceliğini aşağı ırkların aleyhine genişletebilmek için askeri gücünü kullanmasının gerekli olduğunu ileri sürmektedir. Bunun en dikkate değer örneği göçmen yasasında yer almayı başaran ABD'deki Kuzey propagandasıdır. Bu tür öjenikler Darwin'in güçlü olan yaşamını sürdürür ilkesinden kaynaklanmaktadır, ama ne garibdir ki bu görüşün en ateşli savunucuları Darwinism öğretisini yasa dışı kılınması gerektiğini ileri sürmektedirler. Irkçı öjeniğe ilişkin propaganda son derece kötüdür, biz bu yanını bir yana koyup başarısının getirdiği sorunları ele alalım.

Sorun uç noktada ele alındığında bir ırkın diğer ırkdan üstün olduğuna en ufak bir kuşku yoktur. Kuzey Amerika'da, Avustralya'da ve Yeni Zellanda'da bugün hâlâ nüfusu yerli ırk oluştursaydı uygar dünyaya katkıları çok az olurdu. Zencilere, beyazlardan daha aşağı oldukları gözüyle bakmak doğru gibi gelmektedir, ama tropikal bölgelerde onlarsız çalışılamaz, böylece de (insanlık 'hümanite' bir yana) yok edilmeleri istenecek bir şey değildir. Ama iş Avrupa ırkları arasında ayırım yapmaya geldiğinde, politik kararların desteklenmesi için olumsuz bilim işe karıştırılır. Ayrıca ben sarı ırkı bizim soylu ırkımızdan daha aşağı görmüyorum. Tüm bunlardan ötürü ırkçı öjenik tümüyle şivenizme bir bahane oluşturur.

Julius Wolf* istatistik bilgilerin varolduğu tüm temel ülkelerde her bin kişide doğumların ölümlere göre fazlalığının tablosunu veriyor. En altta Fransa (1.3) ardından ABD geliyor (4.0). Onları İsveç (5.8), Hindistan'ın İngiliz bölgesi (5.9), İsviçre (6.2), İngiltere (6.2), Almanya (7.8), İtalya (10.9), Japonya (14.6), Rusya (19.5) ve Ekvator (23.1) izliyor.

* Age sf. 143-44.

Gerçek durum bilinmediği için listede Çin yok. Walf buradan Batının, Doğu tarafından (Rusya, Çin, Japonya) kaplanacağı sonucunu çıkartıyor. Ekvatordan kalkınarak iddiasına karşı çıkmak niyetinde değilim. Ben daha çok (daha önce de belirtmiştim) Londra'da zenginler ve yoksullar arasındaki doğum oranlarını göreli olarak karşılaştırarak yoksullar arasında doğumun birkaç yıl öncesine oranla zenginlerden daha düşük olduğunu göstereceğim. Aynı şey Doğu'ya da uygulanabilir: Doğu, batılılaştıkça doğum oranı da kaçınılmaz olarak düşecektir. Bir ülke endüstrileşmedikçe askeri yönden güçlenemez, endüstrileşmeyse beraberinde aile sınırlaması mantığını getirir. Böylece Batılı şövenistlerin (sabık Kayzer'den beri) düşlerinde kurdukları Doğu'nun Batı'yı işgal etmesi pek öyle büyük bir felaket olmadığı gibi, ayrıca böyle bir şeyin gerçekleşmesini beklemenin de yerinde olmadığı sonucuna varırız. Gene de savaş-tacirleri, diğerleriyle birlikte bu hayaleti de ta uluslararası bir makam çeşitli devletlerdeki nüfus artış oranlarını açıklayıncaya kadar öne sürmeye devam edeceklerdir.

Bir kez daha ortaya çıktığı gibi, bilim, uluslararası anarşi devam ederken gelişirse insanlık karşılaşacağı bir dolu tehlikeye göğüs germek zorunda kalacaktır. Bilim amaçlarımızı bilince çıkartmamızı sağlar ve eğer bu amaçlarımız kötüyse sonuç yıkımdır. Eğer dünya hainlik ve nefretle dolu olmayı sürdürürse ne kadar bilimselleşirse o kadar kötü olacaktır. Bu tutkuların ölümcül zehrini azaltmak bu nedenle insanlığın gelişmesi için gereklidir. Kötü cinsel eğitim ve yanlış cinsel ahlak bunların var oluşlarında en önemli yeri tutmaktadır. Uygarlığın geleceği için yeni ve çok daha iyi bir cinsel ethik zorunludur. İşte cinsel ahlak reformunu günümüzün yaşamsal sorunu yapan da budur.

Kişisel ahlak yönünden, eğer cinsel ethik bilimsel ve boş inançlardan uzaksa öjenik düşüncesine birinci yeri ve-

recektir. Yani, cinsel birleşmeler üzerinde var olan baskılar gevşetilse bile sağduyulu kadın ve erkek soylarının gelecekteki değerleri üzerine ciddi düşünmeden çocuk yapmazlar. Gebeliği önleyen nesneler ana-babalığı iradi (volundary) kılarak cinsel birleşmenin kaçınılmaz sonucu olmaktan çıkartmıştır. Daha önceki bölümlerde değindiğimiz birçok ekonomik nedenden dolayı öyle görünmekteydir ki babanın, çocukların eğitimi ve geleceği konusunda eskiye oranla gelecekte çok daha az rolü olacaktır. Bundan dolayı kadınların sevgili ve dost olarak yeğledikleri erkeği çocuklarına baba olarak seçmesi için hiç de inandırıcı bir neden bulunmamaktadır. Gelecekte kadınlar sıradan cinsel arkadaşlık konusunda düşüncelerini özgür kılarak mutlu olabilmek için herhangi bir özveri de bulunmaksızın çocuklarının babalarını öjenik düşüncesiyle kolayca seçebilmeleri mümkün olabilecektir. Erkekler için çocuklarına istedikleri anneleri seçmek gene çok daha kolay olacaktır. Benim gibi, cinsel davranışım, sadece çocuklar söz konusu olduğunda toplumu ilgilendireceği görüşünde olanlar bu öncülden* (premise, mukaddem) geleceğin ahlakına ilişkin ikili sonuç çıkartırlar: bir yandan çocuklardan ayrışan aşk, özgür olmalıdır, diğer yandaysa çocuk doğurmak ahlaksal düşüncelerle bugünkünden çok daha iyi düzenlenen bir konu olmalıdır. Dayandığı düşünceler daha önce kabul edilmiş olandan epeyce farklı olacaktır. Doğurulan çocuğun belli koşullar altında erdemli kılınması için, ne bir papazın kutsal sözler okumasına ne de nüfus memurunun belli kayıtlar tutmasına gerek olacaktır. Zira böylesi girişimlerin çocuğun sağlığı ya da zekası üzerinde herhangi bir tesiri bulunmamaktadır. Gerekli görünen nokta, kendileri ve aktarılan kalıtımları, istenilen çocukların doğumunu sağlayacak örnek erkek ve kadındır. Bilim bu so-

* Tasımda bileşerek bir sonuç meydana getiren her iki önermeden biri. (Ç. N.)

runu bugününkünden çok daha kesin yanıtladığı zaman, toplumun ahlak duygusu öjenik açısından çok daha mükemmel olabilir. En iyi soydan gelen erkekler ısrarla baba olarak aranırken, diğerleri sevgili olarak kabul edilecek, baba olmak istediklerinde reddileceklerdir. Bu güne dek var olduğu biçimiyle evlilik kurumu bu tasarısı insan doğasına aykırı görmüş, böylece de öjeniğin uygulamaya yönelik düşünceleri son derece kısıtlanmıştır. Gebeliği önleyici nesneler çocuk doğurmayı, çocuksuz cinsel ilişkilerden ayırdığına ve babaların geçmişte olduğu gibi, çocuklarıyla ilerde böylesi ilişkileri olmayacağına göre, gelecekte insan doğasının benzeri engelleri koyması için herhangi bir neden yoktur. Geçmişte ahlakçıların evliliğe yüklendikleri ciddiyet ve yüksek toplumsal amaç, eğer dünya daha bilimsel bir ethik benimserse, sadece çocuk yapmaya yüklenecektir.

Bu öjenik görüşü başlangıçta belli olağanüstü bilimsel adamların kişisel ahlakı olarak başlasa da, giderek yaygınlaşıp sonunda istenilen biçimdeki ana-babaların parayla ödünlendirilmesi, istenmeyenlerinse para cezasına çarptırılması şeklinde yasada yer alacaktır.

Kuşkusuz, bilimin tümüyle kişisel içtepilerimize karışması çirkin ama söz konusu olan karışma yüzyıllardır dinin tahammül edilen karışmasından çok daha az olacaktır. Bilim dünyada yenidir ve dinin bir çoğumuzun üzerindeki o ilk ve geleneksel etkilerinden gelen yetkeye henüz sahip değildir, fakat tam anlamıyla aynı yetkeyi ele geçirebilecek ve insanların dinsel hükümlere karşı tavırlarında ortaya çıkan aynı uysal baş eğişi sağlayabilecek yeteneğe sahiptir. Gelecek kuşakların sağlıklılığı, coşkun anında ortalama bir insanı denetlemekte elbet de yeterli olamayacağı bir gerçektir, fakat sadece övmek ve ayıplamak biçimiyle değil, ekonomik ödüllendirme ve cezalandırma biçimiyle de kabul edilen olumlu ahlakın bir parçası haline gelirse kısa zamanda doğru davranışı benimseyen bir kişi için göz ardı edilmeyecek bir düşünce haline geliverir. Din tarihten önce doğmuştu, bilimse dört yüzyıldan bu yana var, ama bilim de yaşlanıp saygınlık kazanınca yaşamımızı en az din kadar denetleyecektir. İnsan ruhunun özgürlüğü için çabalayanların, bilimsel baskıya karşı başkaldırışlarını şimdiden görebiliyorum. Bir zulüm olacaksa eğer, bunun bilimsel olması gene de daha iyidir.

BÖLÜM 19

CİNSİYET VE BİREYSEL MUTLULUK

Bu bölümde cinsiyet ve cinsel ahlakın kişinin bireysel mutluluğu ve iyiliği üzerindeki etkileri konusunda daha önceki bölümlerde gördüklerimizi tekrarlamak istiyorum. Bu konuda sadece yaşamın etkin (actif) cinsel dönemiyle ya da gerçekleşen cinsel ilişkiyle ilgilenmeyeceğiz. Cinsel ahlak, olumlu ya da olumsuz koşullara bağımlı olarak çocukluğu, yetişkinliği ve hatta yaşlılığı çeşitli biçimlerde etkiler.

Geleneksel ahlak, çocuklarda yasaklar koyarak işlemeye başlar. Çocuğa, çok küçük yaşlarda, büyüklerin önünde vücudunun belli bölümlerine dokunmaması gerektiği, çişi geldiğinde fısıltıyla söylemesi ve çişini gizlice yapması öğretilir. Vücudunun belli bölümlerinin belirli eylemlerinin, çocuğun kavrayamadığı fakat onda özel bir ilgi ve merak doğuran garip özellikleri vardır. Bebeklerin nereden geldikleri gibi bir takım zihinsel sorular sessizce düşünülmelidir zira bunlara büyükler ya kaçamak ya da gerçek dışı yanıtlar vermektedir. Küçükken vücutlarının belli yerlerine dokunduklarında, kendilerine büyük bir ciddiyetle «Böyle yaptığını göreceğime ölünü göreydim» denilen bir dolu hiç de yaşlı olmayan kişi tanırım. Söylenirken üzgünüm ama yaşamın daha sonraki yılları için yaratılmaya çalışılan namus her zaman geleneksel ahlakçıların istekleri doğrultusunda gerçek-

leşmemiştir. Sık sık gözdağı verilir. Belki çocukları daha önceleri olduğu gibi iğdiş etmekle korkutmak pek yaygın değil ama hâlâ onları deli olmakla tehdit etmek oldukça uygun görülmekte. Aslında New York eyaletinde kendisi farkında olmadan birine kendini tehlikeye atmamasını söylemek yasaktır. Bu eğitimin sonunda bir çok çocuk küçük yaşlarında cinsiyete ilişkin konularda dehşet ve suçluluk duygusu edinmektedirler. Cinsiyetle bütünleşen bu korku ve suçluluk çok derinlere bütünüyle bilinçaltına işliyor. Keşke kendini böylesi çocuk masallarından kurtardığına inanan kişiler arasında gök gürültüleri altında normal zamanlardaki gibi cinsel ilişkilerde bulunup bulunamayacaklarının belirlendiği bir anket yapılabilse, eminim ki bu kişilerin % 90'ı yüreklerinin derinlerinde, öyle davranırlarsa kendilerini yıldırım çarpacağına inanırlar.

Sadizmin ve Mazoşizmin her ikisi de hafif oldukları zaman normalselerde, cinsel suçluluk duygusu işe karıştı mı tehlikeli bir biçim alırlar. Mazoşist kendisinin seksle ilişkin suçunun kesinlikle bilincindedir. Sadistse kadını baştan çıkarıcı olarak suçlamaktadır. Yaşamın daha sonraki yıllarında ortaya çıkan bu durumlar, çocukluktaki aşırı katı ahlak öğretimi atrafından yaratılan ilk ızlenimlerin ne kadar etken olduğunu göstermektedir. Bu hususta, çocukların eğitimiyle ilgili kişiler özellikle çok küçük çocuklara bakmak durumunda da olanlar giderek daha bilgili kılınıyorlar. Ama ne yazıkki bilgilenme henüz mahkemelere ulaşamadı.

Çocukluk ve gençlik, yaşamda dayağın, haylazlığın ve yasakların doğal ve kendiliğinden olduğu ve çok aşırıya gidilmedikçe kötü gözle bakılmadığı bir çağdır. Fakat cinsel yasakları çiğneme büyükler tarafından tüm diğer kurallara uymamaktan oldukça farklı biçimde ele alınmakta, çocukta kaçınılmaz olarak onun ayrı bir kategoriye ait olduğu düşüncesi doğmaktadır. Eğer çocuk dolaptan meyva çalarsa canınız sıkılabilir, çocuğa bağırıp çağırırsınız ama ahlaksal açı-

dan bir dehşete düşmez ve çocuğa da korkunç bir şey olduğu izlenimi vermezsiniz. Ama, bunun yerine geri kafalı biri olsanız ve onu kendi kendine doyuma (maturbating, istimna) çalışırken yakalasanız, sesinizde daha önceki ilişkilerınizde hiç rastlamadığı bir ton olacaktır. Sesinizdeki bu ton sizin suçlamanıza neden olan davranıştan kendini alamayan çocukta iğrenç bir dehşet yaratır. Çocuk sizin içtenliğinizin etkisinde kalarak kendi kendine doyumun söylediğiniz gibi aşağılık bir şey olduğuna inanabilir. Gene de onu yapmayı sürdürür. İşte burada bir yaşam boyu sürecek hastalığın temelleri atılmaktadır. Daha ilk gençlik yıllarında kendini günahkâr olarak görmeye başlar. Kısa sürede gizlice günah işlemeyi öğrenir, günahını kimsenin bilmemesi yarım yamalak bir avuntu verir ona. Son derece mutsuz olduğu için işledikleri aynı suçun kendisi gibi saklamayı başaramayanları bulup cezalandırarak dünyadan öc alır. Düzenbazlığa çocukken alışmış olduğundan, ileri yaşlarda bu deneyiminden yararlanmakta güçlük çekmez. Böylece ana-babasının kendilerine göre iffetli yapmak için takındıkları düşüncesizce tavırları sonucunda hastalıklı bir içedönük, ikiyüzlü ve zalim olup çıkar.

Çocukların yaşamına, suçluluk, utanç ve korku girmemelidir. Çocuk mutlu, neşeli olmalı, içinden geldiğince hareket etmelidir. Kendi içtepileri onda dehşet uyandırmamalı, doğal gerçeklikleri araştırmaktan kaçınmamalıdır. İçgüdüsel yaşamının tümünü karanlıklar içine gizlememelidir. Tüm çabalarına rağmen alt edemediği bilinçdışı tepilerini derinlere gömmemelidir. Eğer çocuklarm büyüdüklerinde birer kafaca namuslu, toplumsal korkulardan kurtulmuş, etkin bir eylemci ve düşüncede hoşgörülü kişiler olmalarını istiyorsak, onları eğitmeye çok erken başlamalıyız. Eğitim, çoğunlukla ayı terbiye etmekle eşanlamlı alınmaktadır. Ayının nasıl terbiye edildiğini biliriz hepimiz. Kızgın bir zemin üzerine konurlar ve ayakları zemin üstünde kaldığı sürece

yandığı için oynamaya başlarlar. Bu esnada belli bir müzik çalınır. Belli bir süre sonra bu müzik onları oynamasına yol açar. Çocuğa da aynısı yapılmaktadır. Çocuk cinsel organını her farkedişinde yetişkinler onu azarlar. Sonunda böylesi fark edişler ona büyüklerden işittiği azarları düşündürmeye başlar ve onların çalgılarıyla oynamaya başlar ve böylece sağlıklı ve mutlu bir cinsel yaşamın tüm olasılığı ortadan kalkar.

İkinci evrede, yani delikanlılığında, cinsiyete geleneksel yaklaşımın yarattığı dertler çocukluktakinden çok daha berbattır. Birçok erkek çocuk kendilerine ne olduğunu doğru dürüst bilmezler ve düşlerinde ilk kez şeytan tarafından aldatıldıklarında altüst olurlar. Kendilerini son derece kötü olduğuna inandırıldıkları içtepilerle dolu buluverirler. Bu içtepiler öylesine güçlüdür ki gece gündüz peşini bırakmazlar. Daha olumlu erkek çocuklarda aynı zamanda, cinsiyetten tamamen ayrı sandıkları güzelliğe, şiire, soyut aşka karşı yüksek düzeyde ülküsel (idealism) içtepiler vardır. Hıristiyan öğretisindeki maneşeizm unsurları ergenlik çağının ülküsel ve bedensel (carnal, şehevi) içtepilerini, kendi içimizde, tamamiyle birbirinden ayrı hatta birbiriyle kavga halinde tutma eğilimindedir. Burada, aydın bir dostumun sözlerini aktaracağım: «Ben gençliğimde, bu ayrıma inanırdım ve en belirgin şekliyle sergilerdim. Günde dört saat Shelley okurdum. Şu dizeler çok duygulandırırdı beni;

> 'Pervanenin özlemi yıldızlardır
> Geceninse gelen gün.'

Ardından birden bu yukarlarda uçmaktan kurtulur, soyunan hizmetçiyi gizlice gözlerdim. İkinci tepim beni utandırırdı, ilkinde kuşkusuz cinsiyetten korkuya ilişkin ülkücülük oldukça aptalca unsurlar bulunmaktaydı.»

Hepimizin bildiği gibi ergenlik sinirsel bunalımların sıkça yer aldığı, yaşamlarının diğer dönemlerinde dengeli olan

kişilerin kolayca aksi bir insan haline geldikleri bir evredir. Miss Mead «Sisam'da Ergenleşme» adını verdiği yapıtında ergenlik bunalımlarına adada rastlanmadığını bunun nedeninin geniş boyutlu cinsel özgürlük olduğunu yazmaktadır. Bu cinsel özgürlüğün misyonerlerin faaliyetleri sonucu biraz sınırlandığı bir gerçektir. Misyoner evlerinde yaşayan kızlardan konuştuğu bir bölümü, ona, ergenliklerinde kendilerinin mastürbasyon yapıp eşcinsel ilişkilere girerken, dışarda yaşayanların karşı cinsle ilişkide bulunduklarını anlatmıştır. Bizim ünlü erkek okullarımız da bu açıdan Sisam'lı misyoner evlerinden pek farklı değildir, ama bunun davranışlar üzerindeki psikolojik etkisi Sisam'lılarda zararsızken İngiliz erkek öğrenci yüreğinde geleneksel ahlak öğretisine bir saygı duymaktadır. Sisam'lılarsa misyonere, gırgır geçilecek garip zevkleri olan beyaz adam diye bakmaktadırlar.

Birçok delikanlı, ergenlik yıllarının başında cinsiyete ilişkin oldukça gereksiz sıkıntı ve güçlüklerle karşılaşırlar. Bir delikanlının eğer eli kız eline değmezse kendi kendini tutmanın zorluğu büyük bir olasılıkla onun çekingen olmasına neden olur. Evlendiğinde bu yüzden geçmiş yılların kendi kendini tutma alışkanlığını yıkamaz, ya da birden ve zalimce atar bu kendi kendini tutmayı ama bu da karısına bir sevgili gibi davranmasını engeller. Eğer orospulara giderse, ergenlikte başlayan aşkın bedensel ve düşünsel ayrışması süreklilik kazanır ve ona göre kadınlarla olan ilişkileri ya platonik olmalıdır ya da rezilce. Bundan da öte zührevi hastalıklar tehlikesiyle karşı karşıyadır. Eğer kendi düzeyinde kızlarla ilişki kurarsa, pek o kadar büyük yıkıma uğramaz, ama bu durumda bile gizlilik tehlikelidir ve düzenli ilişkilerin gelişmesini engeller. Bir erkeğin genç yaşlarda biraz züppelikten biraz da evlenip çocuk sahibi olmak için evlenmesi güç bir iştir. Hele boşanmanın çok zor olduğu yerlerde erken evlilikler son derece sakıncalıdır. Birbiriyle yirmi yaşında uyuşan iki kişi otuzunda pekala uyuşamayabilirler. Değişik kişilerle yaşamadıkça tek bir eşle sürekli bir ilişki içine girmek birçok kişi için zordur. Eğer cinsiyete sağlıklı bir bakış açımız olsaydı, üniversite öğrencilerinin çocuk yapmaksızın evlenmelerini kabul edebilirdik. Böylece onlar çalışmalarını önemli ölçüde engelleyen cinsiyet saplantısından kurtulurlardı. Çocuklu evliliğin ciddi eşliliği için gereksinilen karşı cinse ilişkin deneyimler edinirlerdi. Ve bugün gençlik heyecanlarını boğan bahaneler uydurma, gizlenme ve hastalık kapmaktan korkmama olmadan özgürce aşkı yaşayabilirlerdi.

Evlenmeyen kadınların büyük çoğunluğunda geleneksel ahlak acı çektirir ve çoğu kez yıkıcı olur. Herkes gibi ben de katı geleneksel erdemini koruyan her açıdan hayranlık duyulacak kadınlar tanıdım. Ama genel kural bunun tersi. Namusunu korumanın kendisi için çok önemli olan hiç bir cinsel deneyim yaşamamış kadın, olumsuz bir tepki içine girer, endişeyle kıvranır, çoğunlukla çekingenleşir, aynı zamanda kendisinin isteyip de yapamadıklarını yapanları cezalandırma isteği duyar ve içgüdüsel olarak bilinçsizce normal insanları yadsır. Düşünsel çekingenlik uzun süren bakireliklerde en çok rastlanan şeydir. Aslında ben, kadınların bugünkü var olduğu biçimiyle, düşünsel geriliklerine cinsiyete karşı duydukları korkunun öğrenme isteklerini engellediğini iddia ediyorum. Kendilerine koca bulamayan kadınların ömür boyu bakire kalarak mutsuzluk ve yıkım içinde yaşamaları için her hangi haklı bir neden yoktur. Sık sık ortaya çıkan bu durum, evlilik kurumunun ilk devrelerinde kimsenin aklına gelmemekteydi zira o günlerde her iki cinsiyetin sayısı hemen hemen eşitti. Kuşkusuz, birçok ülkede kadın sayısının çok oluşu gelenekçi ahlak yasalarının değiştirilmesinden yana ciddi tartışmalara yol açmaktadır.

Geleneksel olarak seksten dolayı hoşgörüyle karşılanan evliliğin kendisi bile bu katı yasalar tarafından acıya boğulmaktadır. Çoğunlukta kazanılan kompleksler, erkeklerin

orospularla edindikleri deneyimler ve iffetlerini koruyabilmeleri için küçük hanımlara aşılanan seksten nefret evlilikteki mutluluğa karşı tecavüzlerdir. İyi yetiştirilmiş bir kızın eğer cinsel tepileri güçlüyse, bir adama karşı duyduklarının cinsel istek mi yoksa ciddi bir hoşa gitme mi olduğunu ayırt edemeyecektir. Büyük bir olasılıkla karşısına çıkacak olan onda cinsellik uyandıran ilk erkekle evlenecek ve cinsel açlığı doyduktan sonra o adamla ortak hiç bir yanının kalmadığın çok geç fark edecektir. Cinsel konularda kadını aşırı derecede çekingen erkeği ise aşırı derecede atak kılmak için eğitimde elden gelen her şey yapılmaktadır. Her ikisi de sahip olmaları gereken cinsel konulardaki bilgilerden yoksundurlar ve çoğu zaman bu bilgisizlik doğan ilk başarısızlıklar her iki taraf için de evliliği cinsel açıdan doyumsuz hale getirir. Bundan da öte bedensel olduğu kadar düşünsel birliktelik de güç hale gelir. Kadın cinsel konularda rahatça konuşmaya alışkın değildir. Erkek de arkadaşları ve orospular dışında bu konuda konuşmaya alışkın değil. Böylece birlikteliklerinin en canlı ve içten olması gereken anında, utanç, çekingen ve tümüyle sessiz olurlar. Muhtemelen kadın uykusu kaçmış, doyumsuz ve ne istediğinin bilincinde yatmaktadır. Belki erkeğin de aklından geçmekte, ilkin şöyle bir gelip hemen yitmekte ve ardından yavaş yavaş kafasına orospuların bile yasal karısından çok daha sıcak davrandıkları takılmaktadır. Erkek kadının soğukluğu karşısında kırılırken aynı anda karısı kendisini uyarmayı başaramadığı için acı çekmektedir. Bu faciayı hep bizim suskunluk ve nezaketimiz doğurmaktadır.

Çocukluktan ergenlik ve gençliğe oradan da evliliğe kadar uzanan bu yolda eski ahlak, aşkı bedensel içtepiye dayanan cinsellik ve duygusal içtepiye dayanan ülküsel aşk olarak ayırıp birini hayvanlaştırırken diğerini kısırlaştırarak onu sıkıntıyla, korkuyla, karşılıklı anlayışsızlıkla, pişmanlıkla ve sinir gerginliğiyle doldurmuştur. Böylesi bir hayat

çekilmez. Duygusal ve hayvansal yapılar çatışmamalıdır. Bir arada bulunmalarını engelliyecek hiç bir şey yoktur ortada, ayrıca bir arada olmadan her ikisi de en güzel meyvalarını veremezler. Kadın ve erkeğin aşklarının en güzeli korkusuz olanıdır. Düşünce ve beden eşit oranlarda birleşmeli bedensel yanı var diye ilişkiyi yüceltmekten çekinilmemeli, bedensel yanın duygusal yanı gölgeleyeceğinden korkulmamalıdır. Aşk kökleri toprağın derinlerine, dalları göğün enginlerine uzanan bir ağaç olmalıdır. Aşk yasaklarla boş inançların dehşetiyle, korkunun suskunluğu ve lanetli sözcüklerle çevrilirse serpilip yeşeremez. Kadınla erkek arasındaki sevgiyle ana-baba arasındaki sevgi insanoğlunun duygusal yaşamındaki iki ana gerçekliktir. Ne var ki geleneksel ahlak birini yüceltirken diğerini alçaltmıştır, ama sonuçta ana ile baba arasındaki aşk aşağılanırken bundan ana-babayla çocuk arasındaki sevgi zarar görmüştür. Karşılıklı hazzın ve doygunluğun meyvası olan çocuklar çok daha sağlıklı ve sağlam çok daha doğal, yalın hayvansal ama daha az bireyci ve verimkar sevilebilirler. Ana babaların yoksul aç ve istekli evliliklerinde kendilerinden sakınılan besinin kırıntılarını bu çaresiz minikde bulan ve bunun sonucunda da minimini beyinlere gelecek kuşakların başına bela olacak düşünceleri yerleştiren ana babalar da vardır. Sevgiden korkmak yaşamaktan korkmaktır ve yaşamaktan korkanlarsa üç kez ölüdürler şimdiden.

BOLUM 20

İNSAN DEĞERLERİ İÇİNDE CİNSİYETİN YERİ

Cinsel konulara ilgi duyan bir yazar böylesi konuların irdelenmemesi gerektiğini düşünenler tarafından suçlanıp bunlar tarafından tedirgin edilme tehlikesiyle her zaman karşılaşabilir. Konuya olan ilgisi, konunun önemiyle tümden oransız olursa aşırı tutucu ve şehvet düşkünü kişilerin sansürüne uğrama tehlikesinden kurtulabileceği düşünülür. Bu görüş gene de sadece geleneksel ethikde değişikliği savunanlarca dikkate alınmaktadır. Orospuların rahat bırakılmaması için uğraşanlar ve yasalara sahip çıkanlar görünüşde Beyaz Kadın Ticaretine karşıdırlar, fakat aslında bunlar istiyerek ve bilerek gerçekleştirilen evlilik dışı ilişkilere karşıdırlar. Kadınların kısa etek giyip, dudaklarını boyamalarına karşı çıkanların ve plajlarda açık saçık mayolar görürüm umuduyla dolananların hiçbirisi cinsel saplantıların kurbanları değillerdir. Ama bunlar daha fazla cinsel özgürlüğü savunan yazarlardan daha çok acı çekmektedirler. Katı ahlak genellikle şehvet düşkünlüğüne bir tepkidir. Ve bunları dile getiren kişiler de bu edepsiz düşüncelerle doludurlar. Bu düşünceler cinsel içerik taşıdıkları için değil, ahlakın kişileri açık ve sağlıklı biçimde bu konuda düşünmeyi olanaksızlaştırdığı için terbiye dışıdır. Ben cinsel konulara kafayı takmanın kötülüğünde kiliseyle aynı görüşteyim, ama bu kötülükle mücadelede uyguladıkları yöntemlerde kiliseyle birleşmiyorum. St. Anthony dünyaya gelmiş geçmiş en şehvet düşkünü kişiden çok daha fazla kafayı sekse takmasıyla ünlüdür. Kimseyi darıltmamak için bu günlerden örnek vermiyorum. Seks yemek, içmek gibi doğal bir gereksinimdir. Oburlarla ayyaşları suçlarız çünkü yaşamda belli yeri olan herhangi bir ilgi kişinin duygu ve düşüncelerinde çok önemli

bir yeri tutar. Bunun yanında yediği mantık dahilindeki bir miktar yemekten duyulacak hazdan dolayı kimse suçlanamaz. Çilecilerin böyle davrandıkları gerçektir ve insanların yeme içmelerini ancak yaşamalarına yetebilecek düzeye indirmelerini savunmuşlardır. Bu düşünce günümüzde eskisi gibi yaygın değildir hatta unutulmuştur. Seksin hazzından kaçınmak istiyen Puritanlar sofra zevklerine kendilerinden öncekilerden daha fazla dalmışlardır. 17. yüzyılda Puritanizmi eleştirenler şöyle demektedirler:

> «Keyifli geceler ve nefis yemekler mi istiyorsun?
> Sofraya azizlerle otur, günahkârlarla gir yatağa.»

Puritanların insan doğasının bedensel yanını tümüyle bastırmakta başarılı olamadıklarını göstermektedir bu durum. Seksten esirgediklerini boğazlarına vermektedirler. Oburluk katolik kilisesi tarafından yedi ölümcül günahtan biri olarak kabul edilmektedir. Dante oburları cehennemin en dibine atmıştır ama bir yanıyla da muğlak bir günahtır oburluk, zira hangi noktaya kadar yemenin hak olduğunu ve suçun hangi noktadan başladığını belirlemek zordur. Besleyici olmayan bir şey yemek günah mıdır? O halde yediğimiz her tuzlu bademle boyumuzca günaha batmaktayız. Bu görüşler bugün çağdışıdır. Obur birisini görür görmez tanır, onu pek sevimli bulmayız ama günahkâr olmakla pek az suçlarız. Buna rağmen yoksulluğun acısını çekmeyenler arasında yemeğe kafasını takana çok az rastlanır. Birçok kişi iki yemek arasında başka şeyler düşünürler. Çileci felsefeye bağlananlar kendilerini yiyebilecekleri en az yemeğin dışındaki herşeyden yoksun bırakırlar, düşlerindeyse ziyafet sofraları, türlü türlü yemişler görürler. Balina yağı rejimi yapmak zorunda kalan Antartika kâşifleri Carlton'da yiyecekleri akşam yemeğinin planlarını yapmakla geçirirler günlerini.

Bu gerçekler göstermektedir ki eğer cinsiyetin bir saplantı olması istenmiyorsa ona Thebai rahiplerinin yiyeceğe

baktığı gibi değil ahlakçıların yiyeceğe baktığı gibi bakmak gereklidir. Seks yemek içmek gibi doğal insan gereksinımlerinden biridir. İnsanoğlunun yemeden içmeden yaşayamıyacağı ama seks yapmadan yaşayabileceği bir gerçektir. Ama psikolojik olarak sekse duyulan istek, yemeğe içmeye olan isteğin tepkisidir. Bu istek karşılanmadığı zaman hızla büyür, karşılandığında ise bir süre yatışır. İstek dayanılmaz hale geldiğinde insanın kafasında cinsiyet dışındaki tüm dünya silinir. O anda dışta kalan tüm ilgiler yok olur ve daha sonra suçluluk duyulacak olan o andaki hareketlere delilik gözüyle bakılır. Bunun da ötesinde istek tıpkı yemek ve içmekte olduğu gibi, konulan yasaklarla daha da kabarır. Kahvaltıda önlerine konulan olgun elmaları yemeyip bahçeden ham elmaları çalan çocuklar tanırım. Amerika'da hali vakti yerinde olanlar arasındaki içki düşkünlüğünün yirmi yıl öncesinden çok daha yaygın olduğunu yadsıyacak hiç kimse yoktur. Aynı şekilde, Hıristiyan öğretisi ve Hıristiyan oteritesi cinsiyete olan ilgiyi kamçılamıştır. Geleneksel öğretinin sınırlarını aşan ilk kuşak, cinsel özgürlük sorununda görüşleri boş inançların olumlu ya da olumsuz etkisinde kalmamış kişilerden çok daha ileri giderler. Seks konusundaki saplantıları özgürlük dışında hiçbir şey engelleyemez. Özgürlükte bu etkisini cinsel sorunlara akıllıca yaklaşan bir eğitimle bütünleşip olağan bir hale gelmedikçe bunu başaramaz. Gene de gereksiz yere seksle uğraşmanın bela getireceğini bir kez daha tekrarlamak istiyorum. Ama bu bela özellikle Amerika'da karşıtları gibi gördüklerinin yanlış olduklarına inanmaya hazır katı ahlakçılar arasında bir hayli yaygınlaşmıştır. Ufuklarını kendi istekleriyle ya doygunluk ya da inzivadan yana sınırlamış oburlar, şehvet düşkünleri ve çileciler kendi içlerine kapalı kişilerdir. Aklı ve sağlığı yerinde hiç kimse ilgi alanının merkezi kendi kendini yapmaz. Fırdolayı dünyaya bakıp kendisine ilgisini çekecek nesneler bulur. İçedönüklük bazılarının sandığı gibi ahlak dışı insanların doğal yapısı değildir. Bu hemen her zaman doğal içtepilere direnmeden kaynaklanan bir hastalıktır. Tıpkı yiyecek istif eden kişinin bir zamanlar yoksulluk çekmiş ya da aç kalmış olması gibi şehvet düşkünlüğü da cinsel haz düşüncesinin başarısızlığı üzerine oturmuş bir tür yoksunluktur. Sağlıklı, dışadönük erkek ve kadınlar doğal içtepilere direnilerek sağlanamaz, aksine içtepilerin eşit ve dengeli gelişmesi mutlu yaşam için temeldir.

Cinsiyete bakışımızda, yemek yemeğe bakışımızdan daha fazla ahlakilik ve kendi kendini sınırlama olmamalıdır. Yemeğe bakışımızda üç tür sınırlayıcı vardır, bunlar, yasalar, koşullar ve sağlıktır. Yiyecek çalmayı, ortak sofrada payımıza düşenden fazlasını almayı ve bizi hasta edecek kadar çok yemeyi yanlış buluruz. Cinsiyet söz konusu olduğunda benzer sınırlandırmalar temel alınmalıdır, fakat getirilen bu kısıtlamalar çok daha karmaşık ve çok daha fazla özdenetim gerektirir. Ayrıca herhangi bir insan bir diğerinin malı olamıyacağına göre, hırsızlığa koşut düşen edim zina değil zorla ırza geçmedir ki yasalarca kesinlikle yasaklanmalıdır. Sağlığa ilişkin doğan sorun fahişelerden söz ederken değindiğimiz zührevi hastalık kapmakla ilişkindir. Aslında ilacı bir yana koyarsak, bu beladan kurtulmanın en iyi yolu meslekten orospuların sayısını azaltmaktır ve böylece yarının büyükleri olacak olan gençler arasında özgürlüğün sınırlarının genişlemesinde bu azaltmanın olumlu katkısı olacaktır.

Kapsamlı bir cinsel ethik sekse sadece doğal bir açlık ve tehlike kaynağı olarak bakmaz. Bunların her ikisi de önemlidir ama cinsiyetin insan yaşamının en yüce yanlarına bağlı olduğunu unutmamak, çok daha önemlidir. Bu yüce yanlardan önde gelen üçü, duygusal aşk, evlilikte mutluluk ve sanattır. Sanatın cinsiyetten bağımsız bir şey olduğuna ilişkin savın savunucuları bugün dünkünden çok daha azdır. Açıkça ortadadır ki her türlü estetik yaratıcılığa yönelik içtepi psikolojik olarak karşı cinse duyulan isteği belirtmeye bağlıdır. Bunun doğrudan ve apaçık olması gerekmez.

Cinsel tepinin sanatsal ifadelere yol açabilmesi için bir dolu koşul gereklidir. Bir kere sanatsal yeteneğin olması gereklidir ama sanatsal yetenek veri bir ırkta bile bazen nadir bazen yaygın olarak ortaya çıkmaktadır. Doğuştan var olan yeteneğe karşıt bir çevre, sanatsal tepinin gelişmesinde önemli rol oynar. Özgürlüğün belli türü bulunmalıdır. Bu sanatçıyı ödüllendiren değil sanatçıyı estetik anlayış ve zevkten yoksun bir kişi haline getiren alışkanlıklar kazandıran zorlama ve yönlendirmelerin bulunmadığı bir özgürlüktür. II. Julius, Michelangelo'ya baskı yaparken sözünü ettiğimiz sanatçının gereksindiği özgürlükle hiçbir şekilde çatışmıyordu. Michelangelo'yu önemli kişi olarak kabul ettiği için ona müdahale ediyor, derecesi Papalığın altında olan herhangi bir yerden ona yönelik hiçbir karşı çıkışa izin vermiyordu. Gene de sanatçı zengin patron ya da kent yöneticilerinin önünde bel kırmaya zorlanıp onların estetik ölçütlerine uygun çalışırsa, sanatçı özgürlüğü yiter. Benzer biçimde eğer sanatçı toplumsal ve ekonomik korkularla çekilmez hale gelen evliliği sürdürmeye zorlanırsa sanatçı yaratıcılığının gereksindiği güç yok olur. Geleneksel olarak iffete düşkün toplumlar gelişkin bir sanat olayı üretemezler. İnsanlar İdaho'da olduğu gibi kısırlaştırılmış olurlar. Günümüzde Amerika sanatsal değerlerini Avrupa'dan ithal etmektedir ama bu arada Avrupa'nın Amerikalılaşması daha henüz özgürlüklerin varlığını sürdürmesinden dolayı zencilere yönelmeyi zorunlu kılmaktadır. Sanatın en son yurdu Yukarı Kongo dolaylarında bir yer, burası da olmazsa Tibet'in yukarları olacak gibi gözükmektedir. Fakat Amerika'da yabancı sanatçıların kaçınılmaz bir şekilde sanatsal yok oluşlarını hazırlıyan ölçüsüz ödüllendirme de nihai tükenişi daha fazla erteleyemiyecektir. Sanatın geçmişte yaşamanın tadı olmasından kaynaklanan yaygın bir yapısı vardı. Yaşamanın tadı olması aslında cinsiyete ilişkin belli bir kendiliğindenliğe dayanmasından gelmektedir. Cinsiyetin baskı altında tutulduğu yerlerde geriye sadece çalışmak kalmaktadır ve sadece çalışmak aşkına evliya gibi çalışmak, ortaya değeri olan hiçbir iş çıkartmaz. Tabii ki birilerinin Amerika'da gerçekleşen cinsel eylemlerin günlük istatistiki sınırlamasını yapmasından söz etmiyorum, bu eylemlerin kişi başına düşen tutarı tüm diğer ülkelerden çok daha fazla olabilir. Durumun gerçekten de böyle olup olmadığını bilmiyorum ve bunu hiçbir şekilde de yadsımaktan yana değilim. Geleneksel ahlakçıların en büyük hatalarından biri de daha kolayca hırpalayabilmek için cinsiyeti, cinsel eyleme indirgemeleridir. Eğer eyleme yönelten içtepi duyulursa, kur yapma, sevme ve arkadaşlık yeşerir. Bu doygunluk olmadan her an şahlanmaya hazır bir bedensel açlık söz konusuyken, düşünsel açlığı azaltmak mümkün değildir ve derin bir doygunluk elde etmek olanaksızdır. Sanatçıların gereksindikleri cinsel özgürlük herhangi bir kadınla bedensel ihtiyaçlarını karşılama değil sevebilme özgürlüğüdür ve herşeyden önce bu özgürlük gelenekçi ahlakçılarca kabul edilebilecek bir şey değildir. Eğer dünya Amerikalılaştırıldıktan sonra sanat yeniden canlanacaksa Amerika'nın da değişmesi zorunludur. Amerikalı ahlakçılarınsa daha az ahlaksız olmaları kısaca her ikisinin de cinsiyete daha fazla değer verip, neşeli olmayı banka hesabının önüne koymaları gerekecektir. Amerika'yı dolaşan birisine neşe eksikliği kadar hiçbir şey acı veremez. Mutluluk, o anı unutturan içki alemleri ve kendi kendinden geçmedir. Balkanlar'da ya da Polonya'da her çalgı sesiyle dansa kalkanların torunları bugün, sandalyelerine yapıştırılmış gibi oturup, büyük bir ciddiyet, önem ve duyarsızlık içinde daktilo yazıp telefonlara cevap vermektedirler. Akşamları içkiye ve farklı bir gürültüye sığınarak mutluluğu yakaladıklarını sanmaktadırlar. Oysa sadece insanoğlunun bedenine hizmet edip ruhunu köleleştirmekte kullanılan paranın kazanıldıkça kendini yeniden doğuruşunun umutsuz aynılığında çılgınca ama kırık dökük bir kayıtsızlık bulmaktalar.

İnsan yaşamında mükemmel ne varsa tümü cinsiyete bağlıdır demek istemiyorum. Ayrıca böyle birşeye de inan-

mamaktayım. Ben ne pratik ne kuramsal olarak bilimi ne de önemli toplumsal ve siyasal etkinlikleri cinsiyete bağlı olarak görmemekteyim. Yetişkinlerin yaşamındaki karmaşık isteklere yol açan içtepiler birkaç ana başlıkta toplanabilir. Kendilerini korumak için gerekli olanın dışında iktidar, cinsiyet ve ana-babalık insan yaşamındaki birçok derin kaynağı olarak ele alınabilir. Bu üçü içinde iktidar ilk başlayan ve en son bitendir. Küçükken iktidar gücüne çok az sahip olan çocuk daha fazlasını edinme peşinde koşar. Faaliyetlerinin büyük bir bölümü aslında bu istekden kaynaklanır. Bir diğer belirleyici istek de el üstünde tutulmaktır — övülme arzusu ve terk edilme ya da suçlanma korkusu —. Onu toplumsal kisi yapan ve ona toplum içinde yaşamak için erdemli olma gerekliliğini aşılayan bu gururdur. Her ne kadar kuramsal olarak ayrıştırılsa da gurur cinsiyetle sıkıca kaynaşmıştır. Buna rağmen iktidar tutkusunun cinsiyetle çok az bağlantısı vardır. Çocuğu derslerine çalıştırtıp, vücudunu geliştirmek için çabalamaya iten, gurur kadar iktidar tutkusudur da. Bana göre araştırma ve bilgi peşinde koşmaya iktidar tutkusunun bir parçası olarak bakılmalıdır. Buna göre biyolojinin bir kaç dalı ve psikoloji dışında bilmin cinsel duyguların etki alanı dışında olduğu kabul edilmelidir. İmparator II. Frederick artık yaşamadığına göre bu görüş ister istemez bir varsayım olarak kalacaktır. Eğer bugün hayatta olsaydı hiç kuşkusuz seçkin bir matamatikçiyi ve başarılı bir besteciyi iğdiş ederek bunun onların yapıtları üzerindeki etkisini gözlemeye çalışırdı. Bence bu işlem matamatikçide hiçbir iz bırakmaz ama bestecinin üzerinde ciddi etkisi olacaktır. Bilgi peşinde koşmayı insan doğasının en önemli öğelerinden biri olarak ele aldığımızda, eğer yanılmıyorsak, son derece önemli bir faaliyet alanı cinsiyetin egemenliğinin dışında demektir.

Aynı zamanda iktidar, kelimenin geniş anlamıyla, birçok siyasal faaliyetin itici gücüdür. Büyük bir devlet adamının kamunun çıkarlarına kayıtsız kalabileceğini söylemek istemiyorum, tam tersine onda ana-babalık duygusunun son derece gelişmiş olduğu kanısındayım. Fakat aynı zamanda onda önemli ölçüde iktidar tutkusu yoksa siyasal girişimlerde başarılı olması için gerekli çalışmayı gösteremez. Devlet işleriyle uğraşan tanıdığım bir dolu üstün zekalı kişi önemli ölçüde hırslı olmadıkları sürece amaçlarını gerçekleştirmekte pek başarılı olamamışlardır. Abraham Lincoln oldukça zor koşullarda kendisine direnen iki inatçı senatöre karşı yaptığı konuşmaya «Ben ABD başkanıyım ve büyük yetkilerle donatılmışım,» diye başlayıp aynı sözlerle bitirmiştir. Bu gerçeği dile getirirken aldığı taddan kuşku duymak imkansız. İyi ya da kötü tüm siyasetlerde ekonomik güdüyle iktidar sevdası iki ana güçtür. Bence siyaseti Freud'un ilkeleriyle açıklama eğilimi yanlıştır.

Eğer söylediklerimiz gerçekse, sanatçıların dışındaki birçok büyük adam önemli faaliyetlerini cinsiyetle bağlantısı olmıyan bir güdüyle gerçekleştirmişlerdir. Eğer bu faaliyetler kazandıkları saygınlık içinde süregeleceklerse cinsiyetin insanın geri kalan duygusal ve coşkulu dünyasını karartmaması gereklidir. Dünyayı kavramak ve onu dönüştürmek ilerlemenin iki büyük motorudur ve bunlar olmadan bir toplum olduğu yerde sayar ya da gerisin geriye sürüklenir. Tümüyle mükemmelleşmiş bir mutluluk da bilimsel ve dönüştürücü içtepileri zayıflatır. Birçok insan yaşadığımız dünyanın sıkıntılarından soyut işlere sıvanarak kurtulmak istemektedir. Yeterli gücü olan bir adam için acı, değerli bir uyarıcı olabilir ve bence eğer tam anlamıyla mutlu olduğumuzda, daha fazla mutlu olmak için çaba harcamayız. Bu arada birilerinin insanları verimli kılmak için onlara acı vermeyi iş edinmelerini onaylamamaktayım. Acı insanların yüzde 99'unu tümüyle ezer geçer. Yüzde birindeyse insanlığın miras aldığı doğal şoklara inanmak gerekmektedir. Ölüm var oldukça keder de var olacaktır. Ve keder var oldukça insanoğlunun işi, bunu nasıl değiştireceğini bilen pek az hevesliye rağmen kederi çoğaltmak değildir.

BÖLÜM 21

SONUÇ

İncelememiz boyunca birtakım tarihi ve ethik sonuçlara vardık. Tarihsel olarak uygar toplumlarda var olduğu biçimiyle cinsel ahlakın oldukça farklı iki kaynaktan, babalığı belirleme arzusuyla dölü sürdürme dışında, seksin aşağılık olduğuna ilişkin çileci inançtan çıktığını bulduk. Hıristiyanlık öncesi ve halen günümüzde çileciliğin çıktığı ve yayıldığı İran ve Hindistan dışında kalan Uzak Doğu'da ahlak, sadece birinci kaynağı içermektedir. Elbette babalıkdan emin olma isteği üremede erkeğin rolünü bilmeyen geri toplumlar için sözkonusu değildi. Bunların arasında her ne kadar erkeğin kıskançlığı dişiye belli sınırlandırmalar getiriyorduysa da daha önceki babaerkil toplumlardan çok daha özgürdü. Geçiş evresinde belli sürtüşmelerin yer almış olması kesin. Ve hiç şüphe yok ki kendilerinden olan çocukların babası olmak isteyen erkekler kadınların özgürlüklerine kısıtlamalar getirmeyi gerekli görmekteydiler. Bu evrede cinsel ahlak sadece kadınları kapsamaktaydı. Erkek evli bir kadınla cinsel ilişkide bulunmanın dışında tümüyle özgürdü.

Hıristiyanlıkla yeni bir unsur günahı engelleme, işin içine karıştı. Ve böylece ahlak ölçüleri kuramsal olarak kadınlar kadar erkekleri de kapsamı içine aldı. Ne var ki bu kuramı erkeklere uygulamanın güçlüğü erkeklerin konulan ilkeleri çiğnemelerine kadınlardan çok daha hoşgörüyle bakılmasını getirdi. İlk cinsel ahlakın, bebeğin ilk yıllarında anne-babanın bir tanesi değil her ikisi tarafından beraberce korunmasını içeren kesin bir yaşamsal amacı vardı. Bu amaç Hıristiyan kuramında yitmişse de uygulamada süregelmektedir.

Oldukça yakın dönemlerde Hıristiyan ve Hıristiyanlık öncesi cinsel ahlakı her ikisinin de değişime uğradığına ilişkin belirtiler bulunmaktadır. Hıristiyanlık dinsel tutuculuğun

çözülmesi ve hâlâ inançlı olanlar arasında bile inancın etkisinin azalmış bulunması nedeniyle eski önemini sürdürmemektedir. Bu yüzyılda doğan kadın ve erkekler her ne kadar eski davranışlara yönelirlerse de büyük bir bölümü evlilik dışı cinsel ilişkinin günah olduğuna inanmamaktadırlar. Cinsel ahlaktaki Hıristiyanlık öncesi unsurlara gelince bunları daha önce bir etmen değişime uğratmıştı, şimdi bir başka etmen tarafından da değiştirilme süreci içindeler. Bu etmenlerden birincisi gebe kalmadan cinsel birleşmeye olanak tanıyan ve kadınların, eğer evli değillerse hamilelikten korunmalarını eğer evliyseler, sadece kocalarından çocuk yapmalarını sağlayarak her iki durumda da onların iffetlerinin lekelenmesini engelleyen gebeliği engelleyici nesnelerdir. Bu süreç henüz tamamlanmış değil, çünkü henüz gebelik önleyici nesneler yeterince güven verici değil, ama bence güven kazanması pek uzun süre almayacak. Bu durumda kadının evlilik dışı cinsel ilişkide bulunmasına yasak getirmeden de babalığın güven altına alınması sağlanmış olacaktır. Kadınların kocalarını aldatabilecekleri öne sürülebilir ama eskiden de kadınların kocalarını aldatabilmeleri her zaman söz konusuydu. Ayrıca aldatma etmeni, coşkuyla sevilen biriyle yatıp yatmama sorununun yanında hafif kalmaktadır. Böylece babalığa ilişkin aldatmaya, eskinin evlilik dışı ilişkiyle gerçekleştirilen aldatmasından çok daha az rastlanacağını kabul edebiliriz. Bu yeni durumda kocalar kıskançlıklarını yeni koşullara uydurmalı, ancak karıları çocuklarına bir başka erkek seçtiğinde kıskançlıkları kabarmalıdır. Doğuda erkekler her zaman harem ağalarına belli özgürlükler tanımışlardır ki Avrupalı erkeklerin bir çoğu buna tepki duyarlar. Doğulu erkekler harem ağalarına hoşgörülü davranırlar çünkü babalıktan yana bir kuşkuları yoktur. Aynı hoşgörü, gebelik önleyici nesnelerin kullanılmasıyla birlikte gelen özgürlüklere de kolayca uygulanabilir.

Böylece ana-babalı aile, geçmişte olduğu gibi kadından erkeksiz kalmasını istemeden, gelecekte de yaşayabilir. Bu-

nunla birlikte ikinci etmenin cinsel ahlakın uğradığı değişimlerle çok daha uzun erimli etkileri vardır. Bu, çocuğun bakım ve eğitiminde devletin payının artmasıdır. Bu etmen Amerika'dan çok Avrupa'da etkin olmakta ve ağırlıklı emekçi sınıflara dokunmaktadır ve devletin babanın yerini alması ne kadar endişe doğurursa doğursun eninde sonunda nüfusun tümünü kapsıyacaktır. İnsan ailelerinde olduğu gibi hayvan ailelerinde de babanın rolü bakım ve korunmayı sağlamaktır. Fakat çağdaş toplumlarda koruma polis tarafından gerçekleştirilmekte, bakımsa şimdi toplumun yoksul katmanlarına yapıldığı gibi tümüyle devlet tarafından üstlenilebilir. Eğer bu gerçekleşirse babanın yerine getirebileceği herhangi bir belirgin iş kalmamaktadır. Anneye gelince iki olasılık söz konusu. Ya çalıştığı işine devam eder ve çocuğuna bir kurum bakar, ya da elverirse çocuğu küçükken ona bakması için devletten para alır. Eğer ikinci yol benimsenirse namuslu olmayan kadına yapılan ödeme kesileceği için geleneksel ahlakın desteklenmesinde bir süre için kullanılabilir. Ama ödemeden yoksun bırakılırsa çocuklarına çalışmadan bakamayacağı için onları bir kuruma bırakmak zorunda kalacaktır. Böylece ana-babası zengin olmayan çocukların bakımında ekonomik güçlerin işleyişi babanın elenmesini doğurabileceği gibi büyük ölçüde anneyi de dışta bırakacaktır. Bu gerçekleşirse geleneksel ahlaka ilişkin tüm geleneksel nedenler yitecek ve yeni ahlak için yeni nedenler bulunacaktır.

Eğer ailenin parçalanması gerçekleşirse kanımca bu pek sevinilecek bir şey değil. Çocuk için anne baba sevgisi önemlidir ve eğer kurumlar geniş ölçüde yaygınlık kazanırsa kuşkusuz son derece resmi ve sert olacaklardır. Farklı aile çevrelerinin farklı etkileri ortadan kalkınca son derece berbat bir yeknesaklık egemen olacaktır. Ve enternasyonal bir devlet öncelikle oluşturulmadıkça ayrı ulusların çocuklarına yurtseverliğin hastalıklı biçimi aşılanacak ve büyüdükleri zaman bunlar büyük bir olasılıkla birbirlerini yiyeceklerdir.

Ayrıca enternasyonal bir devlete nüfus açısından da gereksinim doğmaktadır, aksi halde milliyetçiler nüfusun gerekenden fazla artmasını teşvik edecekler ve tıb ile sağlık bilgisinin gelişmesi nedeniyle nüfusun fazlasını eritecek tek yol olarak savaş kalacaktır.

Sosyolojik sorunların çoğunlukla karmaşık ve zor olmalarına karşın bence bireysel sorunlar oldukça basittir. Cinsiyete bir takım günahlar bulaştıran öğreti bireyin kişiliğine sayısız kötülüğü dokunmuştur — yaptığı bu kötülük çocukluğundan başlar tüm yaşamı boyunca sürer—. Cinsel aşkı baskı altında tutan geleneksel ahlak tüm diğer arkadaşça duyguları da hapsetmiş ve insanları daha az eli açık, daha az nazik ve daha çok kendine yontan ve gaddar yapmıştır. Sonunda benimsenecek olan hangi cinsel ahlak olursa olsun boş inançlardan kurtulmalı, açık ve kabul edilebilir temele dayanmalıdır. Bilimsel araştırma, spor, iş ya da diğer insan faaliyetleri gibi cinsiyet de ethiksiz yapamaz. Toplumda bizimkinden farklı eğitim görmemiş kişilerce konulan ilkel yasaklara dayanılması durumunda bir ethike gereksinim duyulmayabilir. Ekonomi ve siyasette olduğu gibi cinsiyette de ethikimize hâlâ çağdaş buluşların mantık dışı kıldığı korkular hakimdir ve bu buluşlardan sağlıyacağımız yararın önemli bir miktarını onlara psikolojik uyumu sağlayamadığımız için yitirmekteyiz.

Bir eski sistemden yeni bir sisteme geçişte, tüm geçişlerde olduğu gibi kendine has güçlüklerin ortaya çıkacağı doğrudur. Herhangi bir ethikal yenilikten yana olanlar kaçınılmaz olarak tıpkı sokrat gibi gençliği bozmakla suçlanmaktadırlar. Bu suçlamalar yeni ethikin telkin ettikleri bütünüyle kabul edildiğinde değiştirmek istedikleri eski ethikden çok daha iyi bir yasama biçimine neden olsa bile her zaman tümüyle boşuna yapılmış değildir. Muhammed'in Doğu'sunu bilen herkes, günde beş kez ibadet etmenin bir yana bırakılmasını savunanların, çok daha önem verdiğimiz diğer ahlak kurallarına saygıyı da bıraktıklarını söylemekte-

dirler. Cinsel ahlakta bir değişiklik amaçlayan kişi bu anlamda yanlış anlaşılabilmeye uygundur ve ben söylediğim şeylerin bazı okuyucular tarafından yanlış yorumlanacağını biliyorum.

Yeni ahlakın gelenekçi puritinizmin geleneksel ahlakından ayrılan genel ilkesi şudur: biz içgüdünün engellenmesi yerine eğitilmesinden yanayız. Genel olarak ifade ettiğimizde bu görüş çağdaş kadın ve erkekler arasında geniş bir kabul görmüştür. Ama bu görüşü benimsemenin genç yaşlarda tüm yanlarıyla gerçekleşip uygulanması gerekmektedir. Eğer çocuklarda içgüdü eğitilmek yerine sınırlandırılırsa bunun izleri yaşamın geri kalan bölümünde de görülmesi sonucunu yaratabilir, çünkü yaşamın ilk yıllarındaki sınırlandırmalar son derece kötü istenmeyen biçimlere dönüşmektedir. Yetişkinlere ya da delikanlılara önerdiğim ahlakta «İçtepilerinizi izleyin ve aklınıza gelen herşeyi yapın,» demiyorum. Yaşamda bir tutarlılık olmalı, sonuca yönelik, ama yararı hemen elde edilmeyen ve her evresinde çekici gelmeyebilen sürekli çabalar gerçekleştirilmelidir. Başkaları da düşünülmeli, dürüstlüğe mihenk belli ölçüler olmalıdır. Gene de öz denetimi bir amaç olarak almıyor, ayrıca kurum ve ahlaksal törelerimizin de öz denetime duyulan gereksinimi en çok yerine en aza indirmesini diliyorum. Öz denetimin uygulanması trenin fren yapmasına benzer. Kendini yanlış yöne giderken bulduğunda yararlıdır ama yönün doğruysa baştan ayağa yanlıştır. Hiç kimsenin trenin yoluna sürekli fren yaparak devam etmesini savunabileceğini sanmıyorum. Aynı şekilde zorla öz denetim alışkanlığı da yararlı faaliyetlerde kullanılabilecek gücümüz üzerinde zedeleyici etkide bulunur. Öz denetim bu güçlerin dışa yönelik faaliyetlerde kullanılması yerine içerde harcanmasına neden olur, bundan ötürü bazen gerekli olsa bile her zaman istenmeyen bir şeydir.

Yaşamda gerekli olan öz denetim derecesi içgüdünün ilk eğitimine bağlıdır. Çocukta ortaya çıkan iç güdüler, tıpkı lokomotifi yolunda tutan ya da raydan çıkaran islim gibi,

yararlı ya da zararlı faaliyetlere yöneltebilir. Eğitimin işlevi içgüdüyü yararlı faaliyetlere doğru yönlendirmektir. Eğer bu görev çocukluk yıllarında yeterli biçimde yerine getirilebilirse, kadın ya da erkek birkaç bunalım dışında öz denetime gerek duymaksızın yararlı bir yaşam sürebilirler. Bunun tersi olur da ilk eğitim içgüdülerin sınırlanmasına yol açarsa, ileri yaşlardaki içgüdüsel hareketler bir yanı ile zararlı olacağından sürekli öz denetime gerek duyulacaktır.

Bu genel düşünceler özellikle cinsel içtepilerimize uygulanmaktadır. Çünkü bunlar hem çok güçlüdür hem de geleneksel ahlak bunlarla özel olarak ilgilenmektedir. Birçok geleneğe bağlı ahlakçı, cinsel içtepilerimiz sıkı denetim altında tutulmazsa bunların bayağılaşacağını, anarşik bir hal alacağını, kabalaşacağını düşünmektedirler. Bu görüşün kendilerinin çocukluklarında yaşadıkları ket vurma alışkanlıklarını ileriki yıllarda unutma eğiliminden doğduğuna inanıyorum. Ne var ki böylesi kişilerde yasaklamayı başaramadıkları ilk yasaklar hâlâ işlemektedir.

Vicdan denilen şey düşünsel yargılara karşın kişinin geleneksel yasakların yanlışlığını hissetmesine neden olan ilk gençlikte öğretilen ahlaksal ilkelerin düşünmeden az ya da çok bilinçaltı onaylamasıdır diyebiliriz. Bu kişiliğin kendine karşı ikiye bölünerek içgüdüyle aklın omuz omuza gitmemesini yaratır. Böylece içgüdü soysuzlaşırken akıl gücünü yitirir. Kişi çağdaş dünyada geleneksel öğretiye değişik derecelerde başkaldırı bulabilir. Bunların en yaygını, gençliğinde öğretilen ahlakın doğruluğuna düşünsel olarak inanıp da, yeterince öyle yaşayamadığından gerçek dışı bir üzüntüyle yakınanlardır. Böylesi kişiler için söylenecek pek bir şey yoktur. Onun için en iyisi ya yaşamını ya da inançlarını aralarında bir denge olacak biçimde değiştirmemesidir. Bunlardan sonra çocukluğunda öğretilen şeyleri usu, bilinçli olarak yadsıyan fakat bilinçaltı bütünüyle benimseyen kişiler gelir. Böylesi kişiler herhangi bir güçlü duygusal gerilim altında, özellikle korku, davranış çizgisini birden değiştirive-

rirler. Ciddi bir hastalık ya da bir deprem onda pişmanlık yaratarak düşünsel yargılarını atıp çocukluğundaki inançlarının kabarmasına neden olabilir. Hatta normal zamanlarda bile davranışları ölçülüdür ve kendine koyduğu bu sınırlamalar olumsuz biçimler alabilir. Bu sınırlamaları onu geleneksel ahlakça suçlanan biçimde hareket etmekten korumaz fakat bunları iç rahatlığı ile gerçekleştirmesini engeller ve hareketlerini değerli kılacak bir takım unsurların yitmesine neden olur. Eski ahlak yasasının yerine yenisinin konulması, sadece kafanızla değil tüm benliğinizle kabul edilmedikçe bütünüyle başarılı olamaz. Çocukluklarında eski ahlakla büyüyen birçok kişi için bu çok güçtür. Bu nedenle yeni bir ahlakı ilk eğitimde uygulamadan bütünüyle yargılamak imkansızdır.

Cinsel ahlak varılacak sonuçlara büyük itirazlar olsa bile geniş bir onay alacak belli yaygın ilkelerden çıkarılmalıdır. Burada üzerinde durulacak ilk şey, her iki eşin de tüm kişiliğini kucaklayan ve her ikisini de zenginleştirip yüceltten o derin ve ciddi aşktan kadın ve erkekte olabildiğince çok bulunmasıdır. İkinci önemli şey çocukların ruhsal ve bedensel bakımının yeterli şekilde sağlanmasıdır. Bu ilkelerin her ikisinde de şaşkınlık yaratacak bir şey yok ayrıca bu iki ilkeden kalkılarak geleneksel yasada belli değişikliklerin yapılmasını savunuyorum. Birçok kadın ve erkek şimdiki durumda evliliğe taşıdıkları aşkta içten ve eli açık değildirler. İlk yıllarda yasaklarla daha az sınırlandırılsalardı böyle olmazdı. Ya daha önceden edindikleri eğilimler yok ya da bu deneyimleri kaçak ve olumsuz yollarda ediniyorlar. Daha da öte kıskançlık ahlakçılarca cezalandırılacak bir şey olmasına karşın gene de birbirlerini karşılıklı zindanda tutuyorlar. Elbetde karı ve kocanın birbirlerini aldatmayacak kadar çok sevmeleri pek güzel bir şey ama bundan daha güzel olan aldatma eğer gerçekleşirse bir felaket olarak düşünülmemesi ve diğer cinsle arkadaşlığı engelleyecek düzeye çıkarılmamasıdır. Özgürlüğe karşılıklı kısıtlamalar getirmekle, yasa-

larla ve korkuyla güzel bir yaşam sağlanamaz. Tüm bunlar söz konusu olmadan bir bağlılık sağlanırsa iyi, ama bunlara yüksek bir fatura ödemek yerine biraz fedakarlıkta bulunup arasıra gerçekleşecek kaçamaklara karşılıklı hoşgörü göstermek daha iyi. Hiç kuşku yok ki bedensel bağlılık olduğu durumlarda bile karşılıklı kıskançlık evlilikte mutsuzluk yaratır. Oysa derin güçlü ve sürekli bir sevgiye duyulan güven bu sonucu doğurmaz.

Kendini erdemli sayan birçok ana-babanın çocuklarına karşı yükümlülüklerini hafife almalarını doğru bulmuyorum. Bugünkü veri sistemde iki büyüklü (ebeveyn) ailede çocuk olur olmaz her ikisinin de görevi evliliği ellerinden geldiğince dengeli kılmak için çaba harcamaktır, bu bir öz denetim gerektirse bile. Fakat buradaki öz denetim gelenekçi ahlakcıların öne sürdüğü gibi aldatmaya yönelik tüm ıçtepileri dizginlemeyi içermemekte, kıskançlık, öfkelenme, buyurucuIuk gibi içtepileri içermektedir. Hiç şüphesiz ana-baba arasındaki sık sık yapılan ciddi tartışmalar çocukta sinir bozukluklarına neden olur. Bu nedenle böylesi tartışmaları engelleyecek ne varsa o yapılmalıdır. Bunun yanında eşlerden biri ya da her ikisi öz denetimi başaramayıp anlaşmazlıkları çocuklardan gizlemiyorlarsa evliliğin sona ermesi çok daha iyidir. Evliliğin bozulması her zaman çocuk için karşılaşabileceği en kötü şey değildir, aslında huzursuz evlerde çocuğun karşılaştığı, bağırıp çağırmalardan, kötü suçlamalardan hatta kaba kuvvet kullanma gibi şeylerden çok daha iyidir.

Daha fazla özgürlüğün aklı selim sahibi savunucusu dileklerinin, yetişkinleri hatta delikanlıları tüm ahlakçıların onlara verdiği eski kısıtlayıcı ilkelerden arındırıp içtepilerini başı boş bırakarak bir anda başarıya ulaşamayacağını bilir. Bu gerekli bir evredir, aksi halde bunlar aynı berbatlıkta onların çocuklarına da geçecektir, ama yalnızca bir evredir. Aklı başında bir özgürlük ilk yıllarda öğrenilebilir aksi halde bütün kişiliği saran değil yüzeysel, ayağı yerden kesik bir özgürlük sağlanabilir. Saçma sapan içtepiler bedensel aşırılıklara neden olurken ruh prangaya vurulmuş olarak kalıyor.

En baştan adam gibi eğitilmiş içgüdü, Kalvinistik ilk günah eğitiminden çok daha iyi sonuç verir, fakat bu eğitimin kötü etkilerine bir kez izin verildi mi sonraki yıllarda bu eğilimi silmek oldukça güç olacaktır. Psikoanalizin dünyamıza sağladığı yaraların en önemlisi ilk çocuklukta konulan yasakların kötü etkilerini sergilemesidir ve kötü etkileri silmek uzun bir psikoanalitik tedavi gerektirir. Bu sadece herkesin görebildiği sinir hastaları için söz konusu değildir. Aynı zamanda son derece normal görünen kişiler için de geçerlidir. Yaşamlarının ilk yıllarında gelenekçi eğitim gören her on kişiden dokuzu bence evliliğe ve cinsiyete karşı genel olarak aklı başında bir tutum takınmayacak hale getirilmektedir. Benim en iyi dediğim tutum ve davranışlar bu kişilerce imkansız diye geri çevrilmiştir. Yapılabilecek en doğru şey onlara uğradıkları yıkımları anlatmak ve çocuklarının aynı zarara uğramamaları doğrultusunda onları ikaz etmektir.

Herşeye izin veren bir öğreti öne sürmek istemiyorum, benim öğretim de tamı tamına geleneksel öğretinin gereksindiği kadar öz denetim istemektedir. Fakat buradaki öz denetim kişinin kendi özgürlüğüne sınır koyması değil, başkalarının özgürlüklerine karışmaktan kendini sınırlamasıdır. Bence bu amaca yönelik doğru bir eğitimle işe başlanırsa başkalarının kişiliğine ve özgürlüğüne saygı kolayca sağlanabilir. Fakat bırçoğumuz gibi erdem adına başkalarının hareketlerine karşı çıkma hakkına sahip olduğumuz inancıyla yetişen kişilerin kuşkusuz zulmün bu sevimli biçiminden kurtulmaları oldukça zor, hatta imkansız. Buradan küçüklüklerinde daha az baskıcı ahlakla yetişenler için de olanaksız olacağı sonucu çıkartılmamalıdır. İyi evliliğin özünde eşlerin birbirlerine saygı göstermekle, bedensel, düşünsel ve ruhsal derin içtenlik vardır ki bu kadın ve erkek arasında tüm insan edimlerinin en verimlisi olan aşkı yaratır. Böylesi aşk tüm büyük ve değerli şeyler gibi kendi özel ahlakını gereksinir ve çoğunlukla bazen az, bazen çok bir özveri ister. Ne var ki gerçekleştirilen bu fedakarlık yürekten yapılmazsa aşkın temellerini çökertir.